

NAISED

EESTI PARLAMENDIS

1917–1940
1992–2019

Koostanud
Piret Viljamaa ja Rita Hillermaa

Eesti Rahvusraamatukogu 2020

Naised Eesti parlamendis 1917–1940, 1992–2019

Koostanud Piret Viljamaa (1917–1940) ja
Rita Hillermaa (1992–2019)

Toimetanud Gerli Randjärv ja Piret Pärigma

Kujundanud Margit Plink

Autoriõigus – Eesti Rahvusraamatukogu, 2020

ISBN 978-9949-413-68-3

Väljaanne annab ülevaate Eesti parlamendi naisliikmete elust ja tegevusest kahel ajaperioodil. Põhiosa koostati Eesti Rahvusraamatukogus 2010. aastal veebiväljaandena, mida on hiljem täiendatud. E-väljaanne valmis 2020.

Perioodi 1917–1940 elulood on põhjalikumad ja varustatud mahuka bibliograafilise materjaliga. Perioodi 1992–2019 elulugude käsitus on napisõnalisem ja lingid viitavad enamasti Riigikogu ja Eesti Rahvusraamatukogu väljaannetele.

Sisukord

I NAISED EESTI PARLAMENDIS 1917–1940

Naisliikmed seadusandlikes kogudes	4	Helmi Jansen	28	Marie Reisik	66
Naisliikmed valimisnimekirjades	5	Alma Jeets	33	Alice Stein-Anvelt	71
Sissevaade ajastusse	6	Paula Järv	36	Julie Steinmann	73
Johanna Andreesen	13	Minni Kurs-Olesk	38	Anna Törvand-Tellmann	79
Emma Asson	14	Anna Leetsmann	48	Rosalie Verner	86
Alma Ast-Ani	19	Alma Ostra-Oinas	52	Kasutatud allikad ja kirjandus	87
Marie Aul	22	Elise Priks	60		
Linda Eenpalu	23	Johanna Päts	62		

II NAISED EESTI PARLAMENDIS 1992–2019

Naised Riigikogu VII–XIII koosseisus	93	Liis Klaar	131	Eve Pärnaste	168
Naisliikmed Riigikogu koosseisudes	94	Siret Kotka	132	Kadi Pärnits	169
Naisliikmed valimisnimekirjades	95	Kaja Kreisman	133	Ülle Rajasalu	170
Selgitusi	97	Merle Krigul	134	Laine Randjärv	171
Annely Akkermann	98	Elle Kull	135	Valve Raudnask	172
Yoko Alender	99	Külliki Kübarsepp	136	Mailis Reps	173
Krista Aru	100	Helmen Kütt	137	Reet Roos	175
Maire Aunaste	101	Viktoria Ladönskaja-Kubits	138	Viive Rosenberg	176
Tiina Benno	102	Maris Lauri	139	Aino Runge	177
Maimu Berg	103	Marju Lauristin	140	Katrin Saks	178
Ivi Eenmaa	104	Katrin Linde	142	Erika Salumäe	179
Margi Ein	106	Tiina Lokk-Tramberg	143	Kersti Sarapuu	180
Sirje Endre	107	Oudekki Loone	144	Evelyn Sepp	181
Ene Ergma	108	Inara Luigas	145	Kadri Simson	182
Epp Haabsaar	110	Maret Maripuu	146	Siiri Sisask	184
Monika Haukanõmm	111	Maret Merisaar	147	Anne Sulling	185
Liia Hänni	112	Marianne Mikko	148	Olga Sõtnik	186
Kaia Iva	114	Tatjana Muravjova	149	Aime Sügis	187
Olga Ivanova	115	Talvi Märja	150	Karin Tammemägi	188
Karin Jaani	116	Kristiina Ojuland	151	Laine Tarvis	189
Tatjana Jaanson	117	Tiina Oraste	153	Urve Tiidus	190
Kadri Jäätma	118	Anneli Ott	154	Ela Tomson	191
Etti Kagarov	119	Kadri Ottis	155	Yana Toom	192
Helle Kalda	120	Liisa Oviir	156	Vilja Toomast	193
Nelli Kalikova	121	Siiri Oviir	157	Olli Toomik	195
Kaja Kallas	122	Eevi Paasmäe	159	Terje Trei	196
Tiina Kangro	123	Jaana Padrik	160	Mai Treial	197
Katrin Karisma-Krumm	124	Liisa-Ly Pakosta	161	Ester Tuiksoo	198
Ene Kaups	125	Urve Palo	162	Marika Tuus-Laul	199
Mari-Ann Kelam	126	Keit Pentus-Rosimannus	163	Liina Tõnisson	200
Liina Kersna	127	Heljo Pikhof	164	Andra Veidemann	202
Krista Kilvet	128	Barbi Pilvre	165	Valentina Vössotskaja	203
Valve Kirsipuu	129	Nelli Privalova	166	Naised pildil	204
Signe Kivi	130	Heidy Purga	167		

I NAISED EESTI PARLAMENDIS

1917–1940

NAISLIHKMED SEADUSANDLIKES KOGUDES

EESTIMAA KUBERMANGU AJUTINE MAANÕUKOGU (MAAPÄEV) 14.07.1917–23.04.1919	Alma Anvelt-Ostra (Ostra-Oinas), asendusliige alates 20.11.1918 Anna Leetsmann, heideti välja 05.02.1919
EESTI ASUTAV KOGU 23.04.1919–20.12.1920	Alma Anvelt-Ostra (Ostra-Oinas) Emma Asson Alma Ast-An(n)i, asendusliige alates 28.05.1920 Marie Aul, astus tagasi 12.05.1919 Minni Kurs-Olesk Helmi Press-Jansen Johanna Päts Marie Reisik Anna Tellman(n), asendusliige alates 07.10.1919
I RIIGIKOGU 20.12.1920–30.05.1923	Emma Asson Paula Järv, asendusliige 10.03.–25.04.1922 Alma Ostra-Oinas (Anvelt-Ostra)
II RIIGIKOGU 31.05.1923–14.06.1926	Johanna Andreesen, asendusliige 17.05.–04.06.1924 Alice Leevald, asendusliige 18.02.–22.03.1924 Alma Ostra-Oinas, asendusliige alates 03.10.1925 Elise Priks, asendusliige 26.06.–22.11.1924
III RIIGIKOGU 15.06.1926–14.06.1929	Alma Ostra-Oinas, astus tagasi 01.07.1926 Rosalie Verner, astus tagasi 21.06.1926
IV RIIGIKOGU 15.06.1929–14.06.1932	Marie Reisik
V RIIGIKOGU 15.06.1932–02.10.1934	Marie Reisik Julie Steinmann
RAHVUSKOGU teine koda 18.02.–17.08.1937	Linda Eenpalu Alma Jeets
VI RIIGIKOGU Riiginõukogu 07.04.1938–05.07.1940	Linda Eenpalu

NAISLIHKMED VALIMISNIMEKIRJADES

Eesti Rahvaerakond	1919, 1929 Marie Reisik
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölise Partei	1919, 1920 Emma Asson 1919 Alma Ast-An(n)i 1919 Marie Aul 1919 Minni Kurs-Olesk 1919, 1920, 1923 Alma Ostra-Oinas (Anvelt-Ostra) 1919 Helmi Press-Jansen
Eesti Sotsialistlik Töölise Partei (loodi 1925, kui Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölise Partei ühines Eesti Iseseisva Sotsialistliku Töölisparteiga)	1926 Alma Ostra-Oinas
Eesti Tööerakond	1919 Johanna Päts 1919 Anna Tellman(n)
Eesti Töölise Partei	1926 Rosalie Verner
Rahvuslik Keskerakond (loodi 1932, kui Eesti Rahvaerakond ühines teiste keskerakondadega)	1932 Marie Reisik 1932 Julie Steinmann
Tallinna Ametiühisuste Kesknõukogu nimekirjad	1920 Paula Järv
Tööraha Ühine Väerind	1923 Johanna Andreesen 1923 Alice Leevald 1923 Elise Priks

SISSEVAADE AJASTUSSE

Peaaegu võrdsed

XX sajandi esimesed aastakümned oli aeg, mil Eestis sai tihti kasutada sõnu „esimest korda...”. Esimest korda ajaloos sai Eestist iseseisev riik, esimest korda said naised töötada ja seltsitegevuses kaasa lüüa meestega peaaegu võrdsetel alustel. See ei tulnud aga kergelt, esimesed naissoost parlamendiliikmed pidid end pidevalt tõestama ning taluma üleolevat suhtumist. Poliitilised õigused anti koos oma riigi loomisega, kuid kehtiv Balti eraseadus jättis naise mehe eestkoste alla. Valimisõiguse said Eesti naised juba 1917. aastal Venemaa Ajutise Valitsuse määrustega (vt *Эстляндские губернские ведомости*, 1917, [29.06.](#), lk 1), milles sätestatud valimisõiguse põhimõtted (valimisõigus kõigile alates 20. eluaastast) kandusid Eesti Asutava Kogu valimisseadusse (Riigi Teataja, 1918, [28.11.](#), lk 1) ning võrdsuse põhimõte 1920. aasta põhiseaduseni (Riigi Teataja, 1920, [09.08.](#), lk 897).

Kuid naiste kohalolek riigiasjade ajamisel ei olnud sel ajal sugugi endastmõistetav, nagu võib välja lugeda ka Mari Raamoti meenutustest: Konstantin Päts olevat 1917. aastal toimunud autonoomia seaduse kava arutamise koosolekul küsinud, miks naised koosolekul viibivad (vt Raamot, M. *Minu mälestused*. Tartu, 2009, lk 156–157). 1928. aastal kirjutas Konstantin Päts aga ajakirjas *Naiste Hää* (1928, [nr 2](#), lk 26): „Kui Eesti Vabariigis Eesti naine nõuab ja tahab Eesti mehega üheõigusline olla, siis on ta seda igapidi ära teeninud.”

Suhtumisest

Seadusandlikes kogudes tegutsenud naisi ei võetud algul tõsiselt:

Ma olen olnud Asutava Kogu liige, üks sajakahekümnendik osa majasteedist, kes valitses Eesti rahva üle [---].

Tähtsad on ikka mehed ise, ülepea inimesed. Ka naisterahvad võivad seda olla, kui nad aga oskavad.

Parempoolsed ootavad just kui veskilised järge – ootavad rahvaerakonna saadikud ja Maaliidu mehed. Naisi oli sealpool vähe. Mida paremale poole, seda vähem naisi. See on üleüldine nähtus terves ilmas. Naised püsivad ainult pahemal pool meeste ridades, paremal küljel saavad nad jälle naisteks ja lähevad oma töö juure tagasi kodu ehtima.

Allikas: *Asutava Kogu liige* [Jaan Lattik]. *Memuaarid*. *Päevaleht*, 1921, 22.–24.03., lk 3; 4; 4.

Naistele üldiselt heideti ette ka vähest aktiivsust. Eduard Laaman on kirjutanud:

Oleme ükskord otsekohesed ja tunnistame üles, et see on eeskätt naiste süü, kui meie noorel rahval alles puudub seltskond selle sõna täpsemas mõttes. Sest igal seltskonnal peab olema „hing”, aga kuidas saab mees olla seltskonna hing? Ta on seks liig proosaline.

Allikas: *Minni Kurs-Olesk*. Tallinn, 1939, lk 18.

Takkajärele hindas Asutava Kogu liige Jaan Lattik seal töötanud naisi kõrgelt:

Kõik need daamid omasid head haridust ja neid võis hilisemalgi ajal näha ja kuulda töötamas mitmetes organisatsioonides ja mitmesugustel kultuurialadel meie kodumaa hea käekäigu edasiviimisel. [---] Nende kohta ei tohiks ühelgi eestlasel olla kivi taskus viskamiseks, küll aga hoidku käsi kübarat peos, kui need naised mälestustes silme eest mööda sammuvad. Mina isiklikult ei taha, et naised poliitikat teevad, aga ega ma siis sellepärast mütsi pähe ei unusta.

Allikas: Lattik, J. *Teekond läbi öö*. 1. Vastena, 1950, lk 206.

18 naist	<p>Aastatel 1917–1940 kuulus Eesti seadusandlike kogude koosseisu kokku 18 naist (elulugudes on kasutatud tuntumat nimekuju):</p> <p>Johanna Andre(e)sen, Emma Asson (Peterson(-sen)), Alma Ast-An(n)i, Marie Helene Aul, Linda Marie Eenpalu, Alma Jeets, Paula Järv, Minni Kurs-Olesk, Anna Leetsmann, Alice Leevald (Stein-Anvelt), Alma Ostra-Oinas (Anvelt-Ostra), Helmi Press-Jansen (Jansen), Elise Priks, Johanna Päts, Marie Reisik, Julie Steinmann, Anna Tõrvand-Tellmann, Rosalie Verner.</p> <p>Neli naist valiti rohkem kui ühe parlamendikoosseisu liikmeks: viide koosseisu sai Alma Ostra-Oinas, kolme Marie Reisik, kahte Emma Asson ja Linda Eenpalu.</p> <p>Kaheksal korral said naised parlamenti asendusliikmena, kuuel korral astusid ise tagasi, kaks naist tagandati või heideti välja.</p>
Ühiskondlik aktiivsus	<p>Naiste tegevus parlamendis oli tihedalt seotud nende üldise seisundi ning ühiskondliku tegevusega. Eestlaste vaadete ja maailmapildi kujundajana oli XX sajandi alguses oluline roll Peterburil. Mitte ilmaasjata ei nimetatud Peterburi naljaga pooleks kõige suuremaks eesti linnaks. Peterburis elasid, töötasid ja/või õppisid lühemat või pikemat aega ka Emma Asson, Alma Ast-Ani, Helmi Jansen, Anna Leetsmann, Alma Ostra-Oinas, Elise Priks, Johanna Päts, Alice Stein-Anvelt, Julie Steinmann ning Anna Tõrvand-Tellmann. Oma mälestustes on sajandialguse revolutsioonilisi aegu meenutanud näiteks Alma Ostra-Oinas ja Alma Ast-Ani, ka mitme teise kohta võiks öelda „revolutsiooni lapsed”. Kirjandusteadlane Loone Ots on märkinud, et just aastad 1905–1915 oli aeg, mil eesti naine kujunes selliseks, nagu me teda tunneme ja tunnustame sada aastat hiljem (vt Ots, L. Naisena Noor-Eestis. Õpetajate Leht, 2005, 15.04., lk 20).</p>
Organiseerumine	<p>Esimene naiste seisukohtade väljendamiseks loodud selts oli 1907. aastal Tartus asutatud Naisselts, mis rääkis juba avalikult naiste õigustest, näiteks võrdsest tasust ühesuguse töö eest. 1911. aastal asutasid mitmesugustel kursustel kõrgharidust omandavad naisüliõpilased Eesti Naisüliõpilaste Seltsi. 1917. aastal toimunud esimesel naiskongressil esinesid kõnega teiste hulgas Marie Reisik, Johanna Päts ja Helmi Jansen. Nõuti emade ja lastekaitse seadust, naiste öötöö keelustamist, naistöliste olukorra parandamist jms. Peterburist saabunud Helmi Jansen tegi ettepaneku asutada naiste keskorganisatsioon.</p>
Seadusandlus ja naised	<p>1918. aastal loodud Eesti Vabariigis seadustati ka meeste ja naiste võrdsed võimalused. 1920. aastal kutsuti Asutava Kogu naissaadikute algatusel kokku II naiskongress ja asutati Eesti Naisorganisatsioonide Liit (1930. aastast Eesti Naisliit), mille eesmärk oli parandada naiste õiguslikku, majanduslikku, vaimset ja tervislikku seisundit. Naisliidu eestvedajate hulgas olid aastate jooksul paljud parlamenditöös osalenud naised (Marie Reisik, Minni Kurs-Olesk, Alma Ostra-Oinas, Johanna Päts, Linda Eenpalu, Helmi Jansen, Emma Asson, Julie Steinmann). Liit püüdis täiendada hoolekande alast seadusandlust ning muuta perekonnaseadust. Moodustati komisjon, kes asus ette valmistama uusi seaduseelnõusid, organiseerima kursusi ja loenguid üldtervishoiust, emade heaolust ja lastehoiust.</p> <p>Hoolekandeseaduse täiendused ja parandused esitati Riigikogule 1924, neist olulisimana võeti vastu parandus, et vallasema peab saama lapse isalt ülalpidamise kuueks kuuks pärast lapse sündi (seadus võeti vastu 1925, vt II Riigikogu prot nr 148, v 1265; Riigi Teataja, 1925, 17.07., lk 819). Mitu parandust lükati tagasi, näiteks tasuta juriidiline abi vallasemadele. I Riigikogu kaks naisliiget, Alma Ostra-Oinas ja Emma Asson, esitasid Riigikogule abieluseaduse eelnõu, kuid sellest võeti 1922. aastal vastu vaid üks abielulahutust puudutav paragrahv (vt Erdmann, E. Abielu-seaduse § 23. Õigus, 1925, nr 5, lk 133–136). Kehtima jäi tsaariajast pärit Balti eraseadus, mille kohaselt oli mees naise eestkostja. 1930. aastal kogus Naisliit allkirju Riigikogus menetletava perekonnaseaduse eelnõu vastu, mis kohtles naisi ikka vanal ahistaval viisil. 2. juunil 1931 andsid naiste esindajad riigivanemale üle naiskoondiste rohkem kui 30 000 allkirja saanud märgukirja nõudega perekonnaõiguse põhimõtted uuesti läbi töötada abielupoolte üheõiguslikkuse põhimõtte alusel. Perekonnaseadus jäi vastu võtmata.</p>

Naisorganisatsioonide
esindajad märgukirja ja
allkirjade äraviimisel
Toompea lossi ees.

Foto:
Naiste Hää, 1931,
nr 7/8, tiitellehel

Naiskoondiste märgukiri Vabariigi Valitsusele uue perekonnaõiguse eelnõu vastu.

Eesti Vabariigi Valitsusele.

Eesti vabariigi naiskodanikud on jälgimud uue perekonnaõiguse eelkava väljatöötamist kohtu- ja siseministriteeriumi kodifikatsiooni osakonna tsiviilkomisjonis, kuna uus perekonnaõigus, missugune normeerib naise seisukorra ja õigused ning kohustused tema loomulikul tegevusalal nii ühiskonna tugavama aluse — kodu loomisel, kui ka rahva tuleviku kujundamisel — ema ülesannete täitmisel, selles väljendatud õigluse põhimõtte ühtlasi on ka mõjuvamaks teguriks kodanikutunde kasvatamisel.

Eesti IV Üleriiklik Naiskongress 2. nov. 1930. a. vastuvõetud resolutsioonidega õiguslike küsimuste osas, seadis üles põhimõttelise nõude, et perekonnaõigus tuleb välja töötada ja maksma panna abielupoolte üheõigustuse alusel, ja tunnistas tarvilikuks, et naiste esindajate riimaldataks läisõigustik osavõlt perekonnaõiguse resp. tsiviilseadustiku komisjonist. Ühtlasi otsustas kongress korraldada üleriikliku allkirjade kogumise protestiks perekonnaõiguse eelkava ebaõigete ja ebaõiglaste seisukohtade vastu, nõudes perekonnaõigust, mis põhjeneks mehe ja naise üheõigustuse printsiibil. Allkirjade kogumise tegi kongress ülesand: ks Eesti Naistüdule.

Eesti Naistüü tegi need resolutsioonid teatavaks perekonnaõiguse resp. tsiviilseadustiku välja- töötamise komisjonile.

Komisjon on vahepeal oma töö perekonnaõiguse osas lõpetanud ja esitab eelnõu vabariigi valitsusele, ilma et oleks arvesse võtnud Naiskongressi põhjendatud seisukohti ja soove. Komisjoni poolt vastu võetud perekonnaõiguse eelnõu on ka omal lõpukujul vastolus uue aja õiglustundega, ega vasta meie rahva tegeliku elu nõuetele. Pealegi on uue perekonnaõiguse eelnõu põhiprintsiip täielises vastolus nende põhimõtete, mis deklareeritud Eesti vabariigi põhiseaduses, sest perekonnaõiguse eelnõu praegusel kujul ei raja mitte abielu õiglusele ja üheõigustusele, millele rajatud meie riik ja ühiskondlik korra, vaid vastupidi — meie rahvale võõrastel ja ajast läinud eeskujudel jätab perekonnaõiguse eelnõu abielu, kui ühiskonna algrakukese aluseks endiselt püsima ülivõimu ja eesõigused, ebaõigluse ja mitteüheõigustuse abielupoolte vahel.

Üleriikliku allkirjade kogumise tulemusena avaldavad oma rahulolematust üllatähendatud perekonnaõiguse eelnõu vastu üle 31.000 Eesti vabariigi kodaniku, naise ja mehi.

Tugedes IV Üleriikliku Naiskongressi otsustele ja protesti allkirjades väljendatud tahtevaldu- sele, allakirjutanud naisorganisatsioonid paluvad vabariigi valitsust: et

1) perekonnaõiguse eelnõu uuesti ümbertöötamisele võetaks abielupoolte üheõigustuse alusel;

2) uuest eelnõu koostamise komisjonist võtaks osa kaks täisõiguslikku naistüiget.

Allakirjutanud organisatsioonid loodavad, et Vabariigi Valitsus võtab tõsiselt kaalumisele seni- sest õiglasema ja tegelikule elule vastavama perekonnaõiguse väljatöötamise.

Tallinnas, 2. juunil 1931. a.

Lisa: Kogutud allkirjad.

Eesti Naistüdu juhataja: (allkiri.) Sekretär: (allkiri.)

Kodukaitse esinaine: (allkiri.) Sekretär: (allkiri.)

Maanaiste Keskseltsi esinaine: (allkiri.) Sekretär: (allkiri.)

Naiste Karskustüdu Juhataja: (allkiri.) Sekretär: (allkiri.)

Kristliku Noorte Naiste Ühingu Juhataja: (allkiri.) Sekretär: (allkiri.)

Eesti Akadeemiliste Naiste Ühingu Juhataja: (allkiri.) Sekretär: (allkiri.)

Üleriikliku Sotsialistliku Naiskomitee Juhataja: (allkiri.) Sekretär: (allkiri.)

Saksa Naistüdu Juhataja: (allkiri.) Sekretär: (allkiri.)

Vene Haridusseltside Kesktüdu

Naisosakonna Juhataja: (allkiri.) Sekretär: (allkiri.)

Rootsi Haridusseltsi Naisosakonna Juhataja: (allkiri.) Sekretär: (allkiri.)

Tall. Juudi Naisühingu Juhataja: (allkiri.) Sekretär: (allkiri.)

Eesti Õdede Ühingu Juhataja: (allkiri.) Sekretär: (allkiri.)

E. P. R. Õdede osakonna Juhataja: (allkiri.) Sekretär: (allkiri.)

Allikas:
Naiskoondiste märgukiri
Vabariigi Valitsusele
uue perekonnaõiguse eel-
nõu vastu. Naiste Hää, 1931, nr 7/8, lk 99–100

Uued raamid Maanaiste seltside koondamiseks asutati 1928. aastal Eesti Maanaiste Keskseks, mida juhtis Linda Eenpalu, see ületas liikmete arvu poolest varsti Naisorganisatsioonide Liitu. Mõlema eesmärk oli naiste olukorra parandamine, kuid Maanaiste Keskseks tahtis seda teha kodukultuuri tõstmise kaudu ja rõhutas rahvusliku vaimu kasvatamist. Naiste seisukohtade väljendajaina olid olulised ka Naiskodukaitse, mille juhid olid Anna Tõrvand-Tellmann ja Alma Jeets, Akadeemiliste Naiste Ühendus ning veel mitu organisatsiooni. Kogu maailmas eriline oli 1936. aastal loodud Kodumajanduskoda, mis muu tegevuse kõrval vaatas läbi kodumajandusega seotud seaduseelnõusid ja projekte. Koja moodustamisega tunnustati naiste tööd kodus, kuid teiselt poolt kaotas naisliikumine iseseisvuse ning suruti kitsastesse raamidesse. Samas suurenes tunduvalt riiklik abi naiste kodus tehtavale tööle (vt Riigi Teataja, 1935, 08.11., lk 2213–2218).

Poliitilised vaated Poliitilistelt vaadetelt võiks aastatel 1917–1940 seadusandlikku kogusse valitud naised tinglikult jagada kahte leeri: need, kelle eesmärk oli iseseisva Eesti riigi ülesehitamine ning need, kes soovisid näha Eestit suure Venemaa töölisriigi osana. Johanna Andreesen, Paula Järv, Anna Leetsmann, Elise Priks, Alice Stein-Anvelt ja Rosalie Verner olid vaadetelt kommunistid-enamlased, neist ainult Anna Leetsmann tegutses ajal, mil enamlus oli veel legaalne. Edaspidi maskeeriti kommunistlikku tegevust tegutsemisega töölisparteid. Vabariigi algusest tegutses põrandaalune kommunistlik organisatsioon, mille liikmed astusid ametiühingutesse ja levitasid oma vaateid nende kaudu. Isegi arupärimiste tekstid kirjutasid partei juhtfiguurid Riigikogu liikmetele ette.

Kommunistid Prokuröri kõnest (mugandatud):

Süütegu seisnes selles, et 1922. ja 1923. aastal astusid kaebealused ühingusse, mille eesmärk oli vabariiki kukutada ja kehtestada proletariaadi diktatuur. 1921. aastal otsustati läbi viia proletaarne revolutsioon kogu maailmas. Otsustati asutada illegaalsete organisatsioonide kõrvale legaalsed parteid. Selle otsuse elluviimiseks loodi Eestis Eestimaa töörahva partei. Võeti üle Eesti iseseisvate sotsialistide tööliste partei. Riigikogu valimiste eel loodi „ühine väerind”, kus tähtsamat rolli mängis Eestimaa töörahva partei, sest sinna kuulus ka põrandaalune Eestimaa kommunistlik partei.

Allikas: „149” kommunisti suurprotsess. Päevaleht, 1924, 23.11., lk 3.

Eestis mõisteti vangi neli Riigikogu naisliiget (149 kommunisti protsessil Johanna Andreesen 12 ja Elise Priks 15 aastaks, 115 kommunisti protsessil Paula Järv 3 aastaks ning abramsotside protsessil Rosalie Verner 8 aastaks), kuid kõik vabastati ennetähtaegselt. Teadaolevalt emigreerus viis parlamendi kommunistlike vaadete naisliiget Venemaale, kus nende saatus ilmselt ei vastanud ootustele: neist kolm represseriti.

Sotsialistid Kõige arvukamalt olid parlamendis esindatud sotsialistliku ilmavaatega naised – olid ju paljud sel ajal ühiskonnaelust aktiivselt osa võtnud inimesed ühel või teisel kombel osalenud juba 1905. aasta sündmustes. Sotsiaaldemokraadid Alma Ostra-Oinas ja Minni Kurs-Olesk olid ainsad naised, kes hiljem töötasid linnanõunikuna.

Ajutine Maanõukogu	Ajutise Maanõukogu liikmeteks olid maakondades ja linnades valitud nõunikud, sh Anna Leetsmann ja Alma Ostra-Oinas.
Asutav Kogu	Kõige rohkem oli naisi Asutavas Kogus, nimekirjas kokku üheksa. Neist Marie Aul astus aga kohe tagasi ning tegelikku parlamenditööd ei jõudnudki teha, Alma Ast-Ani ja Anna Tõrvand-Tellmann said asendusliikmena parlamenti hiljem. Eesti iseseisvusdeklaratsioonile kirjutas alla kuus naist (kõik, kes sel hetkel Asutavas Kogus olid) ning andsid seega oma panuse Eesti iseseisvumisse (vt Asutava Kogu protokoll nr 13, v 482–483). Suurem naiste arv võimaldas neil riigiasjades rohkem oma vaatenurka esile tuua, ka sõnavõttudes omavahel diskuteerida, näiteks haridusküsimustes koduõpetuse lubamise või keelamise üle. Siiski ei keskendunud naised Asutavas Kogus naiste probleemidele, vaid tegelesid üldisemate küsimustega nagu maaseaduse ja põhiseaduse väljatöötamine ning rõhutasid enda kui rahvaesindaja rolli. Asutava Kogu kaks peamist ülesannet olidki põhiseaduse ja maaseaduse väljatöötamine.
Naised Asutava Kogu komisjonides	Asutava Kogu komisjonides oli naiste osakaal väike, kuid kaasa löödi mitmes valdkonnas. Komisjonid, kuhu kuulus ka naisi: <ul style="list-style-type: none"> ajutise põhiseaduse komisjon – 17 liiget (sh 2 naist – Emma Asson ja Minni Kurs-Olesk); iseseisvuse akti komisjon – 13 liiget (sh 1 naine – Emma Asson); maaseaduse komisjon – 39 liiget (sh 1 naine – Alma Anvelt-Ostra); rahaasjanduse komisjon (hilisema nimega riigi 1920. a. eelarve komisjon) – 68 liiget (sh 2 naist – Johanna Päts alates 16.11.1920 ja Alma Ostra 22.06.–21.10.1920); redaktsiooni komisjon – 9 liiget (sh 1 naine – Helmi Press-Jansen alates 01.07.1919); töökaitse komisjon – 37 liiget (sh 1 naine – Marie Reisik); hariduskomisjon – 21 liiget (sh 3 naist – Emma Asson, Anna Tellman alates 09.10.1919 ja Marie Reisik 09.10.1919–11.06.1920, alates 10.09.1920); põhiseaduse komisjon – 33 liiget (sh 2 naist – Minni Kurs-Olesk ja Emma Asson 04.06.–01.08.1919); keeluseaduse komisjon – 15 liiget (sh 1 naine – Johanna Päts alates 25.07.1919); tervishoiu komisjon – 5 liiget (sh 1 naine – Johanna Päts).
Teised Asutava Kogu komisjonid	Komisjonid, kuhu kuulusid ainult mehed: <ul style="list-style-type: none"> mandaatkomisjon – 7 liiget; kodukorra komisjon – 9 liiget; amnestia komisjon – 14 liiget; seadusandlik komisjon – 28 liiget; riigikaitse komisjon – 16 liiget; Akl E. Jonas’e asja uurimise komisjon – 14 liiget; erikomisjon arupärimise läbivaatamiseks väljakohtute tegevuse kohta Saaremaal – 5 liiget; sõjavangide seisukorraga tutvustamise komisjon – 8 liiget; Tartu sündmuste uurimise komisjon – 10 liiget; omavalitsuse komisjon – 21 liiget; Akl E. Jonas’e süüdistusmaterjaliga tutvustamise komisjon – 5 liiget; välisasjade komisjon – 17 liiget; vabriku ja käsitööstust puutuvate seaduste ja määruste läbivaatamise komisjon – 11 liiget; Asutava Kogu nimele antavate palvete läbivaatamise komisjon – 12 liiget; Akl N. Talts’i asja läbivaatamise komisjon – 6 liiget; amnestia komisjon – 11 liiget; Asutava Kogu liikmete H. Kruus’i, J. Kärner’i, A. Oinas’e ja A. Anvelt-Ostra kohtuvõimudele väljaandmise asja komisjon – 10 liiget

Allikas: RA [ERA.15.2.394](#)

Demokraatlikult valitud Riigikogud

I Riigikogus tegid tegelikku parlamenditööd kaks naist: Emma Asson ja Alma Ostra-Oinas. **II ja III Riigikogus** jäi naiste panus väheks: II Riigikogus sai Alma Ostra-Oinas parlamenti asendusliikmena, **III Riigikogus** astus ta kohe tagasi, sest sotsiaaldemokraadid otsustasid, et majanduskriisi tõttu ei tohi ükski nende rühma liige olla korraga kahel palgalisel ametikohal. **IV ja V Riigikogus** esindas naisi mõjukas Marie Reisik, V ka Julie Steinmann. Marie Reisiku populaarsust tõendab fakt, et tema poolt anti IV Riigikogu valimistel 2019 nimelist häält (11% ringkonnas antud nimelistest häältest). Rahvaerakonna esinumber Jaan Tõnisson sai 1236 häält, rohkem nimelisi häälti anti vaid Kustas Tonkmannile (2782 häält, 28% ringkonna nimelistest häältest) ja August Reile (2356 häält, 12%) ning proportsionaalselt arvestades ka Aleksander Jõe-äärele (680 häält, 14%) ja Theodor Tallmeistrile (1421 häält, 12%) (vt [IV Riigikogu valimised](#). Tallinn, 1929, lk 49–50 ning Valge, J. [Eesti parlament 1917–1940](#). Tallinn, 2019, lk 293).

Pärast riigipööret

Pärast Konstantin Pätsi riigipööret said parlamenti ainult sinna määratud, mitte rahva valitud naised. 1932–1933 toimus kolm rahvahääletust senise põhiseaduse muutmiseks, viimasel hääletusel sai Vabadussõjalaste Liidu esitatud eelnõu rahva toetuse. Konstantin Päts peatas selle elluviimise ning 1936. aasta jaanuaris pani ta rahvahääletusele otsuse, millega taotles riigivanemale volitusi kahekojalise **Rahvuskogu** kokkukutsumiseks. Rahvuskogu ülesandeks oli uue põhiseaduse väljatöötamine. Rahvuskogu esimesse kotta valis rahvas isikuvalimiste põhimõttel 80 liiget ja teise kotta määrasid kohtud, omavalitsused ja teised organisatsioonid 30 ning riigivanem 10 liiget. Rahvuskogu esimese koja valimistel kandideerisid seltskondlike komiteede esitatud kandidaadid, aga oli ka vastaskandidaate. 80 ringkonnast 50-s kandideeris vaid üks kandidaat, neis ringkondades valimisi ei toimunud. Vastaskandidaatide hulgas oli ka üks naine, kuid ta ei osutunud valituks (vt Riigi Teataja Lisa, 1936, 27.11., lk 4622–4624). Rahvuskogu teises kojast olid siiski kaks naist: Kodumajanduskoja esindaja Linda Eenpalu ja Naiskodukaitse esindaja Alma Jeets. Linda Eenpalu jätkas ka **VI Riigikogu** (Riiginõukogu) liikmena. 1930ndatel omandas suurema tähtsuse rahvustunde kasvatamine, mille propageerimisel oli esirinnas Linda Eenpalu. Jätkuvalt pöörati tähelepanu ka lastekasvatuse ja tervishoiu küsimustele ning haridusele. Eesti Vabariigi protestimeelsem algusaeg asendus nn vaikiva ajastuga, au sees olid kodu ja perenaine. 1940. aasta katkestas iseseisva riigi arengu, järgnevatel aastatel saatsid okupatsioonivõimud Siberisse asumisele Alma Ostra-Oinase, Linda Eenpalu, Alma Jeetsi ning Anna Tõrvand-Tellmanni. Emigreerusid Johanna Päts ja Julie Steinmann.

Väärt mäletamist

Pilk minevikku pakub ootamatut äratundmisrõõmu: kuigi elu on muutunud, korduvad üllatavalt paljud probleemid veidi teises kuues. 1999 valis Eesti rahvas XX sajandi sada suurkuju, nende hulgas oli seitse naist. Parlamendi ainuke naisliige nende hulgas oli Erika Salumäe (ning mitte oma poliitikurolli tõttu), valitute hulgas polnud ühtki 1917–1940 seadusandlikku kogusse kuulunud naist. Naised, kes meie riigi algusaegadel tegid ära suure töö naiste ühiskonnas osalemise võimaluste laiendamisel, on vähemalt selles kontekstis teenimatult unustusse langenud.

Allikaid

Eluloandmete allikaiks on üldised ja erialased biograafialeksikonid, arhiivimaterjalid, Helmi Mäelo raamat [Eesti naine läbi aegade](#) (Tallinn, 1999), Jaan Toomla koostatud [Valitud ja valitsenud: Eesti parlamentaarsete ja muude esinduskogude ning valitsuste isikkoosseis aastail 1917–1999](#) (Tallinn, 1999), mälestusteraamatud, III, IV ja V Riigikogu valimisi kajastavad statistikaväljaanded, ajakirjanduses ilmunud artiklid ning parlamendi istungite protokollid. Lisatud bibliograafiad pole täielikud, vaid pigem täiendavad elulugusid. Paljud artiklid ja raamatud on kättesaadavad [digitaalarhiivi DIGAR](#), [DIGARi Eesti artiklite portaali](#) ning [e-raamatukogu ETERA](#) vahendusel. Kasutatud on ka [Eesti ajakirjanduse analüütilist bibliograafiat BIBIS](#), [biograafilist andmebaasi ISIK](#) ning [väliseesti isikuloolist andmebaasi VEPER](#). Mõned allikad nõuavad sisselogimist.

Eesti Naisorganisatsioonide Liidu juhatus. – *La direction de la ligue des organisations féminines.*
Pahemalt paremale: Helmi Jansen, Stella Veiler, Johanna Päts, Linda Einbund, Salme Paldrock,
Marie Reisik (juhataja), Alma Ostra-Oinas, A. Suursaar-Lindeberg, Alma Johanson.

Foto: [Eesti Vabariigi loomispäevilt 1917–1925](#). Tallinn, 1925, lk 139

JOHANNA ANDREESSEN

06.12.1885 Pärnu – 02.06.1966 Pärnu
Töeline

II Riigikogu (asendusliige 17.05.–04.06.1924, astus tagasi)
Töerahva Ühine Väerind, Pärnumaa valimisringkond

Johanna Andreesen oli üks Töerahva Ühise Väerinna liikmetest, kes oleks tahtnud Eesti parlamenti mitte Eesti riigi ülesehitamise, vaid selle kukutamise eesmärgil ära kasutada.

Foto: Nõukogude Naine, 1958, nr 10, lk 10

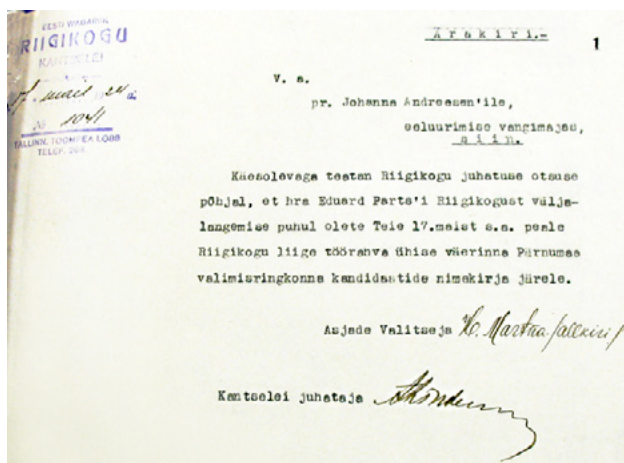
Algharidusega Johanna Andre(e)sen (s Anna-Joanna Schants) elas Pärnus. Ta kuulus Eesti Kiutöölaliste Ametiühisusse ning osales 1917. aastast revolutsioonilises tegevuses. Johanna Andreesen oli abielus Jaan Andre(e)seniga, neil oli neli last: Vladimir (Voldemar), Arkadi, Cesar ja Emmi. Pärast mehe surma asus Johanna Andreesen ketrajana tööle lina- ja takuketrusvabrikusse. Ta tegi riigivastast propagandat, näiteks kleepis koos poegadega tööliste lendlehti. Valiti Pärnu linnavolikogusse, aga varsti pärast seda arreteeriti süüdistatuna riigipöördekatse ettevalmistamises. Eeluurimise all olles sai teate, et on 17. maist 1924 Riigikogu asendusliige. 149 kommunisti protsessil mõisteti Johanna Andreesen 12 aastaks sunnitööle. Kaks poega, Arkadi ja Vladimir, mõisteti 1924. aasta 1. detsembri mässukatses osalemise eest surma.

Kuna Johanna Andreesen käis venekeelses algkoolis, siis eesti keelt soravamalt lugema-kirjutama õppis ta alles vanglas. Temaga koos oli vangis samuti Riigikogusse valitud Elise Priks. Johanna Andreesen vabanes ennetähtaegselt 1928. aastal, suri 1966. aastal Pärnus.

Tuli välja, et ka naine võib olla inimene, kui saab vastava võimaluse elus. Ja see oligi kõigi meie tublide naiste soov. Kes olid andmas kõik, et naisel oleks elus koht. Olid õiguse eest väljas. Ja soovisid igati õppida, et olla [selleks] võimeline...

Allikas: RA ERAF.247.78.382

**Johanna Andreesen
naiste soovidest**

Allikas: RA ERA.80.2.2510

VjV, 42, 47, 49, 205; 2. RK prot nr 112, 773–776; 2. RK prot nr 113, 866; Eesti Ajalugu, 2019, nr 5, 68; ENSVTI 1951, nr 1, 6; Karistusteated, 1928, nr 1, 6; NN, 1958, nr 10, 10–11; PKom 1966, 04.06., 4; 05.06., 4; Pm 1924, 14.11., 7; PmP 1924, 24.01., 1; Pvl 1924, 26.11., 3; 28.11., 3; RH 1962, 01.05., 2; RT, 1924, nr 10–11, 163; VM 1924, 29.05., 3; EAA.4964.1.306, 86; EFA.26.1.274; EFA.205.0.77980; ERA.80.2.2510; ERAF.2.1.1977.1; ERAF.2.1.2701.1; ERAF.24.2.28; ERAF.247.78.382; Haudi

Kasutatud allikad

Foto: Kool ja meie. Toronto, 1976, lk 58

EMMA ASSON

13.07.1889 Vaabina v, Võrumaa – 01.01.1965 Tallinn
Pedagoog, ajalooõpikute autor

Eesti Asutav Kogu

Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölise Partei, Tartu valimisringkond

Ajutise põhiseaduse komisjon, iseseisvuse akti komisjon,
põhiseaduse komisjon (04.06.–01.08.1919), hariduskomisjon

I Riigikogu

Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölise Partei, Võru-Valga-Petseri
valimisringkond

Hariduskomisjon (18.01.1921–26.05.1922)

Asutavas Kogus Eesti iseseisvuse aktile alla kirjutanud ja esimese põhiseaduse väljatöötamisele kaasa aidanud Emma Asson tegeles eelkõige haridus- ja naisküsimumustega. Tema koostatud õpikud olid Eesti ühed esimesed algupärased ajalooõpikud.

Emma Asson (1921. aastast Peterson(-sen)) oli pärit Võrumaalt vallakooliõpetaja perest. Algõpetuse sai ta kodus. 1899–1904 õppis ta Võru linna tütarlastekoolis ja 1904–1907 Tartus A. S. Puškini tütarlastegümnaasiumis, mille lõpetas kuldaurahaga. Pärast gümnaasiumi lõpetamist asus ta õppima Peterburi, kus 1910. aastal lõpetas O. Bestuževi kõrgemad naiskursused üldajaloo alal. Samal aastal kutsuti ta Tartusse Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi (ENKSi) tütarlastegümnaasiumi ajalooõpetajaks, töötas koolis 1919. aastani. Valiti kooli kuratooriumisse (1912–1916) ning kuulus ka laste koduse lugemise korralduse põhimõtete väljatöötamise komisjoni. Koostas ENKSi tütarlastegümnaasiumi jaoks vanaaja õpiku (1912), seega sai Emma Assonist üks eesti keskkooli üldajaloo õpikute koostamisele alusepanijatest. 1912–1913 õppis töö kõrvalt Tartu Ülikooli juures aastastel keskkooliõpetajate kursustel, 1916 sooritas samas eksamid ja 1917 sai ajaloo-keeleteaduskonnast ajalooõpetaja kutse. 1917 valiti ta Tartu Rahvaülikoolide Seltsi ajutisse juhatusse (kirjatoimetajana), seltsi tegevus aga katkes peagi.

Valiti Eesti Sotsiaaldemokraatliku Töölise Partei nimekirjas Asutavasse Kogusse ja I Riigikogusse. Asutavas Kogus võttis osa Eesti esimese põhiseaduse koostamisest. Samaaegselt töötas Eesti Naisorganisatsioonide Liidu juhatuses ja mitmesugustes komisjonides, kus arutati haridus- ja sotsiaalküsimusi, lisaks valiti ta 1919 Tartu linnavolikogusse. I Riigikogus esitas ta koos Alma Ostraga perekonnaseaduse eelnõu, mis küll seaduseks ei saanud, kuid üks paragrahv liideti Vabariigi Valitsuse eelnõuga (lähemalt: Erdmann, E. Abielu-seaduse § 23. Õigus, 1925, nr 5, lk 133–136). Sisuliselt võeti 1922. aastal vastu vaid abielu sõlmimist ja lahutust puudutav osa.

1919. aasta jaanuarist aprillini töötas Emma Asson Tartu Õpetajate Seminaris ajalooõpetajana, 1919–1921 Haridusministeeriumis rahvaharidusosakonna juhatajana.

1921. aastal abiellus ta töösturi ja poliitiku Ferdinand Petersoniga (1918 Ajutise Valitsuse teedeminister). Perekonda sündis kolm poega (esimene suri), üles kasvatati Hillar-Ferdinand ja Ivar-Heldur. Ferdinand Petersonil oli esimesest abielust kaks tütar, kelle kasvatamine jäi samuti Emma õlule. Abielu lahutati 1941.

1926–1935 oli Emma Asson Tallinna linna II tütarlastegümnaasiumi õpetaja. 1925. aastal valiti ta Eesti Naisorganisatsioonide Liidu (1930. aastast Eesti Naisliit) juhatusse, 1925–1940 oli ta selle organisatsiooni sekretär ja kasvatus-hariduskomitee juhataja. 1929. aastast Tallinna linnavolikogu liige. 1940–1948 oli ta Tallinna 2. keskkoolis ja 2. poeglaste kommertskoolis ajalooõpetaja, 1948–1950 Tallinna 1. keskkoolis vene keele õpetaja. Kirjutas artikleid, arvustusi ja üle 30 ajalooõpiku (koos kordustrukkidega), nt *Vana ajalugu* 1912, 1919, 1921, 1924, 1931. Toimetas Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamatu (1926). Suri 1965 Tallinnas, maetud Tallinna Metsakalmistule.

Emma Asson Eesti Vabariigi piirist (Eesti Vabariigi valitsemise ajutise korra seaduse eelnõu II lugemisel)

Põhiseaduse komisjoni seisukoht on väga raske, kui nii tihti arvamisi muudetakse. Esimesel lugemisel tuli § 2 teatud redaktsioonis välja: seal ei olnud piirid kindlaks määratud, ei maa ega mere poolt, vaid oli öeldud, et piiride lõpulik kindlaksmääramine naaberriikidega sünnib rahvusvaheliste lepingute läbi ja tingimistel, mis lepingutes ette nähakse. Mulle isiklikult see punkt meeldis ja ma kaitsesin seda komisjonis. Esimesel lugemisel lükati see redaktsioon tagasi. Komisjonile tehti ülesandeks täpisealt piire ära määrata, vähemalt merepoolt, kuid komisjoni tööga ei olda jällegi rahul, tuleb kuuldavale, et piire painduvalt ära määrata tuleb. Sellepärast tulen sellele otsusele, et ehk arvataks heaks seda esimest redaktsiooni, mis meil oli, muudetud kujul vastu võtta.

Allikas: Asson, E. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : I ij : [prot nr 23](#), 1919, 03.06., v 914.

(Emma Assoni ettepanek võeti teisel lugemisel vastu.)

Emma Asson õpetajatele palga määramisest (määruse õpetajate palga kohta II lugemisel)

Arvan, et keskkooliõpetajad selle palgaga leppida ei taha. [...] Võib olla, et mõni keskkooliõpetaja vähese palgaga lepib, kui ta idee mees on, kuid neid on ilmas väga vähe. Arvan, et tagajärg on see, et ülikooli haridusega keskkooliõpetaja lööb käega ja läheb sinna, kus rohkem palka saab. Mis oleks selle tagajärg? Tagajärg oleks see, et keskkoolid ülikooliharidusega keskkooliõpetajateta jääksid. Ja koolivalitsusel ei ole teist teed, kui keskkooli haridusega õpetajad keskkoolis õpetama panna. Muidugi on igalühel selge, mis siis meie keskkoolist üle jääb, kui sealtsamast keskkoolist väljatulnud isik sealsamas keskkoolis õpetama hakkab. [...] Maksta tuleb ühele osale vähem, et teisele osale rohkem võiks maksta. [...] Vene enamlased alguses katsusid kõikidele ühesugust palka maksta ja määrasid nõukogu esimehele ja kantseleiametnikule igaihele 500 rbl. kuus. See oli muidugi väga demokraatlik ja kena. Kuid peagi nägid enamlased, et niiviisi edasi ei saa, sest vastutusrikkamate kohtade peale ei leitud inimesi.

Allikas: Asson, E. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : II ij : [prot nr 45](#), 1919, 12.08., v 705–706.

(Asutava Kogu liikme Piiskari ettepanek, mille kohaselt oleks õpetajate palga määramisel jäänud ainult kolm järku, lükati teisel lugemisel tagasi; heaks kiideti Veidermani ettepanek, mis nägi ette neli järku.)

Emma Asson ühtluskoolist (avalikkude algkoolide seaduse II lugemisel)

Teie soovite ikka, et ka edaspidi peaksid olema need keskkoolid, kuhu vastu võetakse väljavalituud, kuhu tulevad need, kellel võimalus on algusest peale käia kallis koolis. Siis oleksid keskkoolid ikka nii korraldatud, et neisse vabalt pääseksid ainult keskkooliklassidest õpilased, kuna teised algkoolist tulijad, eksamid peaksid tegema, et keskkooli saada.

Teie ütlete küll, et võivad keskkoolid olla ka nende jaoks, kes algkoolid lõpetavad ja kuhu eksamiteta sisse võib astuda, kuid enesele tahate luua teisi koole, kuhu rahva lastele üks kinni on. Kui teie ühe niisuguse kooli avate Viljandi, teise Tallinna, – kas saab siis Võrumaa ja Petseri vaesem inimene last kaks-kolm aastat varem Tallinna või Viljandi saata. See kool, mida meie avame, peab niisugune olema, et ühelegi õpilasele sinna üks kinni ei oleks. Sellepärast ei saa ma rhs. Ernits'i ettepaneku poolt olla. Lõpmata palju kannataksid selle all rahva vaesemad lapsed. Ja on siis algkooli tarvis lahutada? Mis on algkool? See on kool, mis peab andma miinimumi teadmisi, igale kodanikule, mis teada tarvis.

Need teadmised, mis algkoolid annavad, on kõigile tarvilikud ja iseenesest mõista on nad ka sellele tarvilikud, kes keskkooli üle lähevad.

Allikas: Asson, E. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : III ij : [prot nr 107](#), 1920, 17.02., v 358.

(V. Ernitsa ettepanek, et keskkool ei järgneks algkoolile, vaid võiks ka varem alata, lükati tagasi. Vastu võeti hariduskomisjoni sõnastus: § 1. Algkool moodustab ühtluskooli esimese järgu.)

Emma Asson
usuvabadusest koolides
(avalikkude algkoolide
seaduse eelnõu III lugemisel)

Meie sotsiaaldemokraadid, olles vabakasvatuse poolehoidjad, ei saa seda lubada, et lapsed väiksest peale teatud usus kasvatatud saaksid. [---] Kuid ristiusk, ähvardades põrgupiinaga neid, kes võimukandjate vastu hakkasid ja suurt õndsust töötades neile, kes maa peal kannatavad, sundis rahvast viletsuses elama ja selle oma mõjuga on ta rahvaste edasitungimisejõudu paraliseerinud, on rahvast kannatama sundinud. Et meie alles 20. aastasajal feodaalikest lõpulikult vabaneme, siis peab seda tingimata ka osalt ristiusu mõju arvele kirjutama. [---] Meie, sotsiaaldemokraadid tahame selle õppeaine, kui igane nud konservatiivse õppeaine väljajätmist ja sellepärast toetan veel kord teisel lugemisel vastuvõetud § 2. redaktsiooni.

Allikas: Asson, E. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : IV ij : [prot nr 126](#), 1920, 30.04., v 309–310.

(§ 2 võetigi vastu esimeses variandis: algkool on emakeelne, usuõpetuseta ja maksuta.)

Emma Asson
koduõpetusest
(avalikkude algkoolide
seaduse eelnõu III lugemisel)

Kui koolinõunikud hiljuti haridusministeeriumi koosolekul olid, olid nad kõik koduõpetuse vastu, sel põhjusel juba, et neil seda võimatu kontrollida on. [---] Nüüd vaadake, kas siis tõesti nii hirmus hädaohtlik on lapsi kooli saata, kas kooliskäimine tõesti nii suurt kahju toob. Inimene on ju seltskonna liige ja teda peab juba lapsest saadik selleks kasvatama. [---] Kõige halvem on see, kui väike laps koduõpetuse tõttu on sunnitud oma ümber karmist elust rõhutatud täiskasvanute nägusid nägema, aga mitte rõõmsaid laste nägusid. Laste eneste pärast on tingimata tarvis neid kooli või lasteaeda saata. [---] Nõnda igakülgelt koduõpetust vaadeldes leiame meie, sotsiaaldemokraadid, selle täiesti vastuvõtmatu olevat. Meie ei salga ka mitte, et meie siin teatavat poliitikat ajame. Lastevanemad, kes koduõpetust nõuavad, ei taha oma lapsi kooli saata peajaslikult sellepärast, et koolid on viletsal järjel. [---] Kodukooliõpetuse lubamisega jääb see rahvakiht, kellel varanduslikult võimalik oleks meie rahvakooli paremale järjele tõsta, rahvakoolist eemale. Käigu ka nende lapsed halbades koolides, siis hakkavad nad tingimata rutem koolide eest hoolitsema, koole paremale järjele seadma. [---] Toetan oma rühma nimel koduõpetuse väljajätmist, samuti ka sõnade „muul teel” väljajätmist.

Allikas: Asson, E. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : IV ij : [prot nr 127](#), 1920, 04.05., v 336–337.

(Vastu võeti parandusettepanek lubada lapsi õpetada „kodus või muul teel”.)

Arutelu Riigikogu nimetuse üle
(Eesti Vabariigi
põhiseaduse II lugemisel)

N. Kann: Teen ettepaneku parlamenti „riigikojaks” nimetada, sellepärast, et preili Asson ütles, et kui „maakojaks” nimetada, siis pidavat veel mingisugune „veekoda” olema.

Allikas: Kann, N. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : IV ij : [prot nr 141](#), 1920, 11.06., v 929.

Emma Asson
naistest ja haridusest

Tuleks vaadelda veel küsimust, kas soovitada naisele meie praegustes oludes ülikooli minna. On ju eriti viimase aasta jooksul meil Eestis kisa tehtud haritlaste ülirohke pärast, on hoiatud rohke ülikooli astumise ja isegi keskkooli mineku eest ja käesoleval sügisel pühendati sulgemisele mitmed keskkoolid. [---] Kuid neid, kes aetud pühast tungist hariduse järgi, tõsisest huvist teaduste vastu, neid ei tohiks kohutada materiaalsed raskused, ma arvan, et nad ei mõtle ka sugugi nende raskuste peale. Need on üliõpilased, kes lepivad katusekambriga, kes tühja kõhtu ei karda ja kes pärast praktiseerides ei sarnane arstile, kes patsiendi sellepärast tagasi saadab, et see rikkalt tasuda ei jõua, ega advokaadile, kes vaese eest ukse kinni lükkab, lausudes: ma väikesi asju ei võta.

Allikas: Peterson, E. Naine ja ülikool. Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat. II. Tallinn, 1926, lk 51.

Emma Assoni koostatud õpikud

- Wana ajalugu. Tallinn, 1912. VIII, 142 lk. (Eestimaa Rahvahariduse-seltsi Kirjanduse-haruseltsi toimetused; 11). Ilmus 5 trükki.
- Rets.: Sauer, P. Emma Asson, Wana ajalugu. *Eesti Kirjandus*, 1913, nr 3, lk 130–133.
- Venemaa vana kord ja selle kukutamine. Tartu, 1917. 52 lk. (Poliitiline kirjastik; 1).
- Keskaeg. Tartu, 1918. 124 lk. Ilmus 5 trükki.
- Rets.: V---v. E. Asson. Üldine ajalugu. Keskaeg. Noor-Eesti kirjastus Tartus, 1932. Hind 1 kr. 90 s. *Õpetajate Leht*, 1932, 16.09., lk 4.
- Üldine ajalugu: algkoolidele ja iseõppijaile. I jagu, Vana- ja keskaeg. Tartu, 1922. 200 lk. Ilmus ka vihikutena.
- Suur Prantsuse revolutsioon. Tartu, 1923. IV, 104 lk.
- Üldine ajalugu: algkoolidele. II jagu, Uus ja kõige uuem aeg: (VI kl. kursus). I vihk. Tartu, 1923, lk 199–286.
- Üldine ajalugu: algkoolidele ja iseõppijaile. II jagu, Uus ja kõige uuem aeg: (VI kl. kursus). II vihk, (Lõpposa). Tartu, 1924, lk 287–358.
- Uus aeg. Tartu, 1925. 232 lk. Ilmus 2 trükki.
- Rets.: Orav, V. E. Asson. Uus aeg. *Kasvatus*, 1926, nr 11, lk 330–332.
- V---v. E. Asson. Üldine ajalugu. Uus aeg. III kl. kursus. Noor-Eesti kirjastus Tartus, 1932. *Õpetajate Leht*, 1932, 04.11., lk 3.
- Asson, E.; Möller [Mölder], A. Eesti ajalugu: ühes üld-ajalooga: algkooli V klassile. Tartu, 1931. 199 lk. Ilmus 4 trükki.
- Rets.: Käis, J. Uusi õpperaamatuid algkoolile. *Õpetajate Leht*, 1931, 11.09., lk 4.
- Möller [Mölder], A.; Asson, E. Eesti ajalugu: ühes üld-ajalooga ja kodaniku-teadus: algkooli VI klassile. Tartu, 1931. 190 lk. Ilmus 6 trükki.
- Üldine ajalugu: uus-aeg (keskkooli III kl. kursus). Tartu, 1933, lk 141–194.
- Üldine ajalugu: uus- ja kõige uuem aeg: XVIII sajand ja XIX sajandi I pool: (keskkooli IV kl. kursus). Tartu, 1933. 193 lk.
- Rets.: Orav, V. Uus ajaloo õpperaamat. *Õpetajate Leht*, 1933, 22.09., lk 6.
- Üldine ajalugu: XIX s. II pool ja XX s. I veerand: (gümnaasiumi lõppklassi kursus). Tartu, 1934. 203 lk.
- Vana-aeg: keskkooli I klassi kursus (V õppeaasta). Tartu, 1935. 184 lk.
- Rets.: Orav, V. E. Asson. Vana-aeg. Keskkooli I klassi kursus (V õppeaasta). „Noor-Eesti” kirjastus Tartus, 1935. Hind kr. 1.60. *Eesti Kool*, 1936, nr 1, lk 46–51.
- Üldine ajalugu: ühes eesti ajalooga: keskaeg: (keskkooli II kl. kursus, VI õppeaasta). Tartu, 1935. 192 lk.
- Üldine ajalugu: ühes eesti ajalooga: uusaeg: keskkooli III kl. kursus, VII õppeaasta. Tartu, 1936. 196 lk.
- Vana-aeg: keskkooli I klassi kursus. Tartu, 1937. 180 lk.
- Üldine ajalugu: koos Eesti ajaloo ja kodanikuõpetusega (uus põhiseadus): keskkooli V kl. kursus. Tartu, 1937. 190 lk.
- Üldine ajalugu: ühes Eesti ajalooga: XVIII sajand ja XIX saj. I pool: keskkooli IV kl. kursus. Tartu, 1937. 197 lk.
- Uus- ja uusim-aeg: progümn[aasiumi] IV ja reaalk[ooli] II klassile. Tartu, 1939. 258 lk.
- Vana ja keskaeg: progümn[aasiumi] III ja reaalk[ooli] I klassile. Tartu, 1939. 288 lk.

Emma Assoni kirjutised

Pärispõlv Liivimaal. *Ääsi tules: kirjatööde kogu*. 2. Peterburi, 1910, lk 41–77.
Rets.: Ääsi tules II., E. Asson, „Pärispõlv Liivimaal”. *Sakala*, 1911, [08.12.](#), [12.12.](#), [15.12.](#), [19.12.](#), lk 3(–4).
Aleksander I. ja 1816. a. *Vaba Sõna*, 1916, [nr 4/5](#), lk 109–116.
Jaan Kärner, Talurahva vabastamine Eestimaal. *Vaba Sõna*, 1916, [nr 7/8](#), lk 231–232.
Kooliõpilase individuaalne leht. *Kasvatus ja Haridus*, 1917, [nr 7–9](#), lk 192–197.
„Õpetajate kutsehariduse hindamisest”. *Sotsialdemokraat*, 1919, [18.07.](#), [lk 1](#).
Vastukaja 16.07 ilmunud artiklile.
Naine ja poliitika. *Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat*. I. Tallinn, 1924, lk 127–131.
Naine ja ülikool. *Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat*. II. Tallinn, 1926, lk 47–52.
Vaba Eesti ja eesti naine. *Naiste Hääl*, 1928, [nr 2](#), lk 31–33. Fotod: Asutava Kogu naissaadikud; E. N. Liidu esimene juhatus 1920–1922.
Neljas rahvusvaheline kodukasvatuse kongress, Liège’is 1930. a. 4.–8. aug. *Kasvatus*, 1930, [nr 8](#), lk 402–403; [nr 9](#), lk 445–446; [nr 10](#), lk 500–502; 1931, [nr 1](#), lk 42–43. Sama: *Naiste Hääl*, 1930, [nr 10](#), lk 146–147; 1931, [nr 2](#), lk 30–31.
Kool ja kodu sammugu käsikäes. *Õpetajate Leht*, 1930, [28.11.](#), [lk 3](#). Ühingu „Kool ja kodu” esimesel kõnekoosolekul peetud kõne kokkuvõte.
Veel küsimusest „Mis see siis on?” *Õpetajate Leht*, 1931, [15.05.](#), [lk 3](#). Vastukaja 08.05 ilmunud kirjutisele.
Veel koolireformi puhul. *Rahva Sõna*, 1933, [28.03.](#), [lk 2](#).

Emma Asson toimetajana

Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat. II / toim E. Peterson ja H. Jansen. Tallinn, 1926. 188 lk.

Emma Asson vallalise õrnemasoo esitaja.

Emma Asson vallalise õrnemasoo esitaja.

Allikas: Pudemed riigikogu koosolekult 28. juulil. *Vaba Maa*, 1921, [29.07.](#), [lk 5](#)

Kasutatud allikad

1. RKL, 23–24; EAT, 234; EKBL, 20; ETeadBL3, 551; KM, 58; Mäelo 1, 98; Pullat, 374; Veiderma, 92–93; VjV, 25, 33, 210; AK prot nr 23, 914; AK prot nr 45, 705–706; AK prot nr 107, 358; AK prot nr 126, 309–310; AK prot nr 127, 336–337; AK prot nr 141, 929; Ariadne Lõng, 2005/2006, [nr 1/2](#), 121–129; ENLa 2, 1926, 51; RT 1919, [02.08.](#), 401; RT 1919, [20.08.](#), 441; RT 1921, [14.01.](#), 23; VM 1921, [29.07.](#), 5; Õigus, 1925, [nr 5](#), 133–136; ÕL 1991, [03.08.](#), 4; EKLA, A-2:1715; ERA.15.2.391, 2; ERA.15.2.394, 4, 5, 14, 16; ERA.80.1.182; TLA.186.1.436, 58

ALMA AST-ANI

12.12.1884 Kaavere v, Viljandimaa – 30.10.1958 Tallinn
Arst

Eesti Asutav Kogu (asendusliige alates 28.05.1920)
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Tööliste Partei

Arstiharidusega Alma Ast-Ani noorus oli seotud 1905. aasta revolutsiooniga nagu tema nimekaimul Alma Ostra-Oinaselgi, kuid Ani jäi oma pinginaabri varju. Seadusandlikus kogus jõudis ta olla lühikest aega.

Foto: RA [EAA.2100.1.715.3](#)

Alma Ast-Ani (s An(n)i, alates 1912 Ast-A(n)ni, ka Ast) sündis Viljandimaal Põltsamaa kihelkonnas Kaavere vallas taluperemehe tütrena. Ta õppis kaks aastat Tartus A. Grassi tütarlastekoolis ja 1901. aastast A. S. Puškini tütarlastegümnaasiumis, kus lõpetas gümnaasiumi 7 klassi; 1905. aastal sooritas 8. klassi eksamid meesgümnaasiumi juures. 1902–1903 tegutses ta koos Alma Ostraga gümnaasiumiõpilaste salajases radikaal-rahvuslikus ringis. Ring andis välja eestikeelset käsikirjalist ajakirja Koit, millele ta tegi kaastööd. Ta käis ka Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei Tartu osakonna kõneõhtutel. Postimehes avaldatud artikliteseeria vallandatud nn pruunseelikute skandaal puudutas ka Alma Ast-Anit.

1905. aastal võttis ta osa paarist demonstratsioonist, arreteeriti, kuid vabastati protokolli koostamata. Hiljem arreteeriti ta juba poliitilise tegevuse pärast, kuna aeti segamini Alma Ostraga, kellele ta oli Riiga sõitmiseks oma õpilaspileti laenanud. Pärast tsaar Nikolai II 17. oktoobri manifesti „Riigikorra täiustamisest“ avaldamist vabanes ta vangist. Sama aasta detsembris vangistati ja lasti hiljem maha Alma Ast-Ani vend. Alma kavatses kätte maksta, sõitis lühikeseks ajaks Peterburi ning tuli 1906. aasta jaanuaris Tallinna riiete alla peidetud lõhkepadrunite vööga, mis oli mõeldud võitlusgrupile. Elas sel ajal valepassiga, 1906. aasta märtsis ta arreteeriti, kuid passi ei leitud. Kolme ja poole kuulise vangistuse järel vabastati ta kaitsjoni vastu ning sõitis seejärel vanemate juurde. 1906. aasta sügisel oli ta mõnda aega Narvas, püüdis naistöölisti organiseerida, aga valdavalt tulemusteta. Sama aasta sügisel astus ta Tartu Ülikooli õigusteaduskonda ja töötas ajalehe Hommik toimetuses. Kaastoimetaja Johan Jans kirjutas oma mälestustes, et Alma oli „vaikne ja töökas“. Leht suleti 1907. aasta talvel kui riigikorrale ohtlik väljaanne. 1907. aasta aprillis tuli kohtuasi arutusele ja Alma Ast-Ani sõitis Peterburi ning sealt edasi Soome, kus elas viis aastat.

1912 abiellus ta Peterburis kirjaniku ja poliitiku Karl Astiga (Ast-Rumor; hiljem töö- ja hoolekandeminister ning portfelli minister). Neil oli kaks last: tütar Iris (s 1917) ja poeg Orvo (s 1920). Astide abielu lahutati 1932, Karl Ast abiellus hiljem uuesti (Alma õetütrega).

Kuni 1916. aastani õppis Alma Ast-Ani Peterburi Keiserlikus Naiste Meditsiiniinstituudis. 1919 alustas ta Tartu Ülikoolis meditsiiniõpinguid vabakuulajana, sest tütar Iris oli väike, ning jätkas õpinguid 1922–1924. Ülikooli lõpetas ta arsti kutsega, spetsialiseerus naha- ja suguhaigustele, täiendas end ka uroloogias ja töötas 1940. aastani Tallinnas naha- ja suguhaiguste arsti ja uroloogina, alates 1934 oli ka Tallinna 3. Haigla ordinaator.

1926. aastast Tallinna Eesti Arstide Seltsi liige.

1920. aasta mais sai ta Eduard Vilde asemel Asutava Kogu liikmeks, kuid puudus tihti istungitelt. Aktiivne parlamendiliige oli aga abikaasa Karl Ast.

Karl Ast oli 1944. aastal Eesti saatkonna atašee Rootsis ega pöördunud enam kodumaale tagasi, vaid emigreerus Brasiiliasse, 1944. aastal järgnes talle tütar Iris, poeg Orvo põgenes 1943. aastal Kanadasse. Alma Ast-Ani kavatses lastele järgneda, kuid see ei õnnestunud, piirid sulgusid.

Pärast 1944. aastat jäi Alma Ast-Ani tööle Tallinna ja Keilasse naha- ja suguhaiguste arstina, hiljem töötas elu lõpuni Vabariiklikus Vereülekande Jaamas. Suri 1958. aastal, maetud Tallinna Metsakalmistule.

Oma sotsialistliku ilmavaate isaks pean meie vana veteraani Mihkel Martnat, kellega tutvusin 13-ndal eluaastal Põltsamaal, kus ma koolis käisin ja kus Martnal maalritöid oli. Temalt kuulsin esmakordselt revolutsioonilistest ideedest.

Alma Ast-Ani mälestused noorusajast ja poliitilise tegevuse algusest

[---] Martna teotses agaralt noorsoo keskel, kogudes enda ümber üliõpilasi ja kooliõpilasi, kellest arvas, et seeme ei lange kalju peale. Ta korraldas oma pool tee- ja vestlusõhtuid, millel käsitleti väga mitmesuguseid küsimusi, küll loeti teatud sihiga ilukirjandust, refereeriti sotsiaalpoliitilisi küsimusi ja käsitleti usuküsimust, kusjuures mulle kui usklikust perekonnast võrsunule Martna ja teiste usuvastased avaldised palju raskeid hingelisi elamusi töid. Kuigi ettevaatuse mõttes ei kõneldud otsekohe revolutsioonist ja sotsialismist, siis oskas Martna juttu alati nii juhtida, et see loomulikult ilma asju nimetamata sinna välja viis.

[---] Peale vestlusõhtute enda juures õhutas Martna meid osa võtma veel „Karskuse Sõbras” ja „Ugaunias” korraldatavaist avalikest kõnekoosolekuist. Et õpilastel oli keelatud avalikest koosolekuist osavõtt, siis ilmusime sinna erariides.

Sedaviisi ettevalmistatult ei olnud raske mind võita osa võtma ka teistest salaorganisatsioonidest ja nii asusingi suure huviga teotsema 1902.–03. a. Puškini gümnaasiumi salajases radikaal-rahvuslikus ringis. [---] Ring andis välja eesti-keelset käsikirjalist ajakirja nimega „Koit”.

[---] Jaanuari sündmuste ajal 1905 Peterburis oli ka Tartus õppiva noorsoo meeoleolu ärev. Üliõpilased pidasid ülikooli aulas koosolekut, kus Peterburi sündmustele kaasa tunti. Ka meie võtsime koosolekust osa (Ostra ja Unt meesterahvaiks riidetatult). Kaasa viies koosolekult revolutsioonilist meeoleolu, otsustasime pidada ka õpilaste koosolekut. [---] Jagasime proklamatsioone ja Alma Ostra pidas kõne. Niipea kui kõne oli võtnud revolutsioonilise ilme, jooksis kaasõpilane-muulane sellest koolijuhatajale (Voskressenskaja) teatama. Juhataja tuli, lõpetas koosoleku, põhjendades seda viimase revolutsioonilise ilmega. Tagajärg oli kurb. Seitsmenda klassi õpilased: A. Ostra, Natalie Oja, Amalie Unt ja Luise Sõrra ning viienda klassi õpilane venelane Kuznetsova heideti koolist välja.

[---] Alanud reaktsioon ja kodused sündmused mõjusid vapustavalt. Ei suutnud jääda kodumaale, sõitsin ajutiseks Peterburi. Kaua ei püsinud ma siingi. Oli tung ja tarvidus kätte maksta sündinud koleduste eest, kuigi ei olnud selge, kuidas seda teha. Kodumaa organisatsioonid kannatasid jõudude puuduse all: kes oli ära sõitnud, kes vangistatud. Soovitati sõita Tallinna. Tol ajal viibis Peterburis ka Aleksander Kesküla, kes kaldus arvamisele, et reaktsiooni vastu tarvis võidelda terroriga, milline idee mulle minu hingelise seisukorra juures väga õige näis olevat. Kesküla õhutusel sõitsingi Tallinna lõhkepadrunite võõga riiete all, mis oli määratud võitlusgrupile. See oli jaanuaris 1906. Padrunite vöö toimetasin kooliõe Alide Ungersoni kätte (praegu muusikamehe Juhan Simmi

abikaasa), kes asus oma onu, kaupmees Luup'i juures ja kel pidi olema sidemeid võitlusgrupiga. Edaspidisest padrunite saatusest ei tea enam.

Allikas: Ast-Ani, A. Sotsialistliku noorsoo keskel enne revolutsiooni. Tartus ja Viljandimaal 1905–1906. [Punased aastad](#). I. Tartu, 1932, lk 37–38, 40, 48.

Kodanlus ei ole töölisklassile midagi iseenesest loovutanud, ei ole ka ette näha, et sündivuse piiramise vabadus ja emade kinnitus võiks teostuda töölisklassi surveta. [...] tuleb nõuda raseduse katkestamise vabadust ja karistamatust kuni kolme kuuni, mille täideviimine olgu lubatud ainult arstidele.

Allikas: Ast, A. Sündivuse piiramise küsimus. Töölise kalender-käsiraamat 1934. Tallinn, 1934, lk 68.

Olles end välja puhanud nii kehaliselt kui vaimselt, asus Ast Soome. Siin abiellus ta neuu Alma Ani'ga, pärastise meie pealinnas laialt tuntud nahahaiguste eriarstiga, kes tookord Asti parteikaaslasena ja vana tuttavana viibis samuti Soomes paos. Ta naine kompenseeris Karl Asti impulsiivsust oma tasakaalukusega, intellektuaalsusega ja liialdusteta sihikindlusega enese suhtes, mis jättis aga vabaduse partnerile. Erialaliste õpingute kõrval harrastas ta lugemist ja teatris käimist.

Allikas: Kurlents, A. *Karl Rumor: lühimonograafia*. Lund, 1963, lk 20.

Suguhaigused – meie aja suurem ühiskondline pahe. Siifilis üksi tapab ja laastab rohkem, kui kõik sõjad. *Ühendus*, 1927, [29.05.](#), lk 2.

Sotsialistliku noorsoo keskel enne revolutsiooni. Tartus ja Viljandimaal 1905–1906. [Punased aastad](#). I. Tartu, 1932, lk 37–51.

Sündivuse piiramise küsimus. Töölise kalender-käsiraamat 1934. Tallinn, 1934, lk 62–68.

Esimene sotsialistlik õpetaja: Mihkel Martna noorpõlve kasvatajana. *Rahva Sõna*, 1934, [26.05.](#), lk 2.

Alma Ast-Ani raseduse katkestamise vabadusest

Kõrvalpilk Alma Ast-Ani iseloomule

Alma Ast-Ani kirjutised

4

Järgi	Isik	Isik	Isik	Isik
nr	linn	linn	linn	linn
nr	linn	linn	linn	linn
44	Justan Kijon		Aleksandri aul. Mullimaja, rist. 17	G. Kijon
45	Karl Raad		Pätnus Aisa aul. 35	R. Põnn.
46	Ilmo Jost - Ahar		Suurtalvi aul 21. rist. 3.	Ast - Anni
47	Johannes Põllupuu		Ruuskamphi aul 1 k. 10	F. Põllupuu
48	Verner Kerep		Ruuskamphi t. 1 k. 10	Mormer Kerep

Asutava Kogu liikmete allkirjad.

Allikas: RA [ERA.15.2.391, 14](#)

Eesti arstid, 133–134; Jans, 169; [Kurlents](#), 20; [Punased aastad](#), 37–38, 40, 45, 48; [Vjv](#), 26, 32, 210; [AK prot nr 147](#), 1292; Eesti Ajalugu, 2019, nr 5, 64–65; Eesti Arst, 1924, nr 12, 295; 1931, nr 5, 318; Esm 1932, 07.03., 5; RI 1928, 15.12., 2; 1939, 22.11., 9; Teataja = Estnisk tidning 1958, 06.12., 6; TKK 1934, 62–68; VES 1958, 20.11., 11; VM 1930, 02.01., 7; 1936, 28.01., 9; 04.02., 9; [EAA.2100.1.715.3](#); [EKLA, A-195:1](#); [EKLA, A-195:4](#); [EKLA, B-195:3](#); [EKLA, B-195:12](#); [ERA.15.2.386, 121](#); [ERA.15.2.391.4](#); [ERA.1357.2.3124](#); [TLA.1376.1.14](#); [Haudi](#)

Kasutatud allikad

Foto: RA [EAA.2102.2.916.10](#)

MARIE AUL

06.03.1893 Tallinn – 14.03.1965 Tallinn

Pedagoog

Eesti Asutav Kogu (kuni 12.05.1919, astus tagasi)

Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölise Partei, Järvamaa valimisringkond

Marie Aul oli õpetajanna, kes tegelikku parlamenditööd kuigivõrd teha ei jõudnudki, sest astus peaaegu kohe tagasi.

Marie (Mari, Maria) Helene Aul sündis Tallinnas üürimajapidaja perekonnas. Ta õppis 1901–1906 Tallinna 4. algkoolis, 1906–1911 Tallinna tütarlastegümnaasiumis (lõpetas hõbeaurahaga), 1912–1917 Moskvas kõrgematel naiskursustel ajaloo-filoloogiaosakonnas, mille lõpetas esimese järgu diplomiga (*cand hist*). Ta sooritas keskkooliõpetaja kutseeksami ning täiendas end 1924 Saksamaal ja 1927 Prantsusmaal.

1918. aastal asus Marie Aul tööle Paide tütarlastegümnaasiumis, pärast selle sulgemist okupatsioonivõimude poolt oli ta 1918–1920 Ambla gümnaasiumis ajaloo- ja geograafiaõpetaja. 1920–1921 töötas ta Rakvere Õpetajate Seminaris, 1921–1932 Tartu Õpetajate Seminaris ja selle harjutuskoolis ajaloo- ja metoodikaõpetajana, 1932–1937 Tartu Pedagoogiumis, seejärel taas Tartu Õpetajate Seminaris ajalooõpetajana. Hiljem oli Tallinnas vene keele õpetaja. Suviti oli ajaloo- ja ajaloo metoodika lektor algkooliõpetajate täienduskursustel Pärnus, Kuressaares, Rakveres jm, näiteks 1927. aasta augustis pidas ta kursustel ettekande „Mõningaid muljeid Pariisi koolist”.

Marie Aul tõlkis ja kommenteeris ajaloolugemiku *Vana Idamaa*.

Kuulus Eesti Sotsiaaldemokraatlikku Töölise Parteisse ning valiti 1919 Eesti Asutava Kogu liikmeks, kuid astus kohe tagasi.

1930–1939 oli abielus antropoloogi ja bioloogiaõpetaja, eesti antropoloogia rajaja Juhan Auliga (enne Klein, Marie oli tema teine naine). Marie Aul suri 1965. aastal ja on maetud Tallinna Rahumäe kalmistule.

Vana Idamaa: Vana Idamaa rahvaste ajalooliste allikate kogu. Tartu, 1924. 92 lk. Ümbertr.: Tallinn, 1994.

Marie Aul tõlkija ja kommenteerijana

Kasutatud allikad

[EAT](#), 21; [EKBL](#), 22; [Mäelo](#) 1, 103; [TÕS](#), 386, 409–410; [Vjv](#), 26, 28, 211; [AK prot nr 1](#), 1; [Pm](#) 1936, 15.11., 3; [RT](#) 1919, 30.04., 230; [TT](#) 1911, 06.06., 3; [EAA.1254.2.38](#), 218; [EAA.2101.1.782.10](#); [EAA.2102.2.915.21](#); [EAA.2102.2.916.10](#); [EAA.2102.2.917.24](#); [ERA.15.2.391](#), 3; [F0007725-116](#); [F0000223-36](#); [F0000224-12](#); [TLA.1358.2.43](#), 169; [TLA.1376.1.15](#); [Haudi](#)

LINDA EENPALU

20.09.1890 Raadi v, Tartumaa – 04.06.1967 Pärnu
Ühiskonnategelane, taluperenaine

Rahvuskogu: teine koda, Kodumajanduskoja esindaja
Põhiseaduseelnõu läbivaatamise I komisjon,
põhiseaduse elluviimise seaduste II komisjon

VI Riigikogu: Riiginõukogu, Kodumajanduskoja esindaja
Maa-, töö- ja rahvaheaolu komisjon, rahvakasvatuse ja
-kultuuri komisjon (abiesimees), redaktsioonikomisjon
(alates 19.10.1939, ka abiesimees) ja majanduskomisjon
(alates 27.01.1939, alates 06.02.1940 ka IV alamkomisjoni abiesimees)

Foto: RA [EAA.1781.1.44.5](#)

Rahvuslikkust, haridust ja töökust hindav Linda Eenpalu oli aktiivne naisliikumistegelane ning üks Eesti Naisüliõpilaste Seltsi asutajaid. Ta oli toetav abikaasa oma mehele, peaminister Kaarel Eenpalule ning täitis 1930ndate aastate lõpul sisuliselt riigi esimese leedi rolli. Linda Eenpalu nimetati kahe seadusandliku kogu liikmeks Kodumajanduskoja esinaisena.

Linda Eenpalu (s Linda Marie Koplus, 1912–1935 Einbund) sündis Tartumaal talupidaja tütreana. Ta õppis 1900 Kavastu vallakoolis, 1901–1902 Kõrveküla vallakoolis, 1903 Jaani kiriku koolis Tartus. Kolmelapseline pere kaotas varakult isa, ema õde Miina Hermann (Härma) aitas lapsi kasvatada ning võttis nad enda juurde Kroonlinna elama. Linda Eenpalu meenutas hiljem, et hea tervise võlgneb ta tädile, kes karastas lapsi ja tuulutas järjekindlalt tube. Seal õppis Linda Eenpalu 1904–1906 eesti kirikukoolis ja progümnaasiumis. Osales kooliõpilaste salajases enesetäiendamise ringis Amicitia, mille 1904 asutas Karl Einbund (Kaarel Eenpalu). 1907–1911 õppis ta Tartus A. S. Puškini tütarlastegümnaasiumis ning 1911–1912 Tartus prof Jassinski ajaloo-keeleteaduse kõrgematel naiskursustel ajalooõpetajaks.

Seltskondlikku tegevust alustas Linda Eenpalu juba gümnaasiumipäevil, mil ta osales rahvuslikult meelestatud noorte üritustel, lõi kaasa vabaharidustöös ja karskusliikumises, nt tegutses Raadi haridusseltsis ja Vesneri rahvaraamatukoguseltsis (1936 auliige). Tartus osales ta Karskuse Sõbra töös ning korraldas koos Karl Einbundiga laste karskustunde. Linda Eenpalu oli 1911. aastal Eesti Naisüliõpilaste Seltsi asutajaid. Sel ajal ei saanud naised veel ülikoolis ametlikult õppida. Öpperingkonna kuraator lükkas seltsi põhikirja tagasi ja kaheksa aastat tegutses selts ebaseaduslikult.

1912 abiellus ta Karl Einbundiga, Eesti Vabariigi hilisema sise- ja peaministriga (pärast nime eestistamist 1935. aastal perekonnanimi Eenpalu). Nende esimene tütar Helle suri väiksena rüugetesse, üles kasvas neli tüdarta: Helmi-Aino, Virve-Kaja, Tiiu-Hilja ja Mai-Linda; peres oli ka kasutütar Hilda.

1913–1914 töötas Linda Eenpalu Tartu Rahvaraamatukogu Seltsis raamatukoguhoidjana. 1919–1920 oli ta ajalooõpetaja Tartus Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi (ENKSi) tütarlastegümnaasiumis, 1920–1926 Jakob Westholmi gümnaasiumis Tallinnas. 1926. aastal sai temast Hellema talu perenaine Arukülas. Taluperenaisena organiseeris ja korraldas ta toiduvalmistamise ja kodukaunistamise kursusi, näitusi ja teeõhtuid. 1937 esines ta Raadio Ringhäälingus loenguga „Kodukultuurilised ülesanded organisatsioonides“, mis oli osa loengusarjast „Lähtekohti vabaharidustöök“.

1923. aastast oli Linda Eenpalu Eesti Naisorganisatsioonide Liidu (1930. aastast Eesti Naisliit) juhatuse liige (esimesed aastad laekur, hiljem abijuhataja) ning 1928 Tallinna Naisklubi asutajaliige ja esinaine. 1929. aastast kuulus ta Eesti Haridusliidu ja Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse nõukogusse. Aastast 1932 oli ta Põllutöökojas maanaiste esindaja. Ta oli üks Eesti Maanaiste Keskseksi juhte: 1929–1940 juhatuse liige ja 1932–1940 nõukogu liige. 1935–1938 Riigi Majandusnõukogu liige. 1936 asutas ta maailmas ainulaadse avalik-õigusliku naisorganisatsiooni Kodumajanduskoda ning oli 1940. aastani selle esinaine. Linda Eenpalu oli 1937 Kodumajanduskoja esindajana Rahvuskogu teise koja liige ja 1938–1940 Riiginõukogu ainus naisliige. Lisaks tuli Linda Eenpalul peaministri abikaasana täita sisuliselt riigi esimese leedi rolli (president Konstantin Päts oli lesk), mis tähendas vastuvõttude korraldamist ja välisvisiite. 1939 asutas Emade Puhkefondi ja annetas sellele algkapitali.

Linda Eenpalu arreteeriti ja küüditati koos kahe tütreaga 14. juunil 1941, kuni 1956 Tomski oblastis asumisel. Kaarel Eenpalu suri vangilaagris, kaks tüdarta põgenesid Kanadasse.

Küüditamisnimekirjas olid ema ja kaks tüdarta, Mai ja Tiiu. Kuna Tiiu elas Tallinnas, siis teda ei saadud kätte, aga sel ajal koju tulnud Virve viidi kaasa õe asemel. Makarevka külas elasid nad algul mahajäetud majas koos seitsme perega, pärast said omaette toa. Neid päästis harjumus maatööd teha, sest kolhoosis tehti põllutööd, talviti käidi ka metsatööl. Linda Eenpalu oskas hästi vene keelt, püüdis õiglust jalule seada ning oli seetõttu rajoonikeskuses ka vangis. Ta vabanes 1956. aastal, tagasi Eestisse jõudnuna elas Arukülas ja Pärnus, suri 1967. aastal Pärnus.

Linda Eenpalu ideaaliks oli karske eesti kodu, kus kasvatatakse tööarmastust ja arendatakse rahvustunnet. Taluperenaise ja maanaiste esindajana hindas ta kõrgelt naist kui ema, kes seisab mehe kõrval, kuid rõhutas seejuures naise vastutust ja rolli väärtuste loojana. Ta leidis, et naine peab olema haritud ning aitab eesti naiste harimisele ise mitmel kombel kaasa. Tütar Mai-Linda on meenutanud, et vanemad olid tööga hõivatud ja laste jaoks jäi vähe aega, kuid ema oli erakordselt rõõmsameelne, optimistlik ning vähenõudlik.

[Eesti Punase Risti mälestusmärgi II järgu II aste](#) (1928) ja [II järgu I aste](#) (1936); [Läti Kolme Tähe III klassi orden](#) (1936)

Autasud

Peaministri aset. Kaarel Eenpalu ja ta abikaasa Linda Eenpalu alla kirjutamas nime-eestistamise sooviavaldusele.

Foto: 12. märts: aasta riikliku ülesehitustööd. Tallinn, 1935, lk 57

Tänapäeva naine on paljudes joontes lahkuminev oma õest eelmisist sajandeist. [---] Möödunud sajandi naine on kadumas, tema asemel on uus naine, kes tahab olla mitte vähem ega rohkem kui inimene inimkonnas. Tahab olla vaba, iseseisev, enesemääramise õigusega. [---] Naistel on suur ülekaal kogu Euroopa riikides. Tekkinud olukorra lahendamiseks jääb naisele vaid üks tee: kutseline ettevalmistus aladel, mis annavad töö ja kindlustavad ülalpidamise. See on alus, millele naine kindlustab iseseisvuse. [---] Tänapäeva ema mure on iseseisva kutse kätteõpetamine mitte ainult poegadele, vaid samal määral ka tütardele. [---] Naisele on kindel kutse sama tarvilik kui mehele. Kuigi elus igal naisel ei ole tarvilik ega võimalik elada oma kutsele, pidada oma ametit, siiski peab ta valmis olema igaks juhtumiks, elu seadma nii, et ta ei vaja ühiskonna abi. Naised oma enamikus on teadlikud selles.

Allikas: Einbund, L. Tänapäeva naine oma püüetes. *Kaitse Kodu*, 1927, nr 24, lk 916–917.

Võtan veel lühidalt sõna ühes hariduspoliitilises küsimuses, mis kerkis üles Majanduskomisjonis Haridusministeeriumi eelarve arutamise puhul. Küsimus puudutab meie õpetajaskonna isiklikku koosseisu ja selle pidevat muutumist meesõpetajate arvu langemise suunas, kuna naisõpetajate arv näitab järjekindlat tõusu, eriti algkooli osas. Ma ei võtaks sel puhul muidu sõna, kuid olen kuulnud arvamusi, et neis nähtustes ja muudatustes õpetajaskonna isiklikus koosseisus nähakse mingisugust pahet. Selle kohta on ka ajakirjanduses olnud sõnavõtte ja poleemikat, mille kutsus esile Haridusministeeriumi koolinõuniku artikkel „Õpetajaskonna naisestumisest”. Praegu on naisõpetajatel ainult väike ülekaal, umbes 51% 49% vastu, nagu seda näitavad 1936. aasta andmed. See vahekord vastab meie rahva koostisele soo järgi. „Õpetajaskonna naisestumine” ei ole meil mingi erandnähtus, vaid see on loomulik arenemistee, mis esineb paljudes kultuurmais, kus mehed loobuvad õpetajakutsest, peamiselt rahvakooli osas, ja siirduvad tulukamaile aladele. Nii on Soomes meesõpetajaid ainult 23%, Rootsis umbes 35%, kusjuures algkooli alamas astmes on peamiselt naiste käes ja ülemas astmes on mehi ja naisi võrdselt. Ameerikas on meesõpetajaid hoopis vähe, ainult 47 000 meesõpetajat 545 000 naisõpetaja vastu.

[---] Meie ei saa aga sugugi öelda, et rahvaharidus eelnimetatud mais oleks seepärast halvasti korraldatud või madal, et seal on nii palju naisõpetajaid, sest meie käime vahel seal ka õppimas koolikorraldust. Naise loomulikumaks ülesandeks peetakse meil üldiselt laste kasvatamist ja õpetamist kodus, kuid niipea kui 7–8-aastane laps üle kooliläve astub, arvatakse, et siin on lapse kasvatamisel kasvatajal sellised ülesanded, et peab olema meesõpetaja. Ühenduses selle tõekspidamisega on hakatud otsima abinõusid, et tõsta meesõpetajate arvu. [---]

Härra koolinõunik oma artiklis kõneleb kolmest võimalusest seisukorra päästmiseks: kergemad nõudmised poistele, kõrgem palk ja stipendiumid. Kaks esimest abinõu ei saa kõne alla tulla, sellele otsusele jõuab ka koolinõunik ise, küll aga tulevat küsimusse stipendiumide määramine meesõpilastele, et neile sel viisil pakkuda soodustusi ja meelitada õpetajakutse alale. Riigivolikogu ongi selleks leidnud 1000 krooni. See on küll väike summa, kuid stipendiumide andmisel peaks maksma niisugune kord, et stipendiume saaksid ainult need õpilased, kes on parimad ja kellel on eeldusi õpetajakutseks. Nii on lühidalt küsimus praegu. Minul ja paljudel teistel on tekkinud küsimus, millist ohtu on siis karta, kui meie õpetajaskonnas enamus on tõesti naisõpetajate käes? Mina isiklikult võin ainult heameelt tunda sellise nähtuse üle.

Allikas: Eenpalu, L. [Sõnavõtt]. RNK : III ij : 30. koosolek, 1939, 11.03., lk 238–239.

Linda Eenpalu
oma kaasaja naisest

Linda Eenpalu
sõnavõttust VI Riigikogus

Laste-raamatukogud. *Rahwaharidusetöö väljaspool kooli*. I. Tartu, 1913, lk 63–70.

„Orjapõlv” rahvalauludes. *Naesterahva Töö ja Elu ja Käsitööleht*, 1919, [30.04.](#), lk 26–27.

Eesti naine Rootsis kõnereisil. *Naiste Hääl*, 1927, nr 4, lk 84–85.

Põhjamaade naiste koostöö karskuse alal. *Eesti Naine*, 1927, nr 4, lk 82.

Tänapäeva naisest: naisorganisatsioonide liidu kõnekoosolekult: [kõne kokkuvõtte]. *Vaba Maa*, 1927, [12.11.](#), lk 8.

Tänapäeva naine ja tema püüded. *Eesti Naine*, 1927, nr 12, lk 274–278.

Mida arvab naine meesriietusest: [küsitlus]. *Uudisleht*, 1930, [25.01.](#), lk 3.

Kahesugune moraal: [erinevast suhtumisest naiste ja meeste seksuaalsesse vabadusse]. *Naiste Hääl*, 1930, nr 3, lk 35–36.

Mälestus ühest ilusast päevast. *Naiste Hääl*, 1930, nr 11, lk 173.

Maanaised seltskondlikus töös. *Kaitse Kodu*, 1930, nr 43–44, lk 1115–1116.

Kodu koduta lastele. *Taluperenaine*, 1931, nr 4, lk 98–99.

Maanaiste suvipäevad Kehtnas. *Naiste Hääl*, 1931, nr 7/8, lk 100–101.

Maa ootab. *Maanoored*, 1933, nr 6, lk 96–97.

Miina Hermann emana. *Koguteos: Anna Haava. Miina Hermann. Aino Tamm: 70 a. sünnipäevaks*. Tallinn, 1934, lk 213–215.

Naine ja rahvuslik kodu. *12. märts: aasta riiklikku ülesehitustööd*. Tallinn, 1935, lk 51–52.

Eesti talu ja rahvuslipp. *Taluperenaine*, 1935, nr 2, lk 30.

Eestlasele eesti nimi! *Kaja*, 1935, [08.02.](#), lk 2.

Naine seisab väärilt kõrval riiklikus ülesehitustöös: pr. Linda Eenpalu kõne naiskongressi avaaktusel. *Uus Eesti*, 1935, [15.12.](#), lk 6.

Suur samm edasi kodukultuuri arendamisel: kodumajanduskoda ja V naiskongress. *Uus Eesti*, 1935, [31.12.](#), lk 5.

Naise osa praeguses ülesehitustöös. *12. märtsi radadel*. Tallinn, 1936, lk 59–60.

A. V. Proua Linda Eenpalu juures: [emadepäev: intervjuu]. *Uus Eesti*, 1936, [09.05.](#), lk 7.

Perenaise ja ema auks: kodu on rahva igaveseks jõuallikaks: kodumajanduse koja esinaine proua Linda Eenpalu kõne Antsla lõikuspäeval: [kõne]. *Uus Eesti*, 1936, [29.09.](#), lk 8. Kokkuvõtte: *Vaba Maa*, [29.09.](#), lk 6.

Kodumajanduskoda tugineb naisorganisatsioonidele: Naisliit ja Maanaiste Kesksele oleksid koja täidesaatvaiks organeiks, kuid jäävad autonoomseiks: [vahendatud intervjuu]. *Maa Hääl*, 1936, [05.10.](#), lk 3.

Vastuseid „Uus Eesti” ringküsimusele: perenaine kodukultuuri loomisel ja rahva eluenergia allikana: [küsitlus]. *Uus Eesti*, 1936, [31.12.](#), lk 6.

Marie Reisik – Eesti naisliikumise pioneere: tema 50 a. sünnipäeva puhul. *Uus Eesti*, 1937, [05.02.](#), lk 7.

Sisukad kodukultuuripäevad Jõgeval: kodukultuuri huvitav näitus selgitas kauni kodu loomise nõudeid. Vooditegemise ja nõudepesemise demonstratsioonid ning võistlused: kõnedega esinesid pr. Linda Eenpalu, pr. Liis Käbin ja pr. M. Kauri. *Järva Teataja*, 1937, [30.08.](#), lk 7. Sisaldab ka L. Eenpalu kõne lühikokkuvõtet.

Kodukäsitöö ja rõivastuse küsimused kodumajanduskoja töös. *Kodutööstus*, 1938, nr 3, lk 73–77.

Põltsamaa ja Kolga-Jaani suurpäevad: siseminister R. Veermaa ja pr. Linda Eenpalu Lõuna-Eesti lõikus- ja rahvuspäeval. Rahvuslik enesetunne kasvagu. *Rahvaleht*, 1938, [05.09.](#), lk 8. Sisaldab ka L. Eenpalu kõne lühikokkuvõtet.

Riigikogu kokkuastumise eel: naissaadiku ülesanded parlamendis: lühikõnelus riiginõukogu liikme pr. L. Eenpaluga: [intervjuu]. *Rahvaleht*, 1938, [10.10.](#), lk 2.

Noored – rahvuslik töövägi: kodumajanduskoja esinaine ja riiginõukogu liikme Linda Eenpalu kõne Võrumaa noortepäeval : [vahendatud kõne]. *Rahvaleht*, 1939, 08.05., lk 3. Kokkuvõte ka: *Uus Eesti*, 08.05., lk 1; *Päevaleht*, 09.05., lk 2.

Emade puhkekodu pidulik avamine. *Uus Eesti*, 1939, 15.05., lk 3. Sisaldab ka kõne kokkuvõtet.

N. Venes kannab mees last süles: kodumajanduskoja esinaine pr. L. Eenpalu muljeid sõidust Moskva näitusele : [intervjuu]. *Uus Eesti*, 1939, 20.08., lk 1. Venemaa põllumajandusnäitusest.

Kodu on ühiskonna algrakukene: kodumajanduskoja esinaine pr. Linda Eenpalu kõneles Helme põllumajanduslikul näitusel : [kõne kokkuvõte]. *Uus Eesti*, 1939, 28.08., lk 4.

Rahvuskogu Teine Koda.

Foto: *Põhiseadus ja Rahvuskogu*. Tallinn, 1937, lk 112–113 vaheleht

12m, 57; [EBLt](#), 50; EE2 1933, 896; EE14, 50; Eenpalu, 4, 8, 19–21, 29; [ERAKT](#), 42; [EVL](#), 139, 168; [KEV](#), 384; Laar, 222–227; [Mäelo](#) 1, 159–164; [PsRk](#), 112–113 vaheleht; [Raamot](#), I., 281–283; S100aruküla, 7; Taska, 17–22, 127, 140, 144, 252, 260–264; [NOPA2](#), C7; [VjV](#), 68, 73, 217; [EEks](#): Areen, 1999, 18.08., B14; Eesti Naine, 1935, nr 2, 44; 1989, nr 6, 20–23; IA100, 2017, 61; JT 1936, 15.05., 3; Kaitse Kodu, 1927, nr 24, 916–919; 1930, nr 43–44, 1115; Pm 1911, 09.02., 3; 07.06., 3; 1913, 25.01., 3; 1916, 05.04., 3; 1936, 29.04., 2; 1937, 07.01., 4; 08.01., 1; 12.01., 4; Pvl 1927, 14.02., 1; RaK 2. koosolek, 5; RaK 6. koosolek, 87; RI 1939, 16.05., 3; RNK 6. koosolek, 15; RNK 23. koosolek, 145; RNK 30. koosolek, 238–239; RNK 46. koosolek, 405; Sak 1940, 31.07., 2; UE 1936, 15.03., 3; 14.05., 4; 1937, 12.01., 3; 1938, 17.03., 3; 1939, 21.03., 2; 20.08., 1; 1940, 14.04., 5; Varamu, 1938, nr 9, 1123; VäU 1938, 17.03., 2; [EAA.1781.1.44.5](#); [EAA.2111.1.6428.38](#); [EAA.2111.1.10729.3](#); [EFA.2.0.27913](#); [EFA.2.0.27947](#); [EFA.10.3.4481](#); [EFA.36.A.103.79](#); [EFA.38.0.30175](#); [EFA.271.0.189983](#); [EKLA, A-225:151](#); [EKLA, C-181:504](#); [ERA.84.1.1448](#); [ESM F 620:8/A11542](#); [PM F 852:58](#); [TLA.1376.1.39](#); [ISIK](#)

Kasutatud allikad

Foto: Eesti Rahvusraamatukogu postkaardikogu

HELMI JANSEN

15.03.1889 Viljandi – 05.03.1960 Tallinn
Ajakirjanik, tõlkija, seltskonnategelane

Eesti Asutav Kogu

Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölise Partei, Tallinna valimisringkond
Redaktsiooni komisjon (alates 01.07.1919)

Helmi Jansen kuulus nende Eesti esimese iseseisvusaja ärksamate naiste hulka, kelle tegevuse algus seostus Peterburiga. Väga seltskondliku Helmi Janseni põhiline tegevusvaldkond oli ajakirjandus, kuid tal jagus aega ka naisliikumises osalemiseks. Asutava Kogu liikmena ei olnud ta suur sõnavõtja. Ta kandideeris ka hiljem, kuid parlamenti ei pääsenud.

Helmi Jansen (s Helmi-Marie(-Maria) Tamman, 1908–1920 Press, Press-Jansen) sündis puutöölise perekonnas Viljandis. 1899 kolis perekond Sinti, 1900 läks isa Tallinna tööle. 1901–1908 õppis Helmi Jansen Tallinna linna kõrgemas tütarlastekoolis. 1906 vangistati ta koos isaga tööliste lendlehtede jagamise pärast. Vabastati varsti ning pääses ka koolist väljaheitmise, kuid isa saadeti Baltikumist välja. Helmi Janseni õnnestus koos kaasõpilase M. Lukiga tuua oma koolis õppeprogrammi vabaainena eesti keel. Abiellus 1908 Wilhelm (-Johannes) Pressiga, tütar Mia sündis 1910, kuid läksid peagi lahku (1913).

1912 töötas ta Päevalehe juures korrektori ja sõnumite tõlkijana. Tutvus maalikunstnik August Janseniga, 1914 sõitsid nad koos Peterburi. Helmi Jansen töötas alguses kontoris, siis Pealinna Teataja korrektorina, hiljem oli toimetuse liige (1915–1917 lehe vastutav toimetaja). 1915–1917 õppis Helmi Jansen Peterburi konservatooriumis laulmist. 1917 tulid nad tagasi Tallinna, sündis poeg, kes suri 1,5aastaselt.

1919–1920 töötas Helmi Jansen ajalehe Sotsiaaldemokraat juures ja valiti ka Asutavasse Kogusse. Kuna tal varasem poliitiline kogemus puudus, sai ta vähe ära teha, aga oli hiljem rahul sellega, et tema nimi oli mõisate võõrandamise akti all. Valiti ka Tallinna linnavolikogusse.

1920 abiellus August Janseniga, sündisid tütred Ea (1921–2005) ja Lo(o) (1927–1944). Tütar Ea Jansen on meenutanud, et laste tegelikult kasvatajaks oli isa õde Johanna Jansen, sest vanemaid ei olnud kunagi kodus. Lisaks tööle olid Jansendid väga seltskondlikud: õhtuti viibisid nad seltskonnas, pärast Kunstihoone valmimist veedeti õhtuid sageli kunstiklubis. Helmi viibis koos mehega 1924. aasta jaanuarist juunini Itaalias, 1929. aasta juunis Hispaanias, 1936. aasta märtsist juunini Hispaanias Mallorcal. 1930. aastate algul ostis August Jansen Kloostri (hilisemas Padise) vallas talu, mis 1939. aastal Paldiski ja Klooga baaside loomisega rekvireeriti ja sinna paigutati vene sõdurid.

Helmi Jansen oli naisliikumise seotud 1917. aastast, mil ta tegi esimesel naiskongressil ettepaneku asutada naisseltside keskorganisatsioon, et koos töötada naiste arendamiseks ja neid piiravate kodanlike seaduste kõrvaldamiseks. 1923–1930 oli ta Eesti Naisorganisatsioonide Liidu juhatuse liige. 1919 valiti Helmi Jansen Eesti Ajakirjanike Liidu esimese juhatuse liikmeks, oli liidu liige 1928. aastani. Ta kuulus ka Töölisteatri juhatusse.

1923–1926 toimetas Helmi Jansen noorsoajakirja Ronk, seejärel oli ta ajalehe Rahva Sõna toimetuse liige, hiljem lühemat aega Õpilastele ning Õpetajate Lehe vastutav toimetaja. Tegi kaastööd ka teistele ajakirjandusväljaannetele, näiteks Päevalehele. 1930–1940 töötas ta tarvitajateühingu Oma sekretäri ja naisringide organiseerijana ning toimetas ka Ühistegeliste Uudiste naistelehekülge.

1939 haigestus Helmi Jansen kopsupõletikku ning ei saanud enam töötada. 1940 määras Eesti NSV valitsus ta Tallinna Juudi Ühispanga komissariks (kuni 1941). Helmi Jansen suri 1960. aastal ja on maetud Tallinna Metsakalmistule.

Autasu [Eesti Punase Risti IV klassi teenetemärk \(1939\)](#)

T.-ü. „Oma” praegune juhatus. Istuvad vasakult paremale: hr. J. Nihtig, pr. H. Jansen, h-rad A. Oinas, J. Päevakivi. Taga: üldärijuht hr. V. Varandi ja hr. A. Jõgi.

Foto: *Tarvitajateühing „Oma” 25: 1913–1938*. Tallinn, 1938, lk 3

Helmi Jansen
Eesti manifestatsioonist
Peterburis 27.03.1917

Mõte Eesti manifestatsiooniks tekkis siis, kui nägime Tauria palee juures ukrainlaste meelevaldust. Vaatasime seda ilmetut ja jõuetut meelevaldust, Pukits, Jansen ja mina, ning olime kohe veendunud, et eestlased võiksid seda palju paremini korraldada. Peterburi garnisonis teenis palju eestlasi, kes vaimustusega olid kaasa tulemas. Asutati „Vabariiklaste liit” ja otsustati korraldada manifestatsioon. Õmblesime 40 eesti lippu, enamjagu neist 3–4 meetri pikkused siidlipud, ühelt poolt sini-must-valged, teiselt poolt punased. Rongkäigus asetasime iga natukese maa peale orkestri. Eestlaste distsiplineeritud rivid äratasid aukartust – see oli „jõud, mida tuli arvestada”, nagu ütlesid venelased. Panime ka „Pealinna Teataja” esimesele küljele: „Elagu autonoomne Eesti Vabariik Vene föderatsioonis!” Saime selle eest Tallinna lehtedelt noomida.

Allikas: Teravaima sulega eesti naine: Helmi Jansen juubel. *Uus Eesti*, 1939, [15.03.](#), lk 7.

Helmi Jansen
1939. aastal oma soovidest

Mul ei ole enam midagi soovida – vaid seda, et peaks meie rahvale olema antud iseseisvalt edasi elada.

Allikas: Jansen, H. Rõõmus ja tarmukas külvaja: Helmi Jansen 50-aastane : [intervjuu / interv. V. Saretok]. *Rahvaleht*, 1939, [14.03.](#), lk 10.

Helmi Janseni kirjutised

- Teatri tõusust ja tõusikute teatrist. *Murrang*, 1921, nr 3–4, lk 45–50.
- Majapidamiskoolid: mida peavad nad meile andma? Eesti Naisorganisatsioonide Liidu peakoosolekul peetud kõnest. I. *Vaba Maa*, 1923, 28.03., lk 7.
- Majapidamiskoolid: kuidas õpetust korraldada ja mida loodame neilt. II. *Vaba Maa*, 1923, 04.04., lk 2.
- Naise kutseharidusest ja selle omandamise võimalustest meil. *Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat*. I. Tallinn, 1924, lk 118–124.
- Naine kaitseliidu loomis- ja korraldamistöös. *Kaitse Kodu*, 1925, nr 2, lk 56–57.
- Miks on meil vaja uut perekonnaseadust? *Naiste Hää*, 1927, nr 2, lk 30–32. [Laulupidudest]. *Naiste Hää*, 1928, nr 6, lk 125–130.
- Proua Minni Kurs-Olesk. 50-dama sünnipäeva puhul. *Naiste Hää*, 1929, nr 3, lk 58–59.
- Mida peame tegema? Kuidas tõsta naise mõju poliitilisele ja majanduslikule elule. *Naiste Hää*, 1929, nr 10, lk 205–206.
- Kas võib moodne naine ise kosida enesele meest? : [küsitlus]. *Rahvaleht*, 1929, 26.11., lk 4.
- Kunsti parema mõistmise poole. *Noorusmaa: almanak. II*. Tallinn, 1930, lk 103–112.
- Lõpusõna. *Kümme aastat Eesti Naisliitu: 1920–1930*. Tallinn, 1930, lk 43–45.
- Meie laste nimel! *Naiste Hää*, 1930, nr 1, lk 4–5. Vastuseks prof Rahamägi väitele, nagu oleksid naissoost keskkooliõpilased kõik juba seksuaalselt aktiivsed.
- Naine ja film. *Naiste Hää*, 1930, nr 2, lk 19–20.
- Kas ideeline algatus või meestelt kohtade ärakiskumine? *Naiste Hää*, 1930, nr 3, lk 36–38.
- Ühe mälestussamba õpetus. *Naiste Hää*, 1930, nr 4, lk 58–60.
- Meie naispoliitika lähema tuleviku sihtjooni. *Naiste Hää*, 1930, nr 5, lk 66–69.
- Kodu ja kool: kasvatusteaduslikul nädalal peetud referaadi mõtteid. *Naiste Hää*, 1930, nr 9, lk 126–129.
- Sõjakäik abieluliste naisõpetajate vastu. *Naiste Hää*, 1930, nr 10, lk 147–149.
- Eesti Naisliit kümne aastane: 1920–1930. Täna algab 4. üleriiklik naistekongress. *Vaba Maa*, 1930, 31.10., lk 7.
- Eesti Naisliidu kümme aastat. 1920–1930. *Naiste Hää*, 1930, nr 11, lk 156–159.
- IV Eesti naiskongress ja Naisliidu juubel. Mida tahavad naised. *Päevaleht*, 1930, 01.11., lk 5.
- Kumb meil siis õieti puudub, kas peremees või perenaine? *Kaitse Kodu*, 1930, nr 43–44, lk 1117–1118.
- Neli kongressi. *Naiste Hää*, 1930, nr 12, lk 186–188.
- Jõulukingist lastele: „Kool ja Kodu” koosolekul avaldatud mõtteid. *Õpetajate Leht*, 1930, 19.12., lk 3.
- Kas on ühistegelisel naisliikumisel pinda. *Aasta 1931: koguteos ühistegelastele*. 3. Tallinn, 1931, lk 25–29.
- Naised, näidake oma kindlat tahet! Õiglasema perekonnaseaduse nimel. *Naiste Hää*, 1931, nr 1, lk 1–3.
- Uus majanduslik leiutus – tööpuuduse vähendamine naiste arvel. *Naiste Hää*, 1931, nr 2, lk 17–18.
- Nukumäng elava inimesega. *Naiste Hää*, 1931, nr 3, lk 35–36. Sama, vahendatud artikkel: Nukumäng elava inimesega: „Naiste Hääle” protest „iluduskuningannatamise” vastu. *Vaba Maa*, 1931, 01.03., lk 6.
- Kuuldub vastuväited perekonnaseaduse eelnõu vastu juhitud protesti puhul. *Naiste Hää*, 1931, nr 4, lk 56–59.
- Ema ja elu pühaduse kaitse. *Naiste Hää*, 1931, nr 5, lk 65–66; nr 6, lk 86–89.
- Rahvas on hääletanud: mis saab edasi? : [Naisliidu algatusel koguti 31 000 protestialkirja]. *Naiste Hää*, 1931, nr 6, lk 81–82.

Muljeid Saksa suvisest pealinnast ja tema naistest. *Naiste Hää*, 1931, nr 9, lk 131–134.

Üheõiguluse pettepill. *Naiste Hää*, 1931, nr 10, lk 139–141.

Meie ja meie noored: kuidas lülitame oma noored ellu. Hariduselu valusamaid päevaküsimusi. *Naiste Hää*, 1931, nr 11, lk 155–158.

[Naisspordist : kommentaar]. *Naiste Hää*, 1931, nr 11, lk 162.

Majanduslikke küsimusi naiste elus: 1. nov. kõnekoosolekul avaldatud mõtteid naiste majandusliku organiseerumise tarvilikkusest. *Naiste Hää*, 1931, nr 12, lk 172–175.

Ülesanded, mis ootavad naise seadusandlist tegevust. *Naiste Hää*, 1932, nr 2, lk 15–17.

IV. riigikogu kingitus iseseisvale naisele. *Naiste Hää*, 1932, nr 4, lk 42–44. Tööpuuduse vastu võitlemise otstarbel teenistusvahetuste korraldamise seadusest.

Naine ühistegelises liikumises. *Naiste Hää*, 1932, nr 6, lk 64–65.

Tants luuavartel või eesti arvustuse valpurgiöö. *Vaba Maa*, 1932, 13.11., lk 2.

Anna Haava. *Koguteos: Anna Haava. Miina Hermann. Aino Tamm: 70 a. sünnipäevaks*. Tallinn, 1934, lk 85–90.

Keskkooli reformi asjus: hää seltskonnast. *Õpetajate Leht*, 1934, 20.04., lk 2.

Naiste osavõtt ühiskaubandusest. Muljeid tarv.-üh. „Oma” naisringide tööst. *Ühistegelised Uudised*, 1934, 09.06., lk 2.

Meil on vaja eeskujulikku lasteparki : [mänguväljakute rajamise vajadusest]. *Eesti lastekaitse*. I. Tallinn, 1935, lk 25–27.

Üldine ülekoormatus koolis. Olukord koolis samane, nagu õpetataks auto-sõitu lapsele, kes veel ei oska käiagi. Lapselt nõutakse kõike liig palju : [vahendatud kõne kokkuvõte]. *Vaba Maa*, 1936, 21.10., lk 6. Sama lühemalt: *Uus Eesti*, 1936, 21.10., lk 2.

Laste ülekoormatusest koolis. *Õpetajate Leht*, 1936, 23.10., lk 2–3.

Laps – meie murelaps. *Vaba Maa*, 1937, 11.01., lk 2.

Tants karu ümber ja „oma naise mees”. *Vaba Maa*, 1937, 25.01., lk 7. Rets.: A. Adsoni komöödia „Karu läheb mee lõksu”.

Hispaania, kuhu lähed?... Muistne vallutajavaim ja organisaatoriande puudus. *Vaba Maa*, 1937, 08.02., lk 8.

Emadepäevaks. *Eesti Noorus*, 1937, nr 4, lk 107–109.

Majesteet jalakäija SOS. *Vaba Maa*, 1937, 24.07., lk 2.

Priius kallid anne... *Vaba Maa*, 1937, 07.08., lk 2.

Miks vajame T.-ü. „Omat”. *Tarvitajateühing „Oma” 25: 1913–1938*. Tallinn, 1938, lk 12–13.

Naise vaimse pale hindajaist ja „patenteeritud sarvekandjaist” : [vahendatud ettekanne]. *Uus Eesti*, 1938, 25.03., lk 10.

Rõõm inimesest. *Minni Kurs-Olesk*. Tallinn, 1939, lk 13–16.

Rõõmus ja tarmukas külvaja: Helmi Jansen 50-aastane : [intervjuu / intervjuu V. Saretok]. *Rahvaleht*, 1939, 14.03., lk 10.

Jansen, H.; Ostra-Oinas, A.; Jeets, A.; Raamot, M. Neli naist – kolm leeri. Linnavalikogu naisliikmed jutustavad : [intervjuu]. *Rahvaleht*, 1939, 23.10., lk 10.

Helmi Jansen toimetajana

Pealinna Teataja. Petrograd, 1914–1917. Vastutav toim H. Press 1915, nr 192 – 1917. Toim ka: Pealinna Teataja Jõulu-lisa; Pealinna Teataja Lihavõtte-lisa. Ronk. Tallinn, 1923–1927. Vastutav ja tegevtoim H. Jansen 1923 – 1926, nr 36. Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat. I / toim H. Jansen, A. Ostra-Oinas, M. Reisik. Tallinn, 1924. 156 lk. Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat. II / toim E. Peterson, H. Jansen. Tallinn, 1926. 188 lk. Õpilaslend. Tartu, 1932–1939. Vastutav ja tegevtoim H. Jansen 1933–1934. Õpetajate Leht. Tallinn, 1930–1940. Vastutav toim H. Jansen 1934, nr 44 – 1935, nr 29.

Helmi Jansen tõlkijana Cervantes [Saavedra], M. de. Don Quijote la Manchast. Tallinn, 1923. 280 lk.
Otto, F. Kullakaevajate pidu. Tallinn, 1923. 24 lk.
Poe, E. A. Kuldmardikas. Tallinn, 1923. 56 lk.
Swift, J. Gulliveri reisid Lillipuudimaale ja Brobdingnaagi. Tallinn, 1923. VI, 134 lk.
Wells, H. G. Jumal, Jimmy Goggles. Tallinn, 1923. 24 lk.
Curwood, J. O. Põlev mets. Tallinn, 1928. 122 lk.
Desberry, L. H. Põrgusaar. Tallinn, 1928. 87 lk.
Desberry, L. H. Elektritooli varjus. Tallinn, 1929. 100 lk.
Wren, P. C. Kolm venda. Tallinn, 1929. 127 lk.

Kasutatud allikad BP, 56–57; [EAT, 64](#); EE4 1934, 47; EE14, 109; ERE1, 224–229, 234; [EVLP, 139](#); Peatükke, 211; Pullat, 43, 98, 257–260, 293–295, 301; TO25, 3; [VjV, 30, 239](#); Eesti Noorus, 1937, nr 4, 108; Esm 1933, [29.05., 5](#); Naiste Hää, 1930, nr 11, 153; Pvl 1939, [14.03., 6](#); RI 1933, [23.02., 5](#); 1939, [14.03., 10](#); UE 1939, [15.03., 7](#); VM 1938, [12.02., 5](#); ÜU 1939, [10.03., 3](#); [EFA.10.0.61825](#); [EKMj 57418 FK 1542](#); [ERA.15.2.391, 1](#); [ERA.15.2.394, 10](#); ERA.R-16.3k.99; [TLA.186.1.129, 118](#); [TLA.1376.1.78](#); Haudi; ISIK

ALMA JEETS

07.11.1896 Viljandi – 09.02.1979 Tallinn
Naiskodukaitse- ja seltsitegelane

Rahvuskogu: teine koda, Naiskodukaitse esindaja
Põhiseaduseelnõu läbivaatamise III komisjon, põhiseaduse elluviimise
seaduste III komisjon

*Alma Jeetsi tegevus keskendus Naiskodukaitsele, ka Rahvuskogus kaitses
ta Kaitseliidu ja Naiskodukaitse huve.*

Foto: RA ERA.1.3.1172

Alma Jeets (s Kranz, 1916. aastast abielus Johannes Jõõtsiga (hiljem Juho Jeets), kaks tütart) sündis Viljandis maja- ja taluomaniku tütreana (passis sünniaasta 1897). Ta õppis Tallinnas tütarlastekoolis ja hiljem vene gümnaasiumis.

Alma Jeets oli Naiskodukaitse liige 1928. aastast. Üks Naiskodukaitse Tallinna ringkonna Ida jaoskonna asutajaist, jaoskonna abiesinaine 1930–1931 ja esinaine 1931–1937, Tallinna ringkonna abiesinaine 1931–1934, esinaine alates 1934 kuni likvideerimiseni. 1937. aasta detsembris valiti ta Naiskodukaitse keskjuhatusse. Alma Jeets osales Kodutütarde organiseerimisel ning tegutses veel Tallinna Naisseltsis, Lastekaitse Ühingus, Autoklubi daamide komitees (oskas autot juhtida juba enne Esimest maailmasõda) jm. On teada, et tema idee oli lavastada Salme Pruudeni näidend „Isamaa auks”, millega 1939. aastal esinesid Estonia teatris noorkotkad ja kodutütred.

Kaitseliidu keskjuhatuse valis ta jaanuaris 1937 üksmeelselt Rahvuskogu teise koja liikmeks, võttis osa uue põhiseaduse koostamisest. Valiti ka Tallinna linnavolikogusse.

1944. aastal küüditati Alma Jeets Siberisse, abikaasa põgenes läände. 1949. aastal tuli ta Eestisse tagasi, kuid ei saanud luba Tallinnas elada ning töötas koos proviisorist õega Nissi apteegis, hiljem kolis pere juurde Tallinna. Lapselaps Marje-Anne Hendrikson mäletab vanaema rõõmsameelse naisena, keda represseerimine ei suutnud murda. Alma Jeets suri 1979. aastal ja on maetud Tallinna Pärnamäe kalmistule. 2012 paigaldati Tallinnas Lätte tänav 7 majale tema mälestustahvel.

[Kaitseliidu Valgeristi III klass \(1931\)](#), [Eesti Punase Risti mälestusmärgi II järgu II aste \(1932\)](#), [Kotkaristi V klassi teenetemärk \(1936\)](#)

Kui ma siinkohal teise koja koosseisu kohta sõna võtan, siis peajasjalikult p. 1 kohta selles osas, kus üldkomisjon on teise koja koosseisust välja jätnud kaitseliidu ülema – suure, tähtsa üleriikliku organisatsiooni esindaja. Minul ei ole võimalik olnud üldkomisjonis kaasa töötada ja seepärast ei ole mul ka põhjused teada, mispärast kaitseliidu ülem on välja jäetud. Küll oldi eelnõu osakomisjonis, kus teise koja koosseisu arutati, üksmeelsel arvamisel, et kaitseliidu esindaja tuleb teise koja koosseisu jätta. [---] See ja mõned teised õpetused aga ütlevad meile, et ei saa lasta nii kergesti meelet minna, mis on läinud silmast. Ka meie geograafiline asend, kus väikese riigina oleme asetatud suurte riikide keskele, räägib meile selgelt, et peame alati ja iga minut valmis ja valvel olema oma maa ja rahva, oma kodu kaitseks. Selleks organisatsiooniks on kaitseliit,

Autasud

**Alma Jeetsi ettepanek
Rahvuskogus jätta teise koja
(Riiginõukogu) koosseisu
Kaitseliidu ülem (Eesti Vabariigi
põhiseaduse II lugemisel)**

kes endale ülesandeks on seadnud, peale otsese riigikaitse ka riigitruude kodanike, eriti noorte kasvatamise mitte üksi omas organisatsioonis, vaid ka väljaspool oma organisatsiooni. Rahvad ja riigid pole ajaloo kestes võidule tõusnud mitte tulirelvadega, vaid sisemise tulega – kasvatuse suure viljaga. Terve riigi ja rahva saatus oleneb suurel määral sellest, millistest kodanikest koosneb riik, millises vaimus kasvatatakse noorsugu, missugune suund antakse noorsoo kasvatusel.

Allikas: Jeets, A. [Sõnavõtt]. Rahvuskogu: teine koda, 6. koosolek, 1937, 07.07., lk 94.

(Alma Jeetsi ettepanek nimetada Riiginõukogusse Kaitseliidu vanematekogu valikul üks Kaitseliidu liige võeti II lugemisel vastu.)

Selle paragrahvi juures mina teen ettepaneku, paragrahvi täiendada selles mõttes, et siin oleks ära tähendatud ka naiskodukaitse esindus, kes riiginõukogust arvatavasti ka neil kaalutlustel on välja jäetud, et riigipea teda nimetada võib. [...] Juhin lühidalt lugupeetud Rahvuskogu liikmete tähelepanu sellele, et naiskodukaitse on suurem üleriiklik eriülesannetega naisorganisatsioon, kelle seljataga koos noorte ja juhtidega on ligi 30.000 liiget, kes, nii juhtivad kui kogu liikmeskond, kõik teevad vabast tahtest – armastusest oma kodumaa vastu – seda õilsat tööd ilma ühegi tasuta. Ka suured rahalised kulud, mis organisatsioonil tema peale pandud suurte ülesannete teostamisel kanda on, toovad naised omal jõul seltskonna lahkkel kaasabil kokku. Ja see on aukartustäratav summa, mis igal aastal kasutatakse riigi ülesehitamise ja kultuuri tööle, ka noorte kehalise kui ka vaimse kasvatamise alal.

Rahulduseks on neile vaid see teadmine, et kodu vajab neid, vajab veel palju ülesehitavaid käsi ja et nad seda tööd teevad ja võivad teha oma kodumaa kasuks.

[...] Kõigil neil põhjustel teen ettepaneku, Riiginõukogu kujundamise seaduse § 1 punkt 10 võtta järgmiselt: „On olnud naiskodukaitse liikmeks vähemalt viis aastat ja sellejuures ringkonna juhatuse liige vähemalt kolm aastat”.

Allikas: Jeets, A. [Sõnavõtt]. Rahvuskogu: teine koda, 16. koosolek, 1937, 10.08., lk 230–231.

(Alma Jeetsi ettepanek võeti II lugemisel vastu.)

Jansen, H.; Ostra-Oinas, A.; Jeets, A.; Raamot, M. Neli naist – kolm leeri. Linnavolikogu naisliikmed jutustavad : [intervjuu]. *Rahvaleht*, 1939, 23.10., lk 10.

Alma Jeetsi ettepanek Riiginõukogu koosseisu nimetada ka Naiskodukaitse esindaja (Riiginõukogu kujundamise seaduse II lugemisel)

Alma Jeetsi intervjuu

Foto: RA ERA.77.2.233

Rahvuskogu Teise Koja Põhiseaduse eelnõu-osa III komisjon.
Foto: *Põhiseadus ja Rahvuskogu*. Tallinn, 1937, lk 272–273 vaheleht

[Naiskodukaitse](#), 15, 143–144, 154; [Nemvalts](#), 65, [72]; [NOPA3](#), 390; [Paramonov](#), 178; [PsRk](#), 272–273 vaheleht; [Vjv](#), 68, 240; [IA100](#), 2017, 94; [Jutuleht](#) 1939, 15.11., 5; [Kaitse Kodu](#), 2012, nr 4, 52–53; [KLTMT](#) 1931, nr 39, 191; [Pvl](#) 1939, 17.10., 7; [RaK 2. koosolek](#), 5; [RaK 6. koosolek](#), 87, 94; [RaK 16. koosolek](#), 230–231; [Teataja \(Nissi\)](#) 2012, 01.06., 7; [UE](#) 1937, 09.01., 3; 06.11., 8; [VE](#) 1979, 06.03., 4; [EAA.3149.1.40](#), 11; [EAA.3149.1.102](#), 118; [EAT2](#), [EKLA](#), f.193, m.75:15; [EFA.36.A.103.85](#); [EFA.141.0.57933](#); [EKLA](#), C-181:504; [ERA.1.3.1171](#); [ERA.1.3.1172](#); [ERA.77.2.233](#); [KL 327_tln](#); [KL 328_tln](#); [KL 330_tln](#); [KL 332_tln](#); [KL 336_tln](#); [KL 337_tln](#); [KL 345_tln](#); [KL 350_tln](#); [TLA.186.1.87](#), 23; [TLA.1359.2.38](#), 19; [TLA.1359.2.45](#), 107; [TLA.1376.1.79](#); [Haudi](#)

Kasutatud allikad

Foto: RA ERAF.129SM.1.28932, l 176

PAULA JÄRV

12.10.1896 Palupera v, Tartumaa – Venemaa
Töoline

I Riigikogu (asendusliige 10.03.–25.04.1922, astus tagasi)
Tallinna Ametiühisuste Kesknõukogu nimekirjad,
Tallinna valimisringkond

Kurva elusaatusega Paula Järv oli üks eesti kommunistidest, kes oleks tahtnud Eesti parlamenti mitte Eesti riigi ülesehitamise, vaid selle kukutamise eesmärgil ära kasutada. Nõukogude Venemaal represseeriti ta aga juba enne Teist maailmasõda.

Algharidusega Paula (ka Pauline) Järv (Järve, ka Jerva, s Kaubi, allikati erinevad sünniandmed) elas lapsepõlves Harjumaal Väänas ja Riisiperes. Tallinna kolis perekond esmakordselt 1913. aastal. Paula Järv töötas 1919. aastast kangruna Tallinnas Balti Puuvillavabrikus (Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabrik). 1917. aastast oli ta Eesti Kiutöölise Ametiühisuse ja 1919. aastast kommunistliku partei liige. 1920. aasta märtsis valiti ta Tallinna Ametiühisuste Kesknõukogusse ja Kiutöölise Ametiühisuse juhatusse, oli esimees kuni arreteerimiseni. Oli ka karskusseltsi Valvaja juhatuse liige. 1920–1921 vabrikus töölisvanem.

1917. aastast abielus August Järvega (abielu lahutati 1936. aastal Paula Järve kohalolekuta).

1921. aastal valiti ta kommunistliku töölisterühma liikmena Tallinna linnavolikogusse, aga arreteeriti sama aasta aprillis. Vabastati varsti, kuid võeti mais uuesti riigivastase tegevuse eest vahi alla (streigile õhutamise ja riigivastases salaorganisatsioonis osalemine). Vangis olles sünnitas tütre Endla. Teada on, et ta viis kirjandust Jaan Kreuksile, kes ta ka valimistel üles seadis. Paula Järv sai 1922. aastal asendusliikmena Riigikogu I koosseisu ning vabastati seetõttu aprillis lühikeseks ajaks vangist, pärast Riigikogust lahkumist vahistati aga uuesti. Talle määrati 115 kommunisti protsessil riigivastase tegevuse eest kolm aastat vangistust, kuid 1923. aasta veebruaris vabastati ta palvekirja alusel ennetähtaegselt. Pärast tema vabanemist arreteeriti ta abikaasa.

1924. aastal määrati ta kohtuministri korraldusel elama Tallinnast vähemalt 40 ja raudteest 15 kilomeetri kaugusele. Venna ja isa vastutusel lubati tal siiski Tallinna jääda, et ta saaks Balti Puuvillavabrikus edasi töötada. 1926. aasta novembris võeti ta veel kord mõneks päevaks vahi alla süüdistatuna UNSi (uue nuhtlusseadustiku) § 102 alusel riigivastaste ringide organiseerimises. 1927. aasta augustis võeti ta jälle lühikeseks ajaks vahi alla ning saadeti Tallinnast välja.

Sõitis koos tütrega ära Nõukogude Liitu, kus ta kümne päeva pärast arreteeriti süüdistatuna spionaažis ja koostöös Eesti kaitsepolitseiga: kahtlaseks peeti tema ennetähtaegset vangist vabastamist. Ta korraldas näljastreigi, eitas süüdistusi ja saatis korduvalt palvekirju, milles palus end vangist vabastada ning väljendas muret lastekodus oleva tütre pärast. Algul oli ta vangis Leningradis, 1928. aasta juunis viidi üle Moskvasse. 1928. aasta veebruaris

mõisteti ta kümneks aastaks vangilaagrisse. Tema süüasi vaadati mitu korda üle, lisaks pealekaebajatele küsiti veel teiste Eestist pärit kommunistide arvamust. Nemad Paulat spionaažis ei süüdistanud. Aprillist 1931 on säilinud dokument, milles jäetakse kohtuotsus jõusse. Edasise saatuse kohta andmed puuduvad.

Venemaa represseeritute nimekirjadest võib küll leida Pauliina Järve, kuid midagi enamat sealt ei selgu ja andmed on ka liialt napid, et olla päris kindel, kas tegemist on ikka sama isikuga.

Kasutatud allikad

1. RKL, 304–305; SPR, 519, 543; VJV, 34–35, 40, 244; 1. RK [prot nr 92](#), 62; 1. RK [prot nr 95](#), 266; 1. RK [prot nr 113](#), 1208; 1. RK [prot nr 117](#), 1; Eesti Ajalugu, 2019, nr 5, 66; Kaja 1922, [26.04.](#), 7; [20.05.](#), 2; [29.10.](#), 3; [30.10.](#), 1; 1935, [30.03.](#), 8; Pm 1922, [18.03.](#), 3; [25.03.](#), 1; [08.04.](#), 3; Pvl 1927, [29.09.](#), 3; 1930, [11.07.](#), 1; RT 1921, [08.04.](#), 144; Rõhutute Hääl 1920, nr 1, 9; UE 1935, [01.11.](#), 12; 1936, [06.11.](#), 9; EFA.123.A.241.17; ERA.56.2.851; ERA.56.2.852; ERA.80.1.1825; ERA.1868.1.693; ERA.1868.1.694; ERAF.25.2.800; ERAF.129SM.1.28932; TLA.1359.2.64, 163; TLA.1376.1.94; TLA.1376.1.83; Жертвы

MINNI KURS-OLESK

13.03.1879 Tartu – 20.10.1940 Tartu
Ühiskonna- ja omavalitsustegelane

Eesti Asutav Kogu
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölise Partei, Tartu valimisringkond
Ajutise põhiseaduse komisjon, põhiseaduse komisjon

Aktiivset naisliikumise- ja hoolekandetegelast Minni Kurs-Oleskit peeti üheks tulisemaks sotsiaal- ja naisõiguste eest võitlejaks. Oma vabameelsete vaadete pärast pidi ta kogema jäikade ühiskondlike tõekspidamistega seltskonna tõrjuvat hoiakut, mida tal vaatamata tugevale iseloomule oli raske taluda. Minni Kurs-Olesk oli Alma Ostra-Oinase kõrval teine eesti naine, kes töötas linnanõuniku ametikohal. Mõlemad olid sotsiaaldemokraatliku erakonna liikmed, ükski parempoolne erakond oma ridadesse kuuluvatele naistele sellist kõrget ametikohta ei võimaldanud.

Foto: RA [EAA.2111.1.8366.1](#)

Minni (Vilhelmine-Marie-Karoline) Kurs-Olesk (kuni 1905 Kurs) sündis Tartus käsitöölise perekonnas. Vanem õde suri väiksena enne Minni sündi ja ta kasvas üles ainsa lapsena. Tütret kasvatamine jäi õmblustöökoda pidava ema õlgadele, sest isa läks varsti pärast tütret sündi Venemaale.

1895 lõpetas Minni Kurs-Olesk A. Grassi tütarlastekooli, siis astus saksa naisõpetajate seminari ja lõpetas selle 1898 õpetaja kutsega. Kodune keel oli saksa keel, kuid vanaema jutustas tütretüttele eestikeelseid muinasjutte ning suvevaheaegadel oli ta maal sugulaste juures, kus räägiti ainult eesti keelt. Juba 1900. aasta paiku mängis ta heategeval peol eesti näitemängus.

1899 läks ta Kišinjovi (nüüd Chişinău, Moldova) saksa kirikukooli saksa keele õpetajaks. Pärast lühiajalist kodumaal viibimist sai temast 1901. aastal Soomes Turu lähedal pastor Vartiainen perekonna saksa keele õpetaja. Soomes tutvus ta sealse naisliikumise ja selle juhtidega. 1902 sõitis ta Inglismaale ning õppis kaks aastat vabakuulajana Londoni Ülikooli poliitikateaduskonnas. Inglismaal õppimiseks sai ta toetust Bergmanni Abiraha Kapitalist. Inglismaal liitus Minni Kurs-Olesk sufržettide ringkondadega ning sõbrunes nende juhi Emmeline Pankhurstiga. Huvi sotsialistliku liikumise vastu oli tekkinud juba Moldovas ja Soomes viibides ning ta astus Sotsiaaldemokraatliku Föderatsiooni (Social Democratic Federation) liikmeks. Inglismaalt naastes käis ta Amsterdamis Sotsialistliku Internatsionaali II kongressil ja pärast viibis mõne kuu Pariisis.

1904 asus Minni Kurs-Olesk jälle Tartusse elama. 1905. aastast vabaabielus advokaat Lui Oleskiga (hilisem Eesti Vabariigi peaprokurör ja kohtuminister ning töö-, hoolekande- ja siseminister). Kumbki neist ei tunnistanud kiriklikku laulatust ning abielu ilmalik sõlmimine polnud sel ajal võimalik. Nii sündisid Oleskite neli tütart (Olli (Olga Desideria) 1906, Juta Pia 1907, Maja Helmi 1909 ning Minni Dagmar 1911) vormiliselt väljaspool abielu, ametlikult vormistasid nad abielu alles Eesti iseseisvuse ajal. Tolleaegne seltskond suhtus sellisesse vabameelsusse muidugi tõrjuvalt. Aastad 1908–1910 olid Minni Kurs-Oleskile eriti rasked, kuna Lui Olesk viibis siis Vene võimude poolt välja saadetuna Vologdas. 1918. aasta aprillis vangistasid Saksa okupatsiooni võimud Oleskid, mõlemad olid novembrini vangis Riias ja Vääna-Peetris.

M. Kurs-Olesk Inglismaal 1904. a.
Foto: *Minni Kurs-Olesk*. Tallinn, 1939, lk 17

M. Kurs-Olesk esimese tütre Olliga 1907. a.
Foto: *Minni Kurs-Olesk*.
Tallinn, 1939, lk 18–19 vaheleht

Pärast vanglast vabanemist valiti mõlemad Asutava Kogu liikmeks, aga erinevate erakondade nimekirjas. Nende kaasaegsed kirjutasid, et kuigi nad vaadete pärast tuliselt vaidlesid, lahkusid nad Asutava Kogu istungitelt ikka käsikäes ning neid peeti üheks õnnelikumaks abielupaariks. Minni Kurs-Olesk ei piirdunud Asutavas Kogus naiste ja laste temaatikaga, kuid kaitses energiliselt ka nende huvisid. Mitmed tema toetatud muudatusettepanekud võeti vastu. Üldkoosolekutel tegi ta ettepanekuid ja võttis sõna kodanike põhiõiguste, haridus- ja sotsiaalküsimuste jt teemadel.

Minni Kurs-Olesk osales aktiivselt ühiskondlikus elus, ta oli mitme seltsi asutajate hulgas nagu Tartu Naisselts (1907) ja Tartu Majateenijate Selts. Lahkus koos Marie Reisikuga Tartu Naisseltsist, oli 1918. aastal asutatud Tartu Naisühingu vaimne juht ja ideoloog, 1934 valiti ta seltsi auliikmeks. Ta organiseeris ametiühinguid, näiteks oli ta Naisteenijate Ametiühisuse üks asutajaid, 1917–1923 Tartu Rätsepatöölise Ametiühisuse liige. Kohe pärast vangist vabanemist valiti ta Eesti Sotsiaaldemokraatliku Tööliste Partei esindajana Tartu Ametiühisuste Kesknõukogu volinikuks, 1923. aastal lahkus ta sellelt kohalt Tööraha Ühise Väerinna esindajate tegevuse tõttu. 1917 valiti ta Tartu Rahvülikoolide Seltsi ajutisse juhatusse; seltsi tegevus vahepeal katkes, kuid 1920 valiti ta uuesti juhatusse, ka edaspidi oli ta seltsis tegev (1939 auliige).

Sõja ajal võttis ta Tartus osa Ühistöö tegevusest, oli haavatute eest hoolitsemise osakonna liige. Pärast sõda tegutses hoolekande alal, tema algatusel korraldati vabariigi algaastail kõigis Tartu vaestemajades jõulupidusid. 1922 asutas Tartus seltsi Pimedate Abi, oli üksteist aastat selle abijuhataja ning pidas Töö- ja Hoolekandeministeeriumiga pimedatele koolide asutamise asjus läbirääkimisi. 1922. aastal avas ministeerium Tartus Eesti esimese pimedate üldhariduskooli, õppetöökoja ja 1926 internaat-alkooli.

Minni Kurs-Olesk oli Tartu tarvitajateühingu Tulu asutajaliige (1923), ühing asutas oma kaupluse. Ühingu juurde asutati naistes ühistegevuse vastu huvi äratamiseks naisring, selle asutajaliikmeks oli Minni Kurs-Olesk. Ta võttis osa ka Kaagvere rinnalaste kodu, õdede kooli ja Naisühingu kutsekooli juhtimisest. Toetas igati tekkivat naistudengkonda, 1939. aastal valis Akadeemiliste Naiste Ühing Minni Kurs-Oleski oma auliikmeks.

Valiti Eesti Naisorganisatsioonide Liidu esimeses juhatuses abijuhatajaks (1920–1923), alates 1925. aastast kuulus ta üldjuhatusse Tartu kohaliku organisatsiooni esindajana. Töö Eesti Naisliidus jätkus 1933. aastani. Kogu iseseisvusaja kuulus ta Eesti Punase Risti Tartu komiteesse, 1935. aastast oli komitee juhatuse liige. Punase Risti raames tegeles ta näiteks tuberkuloosivastase võitlusega. Minni Kurs-Olesk oli ka Tartu Lastekaitse Ühingu liige ning 1925 asutatud Tartu kutsevalikunõuande büroo üks asutajaid ja selle kuratooriumi liige. 1930ndatel oli ta Tartu Linna Tööstus- ja Majandusõpilaste Kooli hoolekogus Tartu linnavolikogu esindajana. 1934 astus ta Tartu Soroptimistide Klubi liikmeks, 1936 oli klubi juhataja, järgmisel aastal abijuhataja, edasi juhatuse liige. Oli ka 1938. aastal asutatud Emadekaitse Ühingu Tartu osakonna juhataja ning Eesti Eugeenika Seltsi liige.

Minni Kurs-Olesk tegi kaastööd paljudele ajakirjandusväljaannetele, näiteks ajalehtedele Postimees, Vaba Maa, Rahva Sõna ning Töö Lipp. Aastail 1915–1917 oli ta Noor-Eesti poliitilise ajakirja Vaba Sõna kaastöeline, lühemat aega ka selle vastutav väljaandja. 1925. aastal tegi ta kaastööd Lui Oleski toimetatavale ajakirjale Vaba Sõna. Tema artikleid ilmus ajakirjas Naiste Hääl (1926–1932), oli ka ajakirja Tänapäev kaastöeline. Tõlkis ajalehtedele mitu näitemängu jm ilukirjandust.

1919–1933 oli ta Tartu linnavolikogu liige ja kuulus 1921–1927 linna eelarvekomisjoni, 1922–1927 haridusnõukokku, 1927–1933 Eesti Linnade Liitu ning 1920–1924 ja 1924–1934 kutsevalikunõuande büroo, lastekodu Lastela, linna III algkooli ja eelkooliealiste laste kodu hoolekokku. 1919–1927 oli ta Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei (ESTP) linnavolikogu rühma juht.

Tema tegususest annab ettekujutuse fakt, et linna 1927. aasta hoolekandekava koostamisel võeti tema ettepanekud ühel häälel vastu. Mõned neist:

- 1) avada emade nõuandepunkti juures piimamüük;
- 2) vastsünnitanud emade eest vajadusel hoolitseda;
- 3) asutada lastesõimi, kuhu emad võiksid tööajaks oma lapsi panna, kusjuures sõimed ja lasteaiad avatagu kell 6 hommikul;
- 4) raukadele, kellel toetajaid ei ole, anda peale 1200-margase toetuse veel küttepuid jne.

Minni Kurs-Olesk tegeles aktiivselt ka töötute naiste abistamisega.

1923 võttis ta osa omavalitsustegelaste ekskursioonist Saksamaale ja teistesse Lääne-Euroopa riikidesse, kus tutvus kohalike omavalitsuste tööga. 1929. aasta augustis osales Genfis Rahvasteliidu istungjärgu töös (Rahvasteliidu stipendiaadina). Seejärel elas viis kuud Pariisis. Pärast kodumaale tagasijõudmist valiti ta 1930. aastal Tartu linnanõunikuks, algul hoolekandeosakonna, 1933–1934 korteri- ja kinnisvaraosakonna juhatajana. See oli majanduskriisi tõttu väga raske periood, linna tulud kahanesid, samas abivajajate hulk kasvas.

Tartu Linnavalikogu 1924–26. a.; M. Kurs-Olesk paremal esimeses reas.
Foto: *Minni Kurs-Olesk*. Tallinn, 1939, lk 32–33 vaheleht

Mehe surm 1932. aasta veebruaris ja pingeline töö nõrgestasid Minni Kurs-Oleski tervist ning ta haigestus südamehaigusse. 1935. aastast töötas ta Tartu linnaraamatukogus ja kirjutas ajakirjanduses uudiskirjanduse tutvustusi. Eduard Laamani poolt „schillerlikuks naiseks” ristitud Minni Kurs-Olesk oli vaimsete huvidega, haritud ning oskas mitut võõrkeelt. Ajakirjas Tänapäev kasutati tema kohta väljendit *femme savant*, dr A. Rostfeld tunnustas teda kui inimest, kes „mõistab enda üle valitseda”.

Minni Kurs-Olesk suri 1940. aastal Tartus ja on maetud Tartu Raadi (Maarja) kalmistule.

[Eesti Punase Risti mälestusmärgi II järgu II aste](#) (1934), [III klassi teenetemärk](#) (1939)

Ühed on usuõpetuse poolt, teised usuõpetuse vastu, ja mina kui sotsiaaldemokraatliku rühma liige olen usuõpetuse vastu rahvakoolides. [---] Meil kõikidel on ühine soov, – kasvatada noorsugu kõlblisteks inimesteks, ainult meie vaatame igaüks oma moodi nende abinõude peale, kuidas seda kätte saada. [---] Nüüd ei saa meie vana usuõpetusega enam läbi, see ei valmista meid enam elule ette. Meie ju kõik teame, vähemalt need, kellel lapsi on, teame, kuidas lapsed meile küsimusi ette panevad ja tihtilugu niisuguseid küsimusi, mille peale meie vastata ei suuda. Kui meie oma ümbritsevat elu vaatame, siis näeme, et kõik sünnib kõlbliste seaduste järele, millel usuõpetusega kõige vähematki tegemist ei ole. Kas linnavalitsus ja ka riik põhjendab kuidagiviisi oma korraldusi usuõpetusega, ei, ta ajab ilma usuõpetuseta läbi. Kas meie õpime usuõpetuse tunnis, et meie sõrme liigutada ei pruugi ja et Issand Jumal ise näitab vetevoogudele teed ja näitab loodusele oma rada. Ma ei oska seda keelt, ja ometi ei lepi riik

Autasud

Minni Kurs-Olesk usuõpetusest koolides (avalikkude algkoolide seaduse II lugemisel)

sellega, vaid võetakse appi teised abinõud, et veevoogudele teid rajada jne. ja epideemiatega või taudide vastu ei võitle meie ka mitte palvetega, vaid meie võtame tarvitusele igasugused teised abinõud ja nii on igal alal. Meie elame oma elu päris ilmalikult ja ei saa keegi öelda, et see korralikkuse vastu oleks.

Allikas: Kurs-Olesk, M. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : III ij : [prot nr 119](#), 1920, 26.03., v 896–898.

(§ 2 võetigi vastu esimeses variandis: „Algkool on emakeelne, ilma usuõpetuse ja maksuta.”)

Kui meile ka poliitilised õigused on antud, siis on meil õigus otsustada, mida meie tahame ja mida meie mitte ei taha. Meie, kellel ülesandeks on Eesti Vabariigi poegi ja tütreid kasvatada, meid peab sedavõrd usaldatama, et meie ise selle üle otsustada võime, kas meie joomine või ei joo. Kes annab teile, meestele, sarnase eesõiguse viina juua, kuna meie naistena peame võib olla, selle joomise all kannatama. Joomine on üks õnnetus, kuid ma isiklikult olen seda seadust toetanud, siis võtame selle seaduse juba kõikidele. Meie, naised, saame juba selle eest hoolitsema, et meie, naised, mitte üle piiri ei lähe. Meie saame selle eest hoolitsema sõna ja teoga, et need naisterahvad, kes lapsi kannavad või imetavad, mitte üht tilka viina suhu ei võta. Meie saame kõige ägedamalt propagandat tegema, et laste nähes mitte ei joodaks. Siis tahtsin paar sõna selle kohta öelda, kes siin enesele lubas Tartu naisühingu kohta öelda, et seal juuakse. Mina olen tema asutamisest saadik 1905. a. seal töötanud ja võin tõendada, et põhikirjas on öeldud, et seltsis mitte avalikku joomist olla ei tohi. (H. Nurk, sd.: Aga salaja?) Ma ei ole seda mitte näinud, nii et asjata on seltsi haavata asjaga, millest mitte midagi ei teata. Ma tõrjun selle etteheite igatahes tagasi. Teen käesoleva paragrahvi kohta samasuguse paranduse, kui härra Nurk tegi, et „iga meesterahva” asemele sisse võetakse „iga kodaniku”.

Allikas: Kurs-Olesk, M. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : IV ij : [prot nr 124](#), 1920, 23.04., v 216–217.

(Seaduseelnõus määrati ära, et piiritust müüakse: isiklikuks tarvitamiseks järgmistel tingimustel: iga meesterahvas, kes üle 20 a. vana, võib nimelise loa peale ½ toopi puhastatud 95° piiritust ehk 1 toobi 40° viina kuus saada; III lugemisel lükati parandusettepanek asendada „iga meesterahvas” sõnades „iga kodanik” hääletage 36-33 tagasi.)

Teie teete meile veel etteheiteid, et meie, Asutavasse Kogusse valitud naised, naiste kasuks üldse seni veel midagi ära teinud ei ole. Seda on ka „Kaja” senini üsna tihti teinud ja imestama paneb mind, et Teie ka sarnase etteheitega tulete. See etteheide on täiesti loomuvastane, sest meid ei ole mitte siia valitud kui naisi, vaid kui rahvasaadikuid. (L. Johanson, sd.: Eestkätt, kui naisi!) Mis puutub sellesse, nagu poleks meie siin tööd teinud, siis tahaksin Teile meelde tuletada, et meie mitmes komisjonis kaasa töötame, võib olla kohusetruumalt, tublimalt, kui mõned „Kaja” mehed. Näiteks olen ma põhiseaduse komisjoni liige ja käin seal järjekindlamalt kui härra Uluots, nii et see etteheide täiesti põhjendamatu on. Mis puutub laste ja naiste töökaitse seadusesse, siis leian ma, et ette tükkida ja rutata uute seadustega on kohatu, kui käesolevad alles arutamisel ja vastuvõtmata. Meie, naised, ootame pikisilmi emade kinnituse ja töökaitse seadust, mis aga ikkagi ei tule ega tule. Kui juba komisjoni poolt Asutavasse Kogusse esitatud seadus sellepärast tagasi lükatakse, et ta liig sotsiaalne olla, mis tehakse siis selle seadusega, mida kaks või kolm naist loonud.

Allikas: Kurs-Olesk, M. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : IV ij : [prot nr 124](#), 1920, 23.04., v 219–220.

Minni Kurs-Oleski parandusettepanek sõna „meesterahvas” asendamiseks „kodanikuga” (seaduse piirituse ja viina müügi kohta eelnõu II lugemisel)

Minni Kurs-Olesk (vastuseks L. Johansonile) etteheidetest, nagu poleks naised Asutavas Kogus midagi ära teinud (seaduse piirituse ja viina müügi kohta eelnõu II lugemisel)

Minu parteiseltsiline härra Martna on suuremalt jaolt selle ära öelnud, mis ma öelda tahtsin, kuid mul on väga kahju, et ma proua Reisik'ule, kellega ma tihti ühel arvamisel olen, siin täiesti vastu pean astuma. [...] Kui meie lapsi sunnime algkoolis käima, siis ei tee meie sellega kahju, vaid arendame nende iseloomu ja aitame ühtlasi neid, nagu meil endil võimalik oli meie demokraatlikus riigis, et kui üks klass tahab oma sümboolidega välja minna – teine klass karjub „karauul” ja tuleb kuulipildujatega välja ehk selles hirmus, et midagi juhtuda võib. Niisugused asjad ei ole siis võimalikud, kui väike laps juba koolipingil tuttavaks saab oma vastasega, siis ei ole niisugused äravõrdumised mitte võimalikud. Allikas: Kurs-Olesk, M. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : IV ij : [prot nr 127](#), 1920, 04.05., v 342–344.

(Vastu võeti parandusettepanek lubada lapsi õpetada „kodus või muul teel”.)

Minu parteiseltsimehed on juba minu partei seisukohta esitanud ja ma ühinen nendega täiesti. Ma tahtsin siiski naisterahvana selle poolt rääkida, et see tähtis eelnõu saaks I lugemisel vastu võetud. Vene revolutsioon tõi meile suure kingituse: esimest korda valimistele minna. Pean ütleva, et põhiseaduse kokkuseadmisel ühtki häält kuuldavale ei tulnud, kes oleks julgenud meilt neid õigusi võtta. Meie sotsialistide partei esitajad on kõnelenud tööliste rõhutud klassist üldse. Mina tahaksin sellest rõhutud klassist veel ühe kõige rõhutuma osa välja võtta, see on nimelt naistööline ja -haritlane, kes ise oma jõuga ülespidamist teenib. Tema võib selle õiguse abil avalikust elust osa võttes kaasa mõjuda, et niisugune kord võimaluse annab häid seadusi luua ja oma elu parandamist lahendada. [...] Ei või olla avalikke eesõigusi ja paheõigusi, mis olenevad soost.

[...] § 6. esimese lausega on kõik ära öeldud, mis meie kätte saada tahame: kõik Eesti kodanikud on seaduse ees üheväärlised. Terve see peatükk näib Eesti kodanikkude kohta olema, kuid ei ole mitte üleliigne, kui meie siin ära ütleme kindla sõnaga, et avalikud õigused, eesõigused ja paheõigused mitte millegist ära ei olene. Kõik Eesti kodanikud on seaduse ees ühetaolised, olgu nad mis usku tahes või mis seisusest tahes. Siin ei tehta mingisugust vahet ka sugu vahel. Pean imestama, et minu parteiseltsimees Jans on selle vastu, et siin kord nimetatakse sõna, et sugust mitte mingisugust vahetegemist ära ei olene, et avalikud õigused ei olene mitte soost ja toob ette sõjaväeteenistust. Kui teie leiate, et meie töö, mis meie Eesti riigi heaks teeme, samavääriline ei ole, kui nende, kes riigi piire hoiavad, et meie kodukohused, sünnitamine ja kasvatamine vähem kasulik töö on, kui püssi õlal pidada, et teie kõrval võidelda, siis olge sellel arvamisel, kuid näidata teie seda ometi ei saa. Peale selle ei ole see veel teisel põhjusel õige. Naised on suuremalt osalt, kui mitte otsekohe tööl olnud, siis ometi mobiliseeritud olnud, ja ei oleks küll seda läbi võidud viia ega saada ka vist tulevikus, mida ma muidugi ei soovi, kui meie naised teid mitte ei toeta, – nii et kaudselt kanname meie seda sõjaväekohustust. Kui teie aga leiate sellest olenevat meie õigused, siis pange ka sõjaväekohustus meie kohta maksma. Mina leian isiklikult – võib olla ei ole see sünnis nii rääkida – kui meid on vabastatud sõjaväekohustustest, siis seda sel põhjusel, et meid on vabastatud kui spetsialiste, kelle aset keegi teine täita ei saa.

Allikas: Kurs-Olesk, M. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : IV ij : [prot nr 134](#), 1920, 28.05., v 618–619; [prot nr 136](#), 1920, 03.06., v 707.

(August Rei parandusettepanek jätta § 6-st välja sõnad „usust, soost, ja rahvusest” lükati II lugemisel nähtava enamusega tagasi.)

Minni Kurs-Olesk koduõpetusest (avalikkude algkoolide seaduse eelnõu III lugemisel)

Minni Kurs-Olesk kodanike põhiõigustest (Eesti Vabariigi põhiseaduse I ja II lugemisel)

Täna rohkem kui kunagi varem olen veendunud, et iseseisva Eesti püsimiseks on vajalik organiseeritud töölistkonna toetus.

Allikas: Kurs-Olesk, M. [Tervitus]. *Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus 1907–1937*. Tartu, 1937, lk 211.

Kas tõesti juba Eesti Vabariigi kahekümnes sünnipäev? On elatud kiirelt, on teotsetud intensiivselt, ei olnud aega aastaid lugeda – edasi, edasi.

Vaatan linnulennult minevikku. Kaotasin imikuna oma isa. Lapsepõlvest igaveseks unustamatu pilt: röömsavärvilisi kalleid kangaid täis kõik kohad, ema õmmeldes ööd kui päevad. Muretu kooliaeg saksa koolis, stipendiaadina kutse omandamine mõisnikkude poolt ülalpeetud õpetajateseminaris. Kuid alateadvusse oli jäänud painajalik küsimus: miks peavad mõned töötama nii raskelt, miks teised mitte? Venestusajal ilmus kooli noor naisõpetaja ajalugu õpetama. Ta õpetas meid nägema ülekohtust ühiskondlikku korda, muretses meile raamatuid, kust leidsime vastust küsimustele. Ta kadus peagi meie hulgast, kuid tema külvatud seeme oli idanema hakanud.

Abiellusin Lui Oleskiga. Meie perekond moodustas keskkoha tolle aja radikaalse maailmavaatega inimestele. [---] Mõtlen tänutundega ja uhkusega tagasi läinud aegadele, et tohtisin vaba naisena töötada ise oma veendumuste kohaselt mehe kõrval, kes oskas lugu pidada teiste veendumustest, kes tunnustas naiste üheõiguslust, kes oli vankumata sirgjooneline.

[---] Mina olin perenaisi, eriti saksa perenaisi, vihale ärritanud enne seda peetud koosolekul. Kutsusin perenaisi koosolekule, et läbi arutada teenijate kutseühingu asutamist. Seda tormi, mis tõusis! Näen praegu veel seda naist, kes vihmavarjuga mulle kallale tungis. Seda ei antud mulle andeks ja hauti kättemaksu. Ülekuulamistel rõhutati korduvalt: mis oli teil, kui haritud inimesel teenijatega tegemist? [1918 aprillis saksa okupatsiooni ajal vangistuses.]

Üks vana sõdur Türingenist tõi mulle iga laupäev oma suhkruportsjoni: „võib-olla on keegi kaugel kena ka minu naise vastu.”

Allikas: Kurs-Olesk, M. Killuke iseseisvuse-eelseilt päevilt. *Tänapäev*, 1938, nr 2, lk 61–63.

Ajud on niisama nagu musklid: nad nõuavad gümnaastikat. Kas või kaklemise kaudu.

Ja siin on Minni Kurs-Olesk suur klass, päris kõrge klass. On lausa nauding mõtteid vahetama hakata juba ette teada erinevate seisukohtade üle. Julgus ja vaprus, vankumata sile loogika – kuigi minu arust üles ehitatud alati ekslikkudel alustel – rapiidne mõttetugevus, see kõik teeb need kaklused eriliselt nauditavaks ajukosutuseks.

Kahe inimesega olen ma oma eluajal mõnuga saanud kakelda: Jaan Tõnissoniga ja Minni Kurs-Oleskiga. Kõik teised ei tule lähedalegi, ei tule üldse arvesse.

Jaan Tõnisson oli siiski hoopis põnevam: ta tuli kogu oma temperamendiga, jõuga ja ka oma avaliku positsiooniga, nii et sa peaksid pihuks ja põrmuks pudenema. Minni Kurs-Olesk tuleb ainult oma intelligentsiga ja temperamendiga, muid vahendeid tal ei ole. Kuid ka siin antakse jumalale, mis jumala päralt, see on ajule, ja see on nõnda palju kõrgemal kõigest tavalisest, et on pagana hea olla, tagantjärele veel, kaunis kergespordi soojus jääb järele. Tõnissoniga oli alati raskekaalu matš.

Allikas: *Minni Kurs-Olesk*. Tallinn, 1939, lk 24.

Minni Kurs-Olesk 1937. aastal

**Minni Kurs-Oleski meenutusi
1938. aastal**

**Karl August Hindrey
Minni Kurs-Oleskist**

Proua Olesk oli oma mehe vääriline, sõbralik, elav, teravmeelne. Oli korraliku saksa kasvatuse saanud, kuid välismaal ümber liikudes palju radikaalseid tutvusi teinud, mis nähtavasti tingisid tema poliitilise orientatsiooni. Oskas keeli ja luges palju. Tema esindas sotsiaalküsimuste alal inglise orientatsiooni; oli suffragette (inglise naisõiguslane) ja inglise ametiühingulise liikumise (tradeunionism) pooldaja, niipalju kui see meie oludes ennast rakendada andis. Oli huvitatud ametiühingulisest liikumisest ja hoolekandest. Saksapärase teooria raamidesse tema sotsialism ei mahtunud. Oli huvitav kõrvalt vaadata, kuidas ta oma vabamõttelisusega ja ülesastumisega à la suffragette kohalikele baltisaksa raskepärase arusaamisega varustatud mammidele hirmu peale ajas. Seejuures oli ta nendest kasvatuslikult kaugelt üle ja keegi ei võinud temale labasust ette heita.

Allikas: Jans, J. *Mälestusi ja vaatlusi*. Tartu, 2008, lk 212–213.

Olime sellel koosolekul proua Oleskiga kaks ainukest naisosavõtjat. Meie kohalviibimine, nagu märkasin, häiris mehi. Koosoleku vaheajal oli K. Päts pöördunud hr. Oleski poole küsimusega, miks need naised siin koosolekul viibivad. Hr. Olesk oli vastanud, et ega siia ei ole tulnud looma mõnda meeste riiki. Need naised ei keela praegu ega tulevikus oma abi uue Eesti loomisel. Olimegi siis sellel koosolekul lõpuni. Lahkhelidest hoolimata andis koosolek häid tulemusi. Seal valmis ja võeti vastu autonoomia seaduse eelnõu ja saadeti Vene Ajutisele Valitsusele kinnitamiseks.

Allikas: Raamot, M. *Minu mälestused*. Tartu, 2009, lk 156–157.

Üks Eesti naesterahvastest. Eesti õdedele kodumaal. *Postimees*, 1902, [28.12.](#), [lk 1](#). Londoni tervishoiukorraldusest.

Naesterahvas ja kutseharidus. *Sakala*, 1913, [01.03.](#), [lk 1](#).

Inimsuse tähe all võidab naine üheõigusluse: üks naisliikumise ülesannetest. *Vaba Maa*, 1924, [24.02.](#), [lk 2](#).

Miks puuduvad Riigikogus naissaadikud? Erinimekirja küsimus Naisliidus. *Vaba Maa*, 1924, [31.07.](#), [lk 2](#).

Kuidas oma rahva elu parandamist edasi viia? Poissmehe maks peaks kõne alla tulema. *Vaba Maa*, 1924, [12.10.](#), [lk 2](#).

Kuidas korraldada hoolekannet: kas on praegu Riigikogus olev kava vastu võetav? *Vaba Maa*, 1924, [18.11.](#), [lk 2](#).

Kodude ja sanatooriumide asutamine: on see üleliigne uhkusasi? *Vaba Maa*, 1925, [18.03.](#), [lk 2](#).

Rahvas ja riigi eelarve: kodanikku peab kasvatama, talle riigiasjadest ülevaate andma. *Vaba Maa*, 1925, [16.04.](#), [lk 2](#).

Praeguse aja naiste päevamured: rahvusvahelise naisliidu täiskogu koosolek Washingtonis: rahu ja arenemine olgu sihiks. *Vaba Maa*, 1925, [17.05.](#), [lk 2](#).

Hoolekandeseadus eluvõoras? Parempoolsete kurtmised ja hoolekande praktika. *Vaba Maa*, 1925, [18.07.](#), [lk 2](#).

Naiste ettevalmistus sotsiaalelukutsele: õpetajate 7. kongressi algatus. *Vaba Maa*, 1925, [01.08.](#), [lk 2](#).

Meie lootus: raskused meie noorsooga. Elutüdimuse ja ükskõiksuse tunne nende keskel. Milles peituvad selle põhjused? *Vaba Maa*, 1925, [23.08.](#), [lk 6](#).

Töölise majapidamise büdshet: hoolekande näituse jaoks korraldatud eriuurimuse puhul. *Vaba Maa*, 1925, [02.10.](#), [lk 2](#).

Üks valus sotsiaalne küsimus: naine, elamise tingimused, perekond ja lapsed. *Vaba Maa*, 1925, [21.10.](#), [lk 2](#).

Naine omavalitsuses : [üleskutse osaleda omavalitsuste valimisel]. *Naiste Hääl*, 1926, nr 1, lk 4–7.

Kehakultuuri arendamiseks: võimlemine koolis ja tööl. *Vaba Maa*, 1926, [15.01.](#), [lk 2](#).

Johan Jans

Minni Kurs-Oleskist

Mari Raamot Eesti poliitike
koosolekust autonoomiaseaduse
kava arutamiseks märtsis 1917

Minni Kurs-Oleski kirjutised

Pimedad Eestis: pimedate eest hoolitsemine välismaadel. Tartu ja Tallinna korraldused. Riik ja seltskond käsikäes. *Vaba Maa*, 1926, 10.02., lk 2.

Luik, K.; Olesk, M. Kuidas austada langenute mälestust. Kas mälestussammas või kultuurhoone : [vahendatud artikkel]. *Postimees*, 1926, 01.10., lk 5. Vabadussõja kangelaste mälestamisest Tartus.

Naistel on õigus elada. Imelik uudis: naised tahetakse kasvatustööst eemale tõrjuda. Sarnane tagasikiskumine ei lase ennast kaitsta. *Vaba Maa*, 1927, 15.02., lk 2.

Lapsed ja emad: kas peab riik külm pealtvaataja olema sünnitusabis? *Vaba Maa*, 1927, 26.02., lk 2.

Rahvasteliit ja selle ülesanded. *Naiste Hää*l, 1927, nr 3, lk 55–61.

Meie lapsed: puudus, ajaraskused, perekonnaelu varjuküljed. Tarvis on õhku ja puhkust. *Vaba Maa*, 1927, 13.03., lk 4.

Rahvasteliidu poliitiline tegevus. *Naiste Hää*l, 1927, nr 6, lk 128–131.

Mõnda võitlusest prostitutsiooni vastu. *Naiste Hää*l, 1927, nr 7, lk 152–155.

Kuidas tutvustada noorsugu Rahvasteliiduga. *Naiste Hää*l, 1927, nr 8, lk 175–177.

Mõned märkused Hella Matto artikli puhul. *Naiste Hää*l, 1927, nr 10, lk 229–234. Naisüliõpilaste kaitseks.

Noorte eest hoolekanne, noortele nõuanne. M. Olesk'i referaadi sisu kokkuvõetult. *I lastehoolekande päev*. Tallinn, 1928, lk 57.

Naiste kaastööst tänapäeva ühiskonnas. *Naiste Hää*l, 1928, nr 5, lk 97–99.

Euroopa juhtivad naised. *Naiste Hää*l, 1928, nr 7/8, lk 154–161. Raamatust „Führende Frauen Europas”, München, 1928.

Rahvusvahelisest tööbüroost. *Naiste Hää*l, 1928, nr 11, lk 232–235.

Mõned mõttemõlgutused omavalitsustegelaste kongressi puhul. *Naiste Hää*l, 1928, nr 12, lk 254–256.

Mõnda Poola naisliikumisest. *Naiste Hää*l, 1929, nr 4, lk 78–82.

Kas vajab naine töökaitset? *Naiste Hää*l, 1929, nr 6, lk 122–125.

Naiskongressid Berliinis. *Naiste Hää*l, 1929, nr 7/8, lk 145–147.

Genfi vaim: koht, kus asub maailmarahvaste parlament. Genf kuulutab inimese väärtust ja vabadust. *Vaba Maa*, 1929, 07.09., lk 8.

Tuntud naistegelased Genfis. *Naiste Hää*l, 1929, nr 10, lk 207–209.

Rahuaate teenistuses: rahvasteliidu tänavuse täiskogu töö ilme. Inimsool on üks vaenlane – sõda. *Vaba Maa*, 1929, 05.10., lk 4.

Mees, kellel on ainult sõna: William Martini kirjutus riigimeestest sõja ajal. Briand, tema kuju ja tema tööviis. *Vaba Maa*, 1929, 15.10., lk 8.

Rahvusvaheline ödede liit: Eesti kavad sel alal ja rahvusvahelised kogemused teenäitajana. *Vaba Maa*, 1929, 24.10., lk 4.

Rahvusvaheliste naisorganisatsioonide koostöö. *Naiste Hää*l, 1929, nr 11, lk 233–238.

Prantsuse süda: suurpäevad Seine kallastel. (Meie kirjasaatjalt). *Vaba Maa*, 1929, 20.11., lk 4.

Pariisi üliõpilaslinn: la Cité Universitaire. Meie kirjasaatjalt. *Vaba Maa*, 1929, 27.11., lk 4.

Mõnda Schveitsi Naisliidust. *Naiste Hää*l, 1929, nr 12, lk 255–260.

Euroopa tolliliit: paneuroopa mõte liigub. Meie Pariisi kirjasaatjalt. *Vaba Maa*, 1929, 12.12., lk 4.

Pariis – kirjanduse linn: bulvaari tüüp, kes sugugi „bulvardjee” pole. „Revue des deux Mondes” juubel. (Meie kirjasaatjalt). *Vaba Maa*, 1929, 28.12., lk 6.

Pariisi kiri. *Naiste Hää*l, 1930, nr 1, lk 5–10. Prantsusmaa naisliikumisest.

Uueaasta vastuvõtmine Eesti saatkonnas Pariisis: prantslane tunneb ennast eestlasena. *Vaba Maa*, 1930, 09.01., lk 7.

Sotsiaalkindlustus hakkab Prantsusmaal maksma: Elsassi eeskuju. Meie Pariisi kirjasaatjalt. *Vaba Maa*, 1930, 23.01., lk 4.

Vene pagulased Pariisis: Moskva ülikooli juubel Seine kallastel. (Meie kirja-
saatjalt). *Vaba Maa*, 1930, [04.02.](#), lk 4.

Naised Londoni merikonverentsil. *Naiste Hääl*, 1930, [nr 4](#), lk 60–62.

Võitlusest prostitutsiooni vastu. *Naiste Hääl*, 1930, [nr 5](#), lk 73–77.

Et me muinsusrahvaks ei muutuks: rahvaarvu tõstmise probleemid Prantsus-
maal ja meil. *Vaba Maa*, 1930, [11.05.](#), lk 4.

Naised ütlevad naistele: Hääletage 14., 15. ja 16. okt. rahvahääletusele tuleva
[Vabadussõjalaste] põhiseaduse eelnõu vastu : [üleskutse]. *Postimees*, 1933,
[12.10.](#), lk 5. Alla kirjutanud ka M. Kurs-Olesk.

Naiste töö 1933 a. *Vaba Maa*, 1934, [26.09.](#), lk 2.

Rahvasteliit a. 1934. „Nii mõnigi hävitav jõud”. *Vaba Maa*, 1935, [04.01.](#), lk 5.

Emadepäevaks: emad, kes üksi võitlust pidanud ja võitnud. *Vaba Maa*, 1935,
[11.05.](#), lk 2.

Puhtust, valgust, soojust raamatukogudesse. *Vaba Maa*, 1935, [07.09.](#), lk 10.

Raamat ja tööline. *Postimees*, 1935, [06.10.](#), lk 5. Lugemiseelistustest ja luge-
mise vajalikkusest üldse.

M. K.-O. Pilk Saksa idapoliitikasse. „Germaanlaste verrega niisutatud maa”.
Postimees, 1935, [29.10.](#), lk 2. Rets.: dr. C. Grimmi brošüür „Das Baltikum”.

Kodumajanduskoja valimised. *Vaba Maa*, 1936, [16.01.](#), lk 2.

Rahvahääletus ja naised. *Vaba Maa*, 1936, [20.02.](#), lk 2.

[Tervitus]. *Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus 1907–1937*. Tartu, 1937, lk 211.

M. K.-O. Ühekõiteline entsüklopeedia. Käsiraamat laiematele hulkadele.
Postimees, 1937, [06.01.](#), lk 7. Rets.: The Columbia Encyclopedia.

M. K.-O. Inglise naine ja tema töö. *Postimees*, 1937, [16.02.](#), lk 6.

Rup-Rassemblement Universel pour la paix – Ülemaailmaline rahuorganisat-
sioon. *Tänapäev*, 1937, [nr 8](#), lk 226–228.

M. K.-O. II Rahvusvaheliselt antifaašistlikkude kirjanikkude kongressilt. *Täna-
päev*, 1937, [nr 11](#), lk 349–350.

Punase Risti tegevus Tartus. *Künnipäev: Noor-Eesti mai-album*, 1938, lk 30.

Õppigem ujuma. *Jaanipäev: Noor-Eesti suvealbum*, 1938, lk 17.

M. K.-O. Kuressaare märkmikust. *7me magaja päev: Noor-Eesti suvealbum*,
1938, lk 26.

Killuke iseseisvuse-eelseilt päevilt. *Tänapäev*, 1938, [nr 2](#), lk 61–63.

Masside vaatlus. *Tänapäev*, 1939, [nr 1](#), lk 13–14. Inglismaa organisatsioonist
Mass-Observation, mis uuris tavaliste inimeste igapäevaelu.

M. K.-O. Kõik lapsed maale. *Tänapäev*, 1939, [nr 2](#), lk 49.

Avalikud raamatukogud Taanis. *Tänapäev*, 1939, [nr 3](#), lk 90.

Stavenhagen, F. [Loots](#). Tartu, 191–?. 38 lk.

Shaw, B. Mõistmata abielu. Tartu, 1912. 364 lk. Algselt ilmunud ajalehe kaas-
andena.

Skowronnek, R. [Hallid müürid](#). Tartu, 1913. 150 lk.

Wilde, O. Önnelik kuningapoeg. Tartu, 1913. 71 lk.

Galsworthy, J. [Wõitlus](#). Tartu, 1917. 89 lk.

Minni Kurs-Olesk tõlkijana

Kasutatud allikad

1000, 300; [EAT](#), [127](#); [EBL](#), [247–248](#); [EBL](#), [151](#); EE4 1934, 1317; Jans, 212–213;
Kurs-Olesk; Laar, 94–99; [Mäelo 1](#), 138–141; Poska-Grünthal, 102–104, 161–176; Raadi,
177–179; Raamot, M., 156–157; Ruti, 283–291; TRA, 211; [Valge](#), 133, 138, 140–141,
162; [Vjv](#), 28, 281; AK [prot nr 119](#), 896–898; AK [prot nr 124](#), 216–217, 219–220; AK [prot
nr 127](#), 342–344; AK [prot nr 134](#), 618–619; AK [prot nr 136](#), 707; Ariadne Löng, 2004,
[nr 1/2](#), 16–19; Eesti Ajalugu, 2019, nr 5, 67; Eesti Naine, 1990, nr 3, 14; Esm 1933, [29.05.](#),
5; Naiste Hääl, 1929, [nr 3](#), 58–59; Pm 1902, [28.12.](#), 1; Pvl 1939, [14.03.](#), 6; Rl 1939, [13.03.](#),
12; RS 1929, [14.03.](#), 5; Tänapäev, 1938, [nr 2](#), 61–63; 1939, [nr 2](#), 48; UE 1939, [12.03.](#),
8; [14.03.](#), 5; VM 1925, [10.02.](#), 6; 1929, [13.03.](#), 7; ÕL 2005, [15.04.](#), 20; [EAA.1808.1.49.8](#);
[EAA.2111.1.8366.1](#); [EAA.2111.1.14687.1](#); [EAA.2113.1.15.65](#); [EFA.197.0.56828](#); [EKLA](#),
[A-149:11](#); [EKLA](#), [B-149:1](#); [EKLA](#), [B-149:3](#); [EKLA](#), [B-149:4](#); [EKLA](#), [B-149:7](#); [EKLA](#), [C-149:3](#);
[ERA.15.2.391](#), 2; [ERA.15.2.394](#), 4, 16; [ISIK](#); Tartu kalmistute kaardirakendus

Foto: RA ERAF.2.1.503

ANNA LEETSMANN

12.10.1888 Kalvi v, Virumaa – 05.03.1942 NSVL (vangistuses)
Pedagoog, revolutsioonäär

Eesti Ajutine Maanõukogu (Maapäev, kuni 05.02.1919, heideti välja),
Virumaa maanõunik
Koolide osakond [komisjon], töö- ning hoolekande osakond,
Kurista sündmuste uurimise komisjon (alates 05.08.1917)

„Punane Anna” oli Eesti esimene seadusandlikku kogusse valitud ning ka ainus enamlaste hulgast valitud naine, kes Eesti seadusandlikus kogus midagi realselt on ära teinud. Aserlaste mälestustesse jäi ta väga range õpetajana, teda mäletati ka tegutsemas tööliste ja soldatite ridades, relv õlal. Vastasseisu tõttu teiste Eesti kommunistidega sattus ta Venemaal elades ebasoosingusse ning nagu paljud teised Eestist pärit kommunistid, kaotas repressioonide tõttu elu.

Anna Henriette Leetsmann sündis Virumaal külakoolmeistri paljulapselises perekonnas, kodune keel oli saksa keel. Alghariduse omandas ta isalt Rannu külakoolis. 1904 lõpetas ta Rakveres Zeeh' tütarlastekooli, järgmise aasta kevadel sooritas Rakvere linnakooli juures algkooliõpetaja kutseksamid ja asus sügisel tööle õpetajana Aseri tsemenditehase koolis. 1909 täiendas ta end Tallinnas kursustel, 1911. aasta suvel õppis Peterburi Ülikoolis naiskursustel ning sooritas eksamid keskhariduse omandamiseks. 1914 oli Anna Leetsmann Rootsis mõnekuulistel tütarlaste kehalise kasvatuse ja käsitööõpetajate kursustel.

1917 astus Anna Leetsmann Venemaa Sotsiaaldemokraatliku (bolševistliku) Töölispartei Aseri organisatsiooni liikmeks ja valiti peagi sekretäriks. Virumaa Tööraha ja Sõjaväelaste Nõukogu liige.

1917. aasta suvel valiti ta Virumaalt Eesti Ajutise Maanõukogu liikmeks. Maanõukogus liitus ta algul sotsialistide rühmaga, sest teisi enamlasi sel ajal Maanõukogus ei olnud, kuid lisis omapoolse märkuse, et ta pole blokis, vaid ainult toetab teatavates küsimustes sotsialistide rühma. Ta nõudis Kuristal toimunud rentniku tapmise uurimist ja valiti ka vastavasse uurimiskomisjoni ning esitas arupärimise haridusosakonna juhatajale Vötikvere ministeeriumikooli õpetaja poliitiliste vaadete tõttu lahtilaskmise kohta. Valiti ka komisjoni, mis töötas välja üleskutse Eestimaa rahvale kontrrevolutsiooni asjus (üleskutse mitte võõrsile põgeneda, kuigi vaenlane, st Saksa väed, lähenes).

Pärast Venemaal toimunud revolutsiooni võttis osa Maapäeva laialiajamisest, seejärel pöördus tagasi Aserisse, kus osales maavalitsuselt võimu ülevõtmisel. Tema osavõtul asutati kohalik sõja-revolutsioonikomitee, valiti miilits ja toitluskomitee. Anna Leetsmann oli üks Punakaardi salga organiseerijaid Aseri tsemendivabrikus. 1917. aasta detsembris valiti ta Virumaa Tööraha ja Sõjaväelaste Nõukogu täidesaatva komitee sekretäriks, nimetati Viru maakonna revolutsiooniliseks komissariks ning oli ka täidesaatva komitee haridusosakonna juht. Võttis aeg-ajalt osa revolutsioonilise tribunali tööst.

1918. aasta veebruaris lahkusid enamlased Saksa sõjaväe eest taganedes Rakverest. Järgnevatel aastatel elas Anna Leetsmann mitmel pool Nõukogude Liidus, tegeles pedagoogilise ja parteitööga, näiteks oli ta 1918 Petrogradis eesti töörahva ülikooli ettevalmistuskooli õpetaja, Peterburi kubermangus eesti laste koloonia juhataja ja kasvataja, 1919 Moskvas hariduse rahvakomissariaadi Eesti osakonna juhataja ja Venemaa Kommunistliku (bolševike) Partei keskkomitee Eesti osakonna sekretär. 1922 oli seotud Eesti Kirjastuse Ühisuse asutamisega, 1923 suunati ta Lääne Vähemusrahvuste Kommunistliku Ülikooli Petrogradi osakonna eesti sektori juhatajaks ning partei ajaloo õppejõuks. Tema kuulumine Eestimaa Kommunistliku Partei keskkomitee vastasesse opositsiooni ning vastasseis eesti kommunistide vahel viis aga vallandamiseni. 1925. aastast Leningradi Halturini-nimelises vabrikus parteikollektiivi propagandaosakonna juhataja, hiljem linna keskrajooni parteikomitee propagandaosakonna juhataja asetäitja. Vahepeal Novgorodis haridusosakonna inspektor. 1927. aastast pedagoog ja parteitöötaja Borovitšis. 1930–1932 õppis ta Leningradi Partei Ajaloo Uurimise Instituudis, seejärel õpetas M. N. Pokrovski nimelises Pedagoogilises Instituudis partei ajalugu ning oli samas direktori asetäitja. 1934 Leningradi linna haridusosakonna metoodik. Pärast Sergei Kirovi mõrva saadeti paljude teiste hulgas ka Anna Leetsmann Leningradist välja. 1935 määrati ta Omski oblasti Tobolski ringkonna Dubrovnoje rajooni haridusosakonna juhatajaks. 1936. aastal süüdistati teda trotskistlikku opositsiooni kuulumises ja heideti parteist välja, vallandati töölt ning arreteeriti, kuigi oli selleks ajaks oma seisukohtadest taganenud. Vahepeal ta vabastati, haigestus ja oli haiglas, arreteeriti uuesti 1937. aasta suvel. 1938. aastal mõisteti poliitilistel põhjustel seitsmeaastane vanglakaristus. Suri vangistuses 1942. aastal.

**Anna Leetsmanni
tegevusest Maanõukogus
Kurista sündmuse uurimisel**

Neiu Leetsmann toob päevakorrale Kurista sündinud tapmise loo ja nõuab, et Maanõukogu järeluurimise toime paneks. K. Baars seletab, et sarnane järeluurimine kuidagi võimalik ei ole, sest see oleks täiesti kohtuvõimude tegevuse sekka segamine. A. Vallner toetab neiu Leetsmann'i ja toonitab paralleeli praeguse sündmuse ja Luhti vangistamise vahel. [---] A. Birk leiab, et see järelepärimine peaks seda teed käima, nagu kõik teised ettepanekud, s. o. ta peaks komisjonist läbi käima, ja teeb ettepaneku, et see küsimus saaks õigusteadlise komisjoni kätte antud, ja komisjoni resolutsiooniga homse koosoleku päevakorda võetud.

Allikas: Maanõukogu [prot nr 17](#), 1917, 01.08., lk 56–57.

Kurista sündmuste käiku kirjeldab komisjoni liige mn. Podrätshik tähendades, et siin mitte hariliku juhtumisega tegemist ei ole, vaid klassivõitlusega. Kass olla üks ärksamatest meestest ümbruskonnas olnud ja astunud sellepärast teoorjuse vastu üles. Selle tema tegevuse vastu alustatud sõda ja tema vaenlased jäänud muidugi võitjaks. [---] Mn. Leetsmann palub resolutsiooni täiendada, ses mõttes, et süüdlased sunnitud oleks õnnetu Kassi perekonna eest aineliselt muretsema. [---] Mn. Päts näitab, et resolutsioonis asju ette on toodud, mis maapäeva kohta täiesti tähtsuseta on, ja sellepärast ei võivat teda toetada. See olla tagant järele faktide konstateerimine, mis võib ollagi, veel õiged ei tarvitse olla. Ta teeb ettepaneku resolutsiooni komisjoni kätte anda, kes teda lähemalt ja kokkuvõtlikumalt ümber töötaks.

Allikas: Maanõukogu [prot nr 57](#), 1917, 13.10., lk 252.

Komisjoni nimel teeb mn. Podrätshik ettepaneku järgmist resolutsiooni vastu võtta: „Komisjoni aruannet ära kuuldes ja tähele pannes 1) et samal ajal, kus Sise-Venemaal agraarrahutused käimas, meie suurmaaomanikud nagu meelega maal, mis agraarrahutustest puutumata, kokkupõrget töörahvaga väljakutsuvad [---], leiab maanõukogu: a) et suurmaaomanikkude teguviis maata-

inimeste vastu täiesti ja kindlasti hukka tuleb mõista, b) et meil rahva poolt valitud kohtud viibimata tulevad sisseseada, c) et meie miilitsa korraldus ja miilitsameeste valik demokraatlisem ja rahva kasudele vastavam peaks olema.”

Mn. Leetsmann paneb ette s.-d. enamlaste fraktsiooni nimel järgmise resolutsiooni: „Kurista veretöö uurimise komisjoni aruannet ärakuulates, leiab Maanõukogu, et teoorjuseaegne maaomanikkude ja rentnikkude vahekord põhjuseks on, mille alal tsaariaegse kohtuotsuse järele uuendatud politsei – nüüdne miilits – veretöö toime pani. Seda silmas pidades nõuab Maanõukogu: 1. Ükski rendi- ega töökontraht ei tohi täitmiseks allakirjutatud saada ilma kohaliku omavalitsuse nõusolemiseta; 2. Tsaariaegsed seadused ja kohtud ärakaotada ning nende asemele ajutised revolutsioonilised kohtud sisse seada; 3. Miilits demokraatlisel alusel ümber valida.”

Sellele resolutsioonile lisab mn. Leetsmann s.-d. enamlaste fraktsiooni nimel veel järgmise, õnnetu Kassi perekonna kohta käiva, ettepaneku juure: „Silmas pidades, et Kassi perekond toitjad (isa ja poeg) kaotanud, kohustab Maanõukogu Viljandi maakonna nõukogu selleks sammusid astuma, et õnnetu perekonna majanduslist seisukorda süüdlaste kulul kindlustada.”

Mn. Vilms tähendab, et mn. Leetsmani teine ettepanek, mis Kassi perekonna kohta käib, läbi viimata on.

Mn. Leetsmani 1 resolutsioon saab ainult 2 häält poolt, kuna komisjoni resolutsioon 2 hääle vastuseismisel vastu võetakse. Mn. Leetsmani Kassi perekonna kohta käiv ettepanek saab 7 häält poolt ja 10 vastu – seega tagasi lükatud.

Mn. Martna teeb uue ettepaneku Kassi perekonna ainelise kindlustamise kohta, mn. Leetsmani ettepanekust sõnu „süüdlaste kulul” välja jättes, missugune ettepanek vastu võetakse.

Allikas: Maanõukogu [prot nr 58](#), 1917, 14.10., lk 261.

Mari Raamot Anna Leetsmanni tegevusest

Põranda alla pugunud Maavalitsuse ametkond, kes oli Maavalitsusele truuks jäänud, sai enamlaste võimu ja hilisema Saksa okupatsiooni kestusel väikest tasu edasi. See ametkond ise oli ka raha hankimisel abiks. Nad korraldasid enamlaste ajal Vismari tänaval, hilisemas Riigikohtu hoones peoõhtu. Pääsmed olid kõik käest kätte müüdud. Pidu peeti mõni päev enne saksa vägede sissetulekut, kui enamlased olid veel võimul.

Olime koos tollaegse polkovniku, hilisema ülemjuhataja Laidoneriga peol. Kõigile ootamatult tulid eesti punased peolisi laiali ajama. Naiskommunistid Anna Leetsmanniga eesotsas olid meeste sineleis ja mütsides, püssid käes, millega nad enese ümber keerutasid ja hüüdsid: „Välja, välja, laskeriistad ära anda!”

Välisuksest väljaminekul kobasid mind kaks naiskommunisti läbi ja otsisid revolvrit. Laidoner seisis otse minu selja taga. Pöörduti ka tema poole, et kui tal on revolver, siis andku ära vabatahtlikult. Laidoner vastas väga üleolevalt ja lühidalt: „Mul on revolver, kuid ära anda seda ei kavatsel!” Ja väljuski uksest. Tema läbiotsimine jäi teostamata.

Allikas: Raamot, M. *Minu mälestused*. Tartu, 2009, lk 162.

Kindralstaabi Valitsuse
sõjaväe teadete kogumise
osakonna ülema abi H. Veem
Anna Leetsmanni tegevusest

Esimest korda puutusin ametiasjus kokku Eesti kommunistidega 19. veebruaril 1918. Rakveres. Mind komandeeris 1. Eesti polgu komandör, praegune kindral Põdder, kes oli saanud teada, et Saksa väed hakkavad Eestit okupeerima, Rakveresse, kus Vene riigipanga osakonnast polgu raha 270.000 rubla pidin välja võtma ja Haapsalusse toimetama.

Rakveres selgus, et rentei ei tohi ühtki summat välja maksta ilma Rakvere T[öörahma]. ja S[õjaväelaste]. Täides[aatva]. Komitee loata. Läksin Täid. Komiteesse nõutama väljamaksmise korraldust. Komitee esimees Kippar ja sekretär Anna Leetsmann keeldusid kategooriliselt. [...] Kästi Tallinnast paber tuua; siis saan raha. [...] Ehk küll raha saamiseks väljavaateid polnud, otsustasin veel kord katset teha. [...] luusisin piki Rakvere linna, ühel päeval loen jaama seinal trükitud plakatit „1. Eesti polk on äraandlikult oma polgu komissari Jaanuse areteerinud ja Haapsalusse sissetunginud sakslaste poole üle läinud.” See teade oli minu kavatsusele kapatäis külma vett. Ei mäleta, kas samal korral, või päev hiljem nägin jaamas 1. E. polgu kontrollkomitee esimeest ja polgu komitee sekretäri, ütlesin meestele, et panin putku valgete eest ja tahan minna Piiterisse. Mehed ütlesid, et nemad tahavad ka Piiterisse sõita. Küsisin, kas nemad ka komiteede tähtsamad paberid ja pitsatid päästa suutsid, mille peale mõlemad taskust pitsatid välja võtsid. Nüüd arvasin, et olen kokku sattunud parajate meestega ja hakkasin rääkima rahasaamise võimalusest. [...] Täid. Komitees tundis Kippar mu kohe ära ja küsis, kas töin Tallinnast korralduse. Vastasin, et Tallinna jaamas minule polgu komitee sekretär ja kontrollkomitee esimees vastu tulid, kes raha nõudes juba minu järele sõitnud. Mehed esitasid oma mandaadid. Kippar oli juba heatahtlik. Seal tuli tuppa Leetsmann, kel oli kaenlas pakk lehti, kus oli sama tekst, mida jaamas 1. polgu kohta olin lugenud. Kippar hakkas temale seletama, et tulime raha järele. See teade ajas naise marru. Ta võttis kaenla alt plakatid, toppis igale mehele nina alla, sealjuures mitmekordselt karjudes „äraandjad”! Ootasin, kuni ta rahustus ja vaatasin kahetsusega Kippari peale, kes kui märg puudel seina ääres seisis. Kui Leetsmann vaikis, ütlesin rahulikult: „Lubage, siin on polgu komitee sekretär ja kontrollkomitee esimees.” Samal minutil pistsid mehed mandaadid Leetsmannile pihku. Nüüd oli Leetsmann omakorda jahmatanud, kuna Kippar juba üleolevana end laskis paista. Leetsmann, kes ennast ruttu tasa-kaalustas, hakkas seletama, et 1. polku pole olemaski, ta olevat sakslaste käes. Mina vaidlesin vastu, öeldes, et teade pole õige, kinnitasin, et polk lööb praegu lahinguid sakslastega Risti jaama all. Lisasin juurde, et esindajad just eriti selleks välja sõitsid, sest rahapuudus toiduostmiseks on polgus suur, ja palusin mehi kaasatoodud pitsateid ette näidata. Pitsatid murdsid ka Leetsmanni, kes korralduse tegi, et renteist järele küsitaks, palju seal raha on. Vastati, et raha ja väärtpabereid on natuke üle 20.000 rubla. Leppisime kokku, et mina pidin saama poole rahast. Tshékile kirjutasid ka minu kaaslased alla, muidugi ka oma pitsateid juurde vajutades, millele järgnes raha väljamaksmise korraldus.

Allikas: Veem, H. Võitlus põrandaalustega: esimene kokkupuutumine Eesti kommunistidega. [Mälestused iseseisvuse võitluspäevilt](#). 2. Tallinn, 1930, lk 282–283.

Anna Leetsmanni artikkel

Variserline ilmsüütus. *Tööline*, 1917, 07.(29.)09., lk 3. Vötikvere kooliõpetaja vallandamisest.

Kasutatud allikad

Aseri kool, 8–9, 22–23; [Mälestused](#)2, 282–283; [Palgi](#), 18, 22, 45, 49; Raamot, M., 162; RevL2, 61–63; Sellil; [VjV](#), 23, 296; AT 4, 30–51; EAM [prot nr 3](#), 9; EAM [prot nr 17](#), 56–57; EAM [prot nr 23](#), 77; EAM [prot nr 57](#), 252; EAM [prot nr 58](#), 261; Edasi 1923, 04.04., 3; Eesti Kommunist, 1978, nr 10, 98–99; Eesti Kool, 1918, nr 6, 119–120; nr 10–12, 240; ET:ETSN 1917, 04.12., 2; EÜVT, 1987, nr 39, 802; Keel ja Kirjandus, 1975, nr 4, 212; NÕ 1977, 18.06., 2; Pm 1918, 15.03., 1; Pvl 1917, 07.12., 3; Sd 1919, 03.08., 3; 1920, 15.09., 2; TT 1919, 06.02., 2; VT 2018, 04.01., 7; EAA.3057.1.44, 128; ERAF.1.7.4407; ERAF.2.1.503; ERAF.2.1.504.1; ERAF.2.1.505.1; ERAF.2.1.506.1; ERAF.2.1.2987.1; ERAF.2.1.5046.1; ERAF.24.2.861; ERAF.4907.1.102; ERAF.4907.1.105

ALMA OSTRA-OINAS

16.09.1886 Vastse-Kuuste v, Tartumaa – 02.11.1960 Inta, Komi ANSV
Ühiskonna- ja omavalitsustegelane, prosaist, advokaat

Eesti Ajutine Maanõukogu
(Maapäev, asendusliige alates 20.11.1918), Tartu linnavolinik

Eesti Asutav Kogu
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölise Partei, Tallinna valimisringkond
Maaseaduse komisjon, riigi 1920. a eelarve komisjon (22.06.–21.10.1920)

I Riigikogu
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölise Partei, Tartumaa valimisringkond
Maaseaduse komisjon (alates 25.10.1921), riigi 1921. a eelarve
komisjon (täiendatud rahaasjanduse komisjon, alates 13.05.1921),
riigi 1922. a eelarve komisjon, Vabadussõjast osavõtnud kõrge-
matele sõjaväelastele autasu andmise seaduse läbivaatamise
komisjon (alates 12.10.1922), riigi 1923. a eelarve komisjon

II Riigikogu (asendusliige alates 03.10.1925)
Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölise Partei (Eesti
Sotsialistlik Töölise Partei), Pärnumaa valimisringkond

III Riigikogu (kuni 01.07.1926, astus tagasi)
Eesti Sotsialistlik Töölise Partei, Pärnumaa ringkond

Alma Ostra-Oinas, keda Marta Lepp nimetas Eesti Jeanne d'Arc'iks, oli esimene eesti naine, kes töötas linnanõunikuna. Ta osales aktiivselt naisliikumises, valiti mitme parlamendikoosseisu liikmeks ning jäädvustas oma nime ka kirjandusloos. Kuigi tema töö seisnes suuresti abivajajate, sh tööliste aitamises, küüditati ta pärast Eesti annekteerimist Siberisse.

Alma Ostra-Oinas (s Alma Rosalie Ostra, 1909–1918 Anvelt-Ostra) sündis Tartumaal taluniku tütreana. Pärast alghariduse omandamist 1893–1898 Schwarzi elementaarkoolis Tartus asus ta õppima piimandust G. Faure meie-
reis. 1901–1905 õppis ta Tartu A. S. Puškini tütarlastegümnaasiumis, samal ajal tegutses salajases radikaal-rahvuslikus ringis ja toimetas käsikirjalist väljaannet Koit. 1903–1905 Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei aktivist Tartus, Riias ja Tallinnas. 1904 võttis osa koolidevahelise õpilaste keskorganisatsiooni tegevusest ja käis ka Venemaa Sotsiaaldemokraatliku Töölispartei Tartu osakonna kõneõhtutel. Tütarlastegümnaasiumi õpilaste lävimine vene sotsialistidega tekitas Postimehe ajakirjanikes kahtlusi nende moraalil suhtes. Jaan Tõnisson avaldas artikliseeria „Vaba armastus”, millele sotsialistlik leht Uudised vastas tüdrukute kaitse alla võtmisega. Skandaal sai tuntuks nn pruunseelikute afäärina.

1905. aastal visati Alma Ostra-Oinas koosoleku organiseerimise ja kõnepidamise eest koolist välja, õpingud lõpetas alles 1909. aastal. Pärast koolist väljaheitmist töötas Alma Ostra-Oinas Riia lähedal, kuhu sotsiaaldemokraadid 1905. aastal asutasid lendlehtede trükkimiseks trükikoja. Tema arreteerimiseks anti välja order, esialgu õnnestus tal põgeneda, hiljem ta siiski

Foto: RA [EAA.2100.1.10430.6](#)

vangistati poliitilise tegevuse eest ja saadeti 1906. aasta kevadel asumisele Siberisse Tobolski kubermangu, kust põgenes sama aasta sügisel. Tema mõjust räägib fakt, et 1907. aastal nimetati vähemlaste poolehoidjaid „Alma (Ostra) meesteks”.

1907 võttis ta delegaadina osa vene sotsiaaldemokraatide parteikongressist Londonis, edasi jätkas parteitööd Peterburis, peagi aga loobus poliitilisest tegevusest, sest tööliikumises kasvas enamlaste mõju. 1909 abiellus fiktiivselt Jaan Anveltiga, et teise nime all edasi tegutseda (seda nime kasutas ta isegi pärast Aleksander Oinasega abiellumist). 1910–1915 õppis ta O. Bestuževi kõrgematel naiskursustel Peterburis matemaatikat ja filosoofiat. 1914 abiellus poliitikategelase Aleksander Oinasega, Eesti Vabariigi tulevase riigikontrolõriga (oli ka siseminister, raha- ja kaubandus-tööstusminister ning teedeminister), peres oli kolm tütart.

1915 arreteeriti Alma Ostra-Oinas uuesti sõjavastase kõne pärast ja saadeti asumisele Narva, hiljem muudeti otsus ära ja ta pääses Tartumaale vanemate tallu. 1917 sai ta loa asuda elama Võnnu linna. Samal aastal valiti ta Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu liikmeks.

1916–1917 töötas Lätimaal Võnnus organisatsiooni Põhja-Abi (Северопомощь) asjaajaja ja varustusosakonna juhatajana, 1917–1918 toimetas Tallinnas ajalehte Sotsiaaldemokraat ja töötas Eestimaa kubermangu toitluskomitees. Saksa okupatsiooni ajal oli isatalus, 1918–1919 toitlusministeeriumis. 1917. aastast nii Tartu kui ka Tallinna linnavolikogu liige. 1920 asus Tartu Ülikoolis õppima arstiteaduskonda, 1921–1929 jätkas õpinguid õigus-teaduskonnas ning lõpetas selle. 1923–1927 oli ta Ametiühisuslise Kuukirja toimetaja, 1924–1934 Tallinna linnanõunik ja hoolekandeosakonna juhataja.

Alma Ostra-Oinas oli esimene eesti naine, kellel oli poliitilisel areenil nii kõrge positsioon. Ajal, kui ta juhtis hoolekandeosakonda, asutati mitu uut lastekaitse- ja hoolekandeorganisatsiooni, kus ta ise kaasa töötas, püüdes luua kontakti ametliku ja vabatahtliku hoolekandetegevuse vahel, nt 1925–1927 oli ta Üleriikliku Lastehoolekande Keskkorralduse juhatuse liige, 1927–1934 selle juhataja. Kuna enamasti on häda ja puudus abivõimalustest suuremad, kaotavad abiandjad tihti mõne aja pärast oma hoolealuste silmis populaarsuse, nii juhtus ka Alma Ostra-Oinasega. See väljendus järgnevatel valimistel saadud häälte vähesuses.

1926. aastal tundis Välisministeerium huvi tema Rootsi ajalehes Dalarnes Arbetarblad avaldatud intervjuu vastu, kus väidetavalt kurtis tööliste olukorra üle.

Alates 1934. aastast töötas Alma Ostra-Oinas vannutatud advokaadi August Rei abina, 1940–1941 Tapal advokaadina, sõja-aastail Eesti raudteevalitsuse tõlgina.

Alma Ostra-Oinas oli Peterburi Eesti Üliõpilaste Seltsi liige (1910–1918 juhatuse liige). 1927–1934 Eestimaa Töölisühingute Keskliidu juhatuse liige. Osales aktiivselt naisliikumises, kuulus mitmel korral Eesti Naisorganisatsioonide Liidu juhatusse (1920–1928), esines organisatsiooni peakoosolekutel ja kongressidel referaatidega naiste õigustest ning hoolekande ja lastekaitse küsimustest. Eesti Akadeemiliste Naiste Ühingu liige. 1926. aastast Eesti Lastesõprade Ühingu ja 1925–1932 Eesti Lastekaitse Ühingu juhatuse liige. 1932. aastal valiti ta Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei keskkomitee liikmeks.

Alma Ostra-Oinas oli üks väheseid naisi, kes valiti mitmesse esinduskogusse: ta oli Eesti Ajutise Maanõukogu, Asutava Kogu ning I–III Riigikogu liige. Asutavas Kogus tegeles ta maaseaduse väljatöötamisega, sellesse perioodi jäi ka nn oinaadi skandaal, mis maksis Aleksander Oinasele ministrikoha. Nimelt süüdistati Asutava Kogu liikmeid Aleksander Oinast ja tema naist Viktor Kingissepaga salajaste läbirääkimiste pidamises ning tema varjamises. I Riigikogus esitas Alma Ostra-Oinas koos Emma Assoniga perekonnaseaduse eelnõu, mis küll seaduseks ei saanud, kuid üks paragrahv liideti Vabariigi Valitsuse eelnõuga (lähemalt: Erdmann, E. Abielu-seaduse § 23. Õigus, 1925, nr 5, lk 133–136). 1921. aastast Riigi Majandusnõukogus. II Riigikogus tundis ta huvi näiteks naistöliste lahtilaskmise kohta AS Lutheri vabrikust (1926). III Riigikogust astus ta kohe alguses tagasi, sest sotsiaaldemokraadid otsustasid, et ükski nende rühma liikmetest ei tohi korraga olla kahel palgalisel ametikohal (oli majanduskriisi aeg).

Abikaasa Aleksander Oinas hukkus Venemaale küüditatuna 1942. aastal. Alma Ostra-Oinas arreteeriti nii Saksa okupatsiooni ajal 1944. a kevadel kui ka Nõukogude okupatsiooni alguses (1940 ja 1944). Nõukogude okupatsioonivõim mõistis ta viieks aastaks vangilaagrisse Uljanovski oblastis, pärast karistuse kandmist elas ta Intas Komi ANSV-s, kus suri 1960. aastal ja on sinna ka maetud. Küüditati ka tema kaks tütar (Tiiu-Hella ja Aino).

Alma Ostra-Oinas on avaldanud rohkesti publitsistikat ajakirjanduses, memuaare, brošüüri *Laisk laps* (1932) ning kaks romaani: *Aino* (1923) ja *Lendva I–II* (1936). *Aino* väljendab Peterburi naisüliõpilase meeleolusid, *Lendva* kujutab realistlikult XIX sajandi II veerandi Lõuna-Eesti külaelu.

Eesti Punase Risti mälestusmärgi II järgu II aste (1929)

Kõige tähtsam asi on unustatud, kas on meeleolu loodud meie kaitseks? Maa-päev lükkab kõik tarvilised rahva nõuete eest hooltkandvad seaduse eelnõud edasi. Kui meie maad kaitsta tahame, siis peame kõige päält maal looma tahtmise ennast ja meid kaitsta, ühes maakaitse küsimusega peaks arutusele võtma terve rea küsimusi, mis parandaks maatameeste ja tööliste olud.

[---] Siis võime Saksa kaitse vastu võtta, kui meie rahvas selle kaitse sisse usub. Rahvale on palju lubadusi antud, aga kunagi ei ole neid peetud. Peab sellepärast enne rahvale võimalust andma elada, siis võime tema käest nõuda, et ta riiki kaitseks. Kui meie rahva nõudeid täidame, siis võib loota, et ta ka kaitset tahab. Pahem pool on minimaalsed nõudmised üles seadnud, ilma millede täitmiseta ta valitsuse kokkuseadmisest osa võtta ei saa.

Allikas: Ostra, A. [Sõnavõtt]. Maanõukogu prot nr 62-a, 1918, 23.11., lk 305, 306.

Ma oleksin tahtnud mõne sõna öelda rahvaerakonna poolt tehtud paranduste kohta. Peab ütleva, see erakond on kõige rohkem toonitanud, et iga ettetoodud seaduseelnõu sellelt seisukohalt hindama peaks, kuivõrd tema riigimajanduslikult tähtis ja kasulik on, samuti ka, kuivõrd tema meie riigi ja üldsuse huvidele vastab. Seda eelnõu arutades ei taha põhimõttelikka seisukohti puudutada. Ma tahtsin ainult meelde tuletada, et meie põhimõtteks on selle seaduseelnõuga hävitada feodaalkorda, hävitada ka selle korra kantsid ja pesasid. Siin ei peaks meie mitte mingisuguse kompromissi peale minema, tükikest võttes ja teist jättes.

Vaatame praktilise läbiviidavuse seisukohalt rahvaerakonna parandusi. Ette on pandud rahvaerakonna poolt, et need mõisad ja maatükid, mis alla 300 tiinu, võõrandamata jäetaks. Siia hulka kuuluksid ka rüütlimõisate südamed, millelt ainult äremaad ära lõigataks. [---] Terve see ettepanek on selle poole sihitud, et nendele ringkondadele, kes feodaalkorra kantsidena esinevad, päästa

Autasu

Alma Ostra-Oinas töötajate elutingimuste parandamisest ja rahva nõudmiste täitmisest

Alma Ostra-Oinas Eesti Rahvaerakonna parandusettepanekutest maaseaduse eelnõu II lugemisel

tarvilikku arvu maad, õieti nendele lepituseks kätt ulatada. Ja loota on, et mainitud ringkonnad sellele ettepanekule muiates vastu tulevad. [---] Nii järel dan ma, et see rahvaerakonna ettepanek poliitiliselt kui ka majanduslikult täiesti lubamatu on ja vastuvõtmata peab jääma.

Allikas: Ostra, A. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : II ij : [prot nr 48](#), 1919, 21.08., v 879–880.

(Eesti Rahvaerakonna ettepanek jätta võõrandamata mõisad ja nende südamed, mille suurus oli alla 300 tiinu, lükati maaseaduse eelnõu II lugemisel nähtava enamusega tagasi.)

Kohtu-uurija poolt kuulati Alma Ostra-Oinas üle, kes järgmist seletas: Ma olen sotsiaaldemokraatliku partei kesknõukogu liige. Ühel õhtul ilmus meie poole koju, kui meid kodus polnud, Kingissepp.

Õde, kes teda ei tundnud, oli ta sisse lasknud, arvates, et ta mõni meie tuttav on. Kingissepp viibis seal, kuni akl. Aleksander Oinas koju tuli. Kingissepp pidas siis temaga läbirääkimisi rahu asjus. Kui läbirääkimised edasi kestsivad, läks tema magama, ja kui hommikul ärkas, oli Kingissepp juba ära. Teisel korral, kui Kingissepp ilmunud, olla talle öeldud, et temale ei ole lubatud sarnaseid omavolilisi ilmumisi Oinas'e korterisse. Kas tema praegusel ajal, lähemas ühenduses oli Venemaaga, ei tea ülekuulatu, samuti ei teadnud ka, et Kingisseppa taga otsiti. Nõnda on lühidalt kokku võetult Alma Anvelt-Ostra-Oinas'e tunnistus. Veel lisas tunnistaja juurde, et ta küll teadis, et Kingissepp enamlane oli, kuid teadis ühtlasi ka, et ta mõõdukam enamlane oli. [---] Ettetoodud materjali põhjal pööras Riigikohtu prokuröör Asutava Kogu poole akl-te Alma Anvelt-Ostra-Oinas'e ja Aleksander Oinas'e kohtuvõimude kätte väljaandmise nõudega. Süüdistuse kaaluvaks osaks oli, et akl-ed Alma Anvelt-Ostra-Oinas ja Aleksander Oinas oma korteris on varjanud enamlaste juhti Kingissepp'a, kes Eestis viibis valitsuse korra kukutamise sihiga, ja palub Riigikohtu prokuröör Asutava Kogu nõusolekut ülemalnimetatud akl-te väljaandmise kohta kohtuvõimudele. [---] Riigikaitse komisjon leidis, et sarnast momenti ettetoodud asjaoludes mitte ei leidu, ja sellepärast tegi komisjon järgmise resolutsiooni: Kohtuvõimude nõudmine, välja anda akl-aid Aleksander Oinas't ja Alma Anvelt-Ostra't vastutusele võtmiseks uue nuhtlusseaduse § 168. p. 3. põhjal, tagasi lükata, sest kuigi Viktor Kingissepp akl-te Oinas'e ja Anvelt-Ostra korteris viibinud on, ei ole siiski põhjust oletada, et nemad Kingissepp'a kohtuvõimude eest oleksid varjata tahtnud ja temale selleks ulualust andnud.

Allikas: Kübarsepp, E. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : V ij : [prot nr 160](#), 1920, 21.10., v 312–314.

Eestlasi esitasid tol sõidul ainult kolm tütarlast – Alma Ostra, Amalie Unt ja mina. Võis oletada, et Eestis tegid revolutsiooni ainult naised – noored tütarlapsed.

Allikas: Lepp, M. [1905. aasta romantika](#). Tartu, 1922, lk 108.

Tööliste endi seas ei märganud ma iialgi umbusaldust minu kui naise vastu. Neil ei tekkinud küsimustki: kas naine või mees. Igatahes oli naisel tol romantilisel ajal suurem mõju tööliste massile kui mehel. Eriti noorel naisel. Nad hakkasid teda jumaldama, uskuma temasse kui kõrgemasse olevusse, läkitatud kustki teisest ilmast neid rõhutuid ja vaevatuid päästma. Ikka see Jeanne d'Archi võluv mõju. Säärane mõju oli Ida Põdderil Kroonlinnas, Alma Ostral, Amalie Until.

[---] Ühel külmiiskel hilissügise päeval ilmus äkisti Alma Ostra minu tuppa. Ta oli Londoni kongressilt tagasi jõudnud. Ei olnud tal ka isu jääda väljamaa emigrantide sekka „logelema“. Peterburis võis ikkagi midagi ära teha, vähemalt ise õppida ja ka midagi teenida oma ülespidamiseks, mis juba väljamaal oli peaaegu võimatu. Eriti meie revolutsionäärele, kel peale revolutsiooni polnud seni teist kutset valitud. Venemaal – vähem kultuurilisel maal olid nõudmised väiksemad ja võis mõne võõra keelega ikkagi midagi leida.

Akl-te [Asutava Kogu liikmete] H. Kruus'i, J. Kärner'i, A. Oinas'e ja A. Ostra süüdistuse asja läbi vaatamise komisjoni aruandja E. Kübarsepa ülevaatest Viktor Kingissepa varjamise küsimuses

Marta Lepp Siberisse saatmisest

Marta Lepp naisrevolutsionäridest 1905. aasta Eestis ja elust Peterburis

Ta asus minu pisikesse üliõpilastuppa ja me jagasime kõik teineteisega, mis meil oli, koguni riideid. Olime ses suhtes vähemalt veel idealistid.

Meil tuli õige napilt elada; sest mul oli kindel kuuraha kodunt saadetud – 15 rubla kuus, aga sellest tuli 12 rubla korteriks kulutada; A. Ostral polnud mingit kindlat sissetulekut. Aga see tegi meile kõige vähem muret, olime harjunud loobuma kõigest, mis mujal seltskonnas mängis suurt osa, oli suurte murede põhjuseks. Me leppisime väga hästi kahe peale kokku ühe portsjoni lõunaga üliõpilaste söögimajas; ei olnud näljased ega kurvad sel puhul, ja soolaga riputatud kuiv leib tee kõrval õhtul maitses üsna hea. Kui ainult niipalju raha jätkus, et oli võimalik leiba osta.

Meie huvid ja kõneained siiski selle leiva ümber ei keerenud. Meid huvitasid kõik teised – „vaimlised ja psühholoogilised küsimused” ja ained, mida õppisime. A. Ostra hakkas end küpsuse eksami vastu valmistama, aga selle kõrval tuli meil teenistust otsida. Saadi mõned tunnid ja vahel ka juhuslikku tööd, ning meil oli võimalik koguni lõpuks oma pisikese toa suurema vastu vahetada.

Allikas: Lepp, M. 1905. aasta järellained. Tallinn, 1923, lk 72, 123–124.

Tulin trepist alla, keldri trepi otsale ilmus sel silmapilgul kojanaine kisaga: „Peeter, tule ruttu, preili põgeneb.” Jooksin kojanaise juure ja tõukasin ta alt uksest ilmuvale mehele vastu, ise jooksin tänavale. Vaatasin ringi, paremat kätt tänavas otsas seisis kordnik, jooksin pahemat kätt üle tee põiktänavasse raudtee suunas. Raudtee ülesõidu kohal näen jälle valvurit. Jooksu peal kisun saapanööpe lahti, kavatsusega, kui keegi peaks tahtma mind kinni pidada, siis löön talle saapaga näkku. Teel libisevad silmad üle majade. Järsku mälestub, et selles tänavas pidi olema läbikäiguhoov. Jooksin hea õnne peale ühest suurest väravast sisse ja jõuan otse raudtee juure välja. Raudteel manööverdab vedur. Vedurijuht peatab ja küsib, „kas Teid taga aetakse?” „Jah,” ja olingi veduris süte otsas. Siis tundsin endas kõik jõu ja vastupanu kadunud olevat. Kuhu mind vedurijuht viis, missuguses kuuris õhtuni olin, ei mäleta. Lonkisin hilja õhtul mööda linna ja mõtlesin peavarjule. Olin kindel, et oli olnud suurem puistamine ja sellepärast tuletasin meele kõige kindlaimaid kortereid. Läksin vennaste börsemaaklerite juure. Mind võeti seal õnnesoovidega vastu. Paistis, et tõesti puistamisi oli olnud mitmel pool. Ööbijaid oli sohval, toolidel ja isegi põrandal. Pärast kuulsin, et K. Ast, K. Tärna ja Toomas olid enne mind arreteeritud. Toomas oli samuti kui mina väravast välja jooksnud, oli aga paremat kätt pöördunud ja otse kordniku otsa. Mul ei olnud enam võimalik kauemaks Riiga jääda, sõitsin ära Tallinnasse. Lendlehe trükkimisest ei tulnud midagi välja, kuna „õ” tähed seltsimees Tärnaga sisse kukkusid.

Et ma aga Alma Ani nime all majas registreeritud olin, arreteeriti praegune proua Ast minu pähe, hoolimata sest, et tal kerge tõendada oli, et Riias olnud ei ole ja midagi ühist otsitava isikuga olla ei võinud.

Allikas: Ostra-Oinas, A. Antje trükikoja eksproprieerimine. 1905. a. revolutsiooni päevilt. Tallinn, 1931, lk 118.

Siin oli elu rahuldav. Seadsime endid hästi sisse ühte majja, elades omaette seltskonnana. Valve ei olnud valju. Määrused nägid ette iga viie vangiga kohta üht valvurit, kuberner aga saatis inimesi maale üheksakaupa, kelle hulgas oli vaid üks valvur. Toidu saamine oli hõlpus, hinnad muinasjutuliselt madalad. Aega veetsime lugemisega.

Sügiseks olime kõik põgenenud. Seda soodustas asjaolu, et võisime laevadel sõita tasuta ja käia linnas tingimusega, et seal registreerume (omavahel leppisime kokku, et põgenejad ei registreeru).

Alma Ostra-Oinas Riias salatrükikojas töötamise ajast

Alma Ostra-Oinas 1906. a Tobolskis asumisel olemisest ja põgenemisest ning pöördest poliitilises tegevuses

[---] 1906. a. talvel elasin paar kuud Narvas. Tegevus siin oli väga piiratud ning hädaohtlik. Siin oli tegelaste hulgas keegi väga kahtlane mees, keda kahtlustati sidemete pidamises politseiga. Narvast asusin Tallinna. Tuli elada põranda all. Juba siia tultes kohtasin vanglavaurit, vana naisterahvast, kes tundis mind endisest vangisoleku ajast; ta nõudis, et tuleksin temaga kaasa politseisse; mul õnnestus tema käest pääseda. Kas selle naisterahva kaudu või teisel teel oli minu siinolek politseil teada. Avalikult väljas liikuda ma ei julgenud.

[---] Pea loobusin poliitilisest tegevusest. Liikumine oli muutunud enamlikeks ja mul kadus huvi selle vastu.

Et saada usaldusväärset nime, õiget passi ja ustavustunnistust, otsustasin abielluda – fiktiivselt. Tegin ettepaneku J. Anvelt'ile, kes oli nõus. 1909. a. abiellusime Peterburis saksa teatris kindral Obodovski (sotsiaalrevolutsionäär) ja V. Maasiku tunnistajaiks olles. Pärast fiktiivset laulatust jõime pulmateed K. R. Pusta korteris. Nii sain passi. Üks aasta olime registreeritud Oudova linnas ja nii sain ustavustunnistuse. Nüüd võisin lõpetada revolutsiooni tagajärjel poolelijäänud õppimise.

Allikas: Ostra-Oinas, A. Jooni revolutsioonilisest tegevusest. *Punased aastad. I*. Tartu, 1932, lk 65, 67.

Aino. Tallinn, 1923. 183 lk.

Rets.: H. R. [Raudsepp, H.]. Aino. Alma Ostra romaani ilmumise puhul. *Vaba Maa*, 1923, 17.04., lk 5–6.

H. P. Aino. Romaan. Alma Ostra („Varraku” kirjastus Tallinnas). *Agu*, 1923, nr 9, lk 286–288.

Raudsepp, H. Eesti algupärane ilukirjandus 1923 : [kõne Eesti Kirjanduse Seltsi aastakoosolekul 16.III.1924]. *Eesti Kirjandus*, 1924, nr 4, lk 142–143.

Laisk laps. Tallinn, 1932. 24 lk. (Eesti Lastesõprade Ühingu väljaanne; nr 2).

Lendva. 2 osa. Tartu, 1936. 120; 135 lk.

Rets.: Paukson, H. Alma Ostra: Lendva. Romaan. „Noor-Eesti” kirjastus, 1936. *Looming*, 1936, nr 7, lk 836–838.

Ed. H. [Hubel, Ed.] Romaan teo-orjuse lõpu aastailt. Lendva. I ja II romaan. Noor-Eesti kirjastus. *Uus Eesti*, 1936, 08.10., lk 9.

Sillaots, M. Alma Ostra – Lendva. *Eesti Kirjandus*, 1936, nr 11, lk 528–529.

ME. Alma Ostra: „Lendva”. *Vaba Maa*, 1936, 21.12., lk 8.

Eesti Naisorganisatsioonid arvudes; Abieluseadus; Emakaitse naisiseseisvuse eeltingimuseks. *Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat*. I. Tallinn, 1924, lk 74–80; 93–104; 104–107.

Hoolekande seadus. *Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat*. II. Tallinn, 1926, lk 85–87.

Meie hoolekanne. *I Eesti üleriikline hoolekande-tervishoiu näitus: Tallinnas 21./III. – 12./IV. 1926 a.* Tallinn, 1926, lk 2–4.

„Popsid”. *Postimees*, 1926, 30.09., lk 5. Vastuseks Postimehes 24.09 ilmunud kirjutisele „Tallinna volikogu ei ole popsiseadusega rahul”.

Mis sünnib hoolekandeosakonnas. *Vaba Maa*, 1926, 10.10., lk 8.

Hoolekandetöö ja naine. *Naiste Hääl*, 1927, nr 2, lk 39–40.

Laste eest hoolekanne. *I lastehoolekande päev*. Tallinn, 1928, lk 6–8.

Töøbörsid; Hoolekanne. *Töölise kalender-käsiraamat 1929*. Tallinn, 1928, lk 52–53; 55–56.

Tööpuuduse vastu võitlemise küsimus. *Linnad ja Alevid*, 1928, nr 5, lk 72–77.

Kas võib moodne naine ise kosida enesele meest? : [küsitlus]. *Rahvaleht*, 1929, 26.11., lk 4.

Ülevaade Pariisi sotsiaaltöö kongressilt 8.–13. juulini 1928. a. *Linnad ja Alevid*, 1930, nr 5, lk 68–74.

Alma Ostra-Oinase raamatud,
brošüür

Alma Ostra-Oinase kirjutised

- Olete kunagi olnud surmasuus? : [küsitlus]. *Rahvaleht*, 1930, 09.01., lk 4.
- Antje trükikoja eksproprieerimine. *1905. a. revolutsiooni päevilt*. Tallinn, 1931, lk 117–121.
- Nõuk.-Vene abieluseadus. „Registreeritud” naine ja „faktiline” naine. *Vaba Maa*, 1931, 12.06., lk 7.
- Ostra-Oinas, A.; Jürgens, K. Töbörsi olud : [kiri toimetusele]. *Rahvaleht*, 1931, 19.11., lk 3.
- Jooni revolutsioonilisest tegevusest. *Punased aastad. I*. Tartu, 1932, lk 60–68.
- Noorte töötute tööleidmise võimalused Tallinna töötute üleskirjutuse andmetel (8. IV 1926. a.); Vabaõhu koolid ja teised vabaõhu asutised lastele; Raskelt kasvatatav laps : [ettekanded]. *Teine ja kolmas lastekaitse päev*. Tallinn, 1932, lk 20–22; 31–32; 77–80.
- Ülevaade Rahvusvahelise Lastekaitse Liidu (Union Internationale de Secours aux Enfants) tegevusest. *Neljas lastekaitse päev*. Tallinn, 1932, lk 15–17.
- Olukord polegi nii traagiline. *Esmaspäev*, 1932, 01.02., lk 3.
- Ülevaade lastekaitse alal tegutsevate asutiste ja organisatsioonide koostööst : [ettekande kokkuvõte]. *Viies lastekaitse päev*. Tallinn, 1933, lk 6.
- Miina Hermann ja abielu probleem. *Koguteos: Anna Haava. Miina Hermann. Aino Tamm: 70 a. sünnipäevaks*. Tallinn, 1934, lk 220–221.
- Pealinn heitluses viletsusega. Raskeid pilte hoolealuste perest. *Rahvaleht*, 1934, 22.06., lk 4.
- Kiri toimetusele. *Rahvaleht*, 1935, 17.05., lk 3. Eesti Tööliste Keskliidu juhatuse kandideerimata jätmisest.
- Uus perekonnaseadus naiste seisukohast: „Naine jääb ikka teise järgu kodanikuks” : [Tallinna Naishariduse Seltsis peetud kõne refereering]. *Vaba Maa*, 1936, 20.02., lk 9.
- Lastekaitsest ja lastekasvatusest. *Vaba Maa*, 1936, 15.12., lk 10.
- Murdeaeg 1904–1905. *Minni Kurs-Olesk*. Tallinn, 1939, lk 26–28.
- Noored saavad oma kohtud. Pr. A. Ostra-Oinas jutustab oma muljeid Saksa noortekohtutest. *Esmaspäev*, 1939, 02.09., lk 4.
- E. T.-ra. Vestlus kirjanikuga läbi eesriide. Salapärane „Mardikas” avaldab end : [intervjuu kirjanik Mardikaga [Voldemar Õun] tema voliniku advokaat Alma Ostra-Oinase vahendusel]. *Rahvaleht*, 1939, 04.10., lk 8.
- Jansen, H.; Ostra-Oinas, A.; Jeets, A.; Raamot, M. Neli naist – kolm leeri. Linnavalikogu naisliikmed jutustavad : [intervjuu]. *Rahvaleht*, 1939, 23.10., lk 10.
- Sotsialdemokrat: Eestimaa Sotsialdemokratilise Ühenduse häälkandja. Tallinn, 1917–1921. Toim A. Anvelt-Ostra 1917, nr 53 – 1918, nr 30. **Alma Ostra-Oinas toimetajana**
- Ametiühendusline Kuukiri. Tallinn, 1923–1927. Vastutav toim A. Ostra-Oinas.
- Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat. I / toim H. Jansen, A. Ostra-Oinas, M. Reisik. Tallinn, 1924. 156 lk.
- Adler, A. Raskelt kasvatatavad lapsed. Tallinn, 1932. 25 lk. (Eesti Lastesõprade Ühingu väljaanne; nr 1). **Alma Ostra-Oinas tõlkijana**

Alma Ostra-Oinas. „Ma näitasin, et minul on isa annet, kolm päeva täitsin linnapea ülesannet. Nüüd ükski kodanik vist küll ei salga, et püksid hästi passivad mu jalga!”

Allikas: *Esmaspäev*, 1930, 30.06., lk 8

ALMA OSTR-OINAS.
„Ma näitasin, et minul on ka isa annet,
Kolm päeva täitsin linnapea ülesannet.
Nüüd ükski kodanik vist küll ei salga,
et püksid hästi passivad mu jalga!”

1. RKL, 176–178; 3. RKv, 47; 1905, 117–121; 1905aE, 35–44; EAT, 221; EBL, 356; EBLt, 230; EE6 1936, 441; EE14, 346; EKL, 390; EVLP, 139; Karjahärm, 161–162; KEVm2, 91; Kruus; Laaman, 47; Laar, 132–137; Lattik, 206; Lepp1, 75–76, 108; Lepp2, 72, 106, 123–124; Leps, 107; Mäelo 1, 110–112; NOPA1, 347; NOPA3, 585, 591; Pullat, 98; Punased aastad, 60, 65, 67; Raska; UT, 118; Vahtre, 72–73; Valge, 157–159, 481; Vjv, 22, 24–25, 33, 43, 47, 53–54, 342; Ühendus, 25; AK prot nr 48, 879–880; AK prot nr 160, 312–314; EAM prot nr 62-a, 305–306; Eesti Ajalugu, 2019, nr 5, 69; Esm 1930, 30.06., 8; 1933, 29.05., 5; Kaja 1920, 28.07., 1; Naiste Hää 1927, nr 2, 39–40; Pm 1926, 02.07., 2; 1934, 21.10., 4; 2013, 06.09., 15; RI 1929, 26.11., 4; 1930, 09.01., 4; 1934, 22.06., 4; 1939, 23.10., 10; TT 1921, 13.05., 2; UE 1936, 14.09., 6; Uud 1905, 08.03., 1; Vikerkaar, 1987, nr 11, 66–69; VM 1926, 26.01., 3; 1929, 28.05., 6; 1930, 23.03., 8; 1936, 15.09., 4; 17.09., 5; 1938, 12.02., 5, 6; Õigus, 1925, nr 5, 133–136; Õitsituled, 1922, nr 1, 51; EAA.1771.1.121.60; EAA.2100.1.10430.6; EAT2, EKLA, f.193, m.105:56; EFA.3.0.61828; EFA.26.0.71788; ERA.15.2.391, 2; ERA.15.2.394, 7, 9; ERA.31.4.372; ERA.78.1.143, 173; ERA.80.1.182; ERA.80.2.2615; ERA.1357.4.1320; ERA.4996.1.384.17; SM F 3707:42 F; TLA.1376.1.182; UTKK F 5/A1; ISIK; ERR Audioarhiiv, Eesti lugu: 155

Kasutatud allikad

Foto: RA ERAF.2.1.2779

ELISE PRIKS

09.01.1890 Laeva v, Tartumaa – 14.11.1943 Moskva
Töoline

II Riigikogu (asendusliige 26.06.–22.11.1924, tagandati)
Tööraha Ühine Väerind, Tartumaa valimisringkond

Vabrikutöoline Elise Priks agiteeris aktiivselt töölisi Eesti valitsuse vastu ning oli seetõttu ka vangis. Nõukogude okupatsiooni ajal osales ta ettevõtete natsionaliseerimises, kuid pidi Saksa vägede eest Venemaale põgenema.

Elise Priks (Eli(i)se-Marie, 1939. aastast Liisa) oli pärit Tartumaalt Kärevere mõisasulase perekonnast. Kui ta sai 9-aastaseks, asusid vanemad Tartusse elama, isa töötas ehitusel ja ema pesunaisena. Elise Priks lõpetas 1904. aastal 4-klassilise algkooli. Pärast kooli lõpetamist 1914. aastani majateenija (sh Poolas). Seejärel oli ta Peterburis vabrikutöoline ja pärast Esimest maailmasõda Tartus aiatöoline. 1920. aastast töötas ta Heliose arstirohtude vabrikus. kandideeris Riigikogusse ja Tartu linnavolikogusse Tööraha Ühise Väerinda nimekirjas. Kuulus 1920 majateenijate ja 1921 aiatöölise ühisusse ning 1922. aastast kommunistlikku parteisse ja Tartu Naisteühenduse Ametiühisusse.

1924 arreteeriti ta tööliikumises osalemise tõttu. Sel ajal oli vallaline ning kohtulikult karistamata. Teda süüdistati riigivastasest salaorganisatsioonist osavõtus. Tunnistaja seletuse kohaselt oli Priks maruline kommunist, kes tegi riigivastast kihutustööd, levitas lendlehti ja ähvardas kommunistide hulka mittekuuluvaid töölisi, et nad kommunistliku korra kehtestamisel vastutusele võetakse. Elise Priks vastas süüdistusele, et tunnistas on antud isikliku viha tõttu. Kohtus nimetas ta end ilmavaate poolest kommunistiks, kuid ennast süüdi ei tunnistanud. 149 kommunisti protsessil mõisteti ta 15 aastaks sunnitööle.

Vabanes vangist 1938. aasta mais üldise amnestia käigus. 1939. aastal Tartu Alkoholismivastase Kultuuriühingu liige, 1940 ehitustöölise ametiühingu ning Tartu Töölisühingute Keskliidu juhatuse liige. 1940. aastani töötas Tartus mitmel ametikohal, näiteks aiatöölisena, lauavabrikus töölisena. Nõukogude okupatsiooni algul osales Tartus Frederkingi seebivabriku natsionaliseerimisel, pärast tegutses ametiühingutes. Evakueerimiseni oli ta Peipsi Jõelaevanduse parteiorganisatsiooni juhataja, seejärel kolhoositöoline Tatari ANSV-s. 1942 oli ta Eesti diviisi sanitar, edasi asus elama Moskvasse, kus 1943. aasta algusest töötas Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu juures. Suri 1943. aastal Moskvas (jäi rongi alla).

Elise Priksi artikkel, lendleht

Mälestusi esimesest maist. *Maanaine*, 1941, nr 5, lk 114–115.

Lepik, M. jt. *Eesti naiste*. 1942.

Allikas:
Slastnikov, S.
„Kommunistline preili“
Elise Priks.
Päevaleht, 1924, 15.11., lk 3

„Kommunistline preili“ Elise Priks.

Kasutatud allikad [VjV](#), 45, 48, 358; Edasi 1971, [20.06.](#), 1; Eesti Ajalugu, 2019, nr 5, 71; ENSVT 1940, nr 43, 498; Karistusteated, 1940, nr 1, 101; Maanaine, 1941, nr 3, 59; nr 5, 114–115; Maret, 1940, nr 10, 313; Pm 1924, [11.11.](#), 5; [18.11.](#), 2; 1940, [06.07.](#), 8; Pvl 1924, [13.11.](#), 3; [15.11.](#), 3; [19.11.](#), 3; [22.11.](#), 3; [26.11.](#), 3; [28.11.](#), 3; RH 1943, [19.11.](#), 4; RT 1924, [01.07.](#), 524; [28.11.](#), 764; [EFA.26.0.50405](#); [EFA.26.1.274](#); [EFA.123.A.239.432](#); [EFA.222.A.247.437](#); ERA.56.2.2086; ERA.70.2.46; ERA.80.2.2627; [ERAF.2.1.265.1](#); [ERAF.2.1.2779](#); [ERAF.2.1.2779.1](#); [ERAF.2.1.6107.1](#); ERAF.12.2.173; [ERAF.24.2.1804](#), 2; ERA.R-16.3k.329

JOHANNA PÄTS

17.12.1890 Tallinn – 13.11.1977 Toronto
Ühiskonna- ja äritegelane

Eesti Asutav Kogu
Eesti Tööerakond, Tallinna valimisringkond
Riigi 1920. a. eelarve komisjon (alates 16.11.1920),
keeluseaduse komisjon (alates 25.07.1919), tervishoiu komisjon

Foto: Kaitse Kodu, 1930, nr 43–44, lk 1111

Konstantin Pätsi vennanaine Johanna Päts oli üks vähestest eesti naistest, kes juhtis suurt äriettevõtet – kirjastust Rahvaülikool. Johanna Päts tegutses pikka aega hoolekandes ning osales aktiivselt ka naisliikumises. Tal õnnestus repressioonidest pääseda ja 1944. aastal kogu perega Eestist põgeneda.

Johanna Päts (s Veiler) sündis Tallinnas väikekaupmehe tütrena. Pärast algkooli lõpetamist õppis ta Tallinnas vene tütarlastegümnaasiumis, kus sai ka rahvakooliõpetaja kutsetunnistuse. Kooliajal andis eratunde. 1905. aastal võttis ta osa salajastest noortekoosolekutest, mille tegevus oli suunatud Venemaa tsaarivõimu vastu. Pärast kooli lõpetamist 1910. aastal abiellus kunstnik Voldemar Pätsiga (Konstantin Pätsi vend; joonistusõpetaja, kunsttööstuskooli hilisem direktor). Neil oli kaks tütar, Inna ja Silvia. 1910. aasta sügisel astus Johanna Päts Peterburis O. Bestuževi kõrgematele matemaatikakursustele, kuid pidi õpingud perekondlikel põhjustel katkestama.

1911–1918 töötas ta Tallinna linna tütarlaste kommertsgümnaasiumis matemaatikaõpetajana, veidi lühemat aega õpetas ka tütarlaste kaubanduskoolis geomeetriat ja algebrat. Samal ajal võttis ta osa Tallinna seltside kirjandusõhtutest, näitusmüükidest ja korjandustest ehitatava Estonia teatrimaja heaks. Johanna Päts oli Esimese maailmasõja ajal asutatud Ülevenemaalise Linnade Liidu Tallinna osakonna vigastatud sõjameeste ja sõjavangide abistamise kodu asutaja ja hoolekogu juhataja.

1916. aastal ostsid Johanna ja Voldemar Päts Külma talu Lagedil, hiljem ka Tammiku mõisa Virumaal. 1917 oli Johanna Päts Tallinna Naisseltsi üks asutajaid ja esimene juhataja. Samal aastal valiti ta ka Tallinna linnavolikogu liikmeks, töötas hariduse ja hoolekande komisjonides. Ta oli 1918 asutatud abiorganisatsiooni Ühistöö hoolekandetoimkonna juhataja. Vabadussõja ajal organiseeris rinde abistamist.

1919 valiti Johanna Päts Asutava Kogu liikmeks, oli mitme komisjoni liige, kuid sõnavõttudega suure saali ees ei esinenud.

1920 osales Johanna Päts II naiskongressi kokkukutsumisel ja valiti Eesti Naisorganisatsioonide Liidu (alates 1930 Eesti Naisliit) juhatusse. Johanna Päts oli kõigi Eesti naiskongresside juhataja ja alates kolmandast kongressist ettevalmistava komitee esinaine. Ta osales ka rahvusvahelistel naiskongressidel: Austrias Viinis koos Marie Reisiku ja Linda Eenpaluga ning Lätis koos Julie Steinmanniga.

Ta oli üks vähestest eesti naistest, kes juhtis suurt majandusettevõtet: 1924–1940 oli ta OÜ Rahvaülikool asjaajaja-direktor. Ühing kirjastas kooli- ja noorsooraamatuid ja vähesel määral ilukirjandust ning omas Tallinnas kaht suurt kirjatarvete ja raamatukauplust.

1937. aastast oli Johanna Päts Eesti Naisliidu rajatud tütarlaste internaadi majandusjuhataja ning vastutas ka liidu 1935. aastal rajatud Sotsiaal- ja Kodumajanduse Instituudi majandusjuhtimise eest (oli hoolekogu juhataja).

Johanna Päts asutas käsitöö edendamiseks tegeleva OÜ Meie Kodu, selle likvideerimise järel oli ta OÜ Kodukäsitöö juhatuse liige.

1944. aasta algusest sügiseni oli Johanna Päts Eesti Naisliidu esinaine. Liit tegeles eesti sõjameeste abistamisega, korjanduste korraldamisega sõjahaiglate varustamiseks ning sõduritele pakkide saatmisega.

1944. aasta sügisel põgenes ta koos perega Saksamaale, vahepeal elasid Austrias ja 1946 jälle Saksamaal. Valiti Geislingeni põgenikelaagris sotsiaalkomitee esinaiseks. 1948. aastast elas pere Rootsis ning 1951. aastast Kanadas. 1947 oli Johanna Päts Balti Rahvuste Naiste Nõukogu asutajaliige Saksamaal, 1952 Balti Naiste Nõukogu Kanadas asutajaliige ja esimene president, hiljem aupresident. Organisatsiooni eesmärk oli sõprussidemete loomine ja süvendamine Balti riikidest pärit naiste vahel, noorsooprobleemide käsitlemine jne. Ka paguluses jätkas ta tegevust hoolekande vallas (Eesti Laste Abistamiskomitee Rootsis), ta oli ka Eesti Pensionäride Klubi Torontos asutajaliige. Johanna Päts suri 1977. aastal Torontos.

Eesti Punase Risti mälestusmärgi II järgu II aste (1929), **II järgu I aste** (1936)

Et leida abinõusid tööpuuduse vastu võitlemiseks, peab enne selgusele jõudma nende põhjuste üle, mis tööpuudusele teed tasandavad. Majanduslik kriis on küll ülemaailmeline nähe, kuid Eesti, kui väike riik, kus linn maaga tihedalt seotud, asub suurriikidega võrreldes soodsamas olukorras. Välismaa suurlinnade kibedat nälga pole meil karta.

Mida näeme, vaadeldes meie linnade töötatöölise koosseisu? Statistilised andmed näitavad, et ligemale pooled registreeritud töötuis on alles hiljuti tulnud maalt linna.

Viimase kahe aasta jooksul on maa eriti hoolitsenud, et töötute arv linnas ei langeks.

Töötades Ühisabis oli mul võimalus kokku puutuda terve rea noorte talutütarde ja -poegadega, kes – maalttoodud leivakott kaasas – elavad Tallinnas ja otsivad tööd. Otsivad, kuid asjata. Ja suuremal osal neist on keskkooli lõputunnistus taskus.

Paljudele neist ei ole midagi ette heita. Maal on majanduslikud ja kultuurilised olud sarnased, mis haritud inimesele midagi pakkuda ei suuda. Linn on ikka veel nende unistuste maaks.

Siin on suur süü meie senisel hariduspoliitikal. Tung keskkooli on ikka veel liiga suur, ja veel suurem on inimeste usk keskkooli diplomi imetegevasse võimusse.

Ja seda usku tuleb kõigutada.

Praegu on olukord sarnane, et noor inimene, kes lõpetanud keskkooli, kõlbab tihtipeale ainult vaimliseks „mustatööliseks“. Kui ta tööd ei leia kuskil kantseleis, siis on keskkoolilõpetaja tarkus otsas: ta ei oska midagi peale hakata.

Vähem teoretiseerivaid üldhariduslikke keskkooli, rohkem elule ettevalmistavaid kutsekoole on meil vaja.

Allikas: Päts, J. Mis teevad naised Toompeal? Kõnelus Tallinna naiste riigikogukandidaadiga : [intervjuu]. *Rahvaleht*, 1932, 21.05., lk 2.

Autasud

**Riigikogu kandidaat Johanna Päts
tööpuudusest ja majanduskriisist**

Juba kella 9-ks sõidutas noor Peet mind „Lord Simcoe” hotelli, mille Canadian Room’is oli ette nähtud „eesti naiste nõupidamine”. [---] Johanna Päts, kes Eestis oli olnud kõigi kongresside juhataja, seisis ka siin laua taga elavas vestluses. Ta oli nagu tollalgi aastaid tagasi, sirge ja otsustav. Ta jagab naeratusi ja lahkeid sõnu, kuid päris lähedale ei pääse talle keegi. Teda austatakse ja ta tunneb selles enda väärtust. Ta on ka selle „eesti naiste nõupidamise” aujuhatajaks [---] ja nagu kuulsin, ka Toronto Eesti Naisseltsi auliige.

Allikas: Mäelo, H. *Sammud edasi*. Lund, 1975, lk 176.

Naisorganisatsioonide lähemad ülesanded. *Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat*. I. Tallinn, 1924, lk 84–93.

Hoolekanne laste eest: töö ühtlustamine. Hoolekande ametid. *Vaba Maa*, 1924, 25.05., lk 2.

Naisliikumise lähedast minevikust tänini: naisliikumise peasihid ja ülesanded : [vahendatud kõne]. *Vaba Maa*, 1925, 01.11., lk 6.

Avamiskõne. *Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat*. II. Tallinn, 1926, lk 5–8.

IV Eesti üleriiklik Naiskongress : [üleskutse]. *Naiste Häääl*, 1930, nr 10, lk 137–138.

Eesti naised linnas ja maal! *Eesti Naine*, 1930, nr 11, lk 321–322.

Meie naiskongressid. *Naiste Häääl*, 1930, nr 11, lk 171–173.

IV Eesti üleriiklik naiskongress. *Kaitse Kodu*, 1930, nr 43–44, lk 1111–1112.

Abielunaiste vallandamine ei annud Saksamaal tagajärgi. *Vaba Maa*, 1932, 18.03., lk 4.

Miks naised peavad valima riigikokku naisi? *Naiste Häääl*, 1932, nr 4, lk 39–42.

Miks kandideerin keskerakonnas? *Naiste Häääl*, 1932, nr 5, lk 52–53.

Perekonnaõigus ei vasta põhiseadusele: uus eelnõu 26. mai nõupidamisel. *Vaba Maa*, 1932, 19.05., lk 4.

Mis teevad naised Toompeal? Kõnelus Tallinna naiste riigikogukandidaadiga : [intervjuu]. *Rahvaleht*, 1932, 21.05., lk 2.

Mida taotleb uus naisorganisatsioonide keskliit: väljavõte Johanna Pätsi kongressi kõnest : [lühendatud kõne]. *Uus Eesti*, 1935, 17.12., lk 6.

Kodumajanduskoda – suurim saavutus naiste töös ja ülesannetes. *Uus Eesti*, 1935, 31.12., lk 6.

Organiseeritud naiste sihte ja püüdeid. 12. märtsi radadel. Tallinn, 1936, lk 61–62.

Naisliikumise juhi 50 a. sünnipäevaks: Marie Reisiku töö. *Vaba Maa*, 1937, 05.02., lk 4.

Vabaduse ja üheväärsuse maa: kutseharidus Taanis. Rahvaulikool kultuuri alusmüüriks. Esimene naiskutsekool asutati 1895. aastal : [kõne kokkuvõte]. *Vaba Maa*, 1938, 08.02., lk 5.

Vestluses Johanna Pätsuga : [intervjuu / interv M. Otsasoo]. *Eesti Naine*, 1940, nr 5, lk 73–74; *Eesti Naine*, 1997, nr 5, lk 61.

Jäägem eestlasteks! : [tervitus laagrist osavõtjatele]. *Eesti gaidide Sõpruslaager „Mälestuste Kungla”*: Ömmern 1949. Stockholm, 1949, lk 12.

Märkmeid eesti naisliikumisest. *Triinu*, 1962, nr 38, lk 6–7.

Eesti naiste ühiskondlikust tegevusest Eesti omariikluse ajastul. *Eesti Naiste Nõupidamine: Torontos kolmapäeval, 12. juulil 1972: [kava: ESTO-72]*. Toronto, 1972, lk 3–7.

Tervitus. *Naisorganisatsioonide kongress Baltimores: 8. juulil 1976: ESTO 76*. Baltimore, 1978, lk 25.

Eesti lastekaitse. I / toim H. Avikson, A. Lüüs, J. Nyman, J. Päts, A. Veltmann. Tallinn, 1935. 72 lk.

Helmi Mäelo Johanna Pätsist

Johanna Pätsi kirjutised

Johanna Päts toimetajana

Pr. Johanna Päts naisliikumise tegelasena vajalist tsensust ei oma, sest pole veel kordagi abielu lahutanud. Eesti tähtsaimaid kommerts-naisi, „Rahvaülikooli” ärijuht ja pealinna otsitavam ehitusmeister. Meistritööks viimasel alal sillaehitamine Pätsude ja Veilerite vahele.

Allikas: Naiskongressi koorekiht.
Nool, 1930, 08.11., lk 9

[EAT, 254](#); [EE6 1936, 1254](#); [EVL P, 139](#); [Lattik, 206](#); [Mäelo 1, 156–159](#); [Mäelo 2, 176](#); Päts, 7–128, 509–530; [VjV, 30, 365](#); *Eesti Naine*, 1940, nr 5, 73–74; 1989, nr 5, 10–11; *Kaitse Kodu*, 1930, nr 43–44, 1111; *MH* 1938, 24.08., 5; *Naiste Hääl*, 1929, nr 5, 97–98; *Nool* 1930, 08.11., 9; *RI* 1932, 21.05., 2; 1933, 23.02., 5; *Teataja = Estnisk tidning* 1960, 20.12., 2; *VE* 1965, 18.12., 4; *VM* 1930, 18.12., 7; [EAA.2111.1.10729.3](#); [EAA.2111.1.14935.1](#); [EFA.2.0.27629](#); [EFA.2.0.28042](#); [EKLA, A-225:1393](#); [ERA.15.2.391.11](#); [ERA.15.2.394, 8, 19, 25](#); [ERA.957.16.812, 12](#); [ERA.1647.4.5969](#); [TLA.1376.1.210](#); [VEPER](#)

Kasutatud allikad

Foto: RA [EAA.2111.1.10729.1](#)

MARIE REISIK

06.02.1887 Kilingi-Nõmme – 03.08.1941 Tallinn
Ühiskonnategelane, pedagoog

Eesti Asutav Kogu

Eesti Rahvaerakond, Tartu valimisringkond

Töökaitse komisjon, hariduskomisjon (09.10.1919–11.06.1920, alates 10.09.1920)

IV Riigikogu

Eesti Rahvaerakond, (Rahvuslik Keskerakond), Tartumaa ringkond

Sotsiaalkomisjon (09.07.1929–03.06.1930, alates 13.06.1930)

V Riigikogu

Rahvuslik Keskerakond, Tartumaa ringkond

Sotsiaalkomisjon, rahaasjanduse komisjon (10.03.–07.11.1933)

Üks naisliikumise juhtfigure Marie Reisik oli eesti naiste hulgas väga autoriteetne. Radikaalsema suuna esindaja, haritud ning avara silma-ringiga Marie Reisik oli Naisliidu liider igas mõttes: tema kujundas hoiakuid ja suhtumist. Kodumajanduskoja sekretäri Alma Imakaevu sõnul oli Reisik lugupeetum kui mõni minister. Tagasihoidliku, õiglase ja tahtekindla naise populaarsust illustreerib hästi talle valimistel antud nimeliste häälte arv: tema poolt anti IV Riigikogu valimistel 2019 häält. Rahvaerakonna esinumber Jaan Tõnisson sai 1236 häält; rohkem nimelisi hääli anti vaid Kustas Tonkmannile (2782) ning August Reile (2356).

Marie Reisik (s Tamman(n)) sündis Kilingi-Nõmmel kaupmees Tõnis Tammani tütrena. 1895–1904 õppis ta Pärnu tütarlastegümnaasiumis, jätkas õpinguid Pariisis, kus 1908 lõpetas Alliance Française'i kursused ning sai prantsuse keele õpetaja kutse.

1909–1921 töötas Marie Reisik prantsuse keele õpetajana Tartu ja Tallinna koolides (1909–1918 Tartu kõrgemas algkoolis ja 1913–1917 ka Tartu õhtugümnaasiumis, 1918–1919 Tartu Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi (ENKSi) tütarlastegümnaasiumis ja Hugo Treffneri gümnaasiumis, 1920–1921 Tallinnas Jakob Westholmi gümnaasiumis). 1914. aastal tekkis Tartu eestlastel mõte oma, eesti seltside laatsareti asutamiseks, Marie Reisik valiti selleks loodud ajutise Punase Risti komitee liikmeks. Ta oli ka üks kunstiühingu Pallas asutajatest.

1911. aastal abiellus ta advokaat Peeter Reisikuga (abielu oli lastetu). 1919 asusid elama Tallinna.

1919. aastal valiti ta Asutava Kogu liikmeks, oli ka IV ja V Riigikogu liige.

Marie Reisiku teeneks võib lugeda naiste õiguste eest seismist ning naiste harimist ajakirjanduse vahendusel. Avalikus elus osalemist alustas ta 1907. aastal, mil asutati esimene eesti naisorganisatsioon – Tartu Naisselts, oli üks selle asutajaid ja juhte (1907–1918 kuulus asutajaliikmena seltsi juhatusse, aastast 1932 auliige). Esimesel naiskongressil 1917 esines ta kõige radikaalsemate seisukohtadega, nõudes naistele meestega ühesuguseid õigusi.

Läbinisti euroopalik Marie Reisik suitsetas avalikult, mis tekitas konservatiivses Tartus skandaali. Seetõttu lahkus ta koos mitme toetajaga Tartu Naisseltsist, asutas 1919 Tartu Naisühingu ning oli selle esimene juhataja (aastast 1934 auliige).

Marie Reisik oli üks Eesti Naisorganisatsioonide Liidu (aastast 1930 Eesti Naisliit) asutajaid, 1920–1940 selle juhataja. Toimetas 1911–1918 Tartu Naisseltsi ajakirja Naiste Töö ja Elu ning 1926–1932 Eesti Naisliidu häälekandjat Naiste Hääli. Tegi kaastööd ka ajalehele Postimees. 1925 esindas Marie Reisik koos Aino Kallasega eesti naise Washingtonis ülemaailmsel naiskongressil ning 1930 koos Johanna Pätsi ja Linda Eenpaluga Viini kongressil. 1927–1940 oli Marie Reisik Eesti Haridusliidu juhatuse liige.

1935 Eesti Naisliidu Sotsiaal- ja Kodumajanduse Instituudi üks asutajaid, 1935–1936 õpetaja, 1936–1940 juhataja. Koolis oli kaks õppesuunda: sotsiaalhoolekanne ja dieetika: esimene valmistab ette sotsiaaltöötajaid, teine dieedispetialiste.

1936. aastast oli Marie Reisik ka Kodumajanduskoja liige. Kodumajanduskoda arendas riigi toetusel kodundusalast vabaharidustööd. 1937. aastast oli ta Tallinna Naisklubi auliige, samuti Eesti Naisüliõpilaste Seltsi Ilmatar auvilistlane.

Marie Reisik suri 1941. aastal vaid päevi pärast abikaasa surma, maetud on ta Tallinna Liiva kalmistule.

Autasud

**Marie Reisik koduõpetusest
(avalikkude algkoolide
seaduse eelnõu III lugemisel)**

Eesti Punase Risti mälestusmärgi II järgu II aste (1929), III klassi teenetemärk (1938)

Ma kaitsen § 10. sellel kujul, nagu ta komisjoni poolt sisse antud, tähendab sel kujul, et sisse jääks „või muul teel”. Härra Kann ja Veiderman on neid põhjusti juba nimetanud, mille najal minagi seda kaitsen. Mina mõtlen, et esimene ja peatingimine on, et poliitika koolist võimalikult eemale jääks. Seda ütlen preili Asson’ile. Meie ei ava oma koole poliitilistel alustel, vaid lihtsalt kooli ja rahvahariduse nimel. Sellega, et meie oma kooliseadust nii kivistame ja piirame, mis teatav isiku vägistamine on, sellega surume ja ruineerime oma rahva algharidust õige suurel määral. Ak. Asson tunnustab isegi, et meie rahvakoolid maal õige viletsad on, kuid meie teame, et see ajutiselt nii on. Mispärast meie ei luba ühelgi oma rahva lapsel paremat haridust saada, kellel see võimalik oleks, kus jääks siis isiku arenemise võimalus? Kogu rahva ühe shablooni alla surumine teeks meie haridusele õige tublisti kahju. Kui meie vaatame seda määrust praktilisest küljest, siis peame ütleva, et seesama koduõpetuse keeld lõpmata palju raskusi kaasa toob. Kui meie rahvas oleks koos, oleks koolide korraldamine ikkagi kergem, aga meie teame, et maal elatakse üksteisest lahus ja meie teame, et koolivõrk tulevikus nii tihe ei saa olema, et kool kõigile kättesaadav oleks, vaid seal tuleb lapsi 10-te verstade kaugusele kooli saata. Ma olin ise aastate eest ühe parema kihelkonnakooli õpetajaks ja pean ütleva, et halb oli vaadata, kuidas 10–11-aastased lapsed nädal otsa halbades ruumides külma söögi varal pidid elama. Ma kardan, et nüüd, kus koolimajad veel korraldatud ei ole, väga halb on, kui meie sunnime mingisugustel poliitilistel põhjustel kõiki lapsi tingimata kooli puuduste all kannatama.

Allikas: Reisik, M. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : IV ij : [prot nr 127](#), 1920, 04.05., v 338–339.

(Vastu võeti parandusettepanek lubada lapsi õpetada „kodus või muul teel”.)

**Marie Reisik tööpuuduse
vastu võitlemise otstarbel
teenistusvahekordade korraldamise
seaduse I lugemisel**

Mina ei saa [---] omaks võtta selle seaduse pealkirja kui vastavat selle sisule. Tööpuuduse vastu võitlemiseks ja siin positiivsete tagajärgede saavutamiseks oleks pidanud seaduseelnõu näitama mõningaid teisi töövõimalusi, looma uusi tööalasid, aga seda kõike meie selles seaduses ei näe. [---] Peale selle on see seadus ajalooline seadus. See on esimene kord Eesti ajaloo, kus seadusepärast tahetakse ette võtta sõjakäiku naiste kvalifitseeritud töö vastu.

[---] Ei, see ei ole meestekaitse seadus. See on sõjakäik naiste kvalifitseeritud töö vastu, sest selle seaduse alla kuulub õieti ainult intelligent, kvalifitseeritud töötajad. Nüüd näeme, et see seadus asetab naise, kes abielus, niisugusesse paheõiguslikku seisukorda, mis Põhiseaduse vastane.

[---] Ma pean ütleva, et ma ei kahtlegi selles, et selle seaduse jõud mitte pikaajaline ei ole. Ta tekitab väga palju segadusi, tekitab väga palju paksu verd, annab võimalusi selleks, mida nimetatakse onupojapolitikaks.

[---] Kui nüüd vaadelda seadust sel kujul, nagu ta tuli Riigikokku ja võrrelda sellega, millisena Vabariigi Valitsus esitas ta Riigikogule, siis võib rõõmustades öelda, et seadus on palju paremaks muutunud. Ma pean seda tähendama, sest ma olen kindel, et seadus võetakse Riigikogu poolt vastu ja pannakse maksma. Valitsuse poolt Riigikogule esitatud seadus oli lihtsalt jahmatamapanev, sellepärast et ta käsitas tervet seda küsimust ainult ühekülgsest. Nüüd on seaduses ära märgitud, et siiski Vabariigi Valitsus natuke arvestab perekonnaseisuga, arvestab lastega, kes perekonna ülalpidamisel, ja arvestab ka teiste kaaluvate põhjustega ühe abielupoole vallandamisel.

[---] Kui see seadus vastu võetakse, siis arvan mina, on kõigile Riigikogu liikmetele selge, et see seadus on ikkagi hädakorra seadus ja erakorraliste aegade tulemus, ja selle erakorralise aja möödumisega peab ka seadus oma jõu kaotama. Sellepärast teen ma selle seaduse II lugemisel ettepaneku, täiendada see seaduseelnõu ühe paragrahviga. See paragrahv on lühikene: käesolev seadus kaotab maksu 1-seks aprilliks 1934. a. [---] Kui seaduseelnõu niisuguse paragrahviga täiendatakse, siis vähendaks see noorte, väikesepalgaliste ametnikkude perekondades ebanormaalselt hirmu ametis edasijõudmise eest, mis see seadus endaga paratamatult kaasa toob.

Allikas: Reisik, M. [Sõnavõtt]. Riigikogu IV koosseis : IX ij : prot nr 236, 1932, 23.03., lk 3998–4000.

(Marie Reisiku ettepanek lisada seadusele § 8: käesolev seadus kaotab maksu 1-sest aprillist 1934. aastast, võeti II lugemisel häältega 36-27 vastu.)

Marie Reisik naistest Riigikogus

Osavõtt kolmeaastasest seadusandlikust tööst riigikogus õigustab ja ühtlasi sunnib esile küsimuse enesele, kas vajame naise riigikogus, kas nende kaastöö seadusandluses on üldse tarvilik ja kas see võiks anda märgatavaid tagajärgi.

Asjaolu, et uuesti nõus olen minema riigikokku, tõendab, et mina isiklikult usun naiste töö tagajärgedesse seal. Ainult peaks riigikogus olema naise suuremal arvul, neid peaks olema igas riigikogu rühmas. Siis mõjustaks nad kindlasti palju tunduvamalt meie poliitilist elu ja mina usun selle mõju positiivsust. [---] Tundub enesest mõistetavana, et naised, kes moodustavad üle poole meie riigi kodanikest, ei tohi puududa ka meie riigi kõrgemast ametlikust esinduskogust, milleks osutub riigikogu, vaid, et neil on meestega võrdne õigus olla seal ja mõjustada meie seadusandlust, milline on meie igapäevase elu korralduse aluseks.

Allikas: Reisik, M. Miks ma kandideerin Riigikokku ja miks ma kuulun keskerakonda? Naiste Hääl, 1932, nr 5, lk 52.

Marta Sillaots Marie Reisikust, kellega töötas koos ajakirja Naiste Töö ja Elu toimetuses

Parimaid mälestusi on mulle jäänud Marie Reisikust, kelle kultuuriline kodu oli täis raamatuid ja kellega võis sõjaajalgi rääkida kirjanduslikest küsimustest või arutada üldinimlikke probleeme.

Allikas: Sillaots, M. Sealtpoolt künniseid: tagasivaade. Tallinn, 2009, lk 102.

Marie Reisiku kirjutised

- Proua M. Ramoti naesterahva majapidamise kool Sahkapuul. *Käsitööleht ja Naesterahva Töö ja Elu*, 1911, nr 12, lk 129.
- Naised ja söda. *Naesterahva Töö ja Elu ja Käsitööleht*, 1913, nr 4, lk 25–26.
- Meie tütarlaste kasvatus ja haridusekäik. *Naesterahva Töö ja Elu ja Käsitööleht*, 1913, nr 8, lk 59–62; nr 9, lk 66–67.
- Vene naeste hääleõiguse seltsi avalik rahvakoosolek Peterburis. *Naesterahva Töö ja Elu ja Käsitööleht*, 1913, nr 11, lk 85–86.
- Proua M. Raamoti tütarlaste põllutöö ja majapidamise kooli esimeste lõpetajate koolist lahkumise puhul. *Naesterahva Töö ja Elu ja Käsitööleht*, 1913, nr 12, lk 89.
- Reisik, M.; Laamann, H. Kõikidele naisorganisatsioonidele Eestis. *Tallinna Teataja*, 1921, 20.02., lk 5. Üleskutse levitada brošüüri „Lühike ülevaade prostitutsioonist Eestis“.
- L. Suburgi matuse puhul : [nekroloog]. *Vaba Maa*, 1923, 14.02., lk 5.
- Eesti Naisorganisatsioonide Liidu esimene tegevusjärgu ülevaade november 1920. a. kuni märts 1923. a.; Rahvusvaheline Naisliit ja rahvuslised liidud. *Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat*. I. Tallinn, 1924, lk 30–41; 80–84.
- Muljeid Ameerika reisilt. *Vaba Maa*, 1925, 19.05., lk 6; järg: Sõidul naiskongressile: 09.06., lk 6; 10.06., lk 6; 16.06., lk 6–7; 20.06., lk 8.
- Ühisriigid ja tema elanikud. *Vaba Maa*, 1925, 02.07., lk 6.
- Washington: reisikirjad Põhja-Ameerikast: I–II. *Vaba Maa*, 1925, 08.07., lk 6; 30.07., lk 6.
- Rahvusvahelise Naisliidu pääkoosolek. *Eesti Naine*, 1925, nr 8, lk 1–3.
- Naisliikumine Eestis. *Eesti: Maa. Rahvas. Kultuur*. Tartu, 1926, lk 936–940.
- Naisliikumise sihtjooned; E. Naisorganisatsioonide Liidu teise tegevusjärgu ülevaade 1923.–1925. *Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat*. II. Tallinn, 1926, lk 12–19; 138–148.
- Mälestusi New-Yorgist. *Eesti Naine*, 1926, nr 2, lk 30–33.
- Aino Tamm'e juubeli kontsert 6. märtsil kell 8 õhtul „Estoonias“. *Vaba Maa*, 1926, 06.03., lk 7–8.
- Eesti naisliikumisest. *Eesti Naine*, 1926, nr 7–8, lk 161–163.
- Uue aasta puhul. *Naiste Hää*, 1927, nr 2, lk 29.
- Organiseeritud naiste juubeli kevad. *Naiste Hää*, 1927, nr 5, lk 101–102.
- Ärgem unustagem omi kohustusi. *Naiste Hää*, 1927, nr 11, lk 248–251.
- Rahvusvahelise Naisliidu juhataja kuldpulma puhul. *Naiste Hää*, 1927, nr 12, lk 269–270.
- Ema ja kool. *Naiste Hää*, 1928, nr 7/8, lk 145–147.
- Naiste poliitilisest koondumisest. *Naiste Hää*, 1928, nr 9, lk 181–182.
- E. N. Liidu peakoosoleku eel. *Naiste Hää*, 1929, nr 3, lk 52–53.
- Naisvalijad sunnivad enestega arvestama: Põllumeestekogude mehed lähevad ärevuses alatu keelepeksuni. *Postimees*, 1929, 10.05., lk 2.
- Naised, võtke osa omavalitsuste valimistest! *Naiste Hää*, 1929, nr 12, lk 254–255.
- Mida arvab naine meesriietusest : [küsitlus]. *Uudisleht*, 1930, 25.01., lk 3.
- Rahvusvahelise Naisliidu peakoosolek Viinis: 26-mast maist – 7-ma juunini. *Naiste Hää*, 1930, nr 4, lk 50–51.
- Üheksandama õigusteadlaste päeva tulemusi naistele. *Naiste Hää*, 1930, nr 6, lk 83–84.
- Helene Lange surnud. *Naiste Hää*, 1930, nr 7/8, lk 97–99.
- Eesti organiseeritud naisliikumise sihtjooni. *Kaitse Kodu*, 1930, nr 43–44, lk 1109–1110.
- Meie organiseeritud naistest. Eesti Naisliit kümne aastane. *Eesti Naine*, 1930, nr 11, lk 322–324.
- Saateks. *Naiste Hää*, 1930, nr 11, lk 154.
- Kasutage veel märtsi kuud! *Naiste Hää*, 1931, nr 3, lk 33–35. Allkirjade kogumisest perekonnaseaduse eelnõu uuesti läbivaatamise toetuseks.

Mida nõuab meilt tänapäev? *Naiste Hää*, 1931, nr 11, lk 153–155.

Olgem teadlikud omi kodanikukohustest! *Naiste Hää*, 1932, nr 3, lk 27–30.

Miks ma kandideerin Riigikokku ja miks ma kuulun keskerakonda? *Naiste Hää*, 1932, nr 5, lk 52.

Tänapäeva hädaohud noortele (kokkuvõetult). *Viies lastekaitse päev*. Tallinn, 1933, lk 22–24.

Jumaliku sädeme kandjad. *Koguteos: Anna Haava. Miina Hermann. Aino Tamm: 70 a. sünnipäevaks*. Tallinn, 1934, lk 8–10.

Mitte kõdunevad kingid, vaid... *Eesti Kindlustusleht*, 1936, nr 1, lk 12.

Eesti naise saavutusi: M. Reisiku kirjutus „Rahvusvahelise Naisliidu Teatajas”: [vahendatud tekst]. *Uus Eesti*, 1936, 30.01., lk 7.

Kodumajanduskoja pidulik avamine : [kõne lühikokkuvõte]. *Uus Eesti*, 1936, 14.05., lk 4.

Kodumajanduse Instituudi asutamise põhjusi. *Eesti Naisliidu eriväljaanne*. Tallinn, 1937, lk 8, 10.

Mõelge tulevikku! : [kommentaar]. *Uus Eesti*, 1937, 16.04., lk 5. Kindlustusest.

Hoiatav hää! jääb hüüdjaks hääleks kõrves... : [1939 – rahuaasta? : küsitlus]. *Rahvaleht*, 1938, 31.12., lk 3.

Kodumajanduse Instituudile „lastehotell” : [vahendatud tekst]. *Uus Eesti*, 1939, 23.08., lk 2.

Marie Reisik toimetajana

Käsitööleht. Tartu, 1906–1926. Vastutav toim M. Tamman-Reisik 1910–1911.

Käsitööleht ja Naesterahva Töö ja Elu. Tartu, 1911–1927. Vastutav toim M. Tammann (Reisik) 1911–1918.

Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat. I / toim H. Jansen, A. Ostra-Oinas, M. Reisik. Tallinn, 1924. 156 lk.

Naiste Hää! : E[esti] Naisorganisatsioonide Liidu häälekandja. Tallinn, 1926–1932. Vastutav toim M. Reisik.

Marie Reisik tõlkijana

Audoux, M. Marie-Claire. Tartu, 1913. 103 lk.

Foto: *Naiste Hää*, 1932, nr 5, esikaanel; originaal: Vannas, A. F. RA EAA.2111.1.10729.2

Kasutatud allikad

100, 156–157; 4. RKv, 21, 50, 52; 5. RKv, 48–49, 52; BP, 140–141; EAT, 272; EBL, 423–424; EBLt, 275; EE7 1936, 133; EE14, 424; EVLP, 139; Lattik, 206; Mäelo 1, 152–156; Peatükke, 228–229; Sillaots, 102; Valge, 293, 392, 394; VJV, 30, 60, 65, 377; 4. RK prot nr 2, 8; 4. RK prot nr 65, 1169; 4. RK prot nr 69, 1257; 4. RK prot nr 236, 3998–4000; 5. RK prot nr 2, 8; 5. RK prot nr 48, 573; 5. RK prot nr 86, 1000; AK prot nr 127, 338–339; EEks: Areen 1999, 18.08., B14; Eesti Ajalugu, 2019, nr 5, 70; Eesti Naine, 1937, nr 2, 36; 1989, nr 4, 13; 1990, nr 11, 20; EPK, 2015, nr 61, 7–10; IA100, 2017, 61; Esm 1933, 29.05., 5; MH 1937, 05.02., 1; Naiste Hää!, 1929, nr 5, 97–98; 1932, nr 5, esikaas, 52; Pm 1911, 26.09., 1; Pvl 1937, 05.02., 5; Sirp 2017, 17.02., 48; Tuna, 2019, nr 2, 124–138; UE 1937, 05.02., 7; 06.02., 5; 07.02., 2; VM 1937, 05.02., 4, 8; EAA.2111.1.10729.1; EAA.2111.1.10729.2; EAA.2111.1.10729.3; EAA.2111.1.14935.1; EFA.26.0.71788; EFA.38.0.39648; EFA.228.0.30464; EFA.272.0.49384; EKLA, A-29:200; EKLA, C-181:353; EKLA, C-181:493; ERA.15.2.391.14; ERA.15.2.394, 11, 14; Eesti Lugu: 150; Haudi

ALICE STEIN-ANVELT

20.10.1900 Vardi v, Harjumaa – 25.04.1991 Tallinn
Maalikunstnik, revolutsioneer

II Riigikogu (asendusliige 18.02.–22.03.1924, astus tagasi)
Tööraha Ühine Väerind, Pärnumaa valimisringkond

Eesti kommunistide juhi Viktor Kingissepa kaastööline ja tuntud kommunisti Jaan Anvelti abikaasa Alice Stein-Anvelt tegutses Eesti riigikorra muutmise nimel, kuid sattus Nõukogude Venemaal ikkagi eba-soosingusse, tema abikaasa ja kolm venda tapeti.

Foto: RA ERAF.2.1.3151.1

Alice (Alise) Stein-Anvelt (s Leevald, sünnitunnistusel Aliice-Marie Levald, s 21.10.1899 Lehetu külas) oli pärit Harjumaalt Varbola vallast (Vardist) mõisatöölise perekonnast. Kui ta oli kolmeaastane, kolis perekond Munalaskmele, kus isa pidas metsavahi ametit. Tallinnas töötav vanim vend Adolf-Ferdinand kutsus õed-vennad enda juurde, tema abiga said nad hariduse. 1914 lõpetas Tallinnas tütarlaste algkooli. 1915 töötas ta Petrogradi lähedal mõisas aia- ja köögitöölisena, 1915–1916 Petrogradi kummivabriku Treugolnik töölisena, 1916 Nõmmel vene ohvitseri majateenijana, 1917–1918 Munalaskme külakoolis õpetajana ja 1918–1919 Nehatus kangruna. 1918. aasta paiku täiendas ta end Keilas õpetajate kursustel.

Vennad osalesid töölisliikumises, muuhulgas varjasid nad oma kodutalus 1919–1920 Viktor Kingissepa. 1919–1924 töötas Alice Stein-Anvelt Kata nime all Tallinnas illegaalse Eestimaa Kommunistliku Partei juures: ta oli Viktor Kingissepa masinakirjutaja ja sidepidaja ning pörandaalustes trükikodades korrektor ja laduja, trükkis mh pörandaaluseid lehti Kommunist ning Noor Proletaarlane. Aastast 1920 oli ta Eestimaa Kommunistliku Partei liige. 1922 andis välja Eesti Iseseisva Sotsialistliku Tööliste Partei Tallinna osakonna häälekandjat Poliitika ja Taktika. Osales 1924. aasta 1. detsembri mässus ja selle ettevalmistamises.

Abiellus kommunisti ja kirjaniku Jaan Anveltiga, kaks last (tütar Kima s 1925, poeg Jaan s 1936). Alice Stein-Anvelt sai Riigikogu II koosseisu liikmeks Tööraha Ühise Väerinna nimekirjas asendusliikmena.

1925 kolis Alice Stein-Anvelt partei korraldusel NSV Liitu, kus sai kodaniku-nime Stein. Ta unistas juba lapsena kunstniku elukutsest, 1925 asuski õppima Moskva Kõrgemasse Kunsti- ja Tehnikainstituuti (VHUTEIN) ning lõpetas selle 1930 maalikunstnikuna. Seejärel töötas aastani 1932 Riiklikus Kujutava Kunsti Kirjastuses. 1932–1938 Moskva oblasti kunstnike liidu liige.

1937 arreteeriti ning hukati abikaasa Jaan Anvelt, 1938 represseeriti ka vennad Adolf, Paul ja Hermann. Alice Stein-Anvelt heideti parteist ja kunstnike liidust välja, töötas seejärel õmblustöökojas, 1938–1940 oli Moskva Kunstifondi töökojas montaažitöölise ja 1941 „TASSi akende” toimetuses trafaretikunstnik. 1941–1942 oli evakueeritud Tšuvaššia ANSVsse. Moskvast evakueerudes läksid kõik ta varasemad tööd kaotsi. Tema maalid kujutasid Vene revolutsioone ja kodusõda ning Teist maailmasõda. 1942 oli ta Jaroslavis Eesti NSV Riiklikes Kunstiansamblites ning õmbles meesesinejatele kostüüme. 1943–1945 kuulus Jaroslavl oblasti kunstnike liitu.

1945. aasta suvel naasis Eestisse, 1945–1946 töötas Tallinnas kalatööstuse rahvakomissariaadis töökaadrite ja töötasu inspektorina, 1946–1948 Pioneeride Palee kunstiringi juhina. 1950. aastal esitas Eesti NSV Sotsiaalkindlustuse Ministeerium järelepärimise tema laste isa Jaan Anvelti kohta; temalt võeti ära personaalpension ning pidi lahkuma ka Pioneeride Paleest. 1951–1956 töötas ta müüjana Tallinna Piimakombinaadi külmhoone müügipunktis.

1956 rehabiliteeriti, sai osaleda 1967. aastal Tallinna kunstnike kevadnäitusel ja 1969 Tallinna kunstnike näitusel. 1969. aastast Eesti Kunstnike Liidu liige (1967. aastal tema taotlust liidu liikmeks arvamise kohta veel ei rahuldatud). Suri 1991. aastal, maetud Tallinna Metsakalmistule.

Valguses ja varjus: unustamatuid inimesi ja sündmusi. Tallinn, 1988. 104 lk.

**Alice Stein-Anvelti
mälestusteraamat**

Mai läbi aegade. *Sirp ja Vasar*, 1972, [28.04.](#), lk 2.

Naiste osalemisest 1. detsembri relvastatud ülestõus. *Töid EKP ajaloo alalt*. VIII. Tallinn, 1978, lk [173–175](#).

**Alice Stein-Anvelti
kirjutised ja intervjuu**

Heitlikes aegades püsima jääda : [intervjuu / interv. Ü. Ende]. *Rahva Hääl*, 1987, 06.11., lk 2.

Hilja Kulles, Ilmar Ojalo, Juhan Raudsepp, Alise Stein-Anvelt : näitusekataloog, Tallinnas, 1981. Tallinn, 1981. 29 lk. Sisaldab: Stein-Anvelt, Alise. Kolhoosniku maja Munalaskmes. 1957. Õli, lõuend. 50×70 cm, nr. 13; Stein-Anvelt, Alise. Pojapoeg Jaan. 1965. Õli, lõuend. 34,5×24,5 cm, nr. 14.

**Alice Stein-Anvelti
kunstileomingust**

Rets.: Kirme, K. Neli kunstnikku – neli ilmet. *Sirp ja Vasar*, 1981, [28.08.](#), lk 9.

[EKABL](#), [492](#); Stein-Anvelt; [VjV](#), 45, 47–48, 403; EEks 2018, [21.02.](#); KE, 1975, nr 10, 10–13; NN, 1957, nr 9, 2–3; nr 10, 12–13; nr 11, 5–6; nr 12, 11–12; *Sirp* 1991, [03.05.](#), [15](#); SV 1975, [24.10.](#), [9](#); 1976, [08.10.](#), [7](#); 1979, [09.02.](#), [14](#); 1981, [28.08.](#), [9](#); 1983, [04.03.](#), [15](#); [EFA.335.0.192151](#); [ERAF.2.1.3151.1](#); [ERAF.2.1.3152.1](#); [ERAF.2.1.3153.1](#); [ERAF.2.1.3154.1](#); [ERAF.2.2.905.1](#); [ERAF.2.2.1194.4](#); [ERAF.2.2.1194.29](#); ERA.R-1665.3.265; *Haudi*; *ISIK*

Kasutatud allikad

Foto: Naiste Hääl, 1932, nr 5, lk 54

JULIE STEINMANN

29.09.1883 Põlgaste v, Võrumaa – 08.12.1957 Stockholm
Seltsitegelane, ajakirjanik

V Riigikogu

Rahvuslik Keskerakond, Tallinna ringkond

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseis, maakomisjon
(kuni 28.10.1932), sotsiaalkomisjon (alates 28.10.1932)

Ajakirjanik ja naisliikumistegelane Julie Steinmann pidas üle tuhande kõne rahvuslikel, sotsiaalsetel, poliitilistel ja naisliikumise teemadel. Ta kirjutas arvukalt artikleid ja vesteid nii oma nime kui ka pseudo-nüümide all. Julie Steinmann leidis, et naiste ülesannete hulka peaks kuuluma mitte ainult keetmine ja küpsetamine, vaid ka vaimsuse tõstmine. Pärast 1944. aastal Rootsi põgenemist tegeles ta sõjainvaliidide abistamisega.

Julie (Juuli, Julie-Johanna, Juliana) Steinman(n) (kuni 1912 Vares) oli pärit Võrumaalt taluniku perekonnast. 1900 lõpetas Võrus tütarlastekooli, 1902–1907 linna kirikukooli õpetaja, siis asus elama Peterburi ja lõpetas seal 1908 eksternina Pokrovski gümnaasiumi. Töötas 1909–1914 õpetajana Peterburi Eesti Haridusseltsi koolides. 1910 võttis ta osa VII üldlaulupeost Tallinnas ning kõneles salajasel koosolekul naiste organiseerumise vajadusest. Kuna koosolek peeti võimudelt luba küsimata, otsis politsei osalejaid hiljem taga. Aastast 1911 EÜSi Põhjala liige. 1917 lõpetas ta Peterburi Kõrgema Kommerts-teaduste Instituudi. Peterburi Eesti Naisseltsi juhatuse liige.

1912 abiellus teedeinsener Konstantin Steinmanniga (poeg Olev-Konstantin sündis 1923. aastal, peres olid ka kasulapsed). 1915 elasid Ukrainas, tagasi Eestisse tuli perekond 1920. aastal. 1921–1923 töötas Julie Steinmann Tallinna Teataja toimetuses, oli ka Ajakirjanike Liidu liige. Oli üks viljakamaid naisajakirjanikke, Eesti esimene naisföljetonist. Käo Orviku nime all ilmusid tema joonealused kirjutised ja sõnavõttud paljudes lehtedes ja ajakirjades (kasutas ka teisi pseudonüüme).

Julie Steinmann kuulus 1928. aastast Eesti Naisorganisatsioonide Liidu (1930. aastast Eesti Naisliit) juhatusse. Ta oli mitme naisorganisatsiooni liige: Raudteelaste Hoolekande Ühingu naiskomitee juhataja, Naiskodukaitse üks juhte (1938 valiti ta Naiskodukaitse keskjuhatusse kultuurosakonna vanemaks), Tallinna Naisklubi ja Kristliku Noorte Naiste Ühingu liige, ühingu Kool ja Kodu juhatuse ning Eesti Akadeemiliste Naiste Ühingu Tallinna osakonna juhatuse liige ja juhataja, Meremeeste Ühingu kultuur- ja hoolekande-naistoimkonna liige, Vaivara Naisseltsi asutaja, Lasnamäe Naisseltsi, Eesti Rahvusliku Keskerakonna naiskomitee juhatuse ja Kodumajanduskoja juhatuse liige. Ta kuulus ka ajakirja Kaitse Kodu toimetuse nõukokku ning oli mitme ajalehe (Postimees, Päevaleht jt) kaastööline. 1937 valiti ta komitee „Kõik lapsed suveks maale!“ juhatajaks, 1938 aitas korraldada raamatunädalat.

Julie Steinmann valiti V Riigikogu koosseisu, kus ta võttis osa mitme komisjoni tööst, valiti kahel korral ka komisjoni aruandjaks.

1944 emigreerus Julie Steinmann koos perega Rootsi. Paguluses tema aktiivne tegevus jätkus: algusest peale võttis ta osa Eesti Komitee tööst, oli selle asemike kogu ja juhatuse liige ning naissektiooni juhatuse abiesinaine ja 1953. aastal esinaine. Oli ka Eesti Abi keskjuhatuse ning Eesti Rahvusnõukogu üldkogu liige, Stockholmi Naisklubi juhatuse liige ja hiljem auliige. Tema suurim teene paguluses oli invaliidide fondi juhatajana Saksamaa põgenike-laagrites olevate eesti sõjainvaliidide abistamine. Julie Steinmann rajas nende toetajate võrgustiku. 1946–1954 töötas ta Eesti Abi Invaliidfondi juhatajana, hiljem fondi aujuhataja. Julie Steinmann suri 1957. aastal Stockholmis.

Autasu [Eesti Punase Risti mälestusmärgi II järgu II aste](#) (1935)

Julie Steinmann vastuseks August Lepsile, kes märkis, et Balti eraõiguse alusel nõutakse naistelt abikaasa nõusolekut (Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse § 37 muutmise seaduse I lugemisel)

Kõrgesti austatud Riigikogu liikmed! Riigikogu kõnetool on meile, naistele, püha, sellepärast meie ei julge teda liiga sagedasti tarvitada, eriti igasuguste kergesisuliste kõnedega. Võib-olla tuleb see ka veidike tagasihoidlikkusest ja sellest üleolekust, millisega kodanikud-meeskaaslased meid kohtlevad, nimetades meid, naisi, enamasti ikka härradeks. Kuid see pole tähtis.

Mille pärast täna olen sunnitud esinema, on asjaolu, et on inimesi olemas, kelle peale vaadates käed sügelema hakkavad ja nii õige virutaks vahel. (Naer.) Aga meie ei tee seda teadlikult sellepärast, et naise relv on vaim, ja selle vaimu, selle õilsa vaimu nimel, mis on omane Eesti naisele üldse, ei või meie mitte olla labased, nagu on mõned meie meeskaaslased.

Kasutaksin esinemist selleks, et deklareerida seda, et meie lugupeetud kaaslasega, pr. Reisik'uga, kirjutasime alla kvoorumi tõstmise eelnõule täiesti teadlikult, sest meie tahame kuni viimse hingetõmbuseni kaitsta demokraatlikku riigikorda, mis võimaldab meile loomuliku arengu, ja mis peab ka naist inimeseks. Üheks legaalseks abinõuks kaitsta demokraatlikku korda on ka kvoorumi tõstmine. Meie seljataga on ka jõud, kuigi seda ei ole harjutud veel arvestama, aga see jõud kasvab alatasa. See jõud on nimelt Eesti teadlik naine, naine, kes soovib Eestile ainult head ja ainult kaunist, praegu ja tulevikus. Kui siin tuletati meelde, et Eesti riigis on veel seadusi, mille arvel täna naiste üle püüti halba nalja teha, siis kinnitab see ainult seda, et meil tuleb veelgi võidelda, ja meie tahame seda kindlasti teha.

See oleks vast kõik. Ma ei ole harjunud pikki kõnesid pidama. Aga naiste haa-vajale, – ehk küll ta vaevalt väärrib seda, et ta poole pöördun, – ütlen järgmist: Usun, et kõik teadlikud Eesti naised kiidavad seda heaks. „Annan siit avalikult Teile moralse kõrvakiilu. Võtke vastu, olge head!” (Käteplaksutamine keskel ja pahemal pool.)

Allikas: Steinmann, J. [Sõnavõtt]. V Riigikogu : IV ij : [prot nr 69](#), 1933, 03.10., lk 863.

Julie Steinmann lugemisest ja raamatutest

Lugedes unustame halli, kurva ümbruse, viletsused, õnnetuse, tänased ja homsed raskused.

[---] Rahvad ja rassid erinevad väliselt elamu, kehakatte, toitude ja kommete poolest, ent siseelu – kannatused, kiusatused, armastus, viha – on omane kõigile. Kui autor meisterlikult kirjeldab inimolendi kannatust, siis langeb meie silmis ära kõik muu, vähem tähtis, ja jääb vaid kannataja, kellele tunneme kaasa. [---] Eesti kirjavara on 400 aasta kestes jõudnud kujuneda mitmeharuliseks ja paljupalgeliseks. „Vanakuri” pole siin olnud laisk külvama nisu sekka umbrohtugi. Tuleb valida. [---] Nagu raudteel on kindel lõppsiht, nii on ka eesti raamatukultuuril oma eesmärk eesti rahvast tõsta vaimukõrguse piirkonda väärrika üksusena maailma rahvaste peres.

Allikas: Steinmann, J. Mõtteid raamatu üle. T: populaar-tehniline ajakiri, 1935, nr 5, lk 118–120.

- Julie Steinmann headusest** *Püüdes olla lihtsalt inimlikult head üksteise vastu, muudaksime elu palju kergemaks ja hubasemaks, suudaksime koguda palju rohkem jõudu suurte sihtide saavutamiseks.*
Allikas: Steinmann, J. Kasvatage kultuuri, arendage headust. *Esiema veimevakk.* Eskilstuna, 1952, leht 11–12.
- Julie Steinmanni kirjutised** Naisvalijad : [M. Reisiku ja J. Pätsi valimisreklaam: üleskutse valida Riigikogusse naisi]. *Naiste Hää!*, 1929, nr 5, lk 97–98.
Kas naiste „Lapua”? *Vaba Maa*, 1930, 31.10., lk 6.
Kui saabusin kaugelt. *Naiste Hää!*, 1930, nr 11, lk 174.
Pilk tagasi – kongressile. *Naiste Hää!*, 1930, nr 12, lk 180–181.
Torm veeklaasis. *Naiste Hää!*, 1931, nr 3, lk 37–39.
Peotäis mulda. *Naiste Hää!*, 1931, nr 6, lk 82–84. Lydia Koidulast.
Pärast puhkust. *Naiste Hää!*, 1931, nr 9, lk 121–122.
Siiski on elu ilus! Anna Haava auks. *Naiste Hää!*, 1932, nr 1, lk 6–10.
Tartu Naisseltsi juubeli puhul. *Naiste Hää!*, 1932, nr 4, lk 42–44.
Valimiseelseid mõttekilde. *Naiste Hää!*, 1932, nr 5, lk 54.
Kodanikud!!! *Päevaleht*, 1932, 19.05., lk 3.
Pärast valimisi. *Naiste Hää!*, 1932, nr 6, lk 65–67.
Inimelu väärtusest. *Naiste Hää!*, 1932, nr 7/8, lk 78–80.
Meie laste tuleviku nimel. *Pööre* : [põhiseaduse muutmise poolt : artiklikogumik]. Tallinn, 1933, lk 17–18.
Anna Haava ja reaalelu; Jooni Miina Hermanni elukäsitlusest; Aino Tamm Eesti tutvustajana. *Koguteos: Anna Haava. Miina Hermann. Aino Tamm: 70 a. sünnipäevaks.* Tallinn, 1934, lk 112–114; 231–234; 307–310.
Üks mõru pisar. *Postimees*, 1934, 10.03., lk 2.
Alati ustav ideele. *Koit*, 1934, 17.10., lk 3.
Naine ja raamat : [köne]. *Eesti raamatu-aasta kõned.* Tallinn, 1935, lk 56–62.
Emadepäevaks. *Eesti Noorus*, 1935, nr 5, lk 108–109.
Korvid täis päikest – lastele! *Päevaleht*, 1935, 31.05., lk 5.
Mõtteid raamatu üle. *T: populaar-tehniline ajakiri*, 1935, nr 5, lk 117–120.
Milline on ideaalne ühiskonna liige: rkl. J. Steinmanni kõne Vene-Balti tehase naistele : [köne kokkuvõte]. *Uus Eesti*, 1935, 07.10., lk 10.
Kas sobib? : [küsitlus: kas restoranis töötamine alandab naisi?]. *Uudisleht*, 1935, 06.12., lk 3.
Naine ja rahvuskultuur. *Uus Eesti*, 1935, 08.12., lk 4.
Seltskonna suhtumine lapsesse meil ja mujal. Tartu, 1936. 16 lk. (Vanemad ja lapsed; nr 9). Täiend tr 1937.
Eesti naised maal ja linnas! Hääletage Rahvuskogu kokkukutsumise poolt: proua J. Steinmanni üleskutse. *Uus Eesti*, 1936, 20.02., lk 5.
Pole vaja kuningat ega füüerit. *Vaba Maa*, 1936, 20.02., lk 4. Köne raadios.
Naisametnike päev: kogu maailma KMNÜ naisametnikud-liikmed pühendasid eilse päeva rahuaatele : [köne kokkuvõte]. *Vaba Maa*, 1936, 25.03., lk 9.
Vastuseid „Uus Eesti” ringküsimusele: töö kaudu võidule! : [küsitlus]. *Uus Eesti*, 1936, 31.12., lk 6.
Kodukultuuri ülesandeid : [köne kava]. *Pühendame ühe päeva kodukultuurile!* Tallinn, 1937, lk 5–6.
Naine kultuuritegurina. *Eesti Naisliidu eriväljaanne.* Tallinn, 1937, lk 5–6.
Rahvuslik omapära õigustab iseseisvust. *Postimees*, 1937, 20.03., lk 4. Pikemalt J. Steinmanni ettekandest „Naiskodukaitse rahvuskultuurilisi ülesandeid”.
Naine ärgu saagu moe orjaks : [küsitlus: tänapäeva moe voorused ja vead]. *Uus Eesti*, 1937, 04.04., lk 6.
Kodukultuur tänapäeva raamis. *Postimees*, 1937, 11.09., lk 2.

Naine raamatuga ja ilma. *Juhiseid raamatu-nädala korraldamiseks: 4.–11. detsembrini 1938. a.* Tallinn, 1938, lk 43–46.

Üks nädal Eesti raamatule. *Kaitse Kodu*, 1938, nr 22, lk 768.

Kui hõngvad kuused... *Kaitse Kodu*, 1938, nr 23–24, lk 803.

Aasta – murdosa minevikust. *Raudtee*, 1939, nr 1, lk 4–5.

Kõik lapsed päikese kätte! : laupäeval ja pühapäeval „Eesti Lastekaitse” korjandus. *Rahvaleht*, 1939, 12.05., lk 8.

Kas Miina Härma kustus? *Linna Teataja*, 1941, 23.11., lk 3.

Naine sõjahaavu parandamas. *Järva Teataja*, 1944, 14.03., lk 2.

Usk – tiivad, kirik – kodu. *Kodukirik : jõulukuu Rootsisis*, 1947, lk 20.

Invaliidide alalt. *Eesti Komitee Rootsisis 1950*. Stockholm, 1951, lk 32–33.

Kasvatage kultuuri, arendage headust. *Esiema veimevakk*. Eskilstuna, 1952, l 11–12.

Võitlus noorte hingede nimel. *Tammine rahvas: koguteos*. Uppsala, 1952, lk 152–154.

Uks sulgemas: veste kirikuvanadele. *Eesti Kirik*, 1953, nr 12, lk 192–193.

Sõja jälgi silumas : [Eesti Abi tegevusest]. *Minevikust tulevikku = From the past to the future: EÜS Põhjala LXX: koguteos*. Stockholm, 1954, lk 36–40.

Emadepäevaks emale ja vanaemale. *Triinu*, 1955, nr 8, lk 2–3.

Kellega naerame, kellega nutame? Sügismõtteid. *Triinu*, 1955, nr 10, lk 3.

Kriipse minu elukäigust : [mälestuskilde]. *Triinu*, 1957, nr 19, lk 2–3.

Illus õhtu... : [Eesti Abi tegevusest]. *Stockholms-Tidningen Eestlastele*, 1957, 28.04., lk 1.

Jakob Westholm noorte sõbrana ja eeskujuna. *Per aspera ad astra. I, Jakob Westholm ja tema kool 1907–1937*. Toronto, 1985, lk 87–89.

Käo Orviku nime all

Väike veste. *Naiste Hääl*, 1927, nr 4, lk 81–83.

Hulkumas ja põgenemas : [reisist Jaapanisse]. *Naiste Hääl*, 1927, nr 5, lk 103–106.

Neegri pilli järele : [Charlestonist]. *Naiste Hääl*, 1927, nr 8, lk 178–182.

Suine siiru-viiru: põuast, rebasetantsust ja puuderdatud ninakestest. *Naiste Hääl*, 1927, nr 9, lk 200–204.

Igapäevane leib: eine vestitaskus. „Varbad teenivad”. *Naiste Hääl*, 1927, nr 10, lk 226–230.

Kui tiheneb udu... *Naiste Hääl*, 1927, nr 11, lk 248–252.

Epistel naistele. *Naiste Hääl*, 1927, nr 12, lk 273–277.

Paremaist parim: mõtisklus tuisuööl. *Naiste Hääl*, 1927, nr 13, lk 297–301.

Sädemete saar: sulekriipsutus uueaasta puhul. *Naiste Hääl*, 1928, nr 1, lk 4–8.

Haruldane päev : [Eesti Vabariigi 10. aastapäeva puhul]. *Naiste Hääl*, 1928, nr 2, lk 28–30.

Retsept. *Naiste Hääl*, 1928, nr 3, lk 52–57.

Helkiv hommik. *Naiste Hääl*, 1928, nr 4, lk 77–79.

Tühja-tähja äripäevast. *Naiste Hääl*, 1928, nr 5, lk 101–104.

Munamäe ööbik. *Naiste Hääl*, 1928, nr 6, lk 126–129.

Rannalt ja rünnakult. *Naiste Hääl*, 1928, nr 7/8, lk 152–159.

Hõbehelgine pisarakene: ühe külalise vastuvõtu puhul. *Naiste Hääl*, 1928, nr 10, lk 210–214.

Seaduste sünnipaigas. *Naiste Hääl*, 1928, nr 11, lk 233–237.

Tuulekuust ja kuldlõngadest. *Naiste Hääl*, 1928, nr 12, lk 256–258.

Olge tervitatud, rikkad! *Naiste Hääl*, 1929, nr 1, lk 1–3.

Miss Estonia. *Naiste Hääl*, 1929, nr 4, lk 79–81.

Niisugused naised. *Naiste Hääl*, 1929, nr 5, lk 103–106.

Kui on möödunud torm... *Naiste Hää*, 1929, nr 6, lk 125–128.

Läbi rohelise loori! *Naiste Hää*, 1929, nr 7/8, lk 152–161.

Päikese suudlus. *Naiste Hää*, 1929, nr 10, lk 209–213.

Patuoinas. *Naiste Hää*, 1929, nr 11, lk 232–235.

Jõulu meeleolus. *Naiste Hää*, 1929, nr 12, lk 258–262.

Mõttepudemed. *Naiste Hää*, 1930, nr 1, lk 7–11; nr 2, lk 23–26.

Hinge ülempreestrid. *Naiste Hää*, 1930, nr 3, lk 38–45.

Heietused; Kevadaim. *Naiste Hää*, 1930, nr 4, lk 54–57; 57–58.

Emadepäevaks. *Naiste Hää*, 1930, nr 5, lk 71–74.

Muiged. *Naiste Hää*, 1930, nr 6, lk 87–90.

Põua päevilt. *Naiste Hää*, 1930, nr 7/8, lk 107–113.

Sügistoonid. *Naiste Hää*, 1930, nr 9, lk 127–131.

SOS. *Vaba Maa*, 1930, 30.10., lk 4.

Pidamata kõne Naisliidu juubeli puhul. *Naiste Hää*, 1930, nr 12, lk 182–186.

Kevadpühade tervituseks. *Naiste Hää*, 1931, nr 4, lk 49–50.

Kuueaastane kodanik. *Naiste Hää*, 1931, nr 6, lk 86–88.

Kirevad read. *Naiste Hää*, 1931, nr 7/8, lk 104–110.

Suve lõppakord; Lained; Külalised. *Naiste Hää*, 1931, nr 9, lk 127–133.

Hõbehelgine öö. *Naiste Hää*, 1931, nr 12, lk 174–176.

Matkaja märkmeid: Budapest; Mäed – Itaalia; Venetsia; Matkaja päevikust: Alpides. *Naiste Hää*, 1932, nr 1, lk 8–9; nr 2, lk 20–21; nr 3, lk 30–33; nr 7/8, lk 81–83.

Perekonnale. *Naiste Hää*, 1932, nr 6, lk 68–69.

Veste tänapäevast. *Naiste Hää*, 1932, nr 9, lk 96–98.

Pühade postkaart. *Postimees*, 1933, 03.01., lk 4.

Helitähte külastamas. *Vaba Maa*, 1933, 10.02., lk 5. Miina Hermannist.

Kodumaale. *Postimees*, 1933, 24.02., lk 6.

Veste haaratud südamest. *Postimees*, 1933, 23.08., lk 4. Tudulinnast.

Anna Haava – nõmmelill; Kahekümneaastasena pühendunud kunstile lõplikult : [Miina Hermannist]; Põlvest põlve – ööbikuga võidu : [Aino Tammest]. *Koguteos: Anna Haava. Miina Hermann. Aino Tamm: 70 a. sünnipäevaks*. Tallinn, 1934, lk 132–134; 178–180; 263–266.

Pärnu igatseb... *Postimees*, 1935, 11.04., lk 5.

6000 silma. *Postimees*, 1935, 28.05., lk 4. Üleskutse annetada komiteele „Kõik lapsed suveks maale!”

Naised sagivad. *Postimees*, 1935, 26.11., lk 5.

Triibud vikerkaarest: Eesti naise peoriideks on rahvusrõivas. *Uus Eesti*, 1938, 04.06., lk 7. Rets.: album „Eesti rahvarõivad”.

Niit niidi kõrvale... *Triinu*, 1953, nr 2, lk 17.

Kaks kallist jõulukinki. *Triinu*, 1953/1954, nr 3, lk 6.

Kevade uks on avalil. *Triinu*, 1954, nr 4, lk 9–10.

Hõiskav linnuke. *Triinu*, 1954, nr 5, lk 1.

Krudiseval lumel : [Eesti Vabariigi aastapäeva puhul]. *Triinu*, 1955, nr 7, lk 3–4.

Tuled kodurannikul. *Triinu*, 1955, nr 9, lk 2.

Läbi ärklitoa akna. *Triinu*, 1956, nr 13, lk 2–3.

Talvemeeleolus. *Triinu*, 1956, nr 15, lk 4.

Võõra vaimu surutis. *Triinu*, 1957, nr 18, lk 3–4. Mälestusi tsaariaegsest algkoolist Eestis.

Julie Steinmann tõlkijana

Dahn, F. Attila. Peterburi, 1911. 198 lk.

Korolenko, V. [Igapäevane nähtus: ajakirjaniku märkused surmanuhtluse üle](#). Peterburi, 1911. 76 lk.

Kuprin, Aleksandr. Mülgas. Tallinn, 1921. 319 lk.

**Naisrahvasaadik pr. Steinman asunik Lepsile
„moraalset kõrvakiilu“ sooritamas.
„Olge lahked, võtke vastu!”**

*Naisrahvasaadik pr. Steinman asunik Lepsile
„moraalset kõrvakiilu“ sooritamas.
„Olge lahked, võtke vastu!”*

Allikas: Rahvahääletuse kvoorum tõstetakse.

Päevaleht, 1933, [05.10.](#), lk 5

Kasutatud allikad

5. RKv, 44, 52; BP, 152; EV, 11–12; Lään, 869; [Mäelo 1](#), 105–109; [Naiskodukaitse](#), 35; TR2, 158–163; [Valge](#), 392, 394; [VjV](#), 65, 403; 5. RK [prot nr 2](#), 8; 5. RK [prot nr 19](#), 214; 5. RK [prot nr 69](#), 863; Esm 1933, [29.05.](#), 5; Pm 1933, [30.09.](#), 4; Pvl 1932, [21.05.](#), 7; 1933, [05.10.](#), 5; 1934, [14.01.](#), 3; 1938, [10.02.](#), 5; [30.07.](#), 4; T, 1935, [nr 5](#), 118–120; Teataja = Estnisk tidning 1957, [21.12.](#), 10; Triinu, 1953/1954, nr 3, 24; 1958, nr 20, 12; UE 1936, [03.09.](#), 2; 1937, [16.03.](#), 5; [18.10.](#), 9; VEe 1954, [24.10.](#), 3; 1955, [01.05.](#), 4; VM 1934, [08.09.](#), 8; 1938, [12.02.](#), 5; VN 1932, [13.05.](#), 4; [EAA.2111.1.10729.3](#); [EAA.2111.1.14513.4](#); [EAA.5447.1.49.26](#); EAT2, EKLA, f.193, m.119:5; [EFA.231.0.59531](#); [EFA.232.A.70.41](#); [EFA.656.0.407490](#); ISIK

ANNA TÖRVAND-TELLMANN

09.08.1880 Ülenurme, Tartumaa –
23.08.1953 Molotovsk, Molotovi (Permi) obl
Koolijuhataja, pedagoog, naiskodukaitse- ja seltsitegelane

Eesti Asutav Kogu (asendusliige alates 07.10.1919)
Eesti Tööerakond
Hariduskomisjon (alates 09.10.1919)

Tallinna mitme eestikeelse gümnaasiumi asutaja Anna Tõrvand-Tellmanni koolijuhataja- ja pedagoogitööd saatsid pidevad skandaalid, mille kohta omaaegne ajakirjandus märkis, et tema ja haridusministeeriumi vahelisel protsessidel polegi lõppu. Anna Tõrvand-Tellmann oli Naiskodukaitse asutaja ning üks Kodutütarde organisatsiooni initsiaatoreid. Väidetavalt esimene naine Eestis, kes tegi sõjaväe õppelennukil kaasa surmasõlme.

Anna Tõrvand-Tellmann (s Anna-Emilie Mälk, 1906–1921 Tellman(n), alates 1921 Tõrvand-Tellman(n)) sündis Tartumaal Ülenurmel mõisarentniku perekonnas. 1899 lõpetas Tartus A. Grassi tütarlastekooli pedagoogikaklassi, sooritas ka küpsuseksamid, sai saksa keele ja matemaatika koduõpetaja kutse. Pärast Grassi kooli lõpetamist töötas koduõpetajana esmalt Arhangelskis, hiljem Peterburis ning sõitis oma tööandjatega ka Saksamaale, kus sai end täiendada pedagoogilistel kursustel.

1906. aastal abiellus Riia Polütehnilise Instituudi üliõpilase Ernst Nikolai Tellmanniga. Sõitsid Dresdenisse, kus Ernst jätkas õpinguid tehnikaülikoolis, Anna töötas ja täiendas end kursustel. Nende esimene tütar Selma sündis 1907. Edasi suundus perekond Riiga, kus abikaasa jätkas õpinguid, 1908 sündis teine tütar Zita-Modesta (Cita). Riias õpetas Anna Tõrvand-Tellmann O. Lišina gümnaasiumis ning 1913. aastal lõpetas seal ka pedagoogilised kursused keskkooliõpetaja kutsega. Samal aastal kolisid nad Peterburi, kus Anna töötas õpetajana Peterburi lähedal Kolpino gümnaasiumis ning abikaasa ehitas Venemaa esimest külmuhoonet.

1915 koliti Tallinna; abikaasa sai linna ehitusosakonna juhatajaks ja Anna oli tütarlastekoolis õpetaja.

1916 määrati Anna Tõrvand-Tellmann Tallinna linna I tütarlastegümnaasiumi juhatajaks. Ta jagas kooli kolme ossa: eesti-, saksa- ja venekeelseks. Esimeses osas toimus õppetöö eesti keeles, mis kõigile ei meeldinud. 1917. aastal kuulus ta vene demokraatide (nn trudovikkude) esindajana Tallinna linnavolikogusse (oli volikogu liige kokku seitse aastat). 1918 vahistasid Saksa okupatsioonivõimud Anna Tõrvand-Tellmanni, oli kaks nädalat vangis süüdistatuna Tallinna linnavolikogu endise esimehe Voldemar Velmani varjamises. Vabadussõja ajal tegutses ta Ühistöös, oli sõjaväe varustusosakonna juhataja. 1919 võeti ta eriloaga vastu Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonda, hiljem õppis õigusteadust 1920–1930 ja 1935–1937, oli mitu aastat ülikooli immatrikuleeritud koos oma noorema tütreaga. 1929 lõpetas Viini Ülikooli õigus- ja riigiteaduse osakonna. Korp! Amicitia auvilistlane.

Foto: Kaitse Kodu, 1929, nr 47–48, lk 1251

Riiklikku ülesannet täites asutas ta 1919 Tallinna linna II tütarlastegümnaasiumi ning töötas ka selle kooli juhatajana. Sai asendusliikmena Asutavasse Kogusse, kus tegeles haridusküsimustega. 1919. aasta lõpus suri abikaasa Ernst Tellmann.

1921 abiellus Anna kindralstaabi ülema kindralmajor Juhan Tõrvandiga (hiljem sõjavägede staabiülem ning kaitsevägede staabiülem), kes oli samuti lesk ja kasvatas üksi tüdruku. 1925–1935 oli Juhan Tõrvand Eesti kaitseväe tegelik juht.

Anna Tõrvand-Tellmanni nooruslik välimus ja riietus tekitasid Haridusministeeriumi konservatiivsete ametnike hulgas protesti, ta vallandati 1922. aastal ning jäeti ilma õigusest õpetajana töötada. Kuigi õigused taastati, pidi ta 1925. aastal siiski koolist lahkuma; väidetavalt pedagoogilistel põhjustel, kuid kaitsepolitsei süüdistas teda mh kommunistidele kaasatundmises (milles see seisnes, pole teada). 1926 võitis kohtuprotsessi ja sai tagasi õiguse koolis töötada. Pärast Tallinna linna I tütarlastegümnaasiumi juhataja kohalt lahkumist töötas Anna Tõrvand-Tellmann seal veel kuni 1930. aastani õpetajana.

1927–1932 andis saksa keele tunde Riigi Kunsttööstuskoolis. 1932 pidi töölt lahkuma, sest mõlemad abikaasad ei tohtinud riigitööl olla (tööpuuduse vastu võitlemise otstarbel teenistusvahekordade korraldamise seaduse alusel; oli majanduskriisi aeg).

Asutas 1932. aastal oma erakooli, Eesti esimese inglise keele süvaõppega kooli – Anna Tõrvand-Tellmanni inglise kolledži, oli kuni 1940. aastani selle juhataja. Alates kooli asutamisest tegutses selle juures ka lasteaed. 1940 likvideeriti kõik erakoolid, Anna Tõrvand-Tellmanni kool ühendati riikliku inglise kolledžiga 9. keskkooliks.

Anna Tõrvand-Tellmanni ühiskondlik tegevus oli mitmekesine, näiteks oli ta Nõmme rinnalaste ja emade kodu hoolekogu esimees, kuulus Eesti-Poola Ühingu esimesse juhatusse, 1929–1930 oli Eesti Naisorganisatsioonide Liidu revisjonikomisjoni liige jne. 1919. aastast Tallinna Naisseltsi juhataja, tegi pärast 1924. aasta 1. detsembri riigipöördekatset ettepaneku asutada ka Eestis Soome ja Poola naiste eeskujul nais-kaitseliit. Anna Tõrvand-Tellmanni organiseerimisel ja juhtimisel asutatigi Kaitseliidu Kalevi maleva juurde 1924. aasta lõpul esimene naiskodukaitse jaoskond Linda. Ta valiti selle esimeseks pealikuks, oli sellel kohal kuni 1928. aastani, siis valiti Tallinna ringkonna esinaiseks. Oli ka Naiskodukaitse keskjuhatusse liige (1927–1930 ja 1931–1934).

1932 oli ta üks organisatsiooni Kodutütred asutajaid. Tema naiskodukaitsealane tegevus haakus abikaasa tegevusega: 1926 koostas Juhan Tõrvand riigikaitse juhtimise ja valitsemise seaduse eelnõu, milles nägi ette totaal-kaitse vajadust. Anna Tõrvand-Tellmann leidis, et ka naine peaks oskama tulirelvadega ümber käia, pooldas pükstega vormiriietust ning naiste õigust relva kanda.

1934. aastal vabastati Anna Tõrvand-Tellmann Naiskodukaitse Tallinna ringkonna esinaise kohalt põhjust teatamata, ilmselt tema abikaasa tegevuse tõttu: pärast 12. märtsi sõjaväelist riigipööret algatati juurdlus Vabadussõjalaste Liidu liikme Juhan Tõrvandi tegevuse suhtes seoses sõjalaevade müügiga Peruule (mõisteti küll õigeks). 1936. aastal mõisteti Juhan Tõrvand riigipöördekatse organiseerijatega ühenduses olemise pärast 15 aastaks sunnitööle (vabastati 1937. aasta lõpul).

Tallinna maleva 5-dal aastapäeval annetati hoolsusmärk – valgerist kaitseliidu keskkogu poolt järgnevatele Tallinna ringkonna naiskodukaitse liikmetele: pr. A. Tõrvand-Tellmann'ile, pr. A. Looberg'ile, pr. B. Suits'ile ja pr. E. Waldmann'ile. Ülesvõttel puudub pr. Waldmann.

Foto: Kümme aastat seltsi juhataja! *Naiste Hääl*, 1929, nr 12, lk 261

Naiskodukaitse Tallinna ringkonna juhatus aastail 1932–1933 (vasakult): abiesinaine Alma Jeets, sekretär A. Starkopf, legendaarne esinaine Anna Tõrvand-Tellmann, juhatuse liikmed E. Valdmann ja A. Tõnisson.

Foto: Nemvalts, R. *Naiskodukaitse 1925–1940 ja 1991–2002*. Tartu, 2008, lk 65

1941. aasta algul üritasid Tõrvandid järelümberasujatena Saksamaale sõita, kuid ei saanud väljasõiduluba. 14. juunil 1941 küüditati Anna Tõrvand-Tellmann Kirovi oblastisse Oritši rajooni Gadõ külla. Samal ajal vangistatud Juhan Tõrvand suri 1942. aastal Kirovi oblastis Vjatka vangilaagris. Arreteeriti ja 1942 hukati ka tütar Zita, Selmal koos Zita tütreaga õnnestus välismaale põgeneda (algul Saksamaale, hiljem elasid Ameerikas). Oritši rajoonis asumisel töötas Anna Tõrvand-Tellmann algul turbatööstuses töölisena, hiljem tabelipidajana. 10. märtsil 1943 arreteeriti ja süüdistati väljasaadetud eestlaste nõukogudevastases spionaažorganisatsioonis osalemises. Karistuseks määrati kaheksaks aastaks sunnitööle. Anna Tõrvand-Tellmann suri 1953. aastal Molotovi oblastis invaliididekodu haiglas düsenteeriasse.

[Eesti Punase Risti mälestusmärgi II järgu II aste \(1929\)](#), [Kaitseliidu Valgeristi III klass \(1929\)](#), [Kotkaristi V klass \(1931\)](#)

Mul ei läinud korda hariduskommisjonis II lugemisel oma ettepanekut teha, sellepärast olen sunnitud seda praegu siin tegema. Ma leian, et meie kooli õppekavast nimelt üks väga tähtis aine välja on jäänud, see on ilulugemine. [---] Kuid siiski ei ole ilulugemine mitte mingisugune tühine asi, nagu meil selle peale vaadatakse. Kui ta tühine aine oleks olnud, poleks vanad kreekelased ja roomlased seda tarvilikuks pidanud oma koolidesse võtta. [---] Mina isiklikult Venemaal õpetades olin tunnistajaks, kuidas sõjaväekoolides, keskkoolides, samuti ka algkoolides, kus see võimalik, ka ülikooli juures ja kõrgematel naiskursustel ilulugemise peale väga rõhku pandi ja asi isegi niikaugele läks, et riiginõunikud ilulugemise tunde võtsid, et mõjuvamalt oma kõnedes üles astuda. Haridusministeeriumi juurde oli loodud osakond, – nõukogu, kes selle järele valvas ja selle peale iseäralikku rõhku pani, et ilulugemine saaks laiendatud kõikidesse koolidesse ja võimalikult hästi õpetatud. Meil kuni kõige viimase ajani ilulugemist tuntud ei ole. [---] Ta õpetab last hästi rääkima ja häälutama ja õpetab juba algusest peale last loogiliselt mõtlema ja mitte masina kombel tükki maha vuristama.

Allikas: Tellman, A. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : III ij : [prot nr 119](#), 1920, 26.03., v 895–896.

(Anna Tõrvand-Tellmanni ettepanek võtta avalike algkoolide programmi ilulugemine sundusliku õppeainena lükati II lugemisel nähtava enamusega tagasi.)

Härra Martna sattus suurde ärevusesse kartes, et kui meie koduõpetust lubaksime, siis sellega kaotaksime väga palju häid kooli õppejõude. Minu arust on see ilmaaegne kartus, sest koduõpetust annavad harilikult isikud, kellel mingisugustel põhjustel võimalik ei ole kooliõpetajaks astuda, või kes ise soovivad oma lastele õpetust anda. Ka teisest küljest ei ole siin midagi karta, käib ju koduõpetus koolivalitsuse järelevalve alla. Mina isiklikult siin ka mingit demokraatliku korra rikkumist ei leia, vaid leian, et täitsa tarvilik oleks koduõpetust lubada mitte ainult erakorralistel juhtumistel ega haiguse puhul, vaid ka muil põhjustel, näiteks kui kool kaugel on, mispärast peaksime meie siis väikseid lapsi piinama ja neid sinna saatma. Mina arvan, et mida mitmekülgsem õpetus ja haridus, seda rohkem arenema ja edenema saab meie tulevane põlv. Ma ei saa sellest sihist aru, et meie peaksime kõik ühetaolised olema. Mida kõrgemal meie hariduse poolest oleme, seda enam võib olla haridusetippusid. Ka meil peab haridusetippusid olema nii kui neid igal kultuurrahval on. Mispärast peaksime meie selleks tõkkeid tegema ja ütleva, et kõik ühe mõõdupuuga peavad mõõdetud saama. Meie ei tohi ja ei või siin niisugust tõket teha. Teine asi oleks, kui meie kooli seisukord oleks ei tea kui hea, meie kool on aga

Autasud

Anna Tõrvand-Tellmanni ettepanek kooliprogrammi täiendamisest (avalikkude algkoolide seaduse II lugemisel)

Anna Tõrvand-Tellmann koduõpetusest (avalikkude algkoolide seaduse III lugemisel)

hirmus raskes seisukorras. Koolides on sunnitud 50–60 last ühes ruumis õppima, ja need, kes vähem arenenud on, ei suuda teistele järele tulla. [---] Mina isiklikult toetan seda mõtet, et peab tingimata koolivalitsuse äranägemise järele koduõpetust lubatama.

Allikas: Tellman, A. [Sõnavõtt]. Asutav Kogu : IV ij : [prot nr 127](#), 1920, 04.05., v 347–348.

(Vastu võeti parandusettepanek lubada lapsi õpetada „kodus või muul teel“.)

Meie teame, et kehaliselt ja moraalselt arenemata ja nõrk isik on igapäevases elus ja töö juures teistele tülik ja koormaks, eriti aga kodukaitse töös, mis nõuab kehtvat jõu ja närvide pingutust. Ja seepärast on arusaadav, et keha osavus, paindumus ja vastupidavus on omadused, mis ühevääriselt tarvilikud nii mehele kui ka naisele kui ühiskonna liikmetele. Kui kodukaitse naisühingu esindajate keskkogu koosolekul naise kehalisest arenemisest kõneldi ja selle juures riviõppuse ja laskeharjutuste juures peatuti, siis kuuldi lauseid: ega naised „tapma“ ei lähe, naised ei vajavat külmaverelisust, naistel olevat ainult tarvis naiselikku õrnust ja südamlikkust, naisel ei olevat tarvis mehelikkust, naine pidavat ainult naiseks jääma jne.

Isiklikult ei suuda enesele ette kujutada, et naine laskeharjutustega ja riviõppusega meheks muutub ja oma naiseliku iseloomu kaotab. Kui sarnane vaade tõeloludel baseeruks, peaksid mehelikuks muutuma haritud naised, kes teaduskonnad lõpetanud, mis varemalt ainult meestele elukutse andsid. Samuti peaksid ka mehelikuks muutuma kõik naised, kes võitluses igapäevase elu eest on tunginud aladele, kus tegutses ennem ainult mees. Kuid tegelikult ei ole see nii: need naised, vaatamata oma raskele kutsele, on siiski õrnatundeliseks ja naiselikuks jäänud. Ma julgen toonitada, et riviõppus ja laskeharjutused tingimata on tarvilikud kodukaitse naisühingu „abiteenistuse“ alal, nagu seda ka näeme teiste riikide kodukaitse naisühingutes.

Riviõppus ja mitmesugune sport kasvatavad isikus teatud korralikkust, täpsust, kohusetunnet, mõttetavust, külmaverelisust, enesevalitsemist, ilma milleta mõeldavad ei ole inimese toimingud eraelus, seda enam aga kodukaitse töös.

Allikas: Tõrvand-Tellman, A. Mõtteid kodukaitse naisühingu tegevusest. *Kaitse Kodu*, 1927, nr 24, lk 924–925.

Ka minu kaaslast, pr. Tõrvandit tabas sama raske löök, mis kuu varem tabas mind. Ta oli juba oma abikaasa asukoha leidnud, telegramm oli tervituseks taskus ning ka põhimõtteline nõusolek isiklikuks kohalesõiduks, kui teatati, et on juba hilja. Surm oli jõudnud ette, ning viinud kaasa ta juba 12.V.42. Hilja – jah meie jaoks on siin maal kõik hilja. Mis võis olla ka selle vana, sitke sõduri lahkumise põhjuseks, on teadmata. Mingisuguseid lähemaid teateid ei anta. 09.07.1942

Jõulude eelpäeval oli meil jürripäev. Vahetasime korterit. Pr. Tõrvand sai teenistusse kontori ning kuna elades 2 klm. eemal külas, osutus tal käimine raskeks, siis leidsime uue peavarju lähemale. Evime nüüd umbes 6 m² suuruse nurgakese pisikesest toakesest, kus elanikeks – toas, abielupaar kahe lapsega ning esikus – lehm. Ent kuna korterikriis on väga terav, tuleb leppida kõigega ning olla õnnelik, et tuba on vähemalt soe. Ja selle „mugava“ nurga eest maksame 200.- rbl.!

23.01.1943

Allikas: Kullo Vende isiklik arhiiv.

Anna Tõrvand-Tellmann naise füüsilisest arendamisest

Anna Tõrvand-Tellmanni elust küüditatuna: väljavõtteid Aade Vende kirjadest

Naissaadiku vastus perenaisele : [Asutava Kogu sõnavõtust]. *Kaja*, 1920, 02.03., lk 2. Naiste kohustusest osaleda metsaveol.

Ilulugemise kaitseks. *Vaba Maa*, 1920, 07.10., lk 2–3. Vastuseks Tallinna Teatajas nr 168 ilmunud „A” artiklile.

Karlson, A.; Tellmann, A. Kirjad toimetusele. *Vaba Maa*, 1921, 12.01., lk 7. Vastuväide teatele, et vaeslaste varjupaigas on sooja 10°C.

Proua Tellmann-Tõrvand enda tagandamisest. *Vaba Maa*, 1925, 26.03., lk 4.

Haridusministeeriumi administratiivvõim minu ametist tagandamise loos. *Päevaleht*, 1925, 30.04., lk 6–7.

A. Tõrvand-Tellmanni vastus haridusministri avalikule seletusele 1. maist s. a. *Vaba Maa*, 1925, 03.05., lk 4.

Mõtteid kodukaitse naisühingu tegevusest. *Kaitse Kodu*, 1927, nr 24, lk 924–925.

29. august 1929. aastal Kaitseväe Ühendatud Õppeasutistes. *Sõdur*, 1929, nr 35–36, lk 855–856, 858. Sh A. Tõrvand-Tellmanni pöördumine ja kõne Tallinna Naisseltsi esindajana allohvitseride koolile lipu annetamise puhul.

Kas võib moodne naine ise kosida enesele meest? : [küsitlus]. *Rahvaleht*, 1929, 26.11., lk 4.

Mida arvab naine meesriietusest : [küsitlus]. *Uudisleht*, 1930, 25.01., lk 3.

Naise iseloom ja riietus : [küsitlus]. *Tempo*, 1931, 04.12., lk 5.

Et ei korduks 1. detsember. *Kaitse Kodu*, 1931, nr 48–49, lk 1053.

Mari Raamot 60-aastane. *Kaitse Kodu*, 1932, nr 14, lk 473.

A. T.-T. Naiskodukaitse suvekursused. *Päevaleht*, 1933, 17.06., lk 6.

A. T.-T. Naiskodukaitse esindajad Lotta-Svärdi päevadel. *Päevaleht*, 1933, 22.07., lk 4.

Kas sobib? : [küsitlus: kas restoranis töötamine alandab naisi?]. *Uudisleht*, 1935, 06.12., lk 3.

Anna Tõrvand-Tellmanni tänuavaldus. *Uus Eesti*, 1940, 26.01., lk 6.

Kurzer Überblick über die deutsche Literaturgeschichte. T. 1., Bis zur zweiten Blütezeit: in leichtverständlicher Sprache. Reval, 1924. 62 lk.

Kindraliproua Tõrvand-Tellmann – Eesti meister kuulutuskülje poleemikas. Ilus Helena, kelle pärast puhkes Eesti troojasõda haridusministeeriumi ja kõrgema väejuhatuse vahel.

Allikas: Naiskongressi koorekiht. *Nool*, 1930, 08.11., lk 9

EE14, 560; [EVLP](#), 122; [KEV](#), 678; [Krikk](#), 154–162; [Mäelo 1](#), 114; [Naiskodukaitse](#), 13–15, 28, 143–144, 154; Nemvalts, 65; [NOPA3](#), 624, 775; Pullat, 403; RKAK, 10–12, 17–19, 26–27, 41–45; RKTT, 21–26, 30–42, 157, 177, 201, 213, 268, 356; Törvand, 18–19, 22–23; [Vjv](#), 31–32, 419; [AK prot nr 119](#), 895–896; [AK prot nr 127](#), 347–348; Esm 1928, [09.07.](#), 5; Kaitse Kodu, 1927, [nr 24](#), 924–925; 1929, [nr 47–48](#), 1251–1252; 2002, [nr 1](#), 19; KE 2017, nr 3, [46–55](#); KLTMT, 1929, [nr 41](#), 250; Naiste Hääl, 1929, [nr 12](#), 260–262; Nool 1930, [08.11.](#), 9; Pm 1926, [16.10.](#), 7; [13.11.](#), 2; Pvl 1925, [30.04.](#), 6–7; Rl 1933, [23.02.](#), 5; 1940, [18.01.](#), 10; Sd 1921, [22.03.](#), 3; Sirp 2007, [19.01.](#), 19; Södur, 1930, [nr 7–8](#), 166–167; TT 1921, [09.04.](#), 5; [28.05.](#), 3; [29.05.](#), 5; [07.06.](#), 3; TÜAK, 2006, 81, 84–85, 88; UE 1940, [18.01.](#), 6; VM 1925, [07.01.](#), 3; [11.01.](#), 3–4; [14.01.](#), 4; [14.02.](#), 4; [08.04.](#), 8; [18.04.](#), 8; [01.05.](#), 3; [29.05.](#), 4; [29.07.](#), 3; 1926, [19.02.](#), 7; [24.03.](#), 4; [13.11.](#), 4; 1927, [03.02.](#), 4; [10.02.](#), 4; 1936, [08.08.](#), 5; ÖL 1932, [02.09.](#), 1; [EAA.3148.1.176](#), 92; [EFA.104.0.64897](#); [EFA.104.0.64898](#); [ERA.15.2.391.9](#); [ERA.15.2.394](#), 14; [ERA.1131.1.145.2](#); [ERA.1131.1.145.8](#); [ERA.1131.1.145.41](#); ERA.1812.1.584; [ERA.5133.10.16544](#); ERAF.2-M/O.1.503; [TLA.186.1.472](#), 66; ERR Audioarhiiv, Ajavaod, [nr 13](#); ISIK; Kullo Vende isiklik arhiiv

Kasutatud allikad

Foto: RA [ERAF.2.1.1545.1](#) [Fragment]

ROSALIE VERNER

16.12.1880 Avanduse v, Virumaa – ?
Töoline

III Riigikogu (kuni 21.06.1926, astus tagasi)
Eesti Tööliste Partei, Tallinna ringkond

Eestis kommunistlikus agitatsioonis osalenud, selle eest vangistatud ja hiljem Nõukogude Liitu emigreerunud Rosalie Verner'i edasine elusaatus jääb saladuseks.

Algkooliharidusega Rosalie Verner (Werner) töötas 1920. või 1921. aastast Tallinnas Balti Puuvillavabrikus kuduajana. 1925 valiti ta vabriku töölisanemaks, oli ka haigekassa juhatuses. Oli Eesti Kiutööliste Ametiühisuse (lühikest aega ka selle juhatuses) ning Eestimaa Tööraha Partei liige kuni organisatsioonide sulgemiseni. 1922. või 1923. aastal astus Rosalie Verner kommunistlikku parteisse. Eesti Tööliste Partei Tallinna osakonna esimehe abi.

Arreteeriti 1926. aastal poliitilise tegevuse tõttu, teda süüdistati illegaalsesse kommunistlikku organisatsiooni (Eestimaa Kommunistliku Partei 3. internatsionaali sektiooni) kuulumises ning kommunistliku kirjanduse levitamises. Sel ajal oli lahutatud, tal oli 13-aastane tütar Leonora. Ülekuulamistoimikus ja kohtus on tema vanuseks 1926. aastal märgitud 36/37 aastat. Mõisteti kaheksaks aastaks sunnitööle, kuid vabastati 1929. aastal armuandmispalve alusel. Pärast vabastamist emigreerus Nõukogude Liitu ning sai NSVLi kodakondsuse. Eesti vanglast palvekirja alusel vabanemine tekitas aga kahtlusi ning mõne aja pärast heideti ta kommunistlikust parteist välja. On veel teada, et 1937. aastal töötas ta Leningradis vabrikutöölisena.

Balti Puuvillavabriku töölisanemad, paremalt teine Rosalie Verner.

Foto: RA [ERAF.2.1.1545.1](#)

Kasutatud allikad

3. Rkv, 48; BPH, 9; VjV, 54, 56, 445; Haigekassa, 1925, nr 4, 78; JT 1926, 10.09., 3; Karistusteated, 1926, nr 4, 56; 1929, nr 2, 85; Pm 1926, 08.09., 5; 09.09., 5; 10.09., 2; RT 1926, 26.06., 708; Töö ja Tervis, 1925, nr 4, 170; EAA.3585.1.124, 18; ERA.80.5.199a; ERA.927.1.433, 261–263; ERA.927.1.434; [ERAF.2.1.1545.1](#); [ERAF.24.2.2926](#); ERAF.25.2.1639; [TLA.1376.1.313](#)

KASUTATUD ALLIKAD JA KIRJANDUS

Teatmikud, uurimused, mälestused

1. **RKI** – I Riigikogu liikmed [Võrguväljaanne] / koost P. Viljamaa. Tallinn : Eesti Rahvusraamatukogu, 2019. 352 lk.
3. **RKv** – III Riigikogu valimised : 15.–17. mail 1926 = Élections au parlement : de 15.–17. mai 1926 / Riigi Statistika Keskbüroo. Tallinn, 1927. 48 lk.
4. **RKv** – IV Riigikogu valimised : 11.–13. maini 1929 = Élections au parlement : de 11.–13. mai 1929 / Riigi Statistika Keskbüroo ; koost A. Tooms. Tallinn : [s.n.], 1929. 52 lk.
5. **RKv** – V Riigikogu valimised 21.–23. maini 1932 = Élections au parlement : de 21.–23. mai 1932 / Riigi Statistika Keskbüroo ; koost A. Tooms. Tallinn, 1932. 52 lk.
- 12m – 12. märts : aasta riiklikku ülesehitustööd : 12. III 1934 – 12. III 1935. Tallinn : Isamaaliit, 1935. 66 lk.
- 100 – 100 silmapaistvat Eesti naist / koost M. Kivirand. Tallinn : Paradiis, 2017. 215 lk.
- 1000 – 1000 tartlast läbi aegade / koost L. Ainsoo, U. Ainsoo. Tartu : Liivimaa Mälu, 2003. 552 lk.
- 1905 – 1905. a. revolutsiooni päevilt : mälestiste kogu. Tallinn : Rahva Sõna, 1931. 160 lk.
- 1905aE – 1905. aasta Eestis: mälestused / koost ja komment T. Karjahärm. Tallinn : Argo, 2016. 464 lk.
- Aseri kool – Aseri kool : kooliteemaliste kirjutiste kogumik / Aseri Keskkool. Aseri, 1996. 73 lk.
- BP – Brendekenist Peegliini : Eesti ajakirjanduse biograafiline lühileksikon 1689–1940 / koost ja toim R. Kurvits ja A. Pallas. Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus, 2014. 193 lk.
- BPH – Balti Puuvillavabriku Haigekassa 1913–1933 / koost E. Rosenberg. Tallinn, 1933. 20 lk.
- EAT** – Eesti avalikud tegelased : eluloolisi andmeid. Tartu : Eesti Kirjanduse Selts, 1932. XII, 412 lk.
- EBL** – Eesti biograafiline leksikon. Tartu : Loodus, 1926–1929. 4 annet. XVIII, 644 lk. (Akadeemilise Ajaloo-Seltsi toimetused ; 2).
- EBLt** – Eesti biograafilise leksikoni täiendusköide. Tartu ; Tallinn : Loodus, 1940. XII, 404 lk. (Akadeemilise Ajaloo-Seltsi toimetised ; 10).
- EE2 1933 – Eesti entsüklopeedia. II. Tartu : Loodus, 1932–1933. Vihud 8–14. [6] lk., 1402 vrg.
- EE4 1934 – Eesti entsüklopeedia. IV. Tartu : Loodus, 1934. Vihud 22–28. [6] lk., 1422 vrg.
- EE6 1936 – Eesti entsüklopeedia. VI. Tartu : Loodus, 1935–1936. Vihud 36–42. [14] lk., 1400 vrg.
- EE7 1936 – Eesti entsüklopeedia. VII. Tartu : Loodus, 1936. Vihud 43–49. [6] lk., 1402 vrg.
- EE14 – Eesti entsüklopeedia. 14, Eesti elulood. Tallinn : Eesti Entsüklopeediakirjastus, 2000. 670 lk.
- Eenpalu – Eenpalu, A. Isamaa ilu hoielses : Kaarel Eenpalu 125. Tallinn : A. Eenpalu, 2013. 30 lk.
- Eesti arstid – Merila-Lattik, H. Eesti arstid 1940–1960. Pärnu : H. Merila-Lattik, 2000. 1200 lk.
- EKABL** – Eesti kunsti ja arhitektuuri biograafiline leksikon. Tallinn : Eesti Entsüklopeediakirjastus, 1996. 622 lk.
- EKBL** – Eesti kooli biograafiline leksikon / koost H. Ranap. Tallinn : Eesti Entsüklopeediakirjastus, 1998. 304 lk.
- EKL** – Eesti kirjanike leksikon / koost O. Kruus ja H. Puhvel. Tallinn : Eesti Raamat, 2000. 693 lk.
- ERAKT** – Eesti riigi-, avaliku- ja kultuurielu tegelased 1918–1938. I. Tallinn : Eesti Kunstnike Liit, 1939. 320 lk.
- ERE1 – Eesti rahva elulood. I osa, Sajandi sada elulugu kahes osas / Eesti Kirjandusmuuseum ja Ühendus „Eesti Elulood“ ; koost R. Hinrikus. Tallinn : Tänapäev, 2000. 511 lk.
- ETeadBL3** – Eesti teaduse biograafiline leksikon. 3. kd. [Võrguteavik] / Teadusajaloo ja Teadusfilosoofia Eesti Ühendus. Tallinn, 2013. 1494 lk.
- EV – Esiema veimevakk / Eesti Gaidtöö Keskus Roots. Eskilstuna, 1952. 24 l.
- EVLp** – Eesti Vabariigi loomispäevilt 1917–1925 : sündmuste ülevaade piltes ja kirjeldusis / kirjast ja väljaandja fotogr A. Vannas. Tallinn : A. Vannas, 1925. 202 lk.
- Jans – Jans, J. Mälestusi ja vaatlusi. Tartu : Ilmamaa, 2008. 408 lk. (Ajajõe tagant).
- Karjahärm** – Karjahärm, T. Konstantin Päts : poliitiline biograafia. I, Vabameelne opositsionäär (1874–1916). Tartu : Rahvusarhiiv, 2018. 511 lk. (Riigivanemad).
- KEV** – Küüditamine Eestist Venemaale : juuniküüditamine 1941 & küüditamised 1940–1953 / Eesti Represseeritute Registri Büroo (ERRB) ... [jt.] ; koost L. Õispuu. Tallinn, 2001. 895 lk. (Represseeritud isikute registrid ; raamat 6).
- KEVm2** – Küüditamine Eestist Venemaale : märtsiküüditamine 1949. 2. osa / Eesti Represseeritute Registri Büroo (ERRB) ... [jt.] ; koost L. Õispuu. Tallinn, 1999. 736 lk. (Represseeritud isikute registrid ; raamat 5).
- KM – Kool ja meie : Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi Tütarlaste Gümnaasium 1906–1944. Toronto : ENKS Tütarlaste Gümnaasiumi Vilistlaskogu Koondis Kanadas, 1976. 183 lk.
- Krikk** – Krikk, M. Kord Jumal löi rahva... Tallinn : Olion, 2005. 296 lk.
- Kruus** – Kruus, H. Oinaad : siseminister Oinasest, kommunist Kingissepast, sots.-revolutsionäär Kärnerist ja Eesti sotsiaaldemokraatiast. Tallinn : Vasar, 1919. 30 lk.
- Kurlents** – Kurlents, A. Karl Rumor : lühimonograafia. Lund : Eesti Kirjanike Kooperatiiv, 1963. 64 lk. (Meie kirjanikke ; 2).
- Kurs-Olesk – Minni Kurs-Olesk. Tallinn : Eesti Akadeemiliste Naiste Ühing, 1939. 84 lk.

- Laaman** – Laaman, E. Eesti iseseisvuse süünd. 1. Tartu : Loodus, 1936. 112 lk.
- Laar** – Laar, M. Eesti suured armastuslood. Tallinn : Varrak, 2017. 319 lk.
- Lattik** – Lattik, J. Teekond läbi öö. 1. osa : [mälestused]. Vadstena, 1950. 384 lk.
- Lepp1** – Lepp, M. 1905. aasta romantika : mälestused. I. Tartu : Noor-Eesti, 1922. 110 lk.
- Lepp2** – Lepp, M. 1905 aasta järellained : mälestused. II. Tallinn : Varrak, 1923. 128 lk.
- Leps** – Leps, A. Kui Eestit valitsesid juristid : välismaise professuuri panus eesti rahvusest juristide kasvatamisel Tartu Ülikooli õigusteaduskonnas aastatel 1889–1938. Eesti juristid poliitikas 1917–1940 ja nende hilisem saatus. Tallinn : Ortwil, 2009. 159 lk.
- Lään** – Lään, V. Kes on kes? Kes on kus? : kaugete maade eestlased : lühielulood. Tallinn : Olion, 2011. 1119 lk.
- Mäelo 1** – Mäelo, H. Eesti naine läbi aegade. 2., täiend. tr. Tallinn : Varrak, 1999. 288 lk.
- Mäelo 2** – Mäelo, H. Sammud edasi : mälestusi, vaatlusi, elamusi. Lund : Eesti Kirjanike Kooperatiiv, 1975. 256 lk.
- Mälestused2** – Mälestused iseseisvuse võitluspäevilt. II kd, Vabadussõda 1918–1920. Tallinn : Rahvaülikool, 1930. 432 lk.
- Naiskodukaitse** – Naiskodukaitse tegevuse ülevaade : algpäevist kuni 1938 aastani : [album] / koost E. Männik, E. Saral, L. Listakind. Tallinn : Naiskodukaitse Keskjuhatuse, 1939. 240 lk.
- Nemvalts** – Nemvalts [Kütt], R. Naiskodukaitse 1925–1940 ja 1991–2002 : ideed ja tegelikkus. Tartu : Atlex, 2008. 126 lk.
- NOPA1** – Baumann, E. jt. Poliitilised arreteerimised Eestis 1940–1988. Kd 1 / Eesti Represseeritute Registri Büroo (ERRB) ... [jt.] ; koost ja toim L. Õispuu. Tallinn, 1996. 757 lk. (Represseeritud isikute registrid ; raamat 1).
- NOPA2** – Baumann, E. jt. Nõukogude okupatsioonivõimu poliitilised arreteerimised Eestis 1940–1988. Kd 2 / Eesti Represseeritute Registri Büroo (ERRB) ... [jt.] ; koost L. Õispuu. Tallinn, 1998. 744 lk. (Represseeritud isikute registrid ; raamat 2).
- NOPA3** – Nõukogude okupatsioonivõimu poliitilised arreteerimised Eestis. Kd 3 / Eesti Vabariigi Justiitsministeerium ... [jt.] ; koost L. Õispuu. Tallinn : Eesti Represseeritute Registri Büroo, 2005. 960 lk. (Represseeritud isikute registrid ; raamat 3).
- Palgi** – Palgi, A. Enamlaste võimulolemine Rakveres ja Rakvere vabastamine. Rakvere : Rakvere Muuseumi Selts, 1936. 140 lk.
- Paramonov** – Paramonov, R. Eesti ühiskonna moderniseerumine avaliku privaattrasporti (voorimees ja takso) näitel 1900–1940 [Võrguteavik] / Tallinna Ülikool, humanitaarteaduste instituut ; doktoritöö juhend M. Pihlamägi. Tallinn : Tallinna Ülikool, 2019. 430 lk. (Tallinna Ülikool. Humanitaarteaduste dissertatsioonid).
- Peatükke** – Peatükke Eesti ajakirjanduse ajaloost 1900–1940 / koost E. Lauk. Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus, 2000. 263 lk.
- Poska-Grünthal** – Poska-Grünthal, V. See oli Eestis 1919–1944 : [mälestused]. Stockholm : Välis-Eesti & EMP, 1975. 180 lk.
- PsRk** – Põhiseadus ja Rahvuskogu / Rahvuskogu üldkoosoleku juhatuse väljaanne. Tallinn : Rahvuskogu, 1937. 576 lk.
- Pullat** – Pullat, R. Lootuste linn Peterburi ja eesti haritlaskonna kujunemine kuni 1917. Tallinn : Estopol, 2004. 504 lk.
- Punased aastad** – Punased aastad : mälestisi ja dokumente 1905. aasta liikumisest Eestis. I. Tartu : Eesti Kirjanduse Selts, 1932. 252 lk.
- Päts** – Päts, J. Kodu südames : mälestusi, kirju, dokumente / koost [ja toim] A. Velliste. Viimsi : Aade, 2013. 544 lk.
- Raadi** – Püttsepp, J. ; Ots, L. Kultuurilooline Raadi. Tallinn : Hea Lugu, 2018. 312 lk.
- Raamot, I.** – Raamot, I. Mälestused. 1 : [1914–1920. aastate ajaloosündmuste taustal]. Stockholm : Vaba Eesti, 1975. 355 lk.
- Raamot, M.** – Raamot, M. Minu mälestused : faksiimile / lisad: M. Kivi, M. Jürjo. Tartu : K. Henno, 2009. 403 lk.
- Raska** – Raska, L. Alma Ostra-Oinase elu ja tegevus (1886–1960) : bakalaureusetöö / Tallinna Ülikool, ajaloo instituut ; juhend H. Sepp. Tallinn, 2012. 80 lk.
- RevL2** – Revolutsiooni lipukandjad. 2. kd, Lühikesi ülevaateid Eestis tegutsenud väljapaistvate revolutsionääride elust ja tegevusest / EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituut, NLKP Keskkomitee Marksismi-Leninismi Instituudi filiaal. Tallinn : Eesti Raamat, 1972. 176 lk.
- RKAK** – Rukkilillesinised koolimütsid aegade keeristes : raamat Anna Tõrvand-Tellmanni Inglise Erakolledži endiste õpilaste elusaatustest / koost A. Jaama ; isikunimedede reg koost L. Suurmaa. Tallinn : Grenader, 2013. 480 lk.
- RKTT** – Rukkilillesinised koolimütsid Tallinna tänavail : raamat Anna Tõrvand-Tellmannist, tema koolist ja tema õpilastest / koost A. Jaama ; töörühm: H. Hödrejärvi ... jt. Tallinn : Varrak, 2006. 400 lk.
- Ruti** – Ruti raamat : artikleid, lugusid ja mälestusi : pühendusteos Rutt Hinrikusele / koost S. Olesk, J. Kronberg. Tartu : Eesti Kirjandusmuuseum, 2006. 392 lk.
- S100aruküla** – Sajandi 100 arukülalast 1918–2018 / MTÜ Aruküla Kultuuriselts ; toimkond: H. Reeder, G. Tomingas, M. Erbe. Aruküla, 2018. 111 lk.
- Selli** – Selli, E. Anna Leetsmanni elust ja tegevusest : [üliõpilastöö] / Tartu Riiklik Ülikool, NSV Liidu ajaloo kateeder ; juhend H. Moosberg. Tartu, 1966. 86 lk.
- Sillaots** – Sillaots, M. Sealtpoolt künniseid : tagasivaade. Tallinn : Kultuurileht, 2009. 175 lk.
- Stein-Anvelt** – Stein-Anvelt, A. Valguses ja varjus : unustamatuid inimesi ja sündmusi : [mälestusi V. Kingissepast ja J. Anveltist]. Tallinn : Eesti Raamat, 1988. 104 lk.
- Taska** – Taska, A. Kaarel Eenpalu. Lund, 1991. 284 lk.
- TO25** – Tarvitajateühing „Oma” 25 : 1913–1938. Tallinn : Tarvitajateühing „Oma”, 1938. 16 lk.
- TR2** – Tammine rahvas. 2. kd, Kaks aastakümnet rahvuslikku tegevust. Stockholm : Eesti Komitee Rootsis, 1965. 192 lk.

TRA – Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus 1907–1937 / koost M. Adamson. Tartu : Tartu Rätsepatöölise Ametiühisus, 1937. 247 lk.

Tõrvand – Tõrvand, J. Võitlustest Esimeses maailmasõjas ja kindral Kornilovi väes : päevaraamat / toim ja eess M. Jürjo. Tallinn : Grenader, 2009. 144 lk.

UT – Universitas Tartuensis : Eesti Vabariigi Tartu Ülikool ja üliõpilaskond sõnas ja pildis / koost mag. phil. B. Kangro. Lund : Eesti Kirjanike Kooperatiiv, 1970. 192 lk.

Vahtrre – Vahtrre, L. Eesti mees küsimustes ja vastustes ; Eesti naine küsimustes ja vastustes. Tallinn : Koolibri, 2009. 121 ; 119 lk.

Valge – Valge, J. Eesti parlament 1917–1940 : poliitiline ajalugu. Tallinn : Riigikogu Kantselei, Eesti Rahvusraamatukogu, 2019. 680 lk.

Veiderma – Veiderma, M. Tagasivaade eluteele. Tallinn : Eesti Keele Sihtasutus, 2009. 344 lk.

Vjv – Valitud ja valitsenud : Eesti parlamentaarsete ja muude esinduskogude ning valitsuste isikkoosseis aastail 1917–1999 / koost J. Toomla. Tallinn : Eesti Rahvusraamatukogu, 1999. 475 lk.

TÕS – Kiirats, M. ; Pöld, P. ; Tork, J. Tartu Õpetajate Seminar 1828–1928. Tartu : Tartu Õpetajate Seminari Vilistlaskogu, 1929. XII, 528 lk.

Ühendus – Eesti Üliõpilaste Selts „Ühendus” 1906–1931. Tartu, 1931. 80 lk.

Ajakirjad ja jätkväljaanded, aastaraamatud, stenogrammid

1. RK prot – I Riigikogu protokollid

2. RK prot – II Riigikogu protokollid

4. RK prot – IV Riigikogu protokollid

5. RK prot – V Riigikogu protokollid

AK prot – Asutava Kogu protokollid

Ariadne Lõng

AT 4 – Ajaloolaseid töid IV

EAM prot – Eesti Ajutise Maanõukogu protokollid

Eesti Ajalugu

Eesti Arst

Eesti Kommunist

Eesti Kool – Eesti Kool : Eesti töörahva koolivalitsuse ja kooliõpetajate kongressi täidesaatva komitee häälekandja

Eesti Naine

Eesti Noorus

ENLa – Eesti Naisorganisatsioonide Liidu aastaraamat

ENSVT – Eesti NSV Teataja

ENSVTI – Eesti NSV Teataja lisa

EPK – Eesti pedagoogika ja kool

EÜVT – Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu ja Valitsuse Teataja

Haigekassa – Haigekassa : Eestimaa Haigekassade Liidu häälekandja

IA100 – Eesti 100 : Täieline Eesti Vabariik : ajakirja Imeline Ajalugu eriväljaanne

Kaitse Kodu

Karistusteated

KE – Kultuur ja Elu

Keel ja Kirjandus

KLTMT – K. L. Tallinna Maleva Teated

Maanaine

Maret

Naiste Hääl

NN – Nõukogude Naine

RaK – Rahvuskogu: teine koda: stenograafilised aruanded

RNK – Riiginõukogu stenograafilised aruanded

RT – Riigi Teataja

T – T : populaar-tehniline ajakiri : tehniliste tööde juhatajate, teemeistrite ja rühmajuhtide kutseühingute ajakiri raudtee ehituse alal

TKK – Töölise kalender-käsiraamat 1934

Triinu

Tuna

Töö ja Tervis

TÜAK – Tartu Ülikooli ajaloo küsimusi XXXV

Varamu

Vikerkaar

Õigus

Õitsituled

Ajalehed

Edasi – Edasi : Venemaa Kommunistline (enamlaste) Partei Peterburi Eesti osakonna häälekandja

EEks – Eesti Ekspress

Esm – Esmaspäev

ET:ETSN – Eesti Teataja: Eesti Tööraha ja Sõjaväelaste Nõukogu Täidesaatva Komitee häälekandja

JT – Järva Teataja

Jutuleht

Kaja

MH – Maa Häääl : maarahva ajaleht

Nool

NÕ – Nõukogude Õpetaja

PKom – Pärnu Kommunist

Pm – Postimees

PmP – Postimees: Pärnu väljaanne

Pvl – Päevaleht

RH – Rahva Häääl

RI – Rahvaleht

RS – Rahva Sõna

Sd – Sotsialdemokrat : Eestimaa Sotsialdemokraatlise Ühenduse häälekandja

Sirp

SV – Sirp ja Vasar

Teataja (Nissi) – Teataja : Nissi valla ajaleht

Teataja = Estnisk tidning

TT – Tallinna Teataja

UE – Uus Eesti

Uud – Uudised

VE – Vaba Eestlane = Free Estonian

VEe – Välis-Eesti : sõltumatu informatsiooni, kultuuriküsimuste ja majanduse ajaleht

VES – Vaba Eesti Sõna

VM – Vaba Maa

VN – Vaba Naine

VT – Virumaa Teataja

VäU – Väändra Uudised

ÕL – Õpetajate Leht

ÜU – Ühistegelised Uudised

Seadusandlike kogude liikmete nimekirju

Asutava Kogu ja Riigikogu I–V koosseisust tagasiastunud ning Eesti Ajutise Maanõukogu liikmete nimekirjad ERA.80.5.199a

Asutava Kogu liikmete nimekiri ERA.15.2.391

Asutava Kogu komisjonide nimekiri ERA.15.2.394

Eesti Asutava Kogu valimiste peakomitee teatab, et Eesti Asutava Kogu liikmete koosseis Asutava Kogu avamise päevaks 23. aprillil 1919. järgmiselt kujunes. *Riigi Teataja*, 1919, 30.04., lk 229–231.

Asutava Kogu juhatus teadaanne Riigikogu valimiste tagajärgede üle. *Riigi Teataja*, 1920, 20.12., lk 1739–1741.

Riigikogu I koosseisu liikmete nimekirjaraamat ERA.80.1.158

Riigikogu liikmete teated Riigikogust tagasiastumise kohta ERA.80.1.163

Riigikogu komisjonide loetelu ja nende koosseisude nimekirjad ERA.80.1.182

Riigikogu juhatus teadaanne II Riigikogu valimiste tagajärgede üle. *Riigi Teataja*, 1923, 31.05., lk 585–587.

3. RKv – III Riigikogu valimised : 15.–17. mail 1926 = Élections au parlement : de 15.–17. mai 1926 / Riigi Statistika Keskbüroo. Tallinn, 1927. 48 lk.

Riigikogu valimiste peakomitee teadaanne III Riigikogu valimiste tagajärgede üle. *Riigi Teataja*, 1926, 15.06., lk 675–676.

4. RKv – IV Riigikogu valimised : 11.–13. maini 1929 = Élections au parlement : de 11.–13. mai 1929 / Riigi Statistika Keskbüroo ; koost A. Tooms. Tallinn : [s.n.], 1929. 52 lk.

IV Riigikogu liikmete nimekiri. *Riigi Teataja Lisa*, 1929, 15.06., lk 1229–1230.

5. RKv – V Riigikogu valimised 21.–23. maini 1932 = Élections au parlement : de 21.–23. mai 1932 / Riigi Statistika Keskbüroo ; koost A. Tooms. Tallinn, 1932. 52 lk.

Riigikogu V koosseisu liikmete nimekiri. *Riigi Teataja Lisa*, 1932, 15.06., lk 1349–1350.

Rahvuskogu Esimese Koja liikmete nimekiri. *Riigi Teataja Lisa*, 1937, 19.01., lk 209–210.

Rahvuskogu Teise Koja valitud liikmete nimekiri. *Riigi Teataja Lisa*, 1937, 29.01., lk 409.

Riigivolikogu liikmete nimekiri; Riiginõukogu üldisse koosseisu kuuluvate isikute nimekiri. *Riigi Teataja Lisa*, 1938, 07.04., lk 1293–1295.

Mäluasutused ja nende andmekogud

[E-varamu](#) – Eesti raamatukogude, muuseumide ja arhiivide ühine otsinguportaal

[Eesti Pedagoogika Arhiivmuuseum](#) / Tallinna Ülikool

[EKM](#) – Eesti Kirjandusmuuseumi failirepositoorium Kivike

[ERR Audioarhiiv](#) [Kasut 01.03.2020]

[ISIK](#) – Eesti biograafiline andmebaas / Eesti Kirjandusmuuseum

[MUIS](#) – Eesti muuseumide veebivärv

[RA](#) – Rahvusarhiiv

[TLA](#) – Tallinna Linnaarhiiv

[VEPER](#) – väliseesti isikulooline andmebaas / Tallinna Ülikooli Akadeemiline Raamatukogu

Internetiallikad

[Eesti Vabariigi teenetemärgid](#) [Kasut 01.03.2020]

[Haudi](#) – kalmistute register [Kasut 01.03.2020]

[Kaitseliidu galerii](#) [Kasut 01.03.2020]

[Жертвы](#) – Жертвы политического террора в СССР. Дополнения (версия от 13.12.2016) [Kasut 01.03.2020]

[Tartu kalmistute kaardirakendus](#) [Kasut 01.03.2020]

Lühendid

akl – Asutava Kogu liige

ij – istungjärk

prot – protokoll

v – vald; veerg

II NAISED EESTI PARLAMENDIS

1992–2019

NAISED RIIGIKOGU VII–XIII KOOSSEISUS

Annely Akkermann – XII	Talvi Märja – VIII
Yoko Alender – XIII	Kristiina Ojuland – VII, VIII, IX, X, XI, XII***
Krista Aru – XIII	Tiina Oraste – XI
Maire Aunaste – XIII	Anneli Ott – XIII
Tiina Benno – VII	Kadri Ottis – VIII
Maimu Berg – XII	Liisa Oviir – XIII
Ivi Eenmaa – IX, X*, XI, XIII	Siiri Oviir – VII, VIII, IX, X, XI**
Margi Ein – X	Eevi Paasmäe – XIII
Sirje Endre – IX	Jaana Padrik – IX
Ene Ergma – X, XI, XII	Liisa-Ly Pakosta – XI, XII, XIII*
Epp Haabsaar – VII	Urve Palo – XII, XIII
Monika Haukanõmm – XIII	Keit Pentus-Rosimannus – X*, XI, XII, XIII
Liia Hänni – VII, VIII, IX, X*	Kairit Pihlak – XII*
Kaia Iva – XI, XII	Heljo Pikhof – XI, XII, XIII
Olga Ivanova – XIII	Barbi Pilvre – XII, XIII
Karin Jaani – VII, VIII	Nelli Privalova – IX, X, XI
Tatjana Jaanson – XII	Heidy Purga – XIII
Kadri Jäätma – IX	Eve Pärnaste – VII
Etti Kagarov – XII, XIII*	Kadi Pärnits – X
Helle Kalda – X, XI	Ülle Rajasalu – X, XI, XII*
Nelli Kalikova – X	Laine Randjärv (Jänes) – X*, XI, XII, XIII
Kaja Kallas – XII	Valve Raudnask – VIII
Tiina Kangro – XIII	Mailis Reps (Rand) – X, XI, XII, XIII
Katrin Karisma-Krumm – XI	Reet Roos – X, XII
Ene Kaups – XI	Viive Rosenberg – IX, X
Mari-Ann Kelam – IX, XI	Aino Runge – VIII
Liina Kersna – XIII	Katrin Saks – X, XI**, XII*
Krista Kilvet – VII, VIII	Erika Salumäe – IX, XI***
Valve Kirsipuu – VII, VIII, IX	Kersti Sarapuu – XI***, XIII
Signe Kivi – IX, X, XIII*	Evelyn Sepp – IX, X, XI
Liis Klaar – IX	Kadri Simson (Must) – XI, XII, XIII
Siret Kotka – XII, XIII	Siiri Sisask – X
Kaja Kreisman – XII	Anne Sulling – XIII
Merle Krigul – VII	Olga Sõtnik – XI, XII
Elle Kull – X, XI	Aime Sügis – VII
Külliki Kübarsepp – XIII	Karin Tammemägi – XIII
Helmen Kütt – XII, XIII	Laine Tarvis – VIII, IX
Viktoria Ladõnskaja-Kubits – XIII	Urve Tiidus – XI*, XII, XIII
Maris Lauri – XIII	Ela Tomson – X
Marju Lauristin – VII, IX	Yana Toom – XII, XIII***
Katrin Linde – VII	Vilja Toomast (Savisaar) – X, XI, XII*, XIII
Tiina Lokk-Tramberg – XII	Olli Toomik – VII
Oudekki Loone – XIII	Terje Trei – XI, XII, XIII
Inara Luigas – X, XI, XII, XIII	Mai Treial – VIII, IX, X, XI
Aet Maatee – XIII*	Ester Tuiksoo – XI, XII
Maret Maripuu – IX, X, XI, XII	Marika Tuus-Laul – X, XI, XII, XIII
Maret Merisaar – XI	Liina Tõnisson – VII, VIII, IX, X, XI
Marianne Mikko – XII, XIII	Andra Veidemann – VII, VIII
Tatjana Muravjova – X, XI	Valentina Võssotskaja – IX

* astus tagasi Riigikogu liikmeks saamise päeval

** volitused lõpetas Riigikohtu otsus seoses valimisega Euroopa Parlamenti

*** Riigikogus väga lühikest aega (alla 10 päeva)

NAISLIHKMED RIIGIKOGU KOOSSEISUDES

VII RIIGIKOGU (30. september 1992 – 10. märts 1995) 16 naist (13%)	Tiina Benno, Epp Haabsaar, Liia Hänni, Karin Jaani, Krista Kilvet, Valve Kirsipuu, Merle Krigul, Marju Lauristin, Katrin Linde, Kristiina Ojuland, Siiri Oviir, Eve Pärnaste, Aime Sügis, Olli Toomik, Liina Tõnisson, Andra Veidemann
VIII RIIGIKOGU (11. märts 1995 – 13. märts 1999) 14 naist (11%)	Liia Hänni, Karin Jaani, Krista Kilvet, Valve Kirsipuu, Talvi Märja, Kristiina Ojuland, Kadri Ottis, Siiri Oviir, Valve Raudnask, Aino Runge, Laine Tarvis, Mai Treial, Liina Tõnisson, Andra Veidemann
IX RIIGIKOGU (14. märts 1999 – 21. märts 2003) 21 naist (16%)	Ivi Eenmaa, Sirje Endre, Liia Hänni, Kadri Jäätma, Mari-Ann Kelam, Valve Kirsipuu, Signe Kivi, Liis Klaar, Marju Lauristin, Maret Maripuu, Kristiina Ojuland, Siiri Oviir, Jaana Padrik, Nelli Privalova, Viive Rosenberg, Erika Salumäe, Evelyn Sepp, Laine Tarvis, Mai Treial, Liina Tõnisson, Valentina Vössotskaja
X RIIGIKOGU (22. märts 2003 – 26. märts 2007) 29 naist (18%)	Ivi Eenmaa*, Margi Ein, Ene Ergma, Liia Hänni*, Laine Jänes (Randjärv)*, Helle Kalda, Nelli Kalikova, Signe Kivi, Elle Kull, Inara Luigas, Maret Maripuu, Tatjana Muravjova, Kristiina Ojuland, Siiri Oviir, Keit Pentus*, Nelli Privalova, Kadi Pärnits, Ülle Rajasalu, Mailis Reps, Reet Roos, Viive Rosenberg, Katrin Saks, Vilja Savisaar, Evelyn Sepp, Siiri Sisask, Ela Tomson, Mai Treial, Marika Tuus, Liina Tõnisson
XI RIIGIKOGU (27. märts 2007 – 26. märts 2011) 35 naist (25%)	Ivi Eenmaa, Ene Ergma, Kaia Iva, Laine Jänes (Randjärv), Helle Kalda, Katrin Karisma-Krumm, Ene Kaups, Mari-Ann Kelam, Elle Kull, Inara Luigas, Maret Maripuu, Maret Merisaar, Tatjana Muravjova, Kristiina Ojuland, Tiina Oraste, Siiri Oviir**, Liisa-Ly Pakosta, Keit Pentus, Heljo Pikhof, Nelli Privalova, Ülle Rajasalu, Mailis Reps, Katrin Saks**, Erika Salumäe*, Kersti Sarapuu***, Vilja Savisaar, Evelyn Sepp, Kadri Simson (Must), Olga Sõtnik, Urve Tiidus*, Terje Trei, Mai Treial, Ester Tuiksoo, Marika Tuus, Liina Tõnisson
XII RIIGIKOGU (27. märts 2011 – 23. märts 2015) 34 naist (23%)	Annely Akkermann, Maimu Berg, Ene Ergma, Kaia Iva, Tatjana Jaanson, Etti Kagarov, Kaja Kallas, Kaja Kreisman, Siret Kotka, Helmen Kütt, Tiina Lokk-Tramberg, Inara Luigas, Maret Maripuu, Marianne Mikko, Kristiina Ojuland**, Liisa-Ly Pakosta, Urve Palo, Keit Pentus-Rosimannus, Kairit Pihlak*, Heljo Pikhof, Barbi Pilvre, Ülle Rajasalu*, Laine Randjärv, Mailis Reps, Reet Roos, Katrin Saks*, Vilja Savisaar-Toomast*, Kadri Simson, Olga Sõtnik, Urve Tiidus, Yana Toom, Terje Trei, Ester Tuiksoo, Marika Tuus-Laul
XIII RIIGIKOGU (24. märts 2015 – 29. märts 2019) 39 naist (25%)	Yoko Alender, Krista Aru, Maire Aunaste, Ivi Eenmaa, Monika Haukanõmm, Olga Ivanova, Etti Kagarov*, Tiina Kangro, Liina Kersna, Signe Kivi*, Siret Kotka, Külliki Kübarsepp, Helmen Kütt, Viktoria Ladõnskaja-Kubits, Maris Lauri, Oudekki Loone, Inara Luigas, Aet Maatee*, Marianne Mikko, Anneli Ott, Liisa Oviir, Eevi Paasmäe, Liisa-Ly Pakosta*, Urve Palo, Keit Pentus-Rosimannus, Heljo Pikhof, Barbi Pilvre, Heidi Purga, Laine Randjärv, Mailis Reps, Kersti Sarapuu, Kadri Simson, Anne Sulling, Karin Tammemägi, Urve Tiidus, Yana Toom*, Vilja Toomast, Terje Trei, Marika Tuus-Laul

* astus tagasi Riigikogu liikmeks saamise päeval

** volitused lõpetas Riigikohtu otsus seoses valimisega Euroopa Parlamenti

*** Riigikogus väga lühikest aega (alla 10 päeva)

NAISLIIKMED VALIMISNIMEKIRJADES

EESTI KESKERAKOND	1995 – Krista Kilvet, Siiri Oviir, Valve Raudnask, Aino Runge, Laine Tarvis, Liina Tõnisson, Andra Veidemann 1999 – Siiri Oviir, Nelli Privalova, Viive Rosenberg, Erika Salumäe, Evelyn Sepp, Laine Tarvis, Liina Tõnisson 2003 – Helle Kalda, Inara Luigas, Siiri Oviir, Nelli Privalova, Mailis Rand (Reps), Viive Rosenberg, Vilja Savisaar, Evelyn Sepp, Marika Tuus, Liina Tõnisson 2007 – Helle Kalda, Inara Luigas, Kadri Must (Simson), Siiri Oviir, Nelli Privalova, Mailis Reps, Kersti Sarapuu, Vilja Savisaar, Evelyn Sepp, Olga Sõtnik, Marika Tuus 2011 – Siret Kotka, Inara Luigas, Mailis Reps, Vilja Savisaar-Toomast, Kadri Simson, Olga Sõtnik, Yana Toom, Ester Tuiksoo, Marika Tuus-Laul 2015 – Olga Ivanova, Siret Kotka, Oudekki Loone, Anneli Ott, Eevi Paasmäe, Mailis Reps, Kersti Sarapuu, Kadri Simson, Karin Tammemägi, Yana Toom, Marika Tuus-Laul
EESTI KODANIK	1992 – Tiina Benno, Katrin Linde, Aime Sügis
EESTI RAHVUSLIKU SÕLTUMATUSE PARTEI	1992 – Epp Haabsaar, Eve Pärnaste
EESTI REFORMIERAKOND	1995 – Valve Kirsipuu, Kristiina Ojulang 1999 – Valve Kirsipuu, Signe Kivi, Maret Maripuu, Kristiina Ojulang 2003 – Ivi Eenmaa, Laine Jänes (Randjärv), Signe Kivi, Maret Maripuu, Tatjana Muravjova, Kristiina Ojulang, Keit Pentus, Ülle Rajasalu 2007 – Ivi Eenmaa, Laine Jänes (Randjärv), Katrin Karisma-Krumm, Ene Kaups, Maret Maripuu, Tatjana Muravjova, Kristiina Ojulang, Keit Pentus, Ülle Rajasalu, Urve Tiidus, Terje Trei 2011 – Kaja Kallas, Tiina Lokk-Tramberg, Maret Maripuu, Kristiina Ojulang, Keit Pentus-Rosimannus, Ülle Rajasalu, Laine Randjärv, Urve Tiidus, Terje Trei 2015 – Yoko Alender, Ivi Eenmaa, Liina Kersna, Signe Kivi, Maris Lauri, Keit Pentus-Rosimannus, Heidi Purga, Laine Randjärv, Anne Sulling, Urve Tiidus, Vilja Toomast, Terje Trei
EESTI VABAERAKOND	2015 – Krista Aru, Monika Haukanõmm, Külliki Kübarsepp
EESTIMAA RAHVALIIT	2003 – Margi Ein, Mai Treial 2007 – Erika Salumäe, Mai Treial, Ester Tuiksoo
ERAKOND EESTIMAA ROHELISED	2007 – Maret Merisaar
ISAMAA JA RES PUBLICA LIIT	2007 – Ene Ergma, Kaia Iva, Mari-Ann Kelam, Elle Kull, Tiina Oraste, Liisa-Ly Pakosta 2011 – Annely Akkermann, Ene Ergma, Kaia Iva, Kaja Kreisman, Liisa-Ly Pakosta, Reet Roos 2015 – Maire Aunaste, Tiina Kangro, Viktoria Ladõnskaja-Kubits, Liisa-Ly Pakosta
ISAMAA	1992 – Karin Jaani, Merle Krigul, Kristiina Ojulang
ISAMAALIIT	1999 – Sirje Endre, Kadri Jäätma, Mari-Ann Kelam, Jaana Padrik

KOONDERAKOND	1999 – Ivi Eenmaa, Mai Treial
KOONDERAKONNA JA MAARAHVA ÜHENDUS	1995 – Talvi Märja, Kadri Ottis, Mai Treial
MEIE KODU ON EESTIMAA	1999 – Valentina Võssotskaja
MÕÕDUKAD	1992 – Liia Hänni, Valve Kirsipuu, Marju Lauristin 1995 – Liia Hänni 1999 – Liia Hänni, Liis Klaar, Marju Lauristin 2003 – Liia Hänni, Kadi Pärnits, Katrin Saks
PAREMPOOLSED	1995 – Karin Jaani
RAHVARINNE	1992 – Krista Kilvet, Siiri Oviir, Olli Toomik, Liina Tõnisson, Andra Veidemann
SOTSIAALDEMOKRAATLIK ERAKOND	2007 – Katrin Saks, Heljo Pikhof, Liina Tõnisson 2011 – Maimu Berg, Tatjana Jaanson, Etti Kagarov, Helmen Kütt, Marianne Mikko, Urve Palo, Kairit Pihlak, Heljo Pikhof, Barbi Pilvre, Katrin Saks 2015 – Etti Kagarov, Helmen Kütt, Inara Luigas, Aet Maatee, Marianne Mikko, Liisa Oviir, Urve Palo, Heljo Pikhof, Barbi Pilvre
ÜHENDUS VABARIIGI EEST - RES PUBLICA	2003 – Ene Ergma, Nelli Kalikova, Elle Kull, Reet Roos, Siiri Sisask, Ela Tomson

SELGITUSI

Alates 1992. aastast on Riigikogu koosseisude ja tegevuse kohta olemas detailsed andmed ning regulaarselt on ilmunud mitu väljaannet. Kõige põhjalikumad on statistikakogumikud, neid on ilmunud viis: esimesena kolme koosseisu koondkogumik, edasi koosseisude kaupa. **Riigikogu statistikakogumikud: VII, VIII ja IX koosseis, X koosseis, XI koosseis, XII koosseis, XIII koosseis.** Sealt leiab täpseid andmeid Riigikogu liikmete kohta alates valimistest ja tegutsemisest fraktsioonides, komisjonides, välisdelegatsioonides, parlamendirühmades jm ühendustes kuni osalemiseni seaduseelnõude väljatöötamisel. Istungite stenogrammid on kättesaadavad Riigikogu kodulehel (riigikogu.ee), valimisnimekirjad ja -tulemused riigi valimisteenistuse kodulehel (valimised.ee). Alates IX koosseisust on ilmunud Riigikogu liikmete elulooülevaated „**101 lühielulugu**“: [Riigikogu IX koosseis](#), [Riigikogu X koosseis](#), [Riigikogu XI koosseis](#), [Riigikogu XII koosseis](#), [Riigikogu XIII koosseis](#) (ka inglise keeles, „101 biographies“). Kogu neis ilmunud infot ei ole siin korratud, välja on toodud olulisim, mida põgusalt täiendavad mõttekillud Riigikogus tehtud tööst ja naiste osalusest poliitikas. Fotod on pärit Riigikogu arhiivist.

Aastatel 1992–2019 on Riigikogus olnud 98 naist. Neist kaks (Aet Maatee ja Kairit Pihlak) ei ole reaalselt ühegi koosseisu töös osalenud ja seetõttu nende elulugu väljaandes ei ole. XIII Riigikogu koosseisu lõpu seisuga oli Riigikogu viies koosseisus tegutsenud 2 naist (Kristiina Ojuland ja Liina Tõnisson), neljas 6 ja kolmes 12. Riigikogu juhatusse on valitud 6 naist. Ene Ergma oli Riigikogu esimees kolmes koosseisus aastatel 2003–2006 ja 2007–2014. Riigikogu esimene nais-aseesimees oli Siiri Oviir (1999–2001), hiljem on aseesimehed olnud ka Maret Maripuu ja Ene Ergma (2006–2007), Kristiina Ojuland (2007–2009), Keit Pentus-Rosimannus (2009–2010) ja Laine Randjärv (2011–2014). Komisjonides on naiste esindatus koosseisuti küllaltki erinev. Kõige vähem on naisi olnud keskkonna- ja maaelukomisjonis, kõige rohkem Euroopa Liidu asjade, sotsiaal- ja kultuurikomisjonis. Ainuke komisjon, mida naised pole kordagi juhtinud (esimees/aseesimees olnud) on keskkonnakomisjon, vaid korra on ühel neist kohtadest olnud naine maaelu-, riigikaitse- ja õiguskomisjonis.

Kaheksa naist on kuulunud ka Euroopa Parlamenti.

ANNELY AKKERMANN

XII Riigikogu (2011–2015)

Anneli Akkermann on sündinud 5. oktoobril 1972 Kihnu saarel. Keskkooli lõpetas ta Pärnus 1990. a ja Tartu Ülikooli majandusteaduskonna 2009. a.

Tööd alustas ta Pärnu Kommertspanga sekretärina (1990–1991). On osalenud mitme äriühingu ja sihtasutuse juhtimises: oli ASi Kihnurand juhatuse (1991–2006) ja nõukogu liige (2006–2009), SA Avatud Kihnu Fond juhatuse liige (1992–2009), ASi Kihnu Veeteed juhatuse liige jm.

Kohalike omavalitsuste valimistel on ta kandideerinud 1996. a-st, tollal üksik-kandidaadina Kihnu vallas, valituks ei osutunud. Kõigil järgnevatel valimistel on teda saatnud edu (1999–2005 Kihnus ja alates 2009 Pärnus). 2005–2009 oli Anneli Akkermann Kihnu vallavanem. Tema ametisoleku ajal käivitus Kihnu Majanduse OÜ, rekonstrueeriti sadam ja Kihnu muuseum, ehitati lennuväljahoone, avati lasteaed ja rajati jäätmejaam... ja Kihnu eelarve oli plussis.

2009. a kohalike omavalitsuste valimistel oli ta Isamaa ja Res Publica Liidu Pärnu linnapeakandidaat; sai abilinnapeaks rahanduse alal. Kuulus linnavolikokku ka 2015–2017. XII Riigikogu valimistel sai Anneli Akkermann 3257 häälega ringkonnamandaadi. Riigikogus kuulus ta keskkonnakomisjoni ja riigieelarve kontrolli erikomisjoni. XIII Riigikogu valimiskünnis jäi ületamata. XIV Riigikogu valimistel kandideeris ta Reformierakonna nimekirjas, kogus 2397 häält ja sai ringkonnamandaadi.

Anneli Akkermann on seisukohal, et Eesti poliitikas on liiga vähe naisi ning et poliitika ja üldse kogu ühiskond vajaksid palju enam naiselikku hoolivust ja empaatiat, sookvoote ta aga ei poolda.

Ta on kolme lapse ema.

101 lühielulugu: [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 9.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#)

YOKO ALENDER

XIII Riigikogu (2015–2019)

Yoko Alender on sündinud 13. juunil 1979 Tallinnas. Lõpetas Eesti Kunstiakadeemia 2010. a arhitektuurimagistrina. Töötanud arhitekti ja projektijuhina, olnud OÜde Kultorg ning Zizi & YoYo asutaja- ja juhatuse liige. 2008–2012 oli Tallinna kultuuriväärtuste ameti peaspetsialist ning 2012–2014 Kultuuriministeeriumi arhitektuuri- ja disaininõunik. 2012. a lõi oma ettevõtte Yoko Oma OÜ. Ta on olnud paljude ürituste ja loominguliste projektide korraldaja ja juht. Laulja Urmas Alenderi tütreana on tegelenud ka isa loomingujäädvustamisega.

Osales 2013. a Isamaa ja Res Publica Liidu nimekirjas kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas ja 2014. a Euroopa Parlamendi valimistel, valituks ei osutunud. Oli linnavalikogu liige 2013–2015. Riigikogu valimistel 2015. a kandideeris Reformierakonna nimekirjas, kogus üle 2700 hääle ja sai ringkonnamandaadi. Töötas kultuurikomisjonis ja rahvastikukriisi lahendamise probleemkomisjonis. Edukad olid ka 2017. a kohalike omavalitsuste ja 2019. a XIV Riigikogu valimised (997 häält ja ringkonnamandaat).

Ta on väitnud, et Riigikogu on see töökoht tema elus, kuhu jõudmine on võtnud kõige kauem aega ja nõudnud kõige pikemat ja põhjalikumat ettevalmistust.

Erialalt arhitekt, väärtustab ta keskkonda, naise ja emana võrdõiguslikkust ning võrdset kohtlemist. Tema algatusel loodi XIII Riigikogus võrdse kohtlemise toetusrühm. Yoko usub, et naised peaksid juhtivatel kohtadel, parlamendis ja valitsuses olema rohkem esindatud ning et valitsemine ja parlament peaksid olema avatud ja läbipaistvad. Eesti on nii väike, iga inimene peab tundma, et saab oma mured ja ideed otsustajatele edasi anda.

Yoko Alenderil on neli last.

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 7.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Koppel, Annika. Avatuse eest seistes. *Eesti Naine*, 2015, nr 12, lk 56-59.

KRISTA ARU

XIII Riigikogu (2015–2019)

Krista Aru on sündinud 1. augustil 1958 Ida-Virumaal Mäetaguse vallas. Ta lõpetas 1981. a Tartu Ülikoolis ajakirjanduse eriala, 1992. a omandas samas magistrikraadi ja 2010. a Tallinna Ülikoolis doktorikraadi.

Ta on töötanud Tartu Ülikooli ajakirjanduse osakonnas (1981–1993), olnud Eesti Kirjandusmuuseumi (1995–2005) ja Eesti Rahva Muuseumi (2006–2012) kauaaegne direktor. 2019. a sai Krista Arust Tartu Ülikooli raamatukogu juhataja. Ta on avaldanud uurimusi ja artikleid Eesti ajakirjanduse ajaloost ning kaks monograafiat: „Üks kirk, kolm mõõdet. Peatükke eesti toimetaja-kesksest ajakirjandusest” (2008) ja „Jaan Tõnisson – rahvajuht ja riigivanem” (2019). Ta on saanud Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali aasta-preemia (2005) ja aasta kodaniku aunimetuse (2012).

Kandideeris XIII Riigikogu valimistel Eesti Vabaerakonna nimekirjas, sai üle 2500 hääle ja ringkonnamandaadi, erakonda ei astunud. Töötas kultuurikomisjonis ja julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjonis, viimasel aastal oli ka fraktsiooni aseesimees. Rohkem valimistel osalenud ei ole.

Krista Aru on arutlenud: „Osutudes aastal 2015 valituks ja tulnud tööle Riigikogusse, poleks ma kuidagi osanud arvata, et näen siin nii palju erinevaid asju, et õpin nii palju uut inimeste, riigi ja iseenda kohta. See on olnud väga huvitav aeg ja kogemus, millega ei saagi midagi muud võrrelda, sest see ongi üks ja ainus: kuuluda Eesti kõige tähtsamasse kogusse ja töötada Toompea lossis. Ma arvan, et mida suuremal hulgal inimestel selline võimalus on, seda terviklikum ja tugevam on kogu ühiskond.”

Autasud

[Valgetähe III klassi teenetemärk](#) (2000)

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 8.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Krista Aru: laisk inimene leiab võimaluse, kuidas Riigikogus mitte midagi teha. [Õhtuleht](#), 2018, [01.10](#).

MAIRE AUNASTE

XIII Riigikogu (2015–2019)

Maire Aunaste on sündinud 7. novembril 1953 Tartus. 1983. a lõpetas ta Tartu Ülikoolis ajakirjanduse eriala. Pärast lõpetamist asus tööle Eesti Televisioonis: algul uudistesaadete toimetaja ja reporterina (1983–1991), hiljem meelelahutus- ja vestlussaadete autori ja saatejuhina (1991–1998, 2004–2014). Olnud ka Raadio 2 ja Vikerraadio muusikasaadete autor (1994–1997, 2004–2013), avaldanud raamatuid, astunud üles monoetenduses.

Kandideeris Riigikogu valimistel 2015. a Isamaa ja Res Publica Liidu nimekirjas Võru-, Valga- ja Põlvamaa valimisringkonna esinumbrina, kogus 679 häält ja osutus valituks. Töötas sotsiaalkomisjonis ja rahvastikukriisi lahendamise probleemkomisjonis, kaks aastat väliskomisjonis. Rohkem valimistel osalenud ei ole.

Alates 2019. a juunist teeb Maire Aunaste kaastööd Maalehele ja aasta lõpus asus taas tööle ajakirja Kroonika juures, mille esimeseks peatoimetajaks ta 1996. a oli. „Ma lõpetan seal, kus alustasin. Mulle meeldib väga kirjutada.”

Riigikogusse minek oli Aunaste sõnul naiivne otsus, kuna ta arvas, et nii televisioon kui riik töötavad rahva jaoks. „Aga kuidas tegelikult riik toimib, saab teada siis, kui seal olla,” ütleb ta.

101 lühelulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 10.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Maire Aunaste enam Riigikokku ei kandideeri. [telev.eb.oh tuleht.ee](#), 2018, [17.11](#).

TIINA BENNO

VII Riigikogu (1992–1995)

Tiina Benno on sündinud 19. aprillil 1961 Tartus. 1984. a lõpetas ta *cum laude* Tallinna Tehnikaülikooli tootlustamise tehnoloogia eriala ja töötas pärast seda Tallinna Toitlustuskoondises. 1990 alustas oma talu rajamist, tekkinud raskused (omanikuõigused, pangalaen, turu ebastabiilsus jm) sundisid tegelema poliitikaga. VII Riigikokku kandideerides sai Tiina Benno valimisliidu Eesti Kodanik nimekirjas 458 häälega kompensatsioonimandaadi, kuid kohe esimesel tööpäeval liitus ERSP fraktsiooniga. Enda väitel ei kuulunud ühtegi erakonda, aga fraktsioonivahetuse tõttu andsid Kuningriiklased talle „rändrüütli” tiitli. Oli majanduskomisjoni liige ning kuulus Riigikogu liikmena Hüvitusfondi ja riigiettevõtte Eesti Metallieksport nõukokku. Metalli kokkust oli tollal pingeline valdkond, kus juhtus nii mõndagi. Kandideeris ka VIII Riigikogu valimistel, aga siis jäi häälte arv alla 50. 1993. a oli peres kolm alla 10aastast last.

Keda me valisime? Tartu, 1993, lk 25.

Kaksteist naist Riigikogus. *Eesti Naine*, 1993, nr 2, lk 2.

MAIMU BERG

XII Riigikogu (asendusliige 28.03.2014–23.03.2015)

Prosaist ja tõlkija Maimu Berg on sündinud 27. augustil 1945 Tallinnas. Lõpetas 1968. a Tartu Ülikooli eesti filoloogia ning 1986. a ajakirjanduse eriala.

Ta on töötanud Keele ja Kirjanduse Instituudis (1968–1969), Tartu Ülikooli raamatukogus (1969–1974), ajakirjade Siluett (1974–1990) ja Keel ja Kirjandus (1990–1991) toimetustes. 1991–2011 oli ta Soome Instituudi kultuurisekretär Tallinnas.

Maimu Bergi poliitiline tegevus jääb käesolevasse sajandisse. 2002 sai temast Eestimaa Rahvaliidu ja 2006 Sotsiaaldemokraatliku Erakonna liige. Ta on kandideerinud kolmedel viimastel kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas ning Riigikogu valimistel alates X koosseisust 2003, kuid valitud ei ole. 2005–2013 kuulus asendusliikmena Tallinna Linnavolikokku. Märtsis 2014 sai Maimu Bergist XII Riigikogu asendusliige, töötas väliskomisjonis.

Maimu Berg on Eesti Kirjanike Liidu ja Ajakirjanike Liidu liige ning Soome Kirjanike Liidu auliige. Ta on avaldanud romaane: „Kirjutajad”, „Seisab üksi mäe peal”, „Ma armastasin venelast” jt, lisaks novelli- ja jutukogumikke, nt „Hitler Mustjalas”. Tema loomingut on tõlgitud paljudesse keeltesse ja ta ise on tõlkinud soome keelest nii ilukirjandust kui ka publitsistikat.

Maimu Berg on Riigikohtu liikme Julia Laffranque'i ema.

Autasud

[Valgetähe V klassi teenetemärk](#) (2002)

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#)

IVI EENMAA

IX Riigikogu (1999–2003)

XI Riigikogu (2007–2011)

XIII Riigikogu (asendusliige 09.04.–15.07.2015, 07.02.–29.03.2019)

Ivi Eenmaa on sündinud 2. juunil 1943 Lääne-Virumaal. Õppis Tartu Ülikoolis vene filoloogiat, seejärel Moskva Riiklikus Kultuuriinstituudis raamatukogundust ja bibliograafiat, pedagoogikakandidaat 1979. Pärast instituudi lõpetamist 1973. a asus tööle Eesti Rahvusraamatukokku, kus töötas 1997. a-ni, sh viimased 13 aastat peadirektorina. Sellesse perioodi jäävad nii raamatukogu nimevahetus, parlamendiraamatukogu staatuse saamine kui ka uue hoone ehitus.

1996. a kohalike omavalitsuste valimised Tallinnas olid Ivi Eenmaale edukad ja 1997. a mais sai temast kolmeks aastaks Tallinna linnapea, esimene naine sellel ametikohal. 1999. a kevadel kandideeris ta Koonderakonna nimekirjas IX Riigikokku, sai 580 häält ja kompensatsioonimandaadi. Lahkhelid erakonnaga algasid juba sama aasta sügisel, kui ta vastupidi erakonna seisukohale hääletas säästueelarve poolt, järgnes astumine Reformierakonda. Eenmaa tegutses IX Riigikogus kultuurikomisjonis, rahanduskomisjonis ja oli Euroopa asjade komisjoni aseesimees. X Riigikokku avanes võimalus minna asendusliikmena, kuid kuna 2004. a mais määrati ta Moskvasse kultuuriatašeeks, loobus Eenmaa Riigikogu asendusliikme kohast ja loengutest kahes kõrgkoolis. Pingestunud poliitilises olukorras Venemaa viisat ei andnud. Ivi Eenmaast sai kolmeks aastaks Võru linnapea, taas esimene naine sellel ametikohal. Olgu lisatud, et ka 2005. ja 2009. a kohalikel valimistel Võrus ja 2017. a Tallinnas osutus ta valituks. 2007. a XI Riigikokku kandideerides sai ta 2150 häälega kompensatsioonimandaadi, osales väliskomisjoni töös ja oli Parlamentidevahelise Liidu (IPU) Riigikogu delegatsiooni president. XIII ja XIV Riigikogu valimistel ta valimiskünnist ei ületanud, kuid oli lühikest aega XIII Riigikogu asendusliige.

Ta on tunnistanud, et taasiseseisvumise algaastatel kartis ta kõige rohkem ebakindlust, mis tekib poliitilistest nääklustest; seda, et me end lõpuks ise n-ö maha mängime. Koostöö poliitikas, kompromisside leidmine, ühiste ja erinevate huvide kokkuviimine pole tema sõnul lihtne. Ivi Eenmaa leiab, et ennast kehtestama peavad poliitikas kõik, vaatamata soole, aga naised peavad lihtsalt palju enam tööd tegema, et end tõestada ja maksma panna. Poliitikas olles peab inimesel olema midagi öelda, seisukohad, mida kaitsta, ja eesmärgid, mida täita. Tema otsus poliitikast ja avalikkusest tagasi tõmbuda ning areenilt lahkuda polnud põhjustatud solvumisest ega tülidest ning ei tulnud kergelt. Ta oli olnud pea 30 aastat särav poliitik, avaliku elu tegelane. Tekkis tunne, et aeg on hakata mõtlema rohkem enda peale ja tegema neid asju, mida ta karjääri ja poliitika tõttu oli aastakümneid edasi lükanud.

Ivi Eenmaa on lubanud, et hakkab raamatuid kirjutama; mitte endast, vaid sündmustest, probleemidest poliitikas, vaimukate piltide ja pildiallkirjadega. Rahvusraamatukogu lugu „Elu paralleelmaailmades” saigi 2013. a kaante vahele.

Ivi Eenmaa XIII Riigikogus, veebruar 2019

Autasud

[Valgetähe IV klassi teenetemärk \(2003\)](#)

[Norra Kuningliku Teeneteordeni II klass \(1998\)](#)

101 lühielulugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 12; 101 lühielulugu: [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 12; [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 124.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

Ivi Eenmaa: 4. märts 1994. *Carte blanche* / Urmas Ott. Tallinn, 1995, lk 533-553.

Ivi Eenmaa: tulevikurikkuseks saavad teadmised. *Persona* / Pavel Makarov. Tallinn, 2003, lk 34-41.

Ivi ja tema pealinnad. *Arter: [ajalehe Postimees lisa]*, 2004, 20.11., lk 6.

Lukjanov, Getter. Ivi Eenmaa: lõpuks ometi ma naudin elu. *Psühholoogia Sinule*, 2013, nr 2, lk 10-17.

Taggo, Marvi. Suure särava joonega. *Elu Lood*, 2018, [juuni](#), lk 24-28.

MARGI EIN

X Riigikogu (2003–2007)

Margi Ein on sündinud 8. detsembril 1950 Põltsamaal, seal kasvanud ja elanud. 1974 lõpetas ta Tallinna Tehnikaülikooli ehitusinsenerina ja töötas 18 aastat ehitusorganisatsioonis Jõgeva KEK: alguses Põltsamaa ehitusjaoskonnas meistri ja vaneminsenerina, hiljem projektgrupi juhatajana. 1993 kutsuti Margi Ein Põltsamaa abilinnapeaks; kolm aastat hiljem, 1996 valiti ta linnapeaks. Seda ametit pidas ta seitse aastat, kolm valimisperioodi järjest.

X Riigikokku kandideeris Rahvaliidu nimekirjas ja sai 1881 häälega ringkonnamandaadi. Riigikogus tegutses peamiselt sotsiaalkomisjonis ja oli korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoni esimees. Kandideeris ka XI ja XII Riigikogu valimistel (viimastel Keskerakonna nimekirjas), aga valituks ei osutunud. Novembris 2009 valiti Margi Ein Põltsamaa Linnavalikogu esimeheks, pärast 2013. a valimisi jätkas ta linnavalikogu liikmena ning valiti volikokku ka 2017. a. Margi Ein töötab Põltsamaa valla ehitusspetsialistina.

Juba linnapea ametis olles alustas Margi Ein tööd selle nimel, et elu ka pealinnast kaugemal säiliks. Ein on öelnud: „Riigikogusse valitud omavalitsusjuhtidel on teha palju tööd viimastel aastatel süvenenud ääremaastumise probleemide lahendamiseks, aga tundub, et koostöövalmidus on suur. Inimesed hindavad ju seda, mida on ära tehtud, mitte aga seda, kes kellele ära tegi.”

Margi Ein peab naiste osalemist poliitikas sama loomulikuks kui kodus ja eraelus.

Autasud

[Valgetähe V klassi teenetemärk \(2002\)](#)

101 lühielulugu : [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 16.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#)

Naine, kes saab hakkama keeruliste asjadega. *Nädalaleht*, 2007, 19.01., lk 8.

SIRJE ENDRE

IX Riigikogu (1999–2003)

Sirje Endre on sündinud 22. veebruaril 1945 Raplamaal Juurus. Hariduselt ajakirjanik (Tartu Ülikool 1968), on töötanud ajalehtede Noorte Hää ja Kodumaa juures ning ajakirjade Teater. Muusika. Kino ning Kultuur ja Elu ühendtoimetuse publitsistikaosakonna juhatajana. Pea kümme aastat (1984–1993) oli ta ajakirja Kultuur ja Elu tegev- ja peatoimetaja. Ta on kvaliteetväljaannete poolest tuntud kirjastuse SE&JS asutaja ja kaasomanik, 1998. a-st OÜ Hardman põhiomanik.

Poliitikasse sekkus Sirje Endre aktiivselt taasiseseisvumise algusaegadel, oli Eesti Kodanike Peakomitee ja Eesti Kongressi liige, Eesti Komitee I ja II koosseisu abiesimees ja Põhiseaduse Assamblee liige. 1995. a kandideeris ta Riigikogu valimistel Koonderakonna ja Maarahva Ühenduse nimekirjas, kuid valimiskünnist ei ületanud. Temast sai peaminister Tiit Vähi nõunik-erasekretär (1995–1997), hiljem kaitseminister Andrus Ööveli avalike suhete nõunik.

IX Riigikokku kandideeris Sirje Endre Isamaaliidu nimekirjas, sai 577 häälega kompensatsioonimandaadi, oli Isamaaliidu fraktsiooni aseesimees ja töötas sotsiaalkomisjonis.

On osalenud kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas (1993–1999) ning Juurus (alates 2002. a). Valituks osutus kolmel korral, ka 2013. a, mil kandideeris Reformierakonna nimekirjas.

Sirje Endre on seotud mitme kultuuriseltsi ja nõukoguga: Eesti Muinsuskaitse Selts, Mahtra Talurahvamuuseumi nõukogu, Kultuurifondi nõukogu (esimees 1997–1999) jt.

Tema arvates ei jagune poliitika nais- ja meespoliitikaks, aga kui riigi juhtimisel on teatud rolle täitmas ainult mehed, tekib küsimus, mis riik see niisugune on. Poliitikud peaksid rohkem mõtlema ka stabiilsusele. Meil puudub eelmise iseseisvusaja ühistegevuse kultuur, see muudab inimesed poliitika suhtes pessimistlikuks.

Autasud

[Riigivapi V klassi teenetemärk](#) (2005)

101 lühielulugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 25-27.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#)

ENE ERGMA

X Riigikogu (2003–2007, esimees kuni 23.03.2006, edasi aseesimees)

XI Riigikogu (2007–2011, esimees)

XII Riigikogu (2011–2015, esimees kuni 20.03.2014)

Riigikogu esimene naisspiiker Ene Ergma on sündinud 29. veebruaril 1944, elukutselt astrofüüsik. Ta lõpetas 1969 *cum laude* Moskva Riikliku Ülikooli astronoomia erialal, sai füüsika-matemaatikakandidaadiks 1972 ja doktoriks 1984. Kuni 2003. a-ni tegutses Ergma teadusmaailmas, töötades Moskvas NSV Liidu Teaduste Akadeemia astronoomia instituudis nooremteaduri, vanemteaduri, teadussekretäri ja juhtivateadurina (1972–1988), oli aastaid teadusajakirja *Письма в астрономический журнал* vastutav sekretär. Tema uurimisteema oli väikese massiga kaksiktähtede ja presupernoovade evolutsioon ning termotuumaaine põlemine neutrontähtede ümbrises.

1988. a naases Ene Ergma Eestisse ja asus tööle Tartu Ülikooli teoreetilise füüsika ja astrofüüsika kateedri professorina, hiljem teoreetilise füüsika instituudi ja füüsikaosakonna juhataja. 1999–2004 oli Ene Ergma Eesti Teaduste Akadeemia asepresident.

Teadustööga kaasnesid autasud: Eesti Vabariigi teaduspreemia täppisteadustes 2002 ja Eesti Teaduste Akadeemia suur medal 2004 ning kuulumine teadusorganisatsioonidesse: Rahvusvahelise Astronoomiaühingu (IAU) Eesti komitee, Euroopa Astronoomiaühing (EAS), Eesti Füüsika Selts jt. Ta on Eesti TA akadeemik alates 1997, EuroScience'i liige alates 1998, Inglise Kuningliku Astronoomiaseltsi assotsieerunud liige alates 2001. On olnud ka SA Eesti Teadusfond esimees 1998–2002 ning Descartes'i preemia suure žürii liige 2002 ja president 2003–2005, Göttingeni TA külalisprofessor, Rootsi Kuningliku Inseneriteaduste Akadeemia välisliige jne.

Ene Ergma poliitiline karjäär algas 2003. a, kui ta kogus Riigikogu valimistel Res Publica nimekirjas 979 häält, sai kompensatsioonimandaadi ja valiti seejärel Riigikogu esimeheks. XI ja XII Riigikogu valimistel kogunes häälti pea 4000 ja ta jätkas Riigikogu esimehe ametis ka aastatel 2003–2006 ja 2007–2014. Alates märtsist 2014 kuulus riigikaitsekomisjoni. XIII Riigikogu valimistel jäi künnis ületamata.

Kohalikel valimistel Tartus on Ene Ergma osalenud alates 2002. a-st ja alati valituks osutunud. kandideerinud on ta ka Euroopa Parlamendi, Vabariigi Presidendi (2006) ja Tartu Ülikooli rektori valimistel (2007).

Ene Ergma on öelnud, et kui ta valiti 1997. a esimese naistäppisteadlasena akadeemikuks ja 1999. a Teaduste Akadeemia asepresidendiks, oli meedia huvi null, kuigi sellele eelnes tõsine töö. Riigikogu esimeheks saades polnud ta poliitikavallas veel midagi korda saatnud, aga huvi tema vastu oli tohutu. Ta leiab, et poliitikuks saamiseni elab inimene normaalset elu, siis aga muutub äkitselt avaliku elu tegelaseks. Tähelepanu võib olla ka meeldiv, aga privaatsus on kadunud. Riigikogus tuleb 24 tundi ööpäevas olla parlamendi liige. Mitte et neli aastat järjest ööpäev läbi tööd tehakse, aga avaliku elu tegelasena tuleb ennast kogu aeg kontrollida, kogu aeg olla rollis. Ja isegi lahkujad jäävad endisteks Riigikogu liikmeteks.

Riigikogu esimehe Ene Ergma kohtumine
Euroopa Kontrollikoja liikme Kersti Kaljulaidiga, jaanuar 2011

Naiste rollist poliitikas on Ene Ergma arvanud, et loomulikult oleks naisi poliitikasse rohkem vaja, Riigikogus võiks neid olla 40, sest meil ei ole ühiskonnas meeste-naiste suhe 80% ja 20% nagu parlamendis. Aga naisena poliitikamaailmas meestega rinda pista pole lihtne: mehed tahavad kangesti juhid olla. Meeste maailmas läbilöömiseks peab olema tugev iseloom, siniste silmade ja leebe olekuga sinna kauaks püsima ei jää. Ergma arvates on meeste ja naiste põhiline erinevus enesehinnangus. Meestel on see sageli põhjendamatult kõrge; tark naine määratleb end täpselt ega püüa kõiges tugev olla. Teisalt on mehed valmis riskima, naistel on alalhoiuinstinkt tugevalt sees, nad püüavad pigem konsensuseni jõuda.

Ene Ergma on veendunud, et tema poliitiline karjäär Eestis on olnud võimalik vaid varasema teaduskarjääri tõttu Moskvast. Poliitikasse peab minema pagasiga, et sa midagi tead ja sul on midagi öelda, elukogemus maksab. Riigikogus peaksidki tema sõnul olema inimesed, kes tajuvad riiki kui tervikut, mis tegutseb ka aastate pärast.

Autasud

[Valgetähe IV klassi teenetemärk](#) (2001), [Riigivapi II klassi teenetemärk](#) (2008)

[Portugali Vabariigi Prints Dom Henrique ordeni suurrist](#) (2003), [Itaalia Vabariigi Teeneteordeni suurrist](#) (2004), [Poola Vabariigi Teeneteordeni komandör tähega](#) (2005), [Austria Vabariigi Teeneteordeni suur kuldne aumärk lindiga](#) (2007), [Rootsi Kuningliku Põhjatähe I klassi orden](#) (2007), [Madalmaade Oranje-Nassau ordeni suurrist](#) (2008), [Belgia Kuningriigi Krooni ordeni suurrist](#) (2008), [Läti Vabariigi Kolme Tähe II klassi orden](#) (2009), [Malta Vabariigi Teeneteordeni tähega](#) (2012), [Saksamaa Liitvabariigi Teeneteordeni suurrist](#) (2013)

101 lühielulugu: [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 17-18; [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 15-16; [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 16-17.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#)

Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus. Tartu, 2007, lk 297-314. Ene Ergma: Riigikogu aseesimees. *Lahtihüpe juhtimisavarustesse: naisjuhid* / Ruth Alas. Tallinn, 2007, lk 44-60.

EPP HAABSAAR

VII Riigikogu (1992–1995)

Epp Haabsaar on sündinud 21. novembril 1953 Viljandis. Lõpetas Tartu Ülikooli õigusteaduskonna 1980. a, töötas Justiitsministeeriumis terminoloogiakomisjonis ja seaduseelnõude osakonnas. Hiljem kolis pere Võrumaale, kus Haabsaar töötas Võru Maatöötajate Ametiühingu Liidus, viimased aastad esinaisena. 2012. a-ni oli Harju Maakohtu kohtunik.

VII Riigikokku kandideeris Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei liikmena ja sai 1271 häälega ringkonnamandaadi. Tegutses sotsiaalkomisjonis, novembrist 1994 oli fraktsiooni aseesimees. Riigikogu liikmena kuulus Eesti Erastamisettevõtte nõukokku ja Kagu-Eesti probleemidega tegelevasse valitsuskomisjoni. Kandideeris ka VIII Riigikokku, siis juba Isamaa ja ERSP nimekirjas, kuid vaatamata 2143 häälele ei osutunud valituks, erakonna nimekirjas oli esimese naiskandidaadina 17. kohal.

Epp Haabsaar harrastab kunsti. Ta on illustreerinud raamatuid ja õppinud ikoonimaali, tema loodud on kõik Kohila apostlik-õigeusu kiriku ikonostaasi ikoonid.

Arvamus naispoliitikutest: „Naised teevad asja asja pärast, neil ei ole edevat kiusatust Riigikogus silma paista.”

Keda me valisime? Tartu, 1993, lk 35.

Kaksteist naist Riigikogus. *Eesti Naine*, 1993, nr 2, lk 2-3.

MONIKA HAUKANÕMM

XIII Riigikogu (2015–2019)

Monika Haukanõmm on sündinud 22. mail 1972 Võrumaal Mõniste vallas. Lõpetas 1990 Varstu Keskkooli, seejärel õppis Tallinna Kõrgemas Tehnika-koolis rätsepaks, 1998 lõpetas Tartu Ülikoolis sotsiaaltöö eriala.

Töötas Tartu Vaimse Tervise Hooldekeskuses sotsiaalnõustaja ja rehabilitatsioonispetsialistina (1997–2003), Justiitsministeeriumis, Sotsiaalministeeriumis hoolekande osakonna nõunikuna (2003–2008) ja on Eesti Puuetega Inimeste Koja kauaaegne juhatuse esimees.

Astus 2009. a Isamaa ja Res Publica Liitu, 2014. a Vabaerakonda.

Kandideeris Riigikogu valimistel 2015. a, kogus 450 häält ja osutus valituks. Töötas sotsiaalkomisjonis (aseesimees) ja Euroopa Liidu asjade komisjonis ning rahvastikukriisi lahendamise probleemkomisjonis. Novembris 2018 lahkus erakonnast ja kandideeris XIV Riigikogu valimistel sotsiaaldemokraatide nimekirjas (erakonda ei kuulu), kuid valituks ei osutunud.

Oma peamiseks eesmärgiks seadis Monika Haukanõmm Riigikogu liikmete teadlikkuse tõstmise erivajadustega inimeste probleemidest. Riigikokku minnes ütles, et kui ta mitte midagi muud opositsioonis olles ära teha ei saa, isegi kui ta ühtegi eelnõu ei suuda ise läbi suruda, siis see, mida ta kindlasti teha suudab, on, et kui räägitakse mingil teemal, hakatakse rohkem mõtlema sellele, kuidas mingi konkreetne otsus mõjutab puuetega lapsi või puuetega inimesi üldse.

101 lühelulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 16.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Rosin, Jakob. EPIKoja juht hoiab puuetega inimeste teemat Riigikogus pildil. *Sinuga*, 2016, [talv](#), lk 8-11.

Külliki Kübarsepp ja Monika Haukanõmm esimest päeva uues rollis, märts 2015

LIIA HÄNNI

VII Riigikogu (1992–1995, reformiminister alates 22.10.1992)

VIII Riigikogu (1995–1999)

IX Riigikogu (1999–2003)

Liia Hänni on sündinud 4. oktoobril 1946 Saaremaal Lümada vallas. Ene Ergma kõrval on ta teine astrofüüsikust naispoliitik Eestis. Lõpetanud Tartu Ülikooli teoreetilise füüsika eriala 1970, kaitses ta 1988 füüsika-matemaatika kandidaadi kraadi ja töötas 1990. a-ni astrofüüsika ja atmosfäärfüüsika instituudis (Tõravere observatooriumis). Enda sõnul tuli poliitikasse üsna juhuslikult: Tõravere Rahvarinde tugirühma volinikuna tehti ettepanek kandideerida Ülemnõukogusse, ja kuigi ta lootis, et teda ei valita, läks teisiti. Päris juhuslik see tulek siiski polnud, sest juba 1989. a oli ta Tartu maakonna volikogu liige.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogus (1990–1992) kuulus ta õiguskomisjoni. Oli ka Eesti Kongressi, Eesti Komitee ja Põhiseaduse Assamblee liige (viimases redaktsioonitoimkonna esimees). Liia Hänni on Eesti Maa-Keskerakonna asutajaliige ja püsinud n-ö ühes erakonnas, kuigi erakond ise on läbi teinud mitu liitumist. VII Riigikogu valimistel sai ta Mõõdukate nimekirjas 2672 häälega kompensatsioonimandaadi. Oli reformiminister Mart Laari valitsuses (1992–1994) ja Andres Tarandi valitsuses (1994–1995), üks omandireformi seaduse väljatöötajatest. VIII Riigikogus kuulus põhiseaduskomisjoni ja eradetektiiivbüroos SIA korraldatud läbiotsimisel ilmnenuid asjaolude väljaselgitamise erikomisjoni, IX Riigikogus oli põhiseaduskomisjoni esimees; mõlemas koosseisus võttis osa ka Euroopa asjade komisjoni tööst. X Riigikogu asendusliikme kohast Liia Hänni loobus ja asus ametisse E-riigi Akadeemia programmidirektori ning hiljem e-demokraatia eksperdina. 2007. a oli ta Kosovo Assamblee juhi nõunik. Liia Hänni on osalenud Eesti, Kosovo ja Euroopa Liidu põhiseaduse koostamisel.

Teadust ja poliitikat võrreldes on Liia Hänni öelnud, et kui teaduses mak-sab fakt ja argument, siis poliitikas pigem see, kui mõjuvalt esineda oskad. Naispoliitikute üheks kohustuseks peab ta meestevaheliste pingete maandamist. Naiste selline roll poliitikas tuli ilmsiks 1991. a augustipäevadel, kui kõik eestimeelsed poliitilised jõud tuli saada koostööd tegema. Tema sõnul väärivad selle eest täit tunnustust Marju Lauristin ja Sirje Endre. Poliitikas on vaja inimesi, kes hoiavad ühest ideest kindlalt kinni ja kaitsevad seda, aga ka inimesi, kes mõistavad eri seisukohti ja otsivad ühisosa. Tookord käis Liia Hänni välja idee luua üleminekuaja institutsioon (taastav kogu), sest riigivõimu põhiseaduslik taastamine saab toimuda vaid uue põhiseaduse vastuvõtmisega. Marju Lauristin haaras mõttest kinni, pakkudes Põhiseaduse Assamblee varianti, ning idee leidis toetust. Hänni on arutlenud, et võib-olla oligi see kõige tähtsam päev tema poliitilises tegevuses.

Riigikogus võttis Liia Hänni südameasjaks demokraatia, asus toetama kodanikualgatust ja naiste kaasamist poliitikasse. Tema sõnul on Eesti poliitikas liiga palju enesekeskseid tühikargajaid mehi, kelle asemel võik-sid ilma teha hakkajad ja empaatiavõimelised naised. Liia Hänni toetab ka sookvoote, see on tema meelest ainuke kiire viis tipp-poliitikas naiste esindatust suurendada.

Autasud

Riigivapi III klassi teenetemärk (2001), Riigivapi II klassi teenetemärk (2006)

101 lühielulugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 30.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#)

Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus. Tartu, 2007, lk 141-162.

Liia Hänni: usun, et meie riik on heades kätes. *Oma Saar*, 2008, [08.03.](#), lk 6.

Liia Hänni koos abikaasa Ukuga taasiseseisvumispäeval Toompeal, august 2011

KAIA IVA

XI Riigikogu (2007–2011)
XII Riigikogu (2011–2015)

Kaia Iva on sündinud 28. aprillil 1964 Türil. Ta lõpetas 1986. a Tallinna Ülikooli matemaatika-füüsika eriala ning töötas Türil õpetaja ja õppealajuhatajana 1997. a-ni. Sellele järgnes viis ametiaastat Nordika Kindlustuse Järvamaa esinduse juhatajana. 2002. a sai Kaia Ivast kolmeks aastaks Türi linnapea. 2016–2019 oli ta sotsiaalkaitseminister.

XI Riigikogusse kandideeris ta Isamaa ja Res Publica Liidu nimekirjas ja sai 886 häälega kompensatsioonimandaadi. Kuulus maaelukomisjoni ja oli korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoni aseesimees. Riigikogu liikmena kuulus ka hasartmängumaksust toetuste määramise nõukokku (esimees). XII Riigikogu valimistel kogunes häält 1064 ja temast sai Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni esimees. Töötas algul kultuurikomisjonis, hiljem riigikaitsekomisjonis, lühikest aega ka sotsiaalkomisjonis. XIII ja XIV Riigikogu valimistel kogunes häält küll rohkem, ent künnis jäi ületamata. Kohalikel valimistel on ta valituks osutunud 2005. a-st.

2019. a astus ta erakonnast välja erimeelsuste tõttu pensionireformi osas.

Kaia Iva sõnul ei pea paika väide, mille kohaselt Riigikogus on vähe naisi, sest Eesti valija soovib nii. Pärast parlamendivalimisi koostas ta statistilise ülevaate naistele antud järjekohadest erakondade valimisnimekirjades ja valijate antud häältest. Lihtsustatult saab öelda, et valijad hindasid naispoliitikuks kaks korda kõrgemalt kui nende oma erakonnad. Ta lisab, et uurinute järgi toob naiste osalemine poliitikas kaasa uusi vaateid ja käsitlusviise, värskendab poliitilist kultuuri ja muudab prioriteete.

101 lühielulugu : [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 20; 101 [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 25.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#)

Kaia Iva: poliitika on nagu iluaed, mis vajab naisekätt. *Kindel Sõna*, 2008, juuni.

OLGA IVANOVA

XIII Riigikogu (2015–2019)

Olga Ivanova on sündinud 15. oktoobril 1984 Narvas. Lõpetas 2004 Kohtla-Järve Ühisgümnaasiumi ja alustas seejärel õpinguid Tallinna Tehnikaülikoolis.

Eesti Keskerakonna liige alates 2006. Töötas Tallinna Linnakantseleis linna-pea referendina (2006–2010), oli Põhja-Tallinna linnaosa vanema asetäitja (2010–2011) ning Lasnamäe linnaosa vanem (2011–2015). Esmakordselt kandideeris 2009. a kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas. Valituks osutus järgmistel, 2013. a kohalikel valimistel ja 2015. a Riigikogu valimistel, sai ringkonnamandaadi (1948 häält). Kuulus õiguskomisjoni ja oli riigieelarve kontrolli erikomisjoni aseesimees. 2017. a kohalike omavalitsuste valimistel kandideeris Savisaare Valimisliidu ja Tegusa Tallinna ühisnimekirjas ning heideti seetõttu erakonnast välja, 2018. a augustis lahkus ta ka fraktsioonist.

Aktiivsest poliitikast loobumist on ta selgitanud nii: „Varem mulle tundus, et on tähtis minna poliitikasse, parlamenti, midagi muuta, võtta seal vastu tähtsaid ja õigeid otsuseid, kuid nüüd ma näen, et see on utopia... Sa oled Riigikogus vaid selleks, et istuda saalis nagu ullike ja vajutada hääletamis-nupukesti. Mingit initsiatiivi sinult ei oodata.”

Olga Ivanoval on Ida-Virumaal mitu poliitiliselt aktiivset nimekaimu.

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 20.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Emakaotus ajendas poliitikast lahkuma. *Kroonika*, 2019, nr 10, lk 30-34.

KARIN JAANI

VII Riigikogu (1992–1995)

VIII Riigikogu (11.03.–13.10.1995)

Karin Jaani (27. august 1952 – 7. oktoober 2009) sündis Põlvamaal Ahjas. Lõpetas Tartu Ülikooli 1980. a inglise filoloogina. Õpingute ajal töötas Tilsa lastekodu õpetajana ja pärast lõpetamist aasta Varumisministeeriumis tõlgina. 1980ndatel oli tootmiskoondises Algoritm infoinsener, 1989–1992 Kirikute Nõukogu sekretär. Ise on ta öelnud, et jõudis poliitikasse traditsioonilist teed mööda: algul muinsuskaitse liikumine, seejärel kodanike komiteed. Karin Jaani oli Kristlik-Demokraatliku Liidu asutajaliige (1989), välissekretär ja aseesimees.

VII Riigikokku kandideeris Karin Jaani Isamaa nimekirjas, sai 277 häält ja kompensatsioonimandaadi, tegutses väliskomisjonis ja määrati Riigikogu liikmena Tallinna Sadama haldusnõukokku. Kuulus Isamaa fraktsiooni 1992–1994, oktoobrist 1993 oli aseesimees. Vastuolud fraktsioonis viisid juunis 1994 Parempoolsete fraktsiooni moodustamiseni, Karin Jaani valiti uue fraktsiooni esimeheks. VIII Riigikogu valimistel kandideeris Parempoolsete nimekirjas ja sai 670 häält. Riigikogu viis mandaati ei võimaldanud Parempoolsetel seekord fraktsiooni moodustada.

Juba 1993. a oli Karin Jaani avaldanud arvamust, et poliitilise karjääri tegemiseks peaks ta olema kümme aastat noorem. Võimaluse avanedes siirduski ta 1995. a oktoobris diplomaatilisele tööle: Eesti alaliseks esindajaks Euroopa Nõukogu juures Strasbourgis. Aastatel 2001–2005 oli Karin Jaani Eesti suursaadik Vene Föderatsioonis, 2006. a-st Montenegros, alates 2008 Belgias ja Luksemburgis.

1990. a-st oli Karin Jaani seotud Euroopa Naiste Liiduga, mille osakonna ta 1991. a ka Tallinnas asutas. Ta on öelnud, et ei ole eraldi naiste ja meeste probleeme, aga naised on poliitiliste otsuste vastuvõtmisel arutlevamad ja alalhoidlikumad. Samas pani ta naistele südamele, et nad enne poliitikasse minemist mõtleksid, kas saavad hakkama ja kuidas õnnestub korraldada pereelu.

Autasud

[Valgetähe III klassi teenetemärk](#) (2006)

[Belgia Kuningriigi Krooni ordeni suurohvitser](#) (2008),

[Madalmaade Oranje-Nassau ordeni suurohvitser](#) (2008)

Keda me valisime? Tartu, 1993, lk 56.

Keda me valisime 1995? Tartu, 1995, lk 66.

Kaksteist naist Riigikogus. *Eesti Naine*, 1993, nr 2, lk 3.

Naine idarindelt. *Postimees*, 2005, 29.01.

TATJANA JAANSON

XII Riigikogu (asendusliige 28.03.2014–23.03.2015)

Sõudetreener Tatjana Jaanson on sündinud 23. novembril 1966 Moskvas. Sai 1984. a lasteaiakasvataja kutse, hiljem õppis Tartu Ülikoolis kehakultuuri ja sai magistrikraadi 2010. a.

Töötab sõudeklubi Pärnu treenerina alates 1996. a-st ja on olnud ka Eesti koondise paatkondade treener. Tema õpilased on jõudnud olümpia-medaliteni.

Sotsiaaldemokraatliku Erakonnaga liitus 2009. a. Ta kandideeris kohalike omavalitsuste valimistel Pärnus 2005, 2009 ja 2017 ning Riigikogu valimistel 2011. a-st, valituks ei osutunud. XII Riigikogu asendusliikmeks sai märtsis 2014, töötas maaelukomisjonis ja riigieelarve kontrolli erikomisjonis. Oli Pärnu Linnavolikogu asendusliige (2006, 2009–2013) ja volikogu aseesimees (2011–2013).

Tatjana Jaanson on harrastanud sportvõimlemist, kergejõustikku ja võrkpalli, sõudetreeninguid alustas 1982. a. Ta on Nõukogude Liidu meistersportlane 1987 ja suurmeister 1990, Pärnu linna parim naissportlane 1992, edukas Pärnu treener 2004, 2005 ja 2006, Pärnu linna aasta naine 2008. 2016. a toimunud Eesti-Soome mereretk koondnimega „Minu Everest” tegi Jaansonist teadaolevalt esimese naise, kes kahe riigi vahelised 82 kilomeetrit sõudes läbis.

Oli abielus tunnustatud sõudja, hilisema Riigikogu liikme Jüri Jaansoniga.

Autasud

[Valgetähe IV klassi teenetemärk](#) (2008)

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#)

[Eesti spordi biograafiline leksikon](#)

KADRI JÄÄTMA

IX Riigikogu (1999–2003)

Kadri Jäätma on sündinud 4. veebruaril 1961 Tallinnas. 1986. a lõpetas Eesti Kunstiakadeemia keraamikuna ja töötas Tallinna Vanalinna Kooli keraamikaõpetajana. Aastast 1991 vabakutseline kunstnik. 1995–1999 oli Kadri Jäätma naiskunstnike ühendava MTÜ Katariina Gild vanem. Keraamikukarjäär oli hingelähedasem, aga poliitikasse sekkus, kuna kunstile ei saanud rahulikult pühenduda. Takistusi oli palju, alates kunstnike positsioonist Eesti ühiskonnas ja tööruumide rendilepingutest, lõpetades Katariina Gildi kimbutavate varastega. Kunstnikuna töötades ei olnud võimalik nende probleemide lahendamisele kaasa aidata.

Riigikogusse kandideeris 1999. a Isamaaliidu nimekirjas, kogus ligi 300 häält ja sai kompensatsioonimandaadi. Töötas rahanduskomisjonis ja kuulus Riigikogu liikmena hasartmängumaksust toetuste andmise ning Hüvitusfondi nõukokku. On kandideerinud ka kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas ning Riigikogu valimistel 2003 ja 2007, kuid valimiskünnist pole ületanud.

Kadri Jäätma on Eesti Kunstnike Liidu ja Keraamikute Liidu liige, kuulub kunstnike ühendusse ON-grupp. Viimastel aastatel on olnud eraettevõtja.

Riigikogu naisi pidas Kadri Jäätma meeskolleegidest tolerantsemateks ja koostöövalmimateks. Vastupidi üldlevinud arvamusele, et mehed on vähem emotsionaalsed ja suudavad end väljendada kontsentreeritult, kiiresti ja selgelt, üllatas teda, et paljud Riigikogu mehed olid edevad lobamokad, kellele meeldis kuulata iseenda pikki kõnesid. Naiste puhul ta seda tähele ei pannud.

1999. a Riigikokku kandideerides oli Kadri Jäätma kolme alaealise poja ema.

101 lühielulugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 33.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#)

Kadri Jäätma on olnud alati tugev. *Eesti Päevaleht*, 1999, 26.06., lk 11.

ETTI KAGAROV

XII Riigikogu (asendusliige 27.03.2014–23.03.2015)

Etti Kagarov on sündinud 28. jaanuaril 1956 Kohtla-Järvel. 1979. a lõpetas ta Väimela Nädissovhoostehnikumis veterinaarvelskri eriala ja 2001. a sai Tallinna Ülikoolis sotsiaaltöö magistrikraadi. Töötas 17 aastat veterinaarvelskrina, seejärel Ida-Viru Maavalitsuse sotsiaal- ja tervishoiuosakonna spetsialistina (1994–2002), Ida-Viru Tööhõiveameti direktori asetäitjana (2002–2003) ja Kohtla vallavanemana (2003–2014). 2018. a kevadel sai temast Kohtla-Nõmme kaevandusmuuseumi direktor.

Kuulus kümme aastat Eestimaa Rahvaliitu, alates 2011. a-st Sotsiaaldemokraatliku Erakonna liige. Kohalike omavalitsuste valimistel on osalenud 1996. a-st ja alati ka volikokku valitud. Oli pikka aega Kohtla Vallavolikogu esimees (1996–2003) ja Rahvaliidu Ida-Virumaa osakonna esinaine. XII Riigikogu asendusliikmeks sai märtsis 2014, kuulus sotsiaalkomisjoni ja korruptsioonivastasesse erikomisjoni. XIII–XIV Riigikogu valimistel künnist ei ületanud ja asendusliikme kohast 2015. a loobus.

Ta on kindel, et mida rohkem tuleb poliitikasse naisi, seda rohkem saavad nad protsesse mõjutada. Ei ole nii, et poliitikat ei saa kuidagi mõjutada, saab küll: samm-sammult, tilk tilga haaval. Kui meie ei mõjuta poliitikat, mõjutab poliitika meid. Aga selleks, et naised poliitikasse tuleksid, on vaja tõsta poliitika mainet.

Etti Kagarov on Kaitseliidu liige, tema hobiks on rahvatants. Koolipõlves tegeles sportvõimlemisega.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#)

Etti Kagarovi elu täis kannapööordeid / interv. Erika Prave. *Põhjarannik: Laupäev*, 2004, 17.07., lk 5.

HELLE KALDA

X Riigikogu (asendusliige 22.03.–10.04.2003, 02.07.2004–26.03.2007)
XI Riigikogu (2007–2011)

Helle Kalda on sündinud 17. veebruaril 1950 Tartus. Ta on lõpetanud 1973. a Tartu Ülikooli majandusteaduskonna, töötanud pärast lõpetamist 15 aastat Pudukaupade Hulgikaubanduse Baasis, hiljem naha- ja galanteriikombinaadis Linda ning ASis Aru. 1998. a asus ta tööle Tallinna Eluasemefondi, kaks aastat hiljem Eesti Üürnike Liitu, mille esimees ta oli 2018. a-ni. Aastatel 2001–2004 ja 2011–2017 oli ta Tallinna Mustamäe linnaosa vanem. Kuulub Keskerakonda.

Riigikogu valimistel on Helle Kalda osalenud 1999. a-st. X Riigikogusse sai Keskerakonna teise numbri Siiri Oviiri asendusliikmena lühikeseks ajaks kuni valitsuse moodustamiseni ja püsivamalt 2004. a-st, kuulus majanduskomisjoni. XI Riigikogusse sai Helle Kalda 838 hääle ja kompensatsioonimandaadiga, osales rahanduskomisjoni töös. Hiljem pole valituks osutunud.

Kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas on osalenud 1996. a-st, valituks osutunud kolmel korral.

101 lühielulugu: [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 24.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#)

NELLI KALIKOVA

X Riigikogu (2003–2007)

Nelli Kalikova on sündinud 16. veebruaril 1949 Tallinnas. Arsti kutse sai ta 1972. a Sankt-Peterburgi pediatríaakadeemias. Töötanud tervishoiu alal, pikemalt Tallinna Merimetsa Haigla pediatater-infektsionistina (1976–1984), seejärel kolm aastat Tervisekaitseametis ja Tervisekaitseinspeksioonis, kus oli aasta eriti ohtlike nakkuste osakonna juhataja. Viis aastat oli Nelli Kalikova Tallinna Nakkushaigla peaarsti asetäitja ravi alal, 1996–2003 AIDSi Ennetuskeskuse osakonnajuhataja. AIDS ja selle ennetamine ongi teema, mis tema nimega seostub, ja seda mitte põhjusega. Nelli Kalikova on Eesti esimese HIV-positiivsete ühenduse ESPO, AIDSi Tugikeskuse ja MTÜ Lapsevanemad Narkomaania Vastu asutajaliige. Ta on avaldanud rohkesti artikleid ja andnud intervjuusid AIDSi ja narkomaania teemadel ajakirjanduses, raadios ja televisioonis.

X Riigikokku kandideeris Res Publica nimekirjas Ida-Virumaal, sai 755 häält ja kompensatsioonimandaadi. Tegutses sotsiaalkomisjonis, oli HIVi, AIDSi ja narkomaania ennetustegevuse tõhustamise probleemkomisjoni aseesimees. AIDSi-probleemi poliitikutele teadvustamist peabki Riigikogus oma suurimaks saavutuseks. Riigikogu XI koosseisu ei kandideerinud; enda sõnul suutis juba küllalt palju ära teha ja edasiseks ei ole Riigikogu töös osalemine vajalik. 2011. a Riigikogu valimistel valituks ei osutunud. Kandideeris ka kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas: 2002 Mõõdukate nimekirjas, 2005 Res Publica ning 2009 ja 2013 Isamaa ja Res Publica nimekirjas, valituks ei osutunud.

Kõige suuremaks puuduseks peab ta riigikogulaste kehva mainet. Juba esimesel saadikuks olemise nädalal tundis ajakirjanduse hoiakut Riigikogu liikmete kui austust mitteväärivate inimeste suhtes. Tema arvates ei informeerigi keegi valijaid sellest, kui palju kulub saadikul iga päev aega ja vaeva tähtsate asjade tegemiseks, kirjadele vastamiseks, palvetele reageerimiseks jms. Samas on ta rõhutanud, et vaieldamatult on iga poliitiku väärtegu või moraalinormidest kõrvalekalle palju suurema ühiskondliku resonantsiga kui n-ö tavainimese puhul.

Autasud

[Eesti Punase Risti IV klassi teenetemärk](#) (2001)

101 lühielulugu : [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 25.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#)

Miks ma enam ei kandideeri. *SL Õhtuleht*, 2007, 30.01., lk 10.

KAJA KALLAS

XII Riigikogu (27.03.2011–17.06.2014)

Euroopa Parlament (2014–2018)

Kaja Kallas on sündinud 18. juunil 1977 Tallinnas. Lõpetas 1999. a Tartu Ülikoolis õigusteaduse eriala. On olnud advokaadibüroo Tark & Co advokaat, vandeadvokaat ja partner (1998–2006) ja advokaadibüroo Luiga-Mody-Hääl-Borenius vandeadvokaat ja partner (2006–2011). Lühikest aega oli EBSi juhtimiskoolituse keskuse koolitaja (2010–2011).

Kaja Kallas kuulub Eesti Reformierakonda. XII Riigikogu valimistel sai ta 7153 häälega isikumandaadi. Oli majanduskomisjoni esimees ja novembrini 2011 kuulus ka Euroopa Liidu asjade komisjoni. Riigikogu volitused peatusid lapsepuhkuse ajaks (nov 2011 – juuli 2012), septembrist 2012 jätkas majanduskomisjoni esimehena. Kevadel 2014 valiti Kaja Kallas 21498 häälega Euroopa Parlamenti. Aprillis 2018 sai temast Reformierakonna esimees ja peaministri kandidaat. XIV Riigikogu valimistel sai ta üle 20 000 hääle.

Kaja Kallas on meenutanud, et poliitikasse tulles soovitasid meespoliitikud talle, et tee, mis sa teed, aga ära sa ainult nende „naiste teemadega” tegelema hakka. Ta ise aga arvab, et meie ühiskonna probleem ongi selles, et keegi nende teemadega ei tegele või ei tegele õige nurga alt. „Näen, et naiste vähesus otsustustasandil mõjutab otseselt laste ja naiste käekäiku. Nende häält pole lihtsalt kuulda. Naised ei ole kuidagi paremad poliitikud kui mehed. Nad ei ole targemad, aga nad esindavad teistsugust vaadet, sest neil on teistsugune elukogemus kui meestel. Mõlemat on vaja. Kui naisi on meie ühiskonnas 53,9 protsenti, siis ei ole normaalne, et otsustustasandil on neid vähem kui 20 protsenti.”

Kaja Kallas on Eesti Panga endise presidendi ja endise peaministri Siim Kallase tütar.

101 lühielulugu: [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 32.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#)

Kallas, Kaja. MEP: 4 aastat Euroopa Parlamendis. Tallinn, 2018.

Kaja Kallas majanduskomisjoni esimehena väljasõiduistungil, oktoober 2012

TIINA KANGRO

XIII Riigikogu (asendusliige 16.12.2016–29.03.2019)

Tiina Kangro on sündinud 3. aprillil 1961 Tallinnas. Lõpetas Tartu Ülikoolis inglise filoloogia eriala 1984. ja ajakirjanduse eriala 1991. a.

Töötas pikalt Eesti Televisioonis (1986–2001) toimetaja ja peatoimetaja ning peadirektori ase- ja kohusetäitjana. Seejärel oli Tallinna Tehnikaülikooli avatud ülikooli juhataja (2002–2004) ning Linnalehe peatoimetaja ja juhatuse liige (2004–2015).

Tiina Kangro on sotsiaalselt väga aktiivne. Ta on MTÜ Puutepunktid ning Eesti Hooldajate Liidu asutaja- ja juhatuse liige. Autori, toimetaja ja produtsendina on ta teinud sadu telesaateid, sh käivitanud sarjad „Puutepunkt” ja „Osoon” ning avaldanud üle saja arvamuse. Ta on kajastanud puuetega inimeste ja nende perekondade probleeme ning riigi sotsiaalpoliitikat puuetega inimeste suhtes, paljud kajastused on tekitanud tugevat ühiskondlikku diskussiooni. Tema tegevust on märgatud ja hinnatud: Eesti Ajalehtede Liidu aasta parima arvamuse preemia 2011, Avatud Eesti Fondi Koosmeele auhind 2012, Eesti Naiste Koostööketi aunimetus Teenäitaja 2012, ajalehe Postimees aasta arvamusiider 2012, Eesti Eripedagoogide Liidu auliikme tiitel Vanapagan 2013, Aadu Luukase missioonipreemia nominent 2013.

Tiina Kangro kandideeris 2015. a Riigikogu valimistel Isamaa ja Res Publica Liidu nimekirjas, kogus 1669 häält, valituks ei osutunud, kuid pääses Riigikokku asendusliikmena 2016. a. Erakonda ei kuulunud ja oktoobris 2018 astus ka fraktsioonist välja. Kuulus sotsiaalkomisjoni ja Euroopa Liidu asjade komisjoni. XIV Riigikogu valimistel kandideeris Vabaerakonna nimekirjas, kuid valimiskünnis jäi ületamata. 2019. a asus tegelema Portugali veiniäri.

Tiina Kangro on öelnud, et ei pea kõige olulisemaks seda, millises parteis olla, vaid igapäevases töös protsesside mõjutamist. Tuleb olla nähtav ja aktiivne.

Tiina Kangro on kolme tütre ema.

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 23.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Vabaerakonnas kandideeriv Tiina Kangro tahab poliitikasse mitmekesisust. [err.ee](#), 2018, [19.12.](#)

KATRIN KARISMA-KRUMM

XI Riigikogu (asendusliige 21.12.2009–26.03.2011)

Katrin Karisma-Krumm on sündinud 21. augustil 1947 Tallinnas. Lõpetas 1968. a Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia näitleja erialal, on tunnustatud laulja ja näitleja. Üle kolmekümne aasta oli Katrin Karisma Estonia teatri operetisolist, kuid mängis ka teistes lavastustes, filmides ja esines kontserdilaval. On töötanud Tallinna Linnavolikogu kantseleis (2002–2005) haridus- ja kultuurinõunikuna ja volikogu esimehe abina. Aktiivse naisena on ta üles kasvatanud kolm last ning ehitanud endale ise kodu. Katrin Karisma teab, mida tahab, ja mida tahab, selle teeb ära; tema soov poliitikas kaasa rääkida on kindel ja kaalutletud. Riigikogu valimistel kandideeris 1999. a Koond-erakonna nimekirjas, 2003. a-st Reformierakonna nimekirjas, valituks pole osutunud. XI Riigikogu asendusliikmeks sai detsembris 2009 (valimistel 979 häält), osales keskkonnakomisjoni töös. Kohaliku omavalitsuse valimistel Tallinnas on kandideerinud kolmel korral, valituks pole osutunud.

Ütlust „iga eduka mehe taga on tegelikult naine” on Katrin Karisma täiendanud mõttega, et ka iga eduka naise taga on tegelikult naised: ema, vanaemad, sõbrannad. „Ole sa kui suur kunstnik või kõva ärinaine, pesemata nõude peale vaadatakse ikka viltu, ikka küsitakse, et ega su tööalane edukus ometi kodu ja pere arvelt tule. Meeste puhul sellest probleemi ei tehta.”

Riigikogu liikmete kirjutised: [XI Riigikogu](#)

Aunaste, Elis. Katrin Karisma. Minu ilus elu. Tallinn, 2009.

ENE KAUPS

XI Riigikogu (asendusliige 12.04.2007–26.03.2011)

Ene Kaups on sündinud 13. veebruaril 1963 Kärđlas. Lõpetas 1985. a Tartu Ülikooli majandusteaduskonna ja 1999. a Estonian Business Schooli rahvusvahelise ärijuhtimise eriala.

On töötanud Hiiumaa Tarbijate Ühistu pearaamatupidaja asetäitja, pea-ökonomisti, rahandusdirektori ja kaubandusjuhina ning Hiiumaa maakondliku arenduskeskuse Tuuru konsultandina. Ene Kaups on kolmel korral valitud Kärđla Linnavolikokku, 2005. a sai temast pika naislinnapeade traditsiooniga Kärđla linnapea. Olgu märgitud, et naised on Kärđlat valitsenud kokku pea 40 aastat.

XI Riigikogusse pääses Reformierakonna asendusliikmena aprillis 2007, kuulus põhiseaduskomisjoni ning osales aktiivselt Riigikogu saarte ühenduse tegevuses. Hiiumaa saadikud on täidesaatva võimu koridorides ohtralt uksi kulutanud, sihiks on seatud Lääne-Eesti saarestiku, sealhulgas muidugi eriti Hiiumaa esindamine.

Ene Kaups on ka Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsiooni (EENA) aktiivne liige. Linnapeana kutsus ta saarele korraga külla Eesti kõik kuus naislinnapead, andmaks märku, et võimekad naised on poliitikasse oodatud.

101 lühielulugu : [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 27.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XI Riigikogu](#)

MARI-ANN KELAM

IX Riigikogu (1999–2003)

XI Riigikogu (asendusliige 06.06.2009–26.03.2011)

Mari-Ann Kelam on sündinud 26. juunil 1946 Saksamaal Ansbachis, erialalt filoloog. Hariduse omandas USAs Ohios Oberlini kolledžis (kunstide bakalaureus 1968) ja Toledo ülikoolis (raamatukoguteaduse magister 1971). Oli 16 aastat ehitusfirma KMT Contractors kaasomanik ja raamatupidaja. 1974. a võttis esmakordselt osa meeleavaldusest Balti riikide vabaduse eest, 1980ndatel sai Eesti vabadusvõitluse toetamine juba tema tööks. Ta oli Eesti Vangistatud Vabadusvõitlejate Abistamise Toimkonna sekretär, Eesti Rahvuskomitee Ameerika Ühendriikides asepresident ja Washingtoni büroo juhataja (1987–1993), Eesti esindaja Ühendatud Balti Ameerika Komitees 1987–1993 (esimees 1991). Osales aktiivselt Eesti taasiseseisvumises, oli nii Eesti Kongressi kui ka Eesti Komitee liige. 1993 sai temast Välisministeeriumi pressiesindaja, kolm aastat hiljem Isamaaliidu välissekretär.

Riigikogu valimistel on osalenud 1995. a-st. VIII Riigikogu valimistel valituks ei osutunud. IX Riigikokku kandideeris Isamaaliidu nimekirjas ja sai 1842 häälega kompensatsioonimandaadi, tegutses väliskomisjonis. X Riigikogu valimistel valimiskünnist ei ületanud. XI Riigikogu valimistel kogus 2402 häält, sai juunis 2009 asendusliikmena parlamenti (oli erakonna valimiskirjas 21. kohal), osales keskkonnakomisjoni ja Euroopa Liidu asjade komisjoni töös. XIV Riigikogu valimistel valituks ei osutunud. Osalenud edukalt ka kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas (1999) ja Viimsis (alates 2005. a-st).

Mari-Ann on poliitik Tunne Kelami abikaasa. Varem nimega Rikken.

Autasud

[Riigivapi IV klassi teenetemärk](#) (2006)

101 lühielulugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 37-38.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#)

Kelam, Mari-Ann. Kogu südamest. Tallinn, 2002.

LIINA KERSNA

XIII Riigikogu (2015–2019)

Liina Kersna on sündinud 3. aprillil 1980 Tallinnas. Lõpetas 2005 Tartu Ülikooli ajakirjanduse ja suhtekorralduse eriala, 2018 magistrikraad hariduskorralduses. Töötanud Eesti Raadio saatejuhi ja toimetajana (1998–2002) ning Eesti Üliõpilaskondade Liidu avalike suhete juhina (2002–2004), Põllumajandusministeeriumi avalike suhete osakonnas (2004–2007, viimase aasta juhatajana), olnud Vabariigi Valitsuse meedianõunik (2007–2010, 2012–2013), valitsuskommunikatsiooni direktor (2010–2012) ja peaministri nõunik-büroo juhataja (2013–2015).

Reformierakonda astus 2013. a. Esmakordselt kandideeris Riigikogu valimistel 2015. a, kogus 2387 häält ja sai ringkonnamandaadi. Kuulus sotsiaalkomisjoni. XIV Riigikogu valimistel sai Liina Kersna taas ringkonnamandaadi, 2017. a kohalike omavalitsuste valimistel Võrus valituks ei osutunud.

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 26.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Liina Kersna Riigikogu liikme ametivannet andmas, märts 2015

KRISTA KILVET

VII Riigikogu (1992–1995)

VIII Riigikogu (1995–1999)

Krista Kilvet (31. mai 1946 Tallinn – 21. jaanuar 2009 Tallinn) oli ajakirjanik, poliitik ja diplomaat. Erialalt inglise filoloog, lõpetas Tartu Ülikooli 1979. a. Oli nooruses heal tasemel purjetaja ja võistlustantsija, tegeles ka akrobaatika ja vehklemisega. Pea veerand sajandit (1967–1990) töötas Eesti Raadios. Poliitikasse jõudis Naisliidu kaudu, mille asutajaliige ja pikaaegne esimees ta oli. Naisliit viis kokku ka Rahvarinde tegijatega ning 1990. a kutsuti ta tollase riigiministri Raivo Vare asetäitjaks.

VII Riigikokku kandideeris Rahvarinde nimekirjas ning sai 670 häälega kompensatsioonimandaadi. Oli Keskfraktsiooni aseesimees ning osales väliskomisjoni töös. Ka VIII Riigikogusse sai kompensatsioonimandaadiga (760 häält). 1996. a-ni kuulus Keskerakonda, hiljem nn lindiskandaali tagajärjel tekkinud Arenguparteisse, mille asutajaliige ta oli. Riigikogus osales kultuurikomisjoni töös, hiljem oli väliskomisjoni aseesimees. Mõlemas Riigikogu koosseisus kuulus Parlamentidevahelise Liidu (IPU) Eesti delegatsiooni, oli esialgu asepresident ja hiljem president, valiti ka IPU juhatusse. IX Riigikogu valimistel sai Arengupartei lüüa, kuigi Krista Kilvet isiklikult sai hääli rohkem kui kunagi varem (ligi 1700). Hästi ei läinud Arenguparteil ka samal aastal toimunud kohalikel valimistel, kus osaleti Mõõdukatega ühises nimekirjas.

2000. a siirdus Krista Kilvet tööle Välisministeeriumisse, 2002–2005 töötas Eesti saatkonnas Iirimaa ja 2006–2007 Bulgaarias, 2008 nimetati ta suursaadikuks Norras ja Islandil.

Kümme aastat kuulus Krista Kilvet Tallinna Linnavolikokku, osaledes nii kultuuri-, haridus- kui ka väliskomisjoni töös. Ta oli Eesti Kongressi, Eesti Naisliidu ja Ajakirjanike Liidu liige, kolme tütre ema ja mitmekordne vanaema.

Naisküsimus ja naiste teema jäid Krista Kilvetile südamelähedaseks elu lõpuni. Koos Siiri Oviiri ja Ivi Eenmaaga pandi alus Zonta Tallinna klubile. Eesti Naisliidu esinaisena püüdis ta pidevalt tähelepanu juhtida naiste vähesele esindatusele nii riigi kui ka teistel valitsemistasanditel, k.a kohalikud omavalitsused ja ettevõtlus. Teda häiris suhtumine, et naised on poliitikas kuidagi erandlik nähtus. Eriti omaseks pidas ta sellist suhtumist oma põlvkonna meestele, kelle jaoks naised olid sageli vaid tühised kõrvalseisjad. Ta on ka öelnud, et Riigikogu liikmeks olekut tähtsustatakse üle, sest see ei ole midagi sellist, mis inimese teistest kohe tunduvalt kõrgemale tõstab ja seda võiksid mõista ka riigikogulased ise.

Tänapäeva naiste suurimaks probleemiks pidas ta teoreetiliste valikute rohkust ja reaalse võimaluste vähesust.

Keda me valisime? Tartu, 1993, lk 86.

Keda me valisime 1995? Tartu, 1995, lk 106.

Saks, Kertu. Krista Kilvet peegelpilgus. Tallinn, 2009.

Kaksteist naist Riigikogus. *Eesti Naine*, 1993, nr 2, lk 3.

VALVE KIRSIPUU

VII Riigikogu (1992–1995)
VIII Riigikogu (1995–1999)
IX Riigikogu (1999–2003)

Valve Kirsipuu (5. märts 1933 Tallinn – 20. september 2017 Korfu) oli poliitik ja majandusteadlane. Ta lõpetas 1958. a Tallinna Tehnikaülikooli, õppis NSVL Majandusmatemaatika Keskinstituudis aspirantuuris ja sai 1965 majandusteaduste kandidaadiks. 1988. a-ni töötas Teaduste Akadeemia majandusinstituudis: algul nooremteadurina, siis 20 aastat teadussekretäri ja mõned aastad vanemteadurina. 1989–1992 oli ta filosoofia, sotsioloogia ja õiguse instituudi teadussekretär, pea viiesteist aastat Eesti Majandusjuhtide Instituudi dotsent ning kolmkümmend aastat (alates 1965) Eesti Raadio majanduskommentaator.

VII Riigikogu valimistel kutsus teda oma nimekirjas kandideerima mitu parteid. Ta kandideeris Mõõdukate nimekirjas sõltumatu liikmena ja kogus 9051 häält, mis andis isikumandaadi. Oli tollase rahanduskomisjoni (eelarve- ja maksukomisjoni) esimees. Riigikogus töötades jõudis arusaamisele, et poliitikas ei saa olla mittepoliitikuna ning temast sai Reformierakonna üks asutajatest. VIII Riigikokku kandideeriski ta Reformierakonna nimekirjas, 4035 häält andis ringkonnamandaadi. Kuulus rahanduskomisjoni ja Euroopa asjade komisjoni, oli lühemat aega ka fraktsiooni esimees ja aseesimees. IX Riigikogusse sai samuti ringkonnamandaadiga. Töötas riigikaitsekomisjonis (viimasel aastal oli aseesimees) ning jätkas ka Euroopa asjade komisjonis.

Valve Kirsipuu on olnud Eesti Akadeemiliste Naiste Ühenduse, Eesti Teadlaste Liidu, Eesti Vähiliidu ja Tallinna Teadlaste Maja liige, Naiste Reformiklubi (NaiRe) president, Rahvusvahelise Liberaalsete Naiste Võrgustiku asepresident.

Aktiivsest poliitikast lahkumist Valve Kirsipuu ei kahetsenud, see andis võimaluse olla vabam oma tegemistes ja laiahaardelisem ettevõtmistes. Naised ise peaksid tema arvates ennast rohkem hindama, sest paljudel juhtudel õigustab naiselik emotsionaalsus end rohkem kui külm, kalkuleeriv ja jõuliselt edasipürgiv mehelikkus. Tema enda puhul osutus poliitikasse jõudmisel määravaks Marju Lauristini ütlus, et kaua sa räägid, tee ka midagi. Intervjuudes on Valve Kirsipuu rõhutanud kultuuri olulisust ühiskonnas. Temal aitas pingeid maandada muusika kuulamine, samuti armastas ta väga luulet, mida kinnitas suur luulekogu ja luuleplaadikogu.

Autasud

[Riigivapi V klassi teenetemärk](#) (2001)

101 lühielululugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 40-41.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#)

Kes on kes Eesti majanduses 2005? Tallinn, 2005, lk 66.

Valve Kirsipuu ei tahtnud saada peaministriks. *Elu jõud: tuntud eestlaste elulood* / Enno Tammer. Tallinn, 2004, lk 77-150.

Kaksteist naist Riigikogus. *Eesti Naine*, 1993, nr 2, lk 3.

SIGNE KIVI

IX Riigikogu (asendusliige 27.01.–21.03.2003)

X Riigikogu (22.03.2003–03.04.2005)

Signe Kivi on sündinud 24. veebruaril 1957 Tallinnas. Lõpetas 1980. a Eesti Kunstiakadeemia tekstiilikunstnikuna. Pärast lõpetamist töötas viis aastat kunstnikuna ettevõttes Kodu, seejärel kunstikombinaadis Ars. 1988. a sai Signe Kivist Eesti Kunstiakadeemia õppejõud, kümme aastat hiljem tekstiili-osakonna juhataja ja professor.

Avalikkuse ette kerkis 1980ndate lõpus eelkõige naisliikumise ühe juhina, oli ka Eesti Kongressi liige. Pärast Eesti taasiseseisvumist proovis õnne ettevõtluses, avades 1991. a Nukupoe ja kaks aastat hiljem moodsate rõivaste ja ehete poe Hilpharakas.

1990ndate alguses alustas Signe Kivi tegevust poliitikas. VIII Riigikogu valimistel kandideeris Isamaa ja ERSP nimekirjas, sai ligi pooltuhat (447) häält, kuid Riigikogusse ei pääsenud. Aga siht oli võetud. Mõni aeg hiljem palus ta Reformierakonna naisteklubil end lisada Tallinnas kohalike omavalitsuste valimiste kandidaatide nimekirja (erakonda astus 1998) ja osutus valituks nii 1996., 1999. kui ka 2002. a.

1995. a tegi Enn Põldroos talle ettepaneku tulla Kunstnike Liidu asepresidendiks, 1998 sai Signe Kivist liidu president. Aasta hiljem pakuti talle kultuuri-ministri kohta Mart Laari valitsuses ning samas ametis jätkas Signe Kivi ka Siim Kallase valitsuses kuni tagasiastumiseni augustis 2002. Tema ministriks oleku aega langeb nii aastaid peatatud olnud KUMU ehituse algus kui ka tagasiastumise põhjustanud Kultuurkapitali rahaskandaal. IX Riigikogusse läks Signe Kivi asendusliikmena 2003. a jaanuaris, X Riigikogusse sai juba 5753 hääle ja isikumandaadiga. Kuulus kultuurikomisjoni, mille aseesimees ta ühtlasi oli. Aprillis 2005 loobus Signe Kivi tööst Riigikogus Kunstiakadeemia rektori ameti kasuks ning oli selles ametis kümme aastat (kuni 2015). Aastatel 2017–2019 oli ta Tartu Kunstimuuseumi direktor. XIII Riigikogu volituste lõpul pakutud asendusliikme kohast loobus. XIV Riigikogu valimistel sai ta 1356 häällega ringkonnamandaadi.

Signe Kivil on alati olnud korraka palju ameteid: kunstnike ON-grupi asutajaliige, Eesti Võistlustantsu Liidu president jm. Tema suuremad kunstisaavutused kuuluvad 1980ndatesse, 1990ndate looming jäi ühiskondliku tegevuse varju, kuigi esinemisi rahvusvahelistel triennaalidel ja sümposiumitel oli ka siis, lisaks näitused mitmel pool Eestis.

Naistelt nõutakse rohkem, teab Signe Kivi, kelle peres on kasvanud viis last. Riigikogu naiskolleegidest pidas ta enim lugu Liina Tõnissonist kui võimekast juhust ja äärmiselt abivalmis kolleegist.

Autasud

[Valgetähe IV klassi teenetemärk](#) (2004)

101 lühielulugu: [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 32.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#), [X Riigikogu](#)

Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus. Tartu, 2007, lk 215-228.

Missis Kivi oma parimas kõvaduses. *Eesti Päevaleht*, 2005, 12.03., lk 14-15.

LIIS KLAAR

IX Riigikogu (1999–2003)

Liis Klaar on sündinud 25. jaanuaril 1938 Tallinnas. Erialalt sotsioloog, lõpetas Stockholmi Ülikooli 1965. a. Töötanud kaheksa aastat Stockholmi teedevalitsuses, paar aastat Jönköpingi linnavalitsuses. 1984–1992 oli Kanadas kindlustusmaakleri abi. 1992. a naases sünnimaale ja oli SA Transfer juht Baltikumis, seejärel Tallinna Lastehaigla Toetusfondi tegevdirektor. 1998. a sai Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsiooni (EENA) aasta naise aunimetuse.

IX Riigikogusse kandideeris Mõõdukate nimekirjas ja sai 1844 häällega ringkonnamandaadi. Osales väliskomisjoni ja keskkonnakomisjoni töös, oli Riigikogu NATO toetusrühma esimees.

Ka X Riigikogu valimistel kandideeris Mõõdukate nimekirjas, XI Riigikogu valimistel Isamaaliidu ja Res Publica nimekirjas ja XIV Riigikogu valimistel Reformierakonna nimekirjas, kuid siis jäi häälte arv oodatust väiksemaks. On kandideerinud ka kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas 1996–2002 ja 2017, valitud ei ole.

Liis Klaari ühiskondlike ametite loetelu on soliidne: Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsioon, Tallinna Vanalinna Lions Club, Viipekeele Tõlkide Ühing, Korp! Filiae Patriae. 2008 ilmus temalt perekonna ajalugu käsitlev raamat.

Liis Klaar on meedias korduvalt tõstatanud naiste poliitikas osalemise teema ning kutsunud üles meeste ringist läbi murdma. Ta peab Eesti ühiskonda meestekeskseks. Naistel napib aega, enesekindlust ja julgust, et poliitikas osaleda. Kuigi naised moodustavad Eesti rahvastikust üle poole, jääb nende protsent Riigikogus 10 ja 20 vahele. Samas on ta kindel, et eesti naine on reaalselt poliitik, kellest Toompeal kõige rohkem vajaka jääb, ning ennustab, et 21. sajand tuleb naistesajand.

101 lühielulugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 41-42.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#)

Klaar, Liis. Mulgivanaema meekook. Tallinn, 2008.

Klaar, Liis. 21. sajand tuleb naistesajand. *Eesti Päevaleht*, 1999, 05.02., lk 2.

SIRET KOTKA

XII Riigikogu (asendusliige 01.07.2014–23.03.2015)

XIII Riigikogu (2015–2019)

Siret Kotka on sündinud 27. juulil 1986 Viljandis. Õppis Tartu Ülikoolis sotsioloogia, sotsiaalpoliitika ja sotsiaaltöö erialal (bakalaureus 2008) ja sai 2016. a Tallinna Ülikoolis magistrikraadi politoloogias.

Töötas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi referendina (2005–2006), OÜ Fixor Holding projektijuhina (2007) ja Tallinna Linnakantselei nõunikuna (2008–2014).

Keskerakonna noortekogusse astus 13-aastasena. 2005. a-st on edukalt osalenud kohalike omavalitsuste valimistel Väike-Maarjas. 2011. a Riigikogu valimistel valituks ei osutunud. Asendusliikmena sai XII Riigikokku juulis 2014, kuulus maaelukomisjoni ja Euroopa Liidu asjade komisjoni. Järgmistel Riigikogu valimistel kogus 2558 häält ja sai ringkonnamandaadi. Töötas maaelukomisjonis (ka aseesimees) ja oli rahvastikukriisi lahendamise probleemkomisjoni esimees. Ka XIV Riigikogu valimistel sai ta ringkonnamandaadi.

Aastatel 2017–2019 kandis Kotka-Repinski nime, tema abielu ja lahutust kajastati laialdaselt meedias.

101 lühelulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 32.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

KAJA KREISMAN

XII Riigikogu (asendusliige 22.01.2013–26.03.2014)

Kaja Kreisman on sündinud 20. märtsil 1969 Kiviõlis. Lõpetas Püssi Keskkooli 1987. a ja Lääne-Viru Rakenduskõrgkooli raamatupidamise eriala 2009. a. Nooruses lõpetas ka Alutaguse spordikooli kergejõustiku eriala.

Alates 1993. a-st töötas 17 aastat ASi Kiviõli Kaubahoov raamatupidajana. Hiljem tegutsenud 2009. a asutatud OÜ Valdus juhina. Ta on Kiviõli Linnavolikogu kauaaegne liige (2002–2013) ja olnud ka volikogu esimees.

Isamaa erakonda kuulub 2004. a-st. 2009. a valiti ta neli kuud enne kohalike omavalitsuste valimisi Kiviõli linnapeaks. Kaja Kreismani kreedo linnapeana oli: oluline on teha võimalikult vähe „poliitikat“. Kokku leppida saab kõigiga, kui mõtted on reaalsed, ja isegi siis, kui muudes küsimustes on vaated kardinaalselt erinevad.

XII Riigikokku sai asendusliikmena 2013. a jaanuaris, osales aasta keskkonnamisjoni ja mõned kuud põhiseaduskomisjoni töös.

Tema enda sõnul vastas töö Riigikogus sellele, mida ette kujutas. Töörütmiga harjus kiiresti, aga mitte stiiliga. Teda on õpetatud, et kui üks räägib, siis teised kuulavad. Häiris ka silmakirjalikkus ja pidev äratagemine.

Kaja Kreismanil on neli last.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#)

MERLE KRIGUL

VII Riigikogu (asendusliige 30.10.1992–10.03.1995)

Merle Krigul on sündinud 23. detsembril 1954 Tartus. Lõpetas 1978. a Tartu Ülikoolis eesti filoloogia eriala. 2004. a kaitses Estonian Business Schoolis (EBS) magistrikraadi rahvusvahelises ärijuhtimises ja 2011. a samas doktori-kraadi. Pärast Tartu Ülikooli lõpetamist töötas ta kolm aastat Tartu Pedagoogilises Koolis õpetajana, seejärel kümme aastat Tallinna Pedagoogilises Instituudis metoodikuna, spetsialiseerudes kitsamalt mitte-eestlastele ja täiskasvanutele eesti keele õpetamisele. Keeleseaduse töörühma ja Keelekeskuse kaudu sattus 1990. a tööle Riigikantseleisse, kus oli minister Endel Lippmaa konsultant ja hiljem transpordiminister Tiit Vähi nõunik.

Kandideeris VII Riigikogu valimistel Isamaa nimekirjas Ida-Virumaal (792 häält), Riigikogusse pääses asendusliikmena. Osales poolteist aastat maaelukomisjoni töös, seejärel lühemat aega sotsiaalkomisjonis ja väliskomisjonis. Virumaa saadikuna tahtis seista eelkõige Virumaa huvide eest. Kandideeris ka VIII Riigikogusse, paraku jäi häälte arv oodatust väiksemaks.

Hiljem on töötanud Tallinna Linnavalitsuse välissuhete ja protokolliosakonna juhatajana ning juhtinud innovatsiooni- ja teadmusühiskonna arendusprojekte nii avalikus kui ka kolmandas sektoris. 2005. a sai Merle Krigulist lühikeseks ajaks peaminister Juhan Partsi nõunik, seejärel naases ta MTÜ Helsinki-Tallinn Euregio tegevjuhi kohale. 2006–2013 oli EBSi teadur ja juhtimisuringute keskuse juhataja. Kuulub ühendusse WIIS-Est (Women in International Security).

1993 kirjutas Merle Krigul: „See, et ajakirjanikud küsivad, mida arvate naistest poliitikas, ütleb enda eest kõik, keegi ei lähe Ülo Nugjsele küsima, mida arvate meestest poliitikas.” Tema hinnangul vaatavad mehed laiemalt ja üle pisi-asjade, naised planeerivad üksikasjadeni, tunnevad peensusi; riigijuhtimiseks oleks vaja mõlemat.

Merle Krigul on kolme lapse ema. Ta oli esimene naine, kes Riigikogu liikmena emaks sai (detsembris 1992).

Keda me valisime? Tartu, 1993, lk 90.

Kaksteist naist Riigikogus. *Eesti Naine*, 1993, nr 2, lk 4.

ELLE KULL

X Riigikogu (2003–2007)

XI Riigikogu (asendusliige 14.09.2009–26.03.2011)

Elle Kull on sündinud 5. jaanuaril 1952 Haapsalus ja lõpetanud 1974. a Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia lavakunsti eriala. Töötanud ligi 30 aastat Draamateatris (kuni 2008), teinud arvukalt ka filmirole. 1982 sai teenelise kunstniku aunimetuse. Näitlemis- ja kõnetehnikaoskusi on ta Meediastudios ja Kaunite Kunstide Koolis jaganud ka teistele.

Poliitikasse minekut kaalus pikalt; kutsutud oli varemgi, aga Res Publica tundus uus ja värske. X Riigikogu valimistel sai ta 2217 häält ja ringkonnamandaadi, osales kultuurikomisjoni ning HIVi, AIDSi ja narkomaania ennetustegevuse probleemkomisjonis. Elle Kull on öelnud, et poliitikud on pragmaatiline rahvas, seal pole sõpru. Et valimiste eel on erakonnakaaslased pigem konkurendid, selgus XI Riigikogu valimistel: häälti kogunes seegi kord üle 2000, aga erakonna nimekirja 57. koht ei võimaldanud valimiskünnist ületada. Riigikogusse sai ta asendusliikmena septembris 2009, osales õiguskomisjoni töös. On kandideerinud ka kõigil järgnevatel Riigikogu valimistel, kuid valituks ei ole osutunud.

Kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas valiti linnavolikokku 2013. a.

Kolme lapse emana on Elle Kullil head sotsiaalsed närvi. Ta on olnud heategevusliku Kevadlille liikumise patroon, Eesti Krediidipanga Suurperede Fondi ja Sotsiaalse Rehabilitatsiooni Edendamise SA nõukogu liige. 1998 sai temast UNICEFi Eesti rahvuskomitee president, 2015. a-st MTÜ Koos Laste Heaks juhatuse liige. Ka Riigikogus oli tema peamine töövaldkond lasterikaste perede probleemid ja laste õiguste eest seismine, olgu nendeks siis lastekodulapsed, puudega noored vm. Ise on ta arvanud, et pole iseloomult poliitikas läbilööja tüüpi, kõhkleb ja kahtleb liiga palju, ei oska rusikaga lauale lüüa, kuid teisalt on jäärpäiselt visa ja see aitab oma tahtmist saavutada. Hea poliitik peab olema natuke karjerist, oskama teistele pinda käia ja ennast reklaamida, sageli sarnanevad niisuguste inimeste esinemised Riigikogus minietendustega.

Autasud

[Valgetähe IV klassi teenetemärk](#) (2002)

101 lühielulugu: [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 35.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#)

Karm, Hille. Elle Kull. Unes ja ilmsi. Tallinn, 2009.

Avameelselt valimistest. *Naised*, 2007, 16.03., nr 2, lk 8-12.

KÜLLIKI KÜBARSEPP

XIII Riigikogu (24.03.2015–10.01.2019)

Sündinud 27. juunil 1981 Otepää vallas. Lõpetas 2006. a Tartu Ülikooli politoloogina. Esimesed töökohad (2005–2007) olid seotud erakonnaga Isamaaliit: peasekretäri abi ja juhatuse assistent. 2007. a sai Külliki Kübarsepast põllumajandusminister Helir-Valdor Seederi nõunik, 2011 MTÜ Vaba Isamaaline Kodanik asutaja ja juhatuse liige.

Esmakordselt kandideeris kohaliku omavalitsuse valimistel Otepää vallas 1999. a Isamaaliidu nimekirjas, olles ise alles 11. klassis. Valituks ei osutunud (sai 6 häält). Kandideeris ka 2002 ja 2005 valimistel Otepääl ning 2013 Tallinnas. Valituks osutus 2015. a Riigikogu valimistel Vabaerakonna nimekirjas (1032 häält). Kuulus õiguskomisjoni ja riigieelarve kontrolli erikomisjoni. Jaanuaris 2019 jäi lapsehoolduspuhkusele.

Riigikogu töö kohta on Külliki Kübarsepp märkinud, et see on tugevate inimeste ala ja opositsioonifraktsioonis on võimaluste amplituud nii väike. „Sa pead täielik fanatt olema...” on ta öelnud.

101 lühelulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 37.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Vainküla, Kristi. Külliki Kübarsepp avameelselt Vabaerakonna lõpust, katseklaasibeebist ja emadusest. *Eesti Ekspress*, 2019, [20.03.](#), lk 10-12.

HELMEN KÜTT

XII Riigikogu (2011–2015, sotsiaalkaitseminister alates 26.03.2014)

XIII Riigikogu (2015–2019)

Helmen Kütt on sündinud 28. juulil 1961 Viljandis. 1984 lõpetas ta Viljandi Kultuuriakadeemia klubitöö eriala ja 2003 sai Tallinna Ülikoolis sotsiaaltöö magistrikaadi.

Tööd alustas Viljandi rajooni sidesõlme abonentosakonnas juba 1979. a. 1981–1992 tegi karjääri Viljandi MEKis, alustades masinakirjutajana ja lõpetades kantsleijuhatajana. 1992–1993 oli ta Eesti Punase Risti sekretär. 18 aastat töötas Viljandi Linnavalitsuses (alates 1993): oli kolm aastat sotsiaalnõunik, kaksteist aastat sotsiaalameti juhataja ja neli aastat (2001–2005) abilinnapea.

Kohalike omavalitsuste valimistel (alates 1993) on kandideerinud ja valituks osutunud kaheksal korral: enamasti valimisliidus Kodune Viljandi, 2013. ja 2017. a sotsiaaldemokraatide nimekirjas. Riigikogu valimistel oli parteitu kandidaadina 1999. a Koonderakonna ja 2007. a Rahvaliidu nimekirjas, kuid valituks ei osutunud. XII Riigikogu valimistel sai Sotsiaaldemokraatliku Erakonna nimekirjas 1693 häälega ringkonnamandaadi. Kuulus sotsiaalkomisjoni, Euroopa Liidu asjade komisjoni (kuni aprill 2013) ja korrupsiooni-vastasesse erikomisjoni. 2014. a märtsis sai Helmen Kütist sotsiaalkaitseminister. XIII Riigikogusse pääses 3817 hääle ja ringkonnamandaadiga. Oli algul fraktsiooni aseesimees, hiljem sotsiaalkomisjoni esimees. Ka XIV Riigikogu valimistel sai ta ringkonnamandaadi.

Helmen Kütt on Viljandi patrioot ja ei kujutaks elu kusagil mujal ette. Ta on Viljandi kultuuriseltsi Koit kauaaegne juhatuse liige ja Viljandi Pauluse koguduse juhatuse esimees. Riigikokku läks mõttega tegeleda edasi sotsiaalteenadega, et seadused tegeliku eluga paremini kokku sobitada. Tema sõnul eeldab sotsiaalteenadega tegelemine kogemust ja ka vanust, seda ikka üle 30 aasta. Oma tugevuseks peab ta oskust vaadata maailma eri tasanditelt, kuna on olnud nii riigitööl, omavalitsuses kui teinud ka vabatahtlikku tööd. Poliitikasse tulles ootas rohkem üksmeelt ja koostöötahet, sest tegelikult on ju igal erakonnal häid mõtteid. Ta sooviks, et vähem tööaega kuluks omavahelisele võimuvõitlusele ja rohkem sisulistele debattidele.

101 lühielulugu: [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 41; [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2015, lk 38.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

Auväert, Liis. Hoog sees! *Eesti Naine*, 2014, nr 11, lk 24-27.

Oll, Sulev. Rahulolev vilistlane Helmen Kütt. *Tallinna Ülikooli Ajakiri*, kevad 2015, lk 26-27.

VIKTORIA LADÕNSKAJA-KUBITS

XIII Riigikogu (2015–2019)

Viktoria Ladõnskaja on sündinud 20. juulil 1981 Venemaal Anapas. Lõpetas Tartu Ülikooli 2004. a ajakirjanikuna. Töötanud ajalehe Eesti Ekspress ajakirjanikuna (2005–2014) ja ajakirja *Браво!* peatoimetajana (2007–2008), olnud ETV2 ja telekanali 3+ saatejuht (2009–2010 ja 2012–2013). Saanud Eesti Ajalehtede Liidu, Euroopa Komisjoni jm ajakirjandusauhindu, avaldanud raamatuid („Lasnamäe valge laev”, „Poliitpäevik” jt).

Esmakordselt kandideeris Riigikogu valimistel 2015. a Isamaa ja Res Publica Liidu nimekirjas ja kogus 1393 häält. Segadus häältelugemisega leidis kajastamist ka meedias (Ladõnskaja vs Sester), lõplik otsus tunnistas valituks siiski tema. Töötas kultuurikomisjonis ja oli mõnda aega ka fraktsiooni aseesimees. Valituks osutus ka Tallinnas kohalike omavalitsuste valimistel 2017 ja XIV Riigikogu valimistel 2019 (1259 häält).

On ajakirjanduses rääkinud, et tema jaoks ainus variant oligi IRL. Kui ta oleks lähtunud poliitilise karjääri võimalustest, siis ilmselt oleks valik olnud teine. Aga ta on veendunud, et poliitikasse peaks minema vaid siis, kui tahad kaitsta oma maailma. Ning kui sellise mõttega minna, siis ongi loogiline valida just see, mida tahad kaitsta.

Riigikogu töökorraldus on tema arvates selline, et töökoormus sõltub saadiku reaalsest tahtest teha oma tööd. Üks võib endale lubada väga säästvat režiimi, samas annab aeg-ajalt asjalikke intervjuusid – ja justkui toimib. Kuid on ka neid, kes töötavad hullumeelse graafikuga.

Viktoria ei usu, et keegi diskrimineerib teda kui naist. Ta usub siiralt, et naised on meestega võrdsed tegijad ning sellepärast ei vaja ka kvoote. Sookvoodid pigem alandaksid naisi kui võrdseid partnereid.

Ladõnskaja-Kubitsa nime kannab 2017. a-st.

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 42.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Raid, Juku-Kalle. Viktoria Ladõnskaja-Kubits: „Mulle on olude ohvri psühholoogia võõras”. *Keskus*, 2018, 10.11., lk 11-13.

MARIS LAURI

XIII Riigikogu
(2015–2019, haridus- ja teadusminister 12.09.–14.11.2016)

Maris Lauri on sündinud 1. jaanuaril 1966 Kiviõlis. Lõpetas Tartu Ülikoolis majandusküberneetika eriala 1989. a ja omandas magistrikraadi majandusteaduses 1994. Töötas vanemraamatupidajana Teaduste Akadeemia astrofüüsika ja atmosfäärifüüsika instituudis (1989–1991) ja investeerimisspetsialistina Majandusministeeriumis (1993–1994). Oli üle 15 aasta tunnustatud majandusanalüütik pankades: Eesti Pangas 1994–1996, Tallinna Pangas 1996–1998, Hansapangas/Swedbankis 1998–2011. Lühemat aega oli rahandusminister (2014–2015) ning haridus- ja teadusminister (2016). On osalenud Eesti kõrgkoolide akadeemilises tegevuses. Peale tööd Swedbankis asutas oma ettevõtte OÜ Oeconomia.

Esmakordselt kandideeris 2015. a Riigikogu valimistel Reformierakonna nimekirjas, kogus 4019 häält ja sai ringkonnamandaadi. Töötas majanduskomisjonis ja Euroopa Liidu asjade komisjonis, oli fraktsiooni aseesimees. Valituks osutus ka Tallinnas kohalike omavalitsuste valimistel 2017 ja XIV Riigikogu valimistel 2019 (4331 häält).

Sookvoote Maris Lauri ei poolda: „Naised ei pea saama ametikohti kvoodi armust või seetõttu, et nad on naised. Nad peavad saama oma kohad ikkagi oma teadmiste ja kompetentsi põhjal, täpselt nii nagu mehedki.” Aga samas arvab ta, et naiste kaasamiseks on oluline luua võimalused ja neid vähemalt esialgu toetada, et ületada eelarvamusi ja neid poliitikas osalema julgustada. Ta usub, et kui naiste osakaal poliitikas ületab kolmandiku, muutub ka poliitika ise, seda just kaasavamaks ja tulemuslikumaks.

Autasud

[Valgetähe V klassi teenetemärk](#) (2008)

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 43.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Maris Lauri: naised ei pea saama ametikohti kvoodi armust. *err.ee*, 2019, [05.07](#).

MARJU LAURISTIN

VII Riigikogu (1992–1995, sotsiaalminister 22.10.1992–20.09.1994)

IX Riigikogu (1999–2003)

Euroopa Parlament (2014–2017)

Marju Lauristin on sündinud 7. aprillil 1940 Tallinnas. Lõpetanud Tartu Ülikooli eesti filoloogia eriala ajakirjanduse eriharu *cum laude* 1966, filoloogia-kandidaat 1976. Tööelu alustas 1950ndate lõpus raadiotehase Punane Ret töölisena. Ülikooliõpingute ajal töötas Eesti Raadio toimetajana, seejärel paar aastat Tartu Ülikooli sotsioloogialabori juhatajana. 1972 sai temast Tartu Ülikooli õppejõud, hiljem žurnalistika kateedri ja osakonna juhataja, professor ja emeriitprofessor. Professor Marju Lauristin on rahvusvaheliselt tunnustatud sotsioloog ja ajakirjandusteadlane, Euroopa Sotsioloogia Assotsiatsiooni juhatuse liige, Euroopa Nõukogu ja ÜRO ekspert (alates 1998).

Poliitikasse sattus nn fosforiidisõja kaudu, osaledes kaevanduste sotsiaalse mõju hindamise projektis. Ta oli üks Rahvarinde algatajatest. 1989 valiti NSVL Rahvasaadikute Kongressi ja Ülemnõukogu liikmeks; kuulus Eesti Kongressi, Eesti Komiteesse ja Põhiseaduse Assambleesse. Oli Eesti Vabariigi Ülemnõukogu juhataja asetäitja 1990, Eesti Sotsiaaldemokraatliku Partei asutajaliige ja esinaine.

VII Riigikokku kandideeris Mõõdukate nimekirjas ja sai 1780 häälega kompensatsioonimandaadi. Oktoobrist 1992 septembrini 1994 oli Mart Laari valitsuses sotsiaalminister, edasi Riigikogu põhiseaduskomisjonis. Ministriks oleku aega on ise meenutanud kui elu kaht kõige õudsemat aastat, kuigi töö oli meeletult huvitav. IX Riigikogu valimistel sai ta 3585 häälega ringkonnamandaadi, oli Mõõdukate fraktsiooni esimees ja osales kultuurikomisjoni ning Eesti Raudtee erastamise uurimiskomisjoni töös. Kandideeris ka VIII, X, XII ja XIV Riigikogu valimistel, aga siis polnud Toompeale minek plaanis; viimane koht erakonna nimekirjas tõi häáli vastavalt 604, 1294, 3037 ja 1172. Alates 1996. a-st on kandideerinud kuutel kohalike omavalitsuste valimistel Tartus, valituks osutunud viiel korral. 2014. a valiti Marju Lauristin 26 868 häälega Euroopa Parlamendi liikmeks (astus tagasi novembris 2017).

Meenutustes on Marju Lauristin kirjutanud, et poliitikasse minnes oli tema kutsumus ühendada vastanduvaid leere, tekitada uus tervik ja uus tasand; teha seda, mida paljud teised sel ajal ei teinud. Ta leiab, et ühiskonnas on vaja vasak- ja parempoolsust, emotsionaalsust ja ratsionaalsust, naiselikkust ja mehelikkust koostoimes. Eestis seda kahjuks ei väärtustata ning mõeldakse pigem võimu ja vastandumise terminites. Demokraatlik poliitika peaks olema arukas tegevus ühiskondliku dialoogi arendamiseks ning huvide ühisosast lähtuvate mõistlike lahenduste otsimiseks.

Toompealt lahkudes naases Marju Lauristin Tartu Ülikooli. „Ühiskonna sotsiaalse harimiseta ei tule targemat poliitikat ega valitsust,” on ta öelnud.

2010. a kirjutas Tiit Pruuli: „Meil on imevähe tipp-poliitikuid, kes nii omakasu-püüdmatult ja isetult on Eestit teeninud nagu Marju Lauristin.”

Autasud

Riigivapi III klassi teenetemärk (1998), Riigivapi II klassi teenetemärk (2006)

101 lühielulugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 48-49.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#)

Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus. Tartu, 2007, lk 127-140.

Lauristin, Marju. Punane ja sinine: peatükke kirjutamata elulooraamatust. Tallinn, 2010.

Lauristin, Marju jt. Marjustini sajang: kõnelused Marju Lauristiniga elust, Eestist, Euroopast. Tallinn, 2016.

Euroopa Parlamendi liige professor Marju Lauristin XIII Riigikogu arutelul „Eesti demokraatia ohud ja väljakutsed”, september 2017

KATRIN LINDE

VII Riigikogu (1992–1995)

Katrin Linde on sündinud 27. septembril 1951 Tallinnas. Kooliajal tegeles iluuisutamise (noorte 2. spordijärk), vettehüpete, tennise ja võimlemisega, kõige rohkem haaras siiski kunst. Eesti Kunstiakadeemia lõpetas ta 1979. a klaasikunstnikuna. On tegelenud ka monumentaalkunsti ja maaliga. Pärast lõpetamist asus tööle Olümpiakomitee propagandaosakonna peakunstnikuna, hiljem jätkas vabakutselisena. Osales aktiivselt nii fosforiidisõjas, muinsuskaitse liikumises kui ka kodanike komiteede loomises, innustus Rahvarindest.

VII Riigikokku kandideeris valimisliidu Eesti Kodanik nimekirjas, sai 985 häälga kompensatsioonimandaadi. Oli fraktsiooni aseesimees, tegutses algul väliskomisjonis, hiljem riigikaitse komisjonis. 1996. a kandideeris üksikkandidaadina kohalikel valimistel Tallinnas, kuid valituks ei osutunud. 2018. a liitus Eesti Konservatiivse Rahvaerakonnaga ja kandideeris XIV Riigikogu valimistel, valimiskünnist ei ületanud.

VII Riigikogusse kandideerides oli kolme lapse ema, 1995. a sündisid lisaks kaksikud.

Keda me valisime? Tartu, 1993, lk 120.

Kaksteist naist Riigikogus. *Eesti Naine*, 1993, nr 2, lk 4.

TIINA LOKK-TRAMBERG

XII Riigikogu (asendusliige 12.12.2012–23.03.2015)

Tiina Lokk-Tramberg on sündinud 1. oktoobril 1955. 1981. a lõpetas ta Moskvas Riikliku Kinematograafiainstituudi filmitheooria ja -kriitika eriala (*cum laude*). Kino ja filmiga oli ta seotud juba varemgi: 1974–1976 töötas filmilevi- ja reklaamifirmas Meedium, kus koostas kogu Eesti kinokavasid. Ka hilisemad tööaastad on seotud kino ja filmiga. 1981–1991 oli ta Tallinnfilmi studios käsikirjatoimetaja, siis kunstinõukogu liige, hiljem aseesimees. Seejärel oli filmiajakirja Multimedia, fotolehe Pilt ja Sõna ja animafilmistuudio Studio B peatoimetaja. 1993–2001 oli OÜ Filmimax juhatuse esimees (kuni 1999) ja hankejuht. Tiina Lokk-Tramberg on töötanud ka õppejõuna Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias, Tallinna Ülikoolis, Concordia Rahvusvahelises Ülikoolis ning filmikunsti professorina Balti Filmi- ja Meediakoolis (alates 2012. a-st). Ta on OÜ Marvofilm asutaja ja omanik.

Tiina Lokk-Tramberg on tuntud filmitoimetaja, nt mängufilmid „Nipernaadi”, „Keskea röömul”, „Varastatud kohtumine”, „Taarka”, „Elavad pildid” jt; lisaks kontsert-, dokumentaal-, multi- ja lühifilmid. On toimetanud ka raamatuid.

Tuntuks sai ta 1997. a Pimedate Ööde Filmifestivali (PÖFF) asutaja ja programmijuhina. Praeguseks on PÖFFist saanud suur rahvusvaheline kinosündmus ja see on arvatud maailma 15 olulisema filmifestivali hulka.

Mitmekülgne aktiivne tegevus filmi- ja kinomaailmas on toonud ka tunnustuse: 2004 Põhjamaade Ministrite Nõukogu Tallinna büroo kultuuriauhind, 2010 Eesti Kultuurkapitali audiovisuaalse kunsti sihtkapitali eripreemia, 2011 Välisministeeriumi auhind Eesti kultuuri rahvusvahelise propageerimise eest jt. Ta on Euroopa Filmiakadeemia (EFA) liige.

Reformierakonda astus 2006. a, kandideeris Riigikogu valimistel 2007., 2011. ja 2015. a, valituks ei osutunud, kuid sai detsembris 2012 Riigikogu XII koosseisu asendusliikmena. Töötas algul maaelu-, siis majandus- ja viimaks kultuurikomisjonis. On kandideerinud ka kohalike omavalitsuste valimistel, valituks osutus 2009. a Tallinnas. 2016. a astus ta erakonnast välja.

Autasud

[Valgetähe V klassi teenetemärk](#) (2002)

Prantsusmaa Akadeemiliste Palmiokste ordeni rüütel (2003),

Poola Vabariigi kuldne teeneterist (2005)

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#)

OUDEKKI LOONE

XIII Riigikogu (asendusliige 21.11.2015–29.03.2019)

Oudekki (Kerstin-Oudekki) Loone on sündinud 5. veebruaril 1979 Tartus. Lõpetas Tartu Ülikoolis matemaatika ja filosoofia eriala 2003. a, omandas Tallinna Ülikoolis 2005. a magistrikraadi politoloogias ning jätkas doktoriõppes. Vabakutseline kolumnist ja poliitikaanalüütik alates 1999. Osalenud Euroopa Liidu valimisvaatlusmissioonidel Libeerias, Jeemenis, Bangladeshis, Indoneesias, Sierra Leones, Afganistanis ja Myanmaris. Olnud Tallinna Ülikooli riigiteaduste instituudi lektor (2009–2013).

Kuulub alates 2013. a Eesti Keskerakonda, lühikest aega (2016) oli ka peasekretär.

Esmakordselt kandideeris Euroopa Parlamendi valimistel 2014. Riigikogu valimistel 2015. a kogus 354 häält, valituks ei osutunud, aga sai Riigikokku asendusliikmena sama aasta sügisel. Kuulus algul riigikaitsekomisjoni ja Euroopa Liidu asjade komisjoni, hiljem väliskomisjoni. 2017. a-st Antsla Vallavolikogu liige, 2019. a-st XIV Riigikogu asendusliige (valimistel 820 häält).

Oudekki Loone arvates võiks avalikus ruumis feminismi alati rohkem olla. Teda häirib, et meestele ja naistele kehtivad poliitikas eri standardid.

Autasud

[Itaalia Vabariigi Teeneteordeni suurohvitser](#) (2018)

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 46.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Kullaste, Madli; Siniloo, Gert. Skeptiline intellektuaal usub vasakpöörde võimalikkust. *Müürilehe veebileht*, 2015, [14.02](#).

INARA LUIGAS

X Riigikogu (asendusliige 09.02.2006–26.03.2007)

XI Riigikogu (2007–2011)

XII Riigikogu (2011–2015)

XIII Riigikogu (asendusliige 25.11.2016–29.03.2019)

Inara Luigas on sündinud 13. jaanuaril 1959 Venemaal Novosibirski oblastis Verh-Krasnojarkas. Zootehniku kutse sai Väimela Sovhoostehnikumis, erialase kõrghariduse Eesti Maaülikoolis (1990). Pärast tehnikumi lõpetamist töötas Veriora ja Võhandu sovhoosis veterinaarvelskrina. 1993. a sai Inara Luigasest Mikitamäe vallavanem. Seda ametit pidas ta 11 aastat ning valiti vallavolikokku järjest neljadel kohalike omavalitsuste valimistel. Sellesse aega mahuvad setudele tähelepanu toonud suured ettevõtmised nagu Setu Kuningriigi päevad, sibulalaat jm. Ta on valitud ka Setu ülemsootskaks.

Inara Luigast olid enda ridadesse kutsunud nii sotsiaaldemokraadid kui ka Reformierakond, valik langes hoopis Keskerakonnale. 1999. a Riigikogu valimistel kandideeriski ta Keskerakonna nimekirjas, kuid valituks ei osutunud. Ka X Riigikogu valimiskünnis jäi ületamata. Kuna juba 1990ndate alguses oli Inara Luigas katsetanud eraettevõtlusega, läks ta 2004. a Soome seakasvatusfirma aretusosakonna juhatajaks. Kogemuste omandamise katkestas 2006. a veebruaris saabunud Riigikogu asendusliikme koht, järgnes töö rahanduskomisjonis. XI ja XII Riigikogu valimistel sai mõlemal korral ringkonnaman-daadi, töötas rahanduskomisjonis ja XII Riigikogus ka riigieelarve kontrolli erikomisjonis. Aprillis 2012 lahkus Inara Luigas Keskerakonnast ning kandideeris 2013. a kohalikel valimistel sotsiaaldemokraatide nimekirjas; valituks ei osutunud. XIII Riigikogusse sai asendusliikmena, kuulus maaelukomisjoni ja riigieelarve kontrolli erikomisjoni. XIV Riigikogu valimistel jäi erakonna tulemus kesiseks ja Inara Luigas valituks ei osutunud.

Kui 13 aastat kestnud poliitikukarjäär 2019. a lõppes, keskendus Inara Luigas Mikitamäel täienisti vaaritamisele ja kohvikupidamisele. „Toitlustamine on mulle puhas kirk. Kui sellega tegelen, läheb mul süda rõõmsaks ja silmad põlema. See võiks olla mu viimane töö, enne kui päris pensionile jään,” tunneb ta end õnnelikuna. Tema koostatud kokaraamatutest võib leida põnevaid setu toiduretsepte ja sõirameistrite võistlusel on ta saanud kolmel korral Seto Kuningriigi meistriks. „Elu läheb edasi, aga kui millessegi väga kinni jääda, ei saa uusi uksi enam lahti,” on ta öelnud.

Inara Luigas on kolme lapse ema ja mitmekordne vanaema, 2002. a nimetati ta aasta emaks.

101 lühielulugu : [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 48; [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 50; [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 47.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

Inara – professionaalsest poliitikust juhtsetu. *Kuidas meil läheb? Lood naistest Eesti poliitikas*. 3. Tallinn, 2006, lk 20-24.

Breidaks, Arved. Inara Luigas vahetas poliitika pelmeenide vastu. *Lõuna-Eesti Postimees*, 2019, [26.04.](#), lk 1, 4.

MARET MARIPUU

IX Riigikogu (1999–2003)

X Riigikogu (2003–2007, aseesimees alates 23.03.2006)

XI Riigikogu (2007–2011, sotsiaalminister 05.04.2007–23.02.2009)

XII Riigikogu (asendusliige 07.04.2011–31.12.2013)

Maret Maripuu on sündinud 16. juulil 1974 Tallinnas. 1992. a, pärast keskkooli lõpetamist astus ta Tallinna Bakalaureuse Erakooli ja tegi lühikest aega müügitööd Statoilis. Koolis liitus ta poliitikahuviliste noorte ühendusega Res Publica, kus pidas kolm aastat ka esimehe ametit. 1994. a sai temast Riigikogu Liberaalide fraktsiooni konsultant, seejärel juba uue erakonna, Reformierakonna kantselei juhataja ja fraktsiooni nõunik. Poliitikas aktiivse kaasalöömise kõrval astus ta 1996. a Tartu Ülikooli avatud ülikooli õigus-teadust õppima. Juristikutse sai 2003. a Akadeemiast Nord, aasta hiljem magistriraadi, 2005 alustas doktoriopet. 2012. a sai Tartu Ülikoolis teise, terviseteaduse magistriraadi.

Kohalike omavalitsuste valimistel on ta osalenud kuuel korral (1996–2013) ja valituks osutunud neljal korral. Neli aastat (2001–2005) oli Maret Maripuu Tallinna Linnavolikogu esimees, olles seda ametit vastu võttes vaid 26-aastane. 2005. a kogus ta Tallinnas 2767 häält: see oli üle kogu Eesti 5., Tallinnas 4. ja Reformierakonnas 3. tulemus.

IX Riigikogusse kandideeris Reformierakonna nimekirjas, kogus 553 häält ja sai kompensatsioonimandaadi. Osales põhiseaduskomisjoni töös, lühiajaliselt ka väliskomisjonis, kuulus korrupsioonivastase seaduse erikomisjoni. X Riigikogu valimistel ulatus häälte arv juba üle kahe tuhande (2236), mis andis ringkonnamandaadi. Temast sai Reformierakonna fraktsiooni esimees, töötas aasta riigikaitsekomisjonis, seejärel väliskomisjonis, kuulus Euroopa asjade komisjoni. Märtsis 2006 valiti Maret Maripuu Riigikogu 1. aseesimeheks. XI Riigikogu valimistel sai ta 3298 häälega ringkonnamandaadi ning asus sotsiaalministriks Andrus Ansipi valitsuses. Riigikogu liikme volitused taastusid pärast ministrikohalt tagasiastumist veebruaris 2009. Töötas pool aastat õiguskomisjonis, siis sotsiaalkomisjonis ja Euroopa Liidu asjade komisjonis. XII Riigikokku pääses asendusliikmena, osales sotsiaalkomisjonis. 2014. a alguses lahkus Riigikogust Tööinspektsiooni peadirektoriks.

Maret Maripuu on poliitik Igor Gräzini abikaasa.

101 lühielulugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 54-55; [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 51; [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 53.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#), [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#)

Kuidas Maret Maripuust poliitik sai. *Paremad Uudised*, 2002, 23.11., lk 6.

10 enim häält saanud... *Kes? Mis? Kus?: aastaraamat 2006*. Tallinn, 2005, lk 13.

MARET MERISAAR

XI Riigikogu (2007–2011)

Maret Merisaar on sündinud 13. veebruaril 1958 Tallinnas. Hariduselt bioloog (Tartu Ülikool 1981), põllumajandusteaduste kandidaat 1991.

Pärast ülikooli lõpetamist asus ta tööle Tallinna Tehnikaülikooli keskkonnatehnika instituuti, 1995 sai temast Kesk- ja Ida-Euroopa Regionaalse Keskkonnakeskuse Eesti esinduse juhataja, 1997 Eesti Teadusfondi peaspetsialist. Alates 2012. a-st töötab Tallinna Tehnikaülikoolis. Ta on olnud viis aastat Eesti Veeühingu sekretär ning pea kümme aastat Eesti Rohelise Liikumise ja Puhta Läänemere Ühenduse projektijuht, töötanud ka tõlgi ja toimetajana.

Maret Merisaar on kandideerinud eri valimisliitude nimekirjades nii kohalike omavalitsuste valimistel 1993 ja 1996 kui ka Riigikogu valimistel: VII Riigikogusse valimisliidu Rohelised nimekirjas ja VIII Riigikogusse valimisliidu Neljas Jõud nimekirjas. Paraku jäi häälte arv väikeseks ja valimiskünnis ületamata. XI Riigikogu valimistel kandideeris ta Roheliste erakonna nimekirjas ja sai 443 häälega kompensatsioonimandaadi. Töötas kaks aastat kultuurikomisjonis, alates juunist 2009 sotsiaalkomisjonis, kuulus ka korruptsioonivastase seaduse erikomisjoni. Osales ka XII ja XIV Riigikogu valimistel, kuid erakond valimiskünnist ei ületanud.

On keskkonnateemaliste raamatute kaasautor, avaldanud teadusartikleid, esinenud rahvusvahelistel konverentsidel.

101 lühielulugu: [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 53.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XI Riigikogu](#)

MARIANNE MIKKO

Euroopa Parlament (2004–2009)

XII Riigikogu (2011–2015)

XIII Riigikogu (asendusliige 09.04.–14.09, 16.09.2015–29.03.2019)

Marianne Mikko on sündinud 26. septembril 1961 Võrus. Ta on lõpetanud Tartu Ülikooli ajakirjanduse eriala 1984. a ja alustanud 2009 riigi- ja poliitika-teaduste doktoriõpet Tallinna Ülikoolis.

Töö ajakirjanikuna on olnud mitmekülgne: Eesti Raadio toimetaja (1984–1991), ajalehe Eesti Ekspress toimetaja (1991–1992, 1993–1994), vabakutseline ajakirjanik Lõuna-Aafrika Vabariigis (1992–1993), ajalehe Päevaleht/Eesti Päevaleht erikorrespondent ELi ja NATO juures (1994–1996), Eesti Televisiooni diplomaatiline korrespondent ja erikorrespondent Brüsselis (1996–2002), ajalehe Maaleht erikorrespondent (2002–2003), Raadio Kuku saate „Välismääraja” saatejuht (2002–2004), välispoliitilise kuukirja Diplomaatia peatoimetaja (2003–2004).

Sotsiaaldemokraatliku Erakonnaga (tollal Rahvaerakond Möödukad) liitus 2002. a. Poliitilist karjääri alustas Euroopa Parlamendis, kuhu ta valiti 2004. a (5263 häält). Seal oli ta parlamendi Moldova-delegatsiooni juht ja tegeles Moldova integreerimisega Euroopasse. Riigikogu valimistel on Marianne Mikko kandideerinud alates 2003. a-st, valituks osutus 2011. a. XII Riigikogus oli Euroopa Liidu asjade komisjoni aseesimees ja kuulus riigikaitsekomisjoni. XIII Riigikokku sai asendusliikmena, töötas riigikaitsekomisjonis ja Euroopa Liidu asjade komisjonis. XIV Riigikogu valimistel künnist ei ületanud.

Marianne Mikko on osalenud ka poliitilistes ja naisühendustes, näiteks Euroopa Sotsialistide Partei naisühenduse juhatuses, Euroopa Parlamendi endiste liikmete ühenduses, liikumises Women in International Security - Estonia (WIIS-Est), Eesti Välispoliitika Instituudi nõukogus, ajakirja Diplomaatia kolleegiumis jm. Ta on avaldanud raamatuid ja autobiograafia kogumikus „Kuidas vaatad, nõnda näed” (2009). Oma parlamendikogemusest ilmus Mikkol raamat „Koridorides libedal jääl” (2020), mis jutustab sellest, kuidas ajakirjanikust sai üleöö poliitik. Raamat koosneb kahest osast, millest ühe põhitegevus toimub Euroopa Parlamendis ja teise tegevus Riigikogus.

Marianne Mikko on kindel, et Eesti poliitika võidaks, kui naiste häält ja mõistust oleks rohkem kuulda ja tunda. Võimuvõitlus on keeruline ja väga karm, aga ta loodab, et Euroopa tava suhtuda naistesse kui partneritesse jõuab Eestisse kiiremini kui mehed tahaksid. Aktiivselt on ta tõstatanud ka soolise palgalõhe probleemi: „Kui mehed ja naised saavad võrdse töö eest võrdset tasu, siis võidab sellest kogu ühiskond. Soolise palgalõhega ei saa ega tohi leppida.”

101 lühielulugu: [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 58-59; [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2015, lk 56.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

Marianne Mikko: meestest koosnev põhiseaduskomisjon vilistas palgalõhe probleemile. [Pealinn](#), 2019, [12.02](#).

Mikko, Marianne. Koridorides libedal jääl. Tallinn, 2020.

TATJANA MURAVJOVA

X Riigikogu (asendusliige 22.02.2005–26.03.2007)

XI Riigikogu (asendusliige 27.03.2007–26.03.2011)

Tatjana Muravjova on sündinud 13. jaanuaril 1949 Tallinnas. Lõpetas Moskva G. V. Plehhanovi nim Majandusakadeemia 1970. a. Pärast lõpetamist asus tööle Plaanikomitee arvutuskeskusse, oli osakonnajuhataja. 1987 sai temast Eesti Hoiupanga juhatuse liige, 1993 Eesti Loto personalidirektor ja 1997 Balti Kindlustuse projektijuht. Esimest korda kandideeris kohalikel valimistel Tallinnas 1993. a Eestimaa Vene Demokraatliku Liikumise nimekirjas ning osutus valituks. Kandideeris eri nimekirjades ka 1996. ja 1999. a kohalike omavalitsuste ning VIII Riigikogu valimistel (siis valimisliidus Meie Kodu On Eestimaa), kuid valituks ei osutunud. Aastatel 2002 ja 2005 oli ta Reformierakonna nimekirjas edukas kohalikel valimistel. Üle nelja aasta (1999–2004) pidas Tatjana Muravjova Tallinna Haabersti linnaosa vanema ametit, 2004–2005 kureeris abilinnapeana kogu linna haridust, kultuuri ja noorsootööd.

X Riigikogu valimistel kandideeris Reformierakonna nimekirjas ja sai Riigikogusse asendusliikmena 2005. a. Töötas majanduskomisjonis. XI Riigikogusse pääses Andrus Ansipi asendusliikmena, töötas sotsiaalkomisjonis ja korruptsioonivastase seaduse erikomisjonis.

Aastatel 2011–2017 oli Muravjova Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutuse Meie Inimesed (MISA) juhataja.

Tatjana Muravjova unistab naiste sajandist poliitikas, siis muutuks poliitika pehmemaks ja inimlikumaks.

101 lühielulugu : [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 56.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#)

Tatjana Muravjova ajab oma rida. *Paremad Uudised: Haabersti, Kristiine, Põhja-Tallinn*, 2007, lk 10.

TALVI MÄRJA

VIII Riigikogu (1995–1999)

Talvi Märja on sündinud 8. septembril 1935 Tallinnas. 1960. a lõpetas ta Tartu Ülikooli arstiteaduskonna spordimeedikuna ja 1973. a psühholoogina, psühholoogiakandidaat 1983.

Talvi Märja oli lisaks õpitud erialale ka ise spordiga tihedalt seotud: ta on mitmekordne Eesti ja NSV Liidu meister tennis, meistersportlane, töötanud 20 aastat Eesti koondise treenerina (1953–1973) ja kohtunikuna. Hiljem tegeles aastaid Mainoris tippjuhtide koolitamisega, oli Tallinna Ülikooli vanemõpetaja, kateedrijuhataja ja andragoogika professor.

Poliitikasse sattus enda sõnul kogemata, saades 1993. a kohalikel valimistel Tallinnas Koonderakonna nimekirjas ligi 800 häält. Volikogu tollane esimees Tiit Vähi kutsus teda kandideerima ka VIII Riigikokku Koonderakonna ja Maarahva Ühenduses, kus ta sai 207 häälega kompensatsioonimandaadi, oli kultuurikomisjoni aseesimees, alates novembrist 1996 esimees. Kandideeris ka 1999. a kohalikel valimistel ja IX Riigikogu valimistel, kuid siis jäi valimiskünnis ületamata.

Pärast Riigikogu jätkas emeriitprofessorina. Tegelemine täiskasvanute koolitusega on toonud kaasa lisaameteid: Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsiooni Andras president (a-ni 2003 juhatuse esimees), hiljem Euroopa Täiskasvanuhariduse Assotsiatsiooni asepresident, Täiskasvanuhariduse Nõukogu aseesimees.

Talvi Märja peab oma Riigikogu töökogemust igati kasulikuks, kuigi Riigikogus töötamine on väga ränk psüühiline, füüsiline ja vaimne koormus. Füüsiline seetõttu, et tundide viisi tuleb istuda, psüühiliselt teeb asja raskeks pidev negatiivne kriitika. Vaimse koormuse annavad arvukad valdkonnad, millesse peab end sisse mõtlema, ja tohutud hulgad pabereid, mida peab lugema. Tema arvates oleks poliitikutele hädasti tarvis psühholoogiakoolitust, mis aitaks neil oma rolli täita.

Autasud

[Valgetähe IV klassi teenetemärk](#) (2003)

Keda me valisime 1995? Tartu, 1995, lk 182.

Märja, Talvi jt. Toompealt alla. *Maaleht*, 2001, 11.01., lk 8-9.

KRISTIINA OJULAND

VII Riigikogu (asendusliige 20.01.–24.05.1994)

VIII Riigikogu (1995–1999)

IX Riigikogu (1999–2003, välisminister alates 28.01.2002)

X Riigikogu (2003–2007, välisminister kuni 10.02.2005)

XI Riigikogu (27.03.2007–09.07.2009, aseesimees kuni 15.06.2009)

Euroopa Parlament (2009–2014)

Kristiina Ojulang on sündinud 17. detsembril 1966 Kohtla-Järvel. Lõpetanud 1990. a Tartu Ülikooli õigusteaduskonna ja 1992. a Eesti Diplomaatide Kooli. Haridust on täiendanud Viinis, Rootsis, Birminghami ülikoolis jm. Pärast ülikooli lõpetamist töötas paar aastat Justiitsministeeriumi seaduseelnõude osakonnas, seejärel Välisministeeriumi poliitikaosakonnas. 1997–2001 oli ta Riigikogu töö kõrvalt Concordia Rahvusvahelise Ülikooli eurointegratsiooni direktor.

VII Riigikogu valimistel kandideeris Kristiina Ojulang Isamaa nimekirjas. Ta sai 264 häält ning, olles pärast valitsuse moodustamist esimene, kes parlamendist välja jäi, asus Strasbourgi Eesti alaliseks esindajaks Euroopa Nõukogus. 1994 oli võimalus saada Riigikogu asendusliikmeks ja Kristiina Ojulang liitus selleks ajaks juba Isamaast lahku löönud Liberaalide fraktsiooniga. Kahjuks jäi aeg Riigikogus napiks, vaid mõni kuu. Kuna Välisministeerium enam võrdväärset tööd ei pakkunud, tuli minna mujale, Ringhäälingute Liidu tegevdirektoriks. VIII Riigikogu valimistel oli ta aasta varem loodud Reformierakonna nimekirja eesotsas. Tehti tõsist kampaaniat ja saadud 492 häält andis kompensatsioonimandaadi, tööle asus ta väliskomisjoni. IX Riigikogu valimised olid samuti edukad: 3112 häält ja ringkonnamandaat, jätkus töö väliskomisjonis. 2002. a sai Ojulangist kolmeks aastaks välisminister: aastaks Siim Kallase ja kaheks Juhan Partsi valitsuses. Veebruaris 2005 sunniti ta ministri kohalt tagasi astuma ning naases Riigikokku (X koosseisu valimised olid andnud kompensatsioonimandaadi). Töötas põhiseaduskomisjonis ja väliskomisjonis ning oli Euroopa Liidu asjade komisjoni esimees. XI Riigikogu valimistel saadud 3519 häält andis ringkonnamandaadi, Riigikogus valiti ta 1. aseesimeheks. Pärast edukat kandideerimist Euroopa Parlamendi valimistel 2009. a juunis loobus Kristiina Ojulang tööst Riigikogus ja suundus Brüsselisse. XII Riigikogu valimistel sai ta taas ringkonnamandaadi, kuid jätkas Euroopa Parlamendis.

2013. a suvel lahkus Kristiina Ojulang Reformierakonnast ja aasta hiljem moodustas uue, Rahva Ühtsuse Erakonna. 2019. a sügisel otsustati erakonna tegevus lõpetada.

Kristiina Ojulang on osalenud ja valituks osutunud ka kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas 1996., 1999. ja 2005. a. Tal on olnud mitmeid rahvusvahelisi ameteid: 1999. a aprillis valiti ta ühenduse Euroopa Liberaaldemokraadid ja Reformistid aseesimeheks, ta on olnud Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee asepresident. 2003. a valiti ta Maailma Majandusfoorumi tulevikujuhiks (Global Leader for Tomorrow). Ta on tegev paljudes klubides ja seltsides, sh Kaitseliidus ja naisliikumises. Nooruses tegeles peotantsuga.

Kristiina Ojuland on öelnud, et poliitikas ei saa kaua püsida inimesed, kes pingele vastu ei pea ja kes hakkavad poliitikas olemist siduma mingite isiklike asjadega. Ta teab, et naised peavad karjääri tegemiseks pingutama meestest rohkem ja ei salga, et ise kasutas poliitikasse tulles meedia abi. Oluliseks peab ta ka pere toetavat hoiakut, et kui naine tahab ja on võimeline poliitikuna karjääri tegema, siis on tal see võimalus ja vabadus. Kahjuks Eesti erakondade valimisnimekirjad meeste-naiste osas veel tasakaalus pole.

Aastaid tagasi iseloomustas Siiri Oviir oma kolleegi järgmiselt: „Kristiina hoolitseb väga oma imago eest ja ei jäta midagi juhuse hooleks, teeb tõsist tööd, on sihikindel, ei killusta ennast ja pürib Euroopa Parlamenti.” Kristiina Ojuland on öelnud, et Euroopa Parlamendis maksavad välispoliitiline kompetents, pikaajalised isiklikud suhted Euroopa otsustajatega ja isiklik mõjuvõim.

Autasud

Riigivapi V klassi teenetemärk (2001)

Portugali Vabariigi Prints Dom Henrique ordeni suurrist (2003), Itaalia Vabariigi Teeneteordeni suurohvitser (2004), Leedu Suurvürst Gediminase ordeni komandör (2004), Austria Vabariigi Teeneteordeni suur kuldne aumärk tähega (2007)

101 lühielulugu : Riigikogu IX koosseis. Tallinn, 1999, lk 61; Riigikogu XI koosseis. Tallinn, 2007, lk 63.

Riigikogu liikmete kirjutised: IX Riigikogu, X Riigikogu, XI Riigikogu

Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus. Tartu, 2007, lk 259-274.

Ojuland, Kristiina. Dekaad: kümme aastat NATO ja Euroopa Liidus : [kõned Euroopa Parlamendis]. Ihasalu, 2014.

Maailm ja meie : [Eesti välisministrite kõned ja sõnavõttud]. Tartu, 2018, lk 233-263.

Kristiina Ojuland on valitud viide Riigikogu koosseisu. Koos Anders Fogh Rasmusseniga, august 2008.

TIINA ORASTE

XI Riigikogu (asendusliige 05.04.2007–30.09.2009)

Tiina Oraste on sündinud 2. oktoobril 1962 Viljandimaal Abja-Paluoja. Lõpetanud 1986. a Tallinna Ülikoolis pedagoogika ja algõpetuse metoodika eriala, töötas ta 1995. a-ni Paide 3. Keskkooli õpetajana. Pärast seda sai temast kaheksaks aastaks Järvamaa Omavalitsuste Liidu tegevdirektor, aastatel 2003–2006 oli ta Riigikogu Res Publica fraktsiooni nõunik-sekretariaadijuhataja. Enne XI Riigikogu valimisi juhtis ta Järva Maavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonda ja oli Paide Linnavolikogu liige. Riigikogusse pääses aprillis 2007 asendusliikmena, osales õiguskomisjoni töös. Septembris 2009 lahkus Riigikogust Järva maavanemaks. Selles ametis oli ta viis aastat, pärast pausi järgnes töö Saku Vallavalitsuses, seejärel Albu vallavanemana ja Järva valla abivallavanemana.

Töö kohta Riigikogus on ta öelnud nii: „Tundsin, et olen vales kohas. Sellest ei saa aru enne, kui seal oled. Saad omi mõtteid küll avaldada, fraktsioonis arutada, kuid loevad erakonna seisukohad. Parteidistsipliin peabki olema. Soolotsemine lõpeb akna all.”

101 lühielulugu: [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 64.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XI Riigikogu](#)

Tegelman, Arnika. Tiina Oraste peab armsaimaks vanaema ametit.

Järva Valla Leht, 2017, [10.12.](#), lk 8-9.

ANNELI OTT

XIII Riigikogu (asendusliige 19.11.2015–29.03.2019)

Anneli Ott on sündinud 2. mail 1976 Tartus. Lõpetas Tartu Ülikoolis 1999. a liikumis- ja sporditeaduste eriala ja omandas lisaerialana õpetajakutse. Olnud Võru Huvikooli treener (1993–1994), Võrumaa Partnerluskogu tegevjuht (2007–2015), Lasva abivallavanem (2006–2007) ja Võru linnaepea (2009–2010). 2011 oli Tallinna Nõmme linnaosa vanema asetäitja.

Esmakordselt kandideeris 2005. a kohalikel valimistel Lasva vallas Rahvaliidu nimekirjas (Anneli Viitkin), seejärel Võru linnas 2009. a sotsiaaldemokraatide ja 2013. a Keskerakonna nimekirjas, kõigil kordadel osutus valituks. Kuulub Võru Linnavolikokku alates 2009. a-st, esimees 2014–2015. XII ja XIII Riigikogu valimistel sai üle 1000 hääle, kuid valituks ei osutunud. 2015. a sügisel pääses Riigikokku asendusliikmena. Kuulus põhiseaduskomisjoni, hiljem riigikaitsekomisjoni ja oli korruptsioonivastase erikomisjoni aseesimees. XIV Riigikogu valimistel sai ligi 1500 häälega kompensatsioonimandaadi.

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 63.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

KADRI OTTIS

VIII Riigikogu
(asendusliige 14.04.1995–07.08.1996, 26.10.1996–13.03.1999)

Kadri Ottis on sündinud 19. aprillil 1970 Pärnus. Koonderakonna ja Maa-rahva Ühenduse nimekirjas VIII Riigikokku kandideerides oli ta Tartu Ülikooli 24-aastane ajalootudeng (lõpetas 1996). Valimistel kogunes häält küll vaid 37, kuid pärast valitsuse moodustamist pääses ta Riigikokku asendusliikmena. Töötas algul kultuurikomisjonis, hiljem väliskomisjonis, kuulus ka 1997. a jaanuaris moodustatud Euroopa asjade komisjoni. Kandideeris 1996. a kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas Lasnamäel, aga seal jäi häälte arv veelgi napimaks. Rohkem ei ole valimistel osalenud. Riigikogu VIII koosseisu viimasel, 1998. a sündis Kadri Ottisel poeg. Hiljem on ta töötanud õpetajana Keilas.

Naistest Riigikogus on Kadri Ottis arvanud, et lõppude lõpuks sõltub kõik siiski isiksuse omadustest, mitte soost.

Riigikogu pesamunale Kadri Ottisele oli nõnda suur hüpe ootamatu. *Sõnumileht*, 1996, 16.03., lk 24.

LIISA OVIIR

XIII Riigikogu (asendusliige 23.11.2016–22.08.2018)

Liisa Oviir on sündinud 1. märtsil 1977 Tallinnas. Lõpetas Tartu Ülikoolis õigusteaduse eriala 2000. a. Töötas Eesti suursaatkonnas Londonis referendina (1997–1998), seejärel jurist ASides Tallink Grupp (1998–2008) ja Eesti Energia (2008–2015), ettevõtlusminister 2015–2016.

Esmakordselt kandideeris 2015. a Riigikogu valimistel sotsiaaldemokraatide nimekirjas, sai ligi 500 häält ja pääses Riigikokku asendusliikmena. Kuulus väliskomisjoni, õiguskomisjoni ja Euroopa Liidu asjade komisjoni, oli fraktsiooni aseesimees. Oli Euroopa Parlamentidevahelise Kosmosekonverentsi Eesti delegatsiooni esimene juht. Septembris 2018 valiti ta Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjoni esimeheks.

2017. a kohalike omavalitsuste valimistel valituks ei osutunud. XIV Riigikokku otsustas mitte kandideerida, lisades aga, et see ei tähenda poliitikast loobumist. „Ma olen ja jään ühiskondlikult aktiivseks. Aga poliitikasse panustamiseks ei pea olema palgaline poliitik. Ma jätkan ühiskondlikus elus, andes oma panuse teemades, mis on minu jaoks olulised, kus ma näen, et regulatsioonid on ebapiisavad või ühiskondlik suhtumine vajab muutmist.”

Poliitikuna soovis tuua tähelepanu keskmesse rohkem naisi. Naised on tema arvates „kasutamata ressurs” nii ettevõtluses kui poliitikas. Ta on öelnud: „Minu jaoks on ohumärk, kui poliitikas on liiga palju elukutselisi poliitikuid, kel pole muu elu kogemust. Nad elavadki normide maailmas ja üritavad norme veel täiuslikumaks lihvida. Üldprintsipi peaks olema, et meil oleks mõnus ühiskond, kus oleks hea elada.”

Tema vanemad on endine poliitik Siiri Oviir ja endine riigikontrolör Mihkel Oviir.

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2018, lk 66.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Liisa Oviir Riigikogu valimistel ei kandideeri. *err.ee*, 2018, [12.10](#).

Liisa Oviir. *Mari*, 2016, veebruar, lk 12-17.

SIIRI OVIIR

VII Riigikogu (1992–1995)

VIII Riigikogu (1995–1999, sotsiaalminister 17.04.–06.11.1995)

IX Riigikogu (1999–2003, aseesimees kuni 08.03.2001,
sotsiaalminister alates 28.01.2002)

X Riigikogu (22.03.2003–01.07.2004)

Euroopa Parlament (2004–2009)

Siiri Oviir on sündinud 3. novembril 1947 Tallinnas. Lõpetanud 1975. a juristina Tartu Ülikooli, töötas ta paar aastat Justiitsministeeriumis konsultandina ja seejärel 15 aastat Ülemkohtu esimehe abina. Poliitikasse jõudis naisliikumise kaudu. Eesti Naisliidu taasasutaja ja eestseisuse liikmena Ülemnõukogu valimistel kandideerides jäi napilt välja. Siiri Oviirist sai sotsiaalhooldusminister, ta oli ainus naine Edgar Savisaare üleminekuvalitsuses (1990–1992).

VII Riigikogusse kandideeris Rahvarinde nimekirjas ja sai 2749 häälega kompensatsioonimandaadi. Kuulus Keskfraktsiooni ja oli sotsiaalkomisjoni esimees. VIII Riigikogu valimistel kogunes hääli ligi viis ja pool tuhat (5455), mis andis ringkonnamandaadi. Ka nüüd pakuti sotsiaalministri kohta (Tiit Vähi valitsuses), kuid seda jätkus vaid pooleks aastaks. Riigikogusse naastes ootas fraktsioonijuhhi koht ja töö sotsiaalkomisjonis, viimased kolm aastat õiguskomisjonis. IX Riigikogusse sai Siiri Oviir juba isikumandaadiga (5346 häält). Oli 2001. a märtsini Riigikogu 2. aseesimees, siis esitas erakond tema asemele uue kandidaadi. Siiri Oviiri kandidatuuri seadis üles Riigikogu naiste ühendus, kuid Oviir taandas ennast, väites hiljem, et selle käiguga püüdsid oponendid erakonda lõhestada; poliitikas olemise kunst on leida kompromisse, ka erakonna sees. Töötas põhiseaduskomisjonis ja sai 2002. a taas sotsiaalministriks, seekord Siim Kallase valitsuses.

X Riigikogu valimised olid jätkuvalt edukad (2631 häält ja ringkonnamandaat), jätkus töö põhiseaduskomisjoni aseesimehena, lisaks Euroopa Liidu asjade komisjon ning HIVi, AIDSi ja narkomaania ennetustegevuse probleemkomisjon. Tema Riigikogu liikme volitused lõppesid 1. juulil 2004 seoses valimisega Euroopa Parlamenti. Häältekogujana kandideeris ta ka XI Riigikogu valimistel (3643 häält). Vaidlus Euroopa Parlamendi ja Riigikogu liikme staatuse vastuolulisuse üle jõudis Riigikohtusse ja lõppes 13. aprillil 2007. a otsusega lõpetada eurosaadikute Riigikogu liikme volitused.

Kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas on Siiri Oviir osalenud viiel korral, valituks osutunud kolmel korral (1996, 1999 ja 2002). On osalenud ka presidendivalimistel. 1996. a oli ta üks viiest valimiskogus esimeses voorus üles seatud kandidaadist ja 2001. a üks võimalikest Keskerakonna presidendikandidaatidest. Meediaküsitluste põhjal oli ta küllaltki edukas, kuid erakonna lõplik valik tehti siiski meeskandidaadi (Peeter Kreitzbergi) kasuks.

Aktiivse naisena on Siiri Oviir lõonud kaasa paljudes valdkondades. Ta oli Eesti Naisliidu taasasutaja ja esinaine üle 20 aasta (1996–2019), rahvusvahelise naisteühenduse Zonta Tallinna klubi liige, Eesti Invaspordi Liidu president (1991–2014), Eesti Assotsiatsiooni Anti-AIDS president jne. Tal on omanimeline stipendium Tallinna Ülikoolis.

Ta on kindel, et naiste vähene esindatus tiptaseme poliitikas on üks põhjusi, miks ühiskond on tasakaalust väljas, pehmete väärtuste arendamist ja rahastamist peetakse mõttetuks. Meestel on poliitikas pealehakkamist rohkem ja enesekindlus suurem, võim on praegu nende käes ja võimu ei ole kunagi ega kusagil vabatahtlikult loovutatud.

Siiri Oviir on Justiitsministeeriumi kauaaegse kantsleri ja riigikontrolöri Mihkel Oviiri abikaasa, kolme tütre ema ja mitmekordne vanaema. Lastest noorim, XIII Riigikogu liige ja ettevõtlusminister Liisa Oviir oli ema poliitikasse mineku ajal veel eelkoolieas.

Autasud

Riigivapi V klassi teenetemärk (2001), Riigivapi III klassi teenetemärk (2006)

101 lühielulugu : Riigikogu IX koosseis. Tallinn, 1999, lk 62-63; Riigikogu X koosseis. Tallinn, 2003, lk 61.

Riigikogu liikmete kirjutised: IX Riigikogu, X Riigikogu

Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus. Tartu, 2007, lk 69-84.

Siiri Oviir: naised ei tohi jääda poliitikas etturiks. *Maaleht*, 2002, 17.01., lk 12-13.

Kaksteist naist Riigikogus. *Eesti Naine*, 1993, nr 2, lk 4-5.

Siiri Oviir Riigikogu lahtiste uste päeval, aprill 2004

EEVI PAASMÄE

XIII Riigikogu (asendusliige 23.11.–09.12.2016, 28.06.2018–29.03.2019)

Eevi Paasmäe on sündinud 11. mail 1952 Narvas. Lõpetanud Tartu Ülikoolis eesti filoloogiat 1976 ja Tallinna Pedagoogilises Seminaris koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala 2001. Töötanud Sillamäel lasteaia juhatajana (1993–1998), linnavalitsuses alushariduse peaspetsialistina (1998–2001, 2003–2009) ning haridus- ja kultuuriosakonna juhatajana (2001–2002). Aastatel 2002–2003 oli rahvastikuministri nõunik. Olnud Sillamäe aselinnapea 2009–2016, 2017–2018.

On kandideerinud kohaliku omavalitsuse valimistel Sillamäel (valituks osutus 2013) ja kõigil Riigikogu valimistel alates 2003. a-st. Oli XIII Riigikogu asendusliige, pikemalt töötas keskkonnakomisjonis.

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 64.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

JAANA PADRIK

IX Riigikogu (1999–2003)

Jaana Padrik on sündinud 23. juunil 1958 Tallinnas. Lõpetas 1982. a Tartu Ülikooli ajakirjandusosakonna ja töötas pärast seda kutselise ajakirjanikuna. 1996 nimetati ta parimaks eetrijakirjanikuks, 1997 aasta ajakirjanikuks. Ta on toimetanud Vikerraadios saatesarju „Avalikud asjad” ja „Argipäev”, olnud ETV poliitika- ja ühiskonnaelu aktuaalsaate „Otseliin” saatejuht, raadio Vaba Euroopa probleemsaadete kaasautor ja saatejuht. Tippajakirjanikuna kaalus poliitikasse minekut kaua, ka erakonna valik polnud lihtne.

IX Riigikokku kandideeris Isamaaliidu nimekirjas ja sai 4299 häälega ringkonnamandaadi (naiskandidaatide hulgas teine tulemus pärast Siiri Oviiri). Osales õiguskomisjoni töös ning Maapanga pankroti ja Eesti Raudtee erastamise asjaolude väljaselgitamise uuriskomisjonides, viimase aseesimees. Sattus 2000. a avalikkuse rünnaku alla pärast 4-toalise munitsipaalhorteri saamist. Kuigi erakond soovitas sellest loobuda, et mitte rikkuda poliitilist karjääri, otsustas Jaana Padrik kahe lapse üksikemana siiski teisiti. 1999. a valiti ta Tallinna Linnavolikokku, 2002. a kohalikel valimistel ja X Riigikogu valimistel jäi valimiskünnis ületamata. 2004. a lahkus ta erakonnast.

Hiljem on ta töötanud õiguskantsleri pressiesindajana ja Häirekeskuse avalike suhete juhina.

Jaana Padrik on kaugel hoiakust, et naised peaks Riigikogus olema 50%, aga rohkem võiks neid olla küll, nii poliitikas kui ka juhikohtadel. Naised näevad sageli asju teises kontekstis, on ratsionaalsemad ja suudavad keskenduda korraga mitmele asjale, on enesekriitilisemad ja vähem edevad. Ta usub, et juhikohtadel olevate naiste hulga suurenemine aitaks meid kõiki puudutavaid otsuseid eetilisemaks ja inimsõbralikumaks muuta.

101 lühielulugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 65.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#)

Jaana Padrik – naine poliitikas. *Hiiumaa*, 2000, 05.12., lk 4.

LIISA-LY PAKOSTA

XI Riigikogu (asendusliige 09.11.2009–26.03.2011)

XII Riigikogu (asendusliige 06.04.2011–23.03.2015)

Liisa-Ly Pakosta on sündinud 3. septembril 1969 Tallinnas. Ta on lõpetanud 1993. a Tartu Ülikooli ajaloo ja etnograafia eriala ning läinud doktorantuuri Eesti Kunstiakadeemias muinsuskaitse ja restaureerimise alal.

Töötanud õpingute ajal kasvataja, pedagoogi ja administraatorina, pärast lõpetamist aasta Välisministeeriumi infosekretär, 1995–2001 Tallinna Linnavalitsuses muinsuskaitseameti juhataja ja abilinnapea, kolm aastat Kunstiakadeemia projektijuht, 2004–2008 ASi Ühinenud Ajakirjad juhatuse liige ja peatoimetaja. Enne Riigikokku minekut oli Siseministeeriumis osakonna juhataja. 2015. a kinnitati ta soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikuks.

X Riigikogu valimistel kandideeris Isamaaliidu nimekirjas, kuid valituks ei osutunud. XI Riigikokku pääses asendusliikmena 2009. a, osales sotsiaalkomisjoni töös. XII Riigikogu valimistel sai 1414 häält ja pääses taas asendusliikmena parlamenti; osales Euroopa Liidu asjade komisjoni ja kultuurikomisjoni töös ning oli korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoni aseesimees alates märtsist 2013. XIII Riigikogu valimistel kogunes häält üle 1800, aga valimiskünnis jäi ületamata ja asendusliikme kohast ta loobus. Osalenud kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas alates 2002. a-st, valituks osutus 2009 ja 2013.

Viie lapse emana on Liisa Pakosta olnud Lastevanemate Liidu ja Lastekaitse Liidu aktiivne liige, haridus ja lapsed on aastaid olnud tema kõige südame lähedasemad teemad, millega ta on tegelenud ka riigi tasandil. Energiat ja aega on jätkunud ka Muinsuskaitse Seltsi jm jaoks.

Liisa Pakosta arvab, et meil vastandatakse asjatult karjääri ja lapsi. Inimesel on üks elu, mitte eraldi töö- ja pereelu. Tema sõnul ei ole tähtis teha asju õigesti, vaid tähtis on teha õigeid asju. Sookvoote ta ei poolda; kuna ülikoolides on naisi rohkem, peab see tema arvates 10–15 aasta pärast paratamatult kajastuma ka ühiskonna juhtimises.

101 lühielulugu: [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 67.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#)

URVE PALO

XII Riigikogu (2011–2015, majandus- ja taristuminister alates 26.03.2014)

XIII Riigikogu (2015–2019, ettevõtlusminister 09.04.–14.09.2015, ettevõtlus- ja tehnoloogiainminister 22.11.2016–22.08.2018)

Urve Palo on kasvanud Värskas, kuigi sündinud Haapsalus 10. juulil 1972. 1990. a lõpetas ta Tartu Ülikooli majandusteaduskonna turunduse ja kaubanduse eriala. Karjääri tegi Saint-Gobain Isover Eesti ASis, kus alustas ülikoolipraktika ajal sekretärina, töötas raamatupidamises, ekspordi- ja reklaamijuhina, 1999. a pakuti 27-aastasele Urve Palole juhataja kohta. Tippjuhi amet kestis kaheksa aastat.

2007. a liitus Urve Palo Sotsiaaldemokraatliku Erakonnaga ja kandideeris ka Riigikogu valimistel, valimiskünnis jäi tookord ületamata. Aastatel 2007–2009 oli Urve Palo rahvastikuminister, 2009–2011 Viimsi abivallavanem.

XII Riigikogu valimistel sai ta 5875 häälega ringkonnamandaadi, oli majanduskomisjoni aseesimees. XIII Riigikogu valimistel kogunes hääli peaaegu poole võrra vähem, kuid kompensatsioonimandaadiks piisavalt. Märtsist 2014 oli Urve Palo majandus- ja taristuminister, 2015 ettevõtlusminister, 2016–2018 ettevõtlus- ja tehnoloogiainminister. Riigikogus töötas majanduskomisjonis ja keskkonnakomisjonis. Ministrikohalt parlamenti naasnuna astus erakonnast välja ja Riigikogu liikme volituste lõppedes asus tööle kasiinoketti omava OÜ Novoloto tegevjuhina.

Kohaliku omavalitsuse valimistel Viimsis on ta kandideerinud ja valitud 2009, 2013 ja 2017.

Ta ise on öelnud, et igatses poliitikuna kogu aeg erasektorisse tagasi, sest tahtis keskenduda tööle, mitte tegeleda kõrvaliste asjade ja aruandlusega, mis avalikus sektoris on paraku täiesti arusaadav kohustus.

Poliitikas ei pruugi sisuline töö ja hea hääletasaak üldse olla omavahel seotud. Tähtis on oskus meedias head muljet jätta. See, kas valimistel välja hõigatud lubadused saavad ka täidetud, ei olegi lõpuks oluline.

Naiste vähese esindatuse kohta on Urve Palo öelnud: „Eks siin on ka naistel süüd: kui palju me ise naisi valime, toetame ja hindame? Aga ka see, kuidas oma poegi kasvatame. Võib-olla paljud naised arvavadki, et naine peab olema kodus, sest ta ei saa tööl nii hästi hakkama kui mees. Tihti halvustavad just naised sookaaslasi, kes on julgenud võtta positsiooni ja vastutuse: ega nad ikka sama head ei ole kui mehed!” „Naised võivad olla sama otsuse- ja põhimõttekindlad kui mehed või veelgi enam. Meil ei ole selleks mune vaja.”

Urve Palo peab ennast pragmaatiliseks inimeseks, koolis oli lemmikaine matemaatika ja koolipõlves tegeles kergejõustikuga, treenis palju. Lemmikhobi on joonistamine, sellel alal on ta end ka Tartus kaugõppekursustel täiendanud. Tema noorem laps sündis 2013. a.

101 lühielulugu: [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 70; [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2015, lk 66.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

Veidenberg, Ingrid. Urve Palo: poliitikas ei loe sisuline töö, vaid oskus meedias muljet jätta. *LP: Eesti Päevaleht*, 2015, [19.12.](#), lk 10-14.

KEIT PENTUS-ROSIMANNUS

XI Riigikogu (2007–2011, aseesimees alates 15.06.2009)

XII Riigikogu (2011–2015, keskkonnaminister alates 06.04.2011, välisminister alates 17.11.2014)

XIII Riigikogu (2015–2019, välisminister 09.04.–16.07.2015)

Keit Pentus-Rosimannus on sündinud 3. märtsil 1976 Tallinnas. Lõpetanud 2000. a Tallinna Ülikoolis haldusjuhtimise ja Euroopa Liidu lisaeriala ning olnud neli aastat Tartu Ülikooli politoloogia magistriõppes. Ta on töötanud paar aastat Reformierakonna Riigikogu fraktsiooni nõunikuna ning olnud ka justiitsminister Märt Raski ja välisminister Kristiina Ojulandi nõunik. Kaks aastat (2003–2005) oli ta Tallinna Keslinna linnaosa vanem ja aastatel 2005–2007 peaminister Andrus Ansipi büroo juhataja.

IX ja X Riigikogu valimistel kandideeris Reformierakonna nimekirjas, kuid valimiskünnist ei ületanud; Riigikogu X koosseisu ajal avanes kaks korda võimalus minna asendusliikmeks, millest ta aga loobus. XI Riigikogu valimistel saadud 7049 häält andis isikumandaadi ja Reformierakonna fraktsiooni esimehe koha. Osales rahanduskomisjoni töös. 2009. a juunis valiti Keit Pentus-Rosimannus Riigikogu 1. aseesimeheks. XII Riigikogu valimistel sai 8784 häälega isikumandaadi; vastu tuli võtta keskkonnaministri portfelli, kevadel 2014 sai temast pea aastaks välisminister. XIII Riigikogu valimistel sai üle 5000 häälega ringkonnamandaadi. Oli väliskomisjoni aseesimees ja kuulus ka Euroopa Liidu asjade komisjoni. Ka XIV Riigikogu valimistel sai ta ringkonnamandaadi (2482 häält).

Kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas on ta olnud edukas alates 2002. a-st, 2009. a kohalike omavalitsuste valimistel esitati ta Reformierakonna linnapeakandidaadiks.

Poliitikasse sattus ülikooli ajal, erakonda astus 1998, kolm aastat hiljem valiti erakonna juhatusse. Intervjuudes on Keit Pentus-Rosimannus väitnud, et pole naisena enda suhtes Riigikogus kunagi tajunud eelarvamusi või et teda ei võeta tõsiselt. Riigikogu väitlused on tõsised, nii samast kui ka vastassoost inimeste vahel. Eesmärkide kohta poliitikas on ta öelnud: „Minu ambitsioon on teha midagi konkreetset selleks, et elu Eestis paremaks läheks.”

Pentus-Rosimannuse nime kannab 2012. a-st.

101 lühielulugu: [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 66; [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2015, lk 68.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

Maailm ja meie : [Eesti välisministrite kõned ja sõnavõttud]. Tartu, 2018, lk 393-410.

HELJO PIKHOF

XI Riigikogu (2007–2011)
XII Riigikogu (2011–2015)
XIII Riigikogu (2015–2019)

Heljo Pikhof on sündinud 20. oktoobril 1958 Tartus. Lõpetanud 1985. a Tartu Ülikooli õigusteaduse eriala. Pärast lõpetamist töötas viis aastat Lõuna Kõrgepingevõrkudes, seejärel oli kolm aastat Tartu Tervishoiutöötajate Ametiühingute Liidu esimees (1990–1993) ja hiljem sama kutseliidu jurist. 1999 sai Heljo Pikhofist sotsiaalminister Eiki Nestori nõunik, kolm aastat hiljem Riigikogu Mõõdukate fraktsiooni nõunik. Aastatel 2004–2007 oli ta Euroopa Parlamendi liikme Marianne Mikko nõunik.

Kohalike omavalitsuste valimistel Tartus on osalenud 1996. a-st, ei ole valitud vaid korra.

Kandideeris Mõõdukate nimekirjas nii IX kui ka X Riigikogu valimistel, kuid valituks ei osutunud. XI ja XII Riigikogu valimistel sai sotsiaaldemokraatide nimekirjas ringkonnamandaadi (vastavalt 2205 ja 3270 häält), XIII Riigikogu valimistel kompensatsioonimandaadi (2042 häält) ja XIV Riigikogu valimistel taas ringkonnamandaadi (1522 häält). Oli 2009. a juunini ja alates aprillist 2014 sotsiaalkomisjoni esimees, kuulus ka korruptsioonivastase seaduse erikomisjoni (XI Riigikogu); julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni aseesimees (XII Riigikogu). Töötas õiguskomisjonis (ka esimees), kultuurikomisjonis ja rahvastikukriisi lahendamise probleemkomisjonis ning oli fraktsiooni aseesimees (XIII Riigikogu).

Ta on olnud Sotsiaaldemokraatliku Erakonna naiskogu asepresident ja ühenduse Vanemad Sotsiaaldemokraadid peasekretär.

Heljo Pikhofi sõnul on ekslik arvamus, et naised ei kipugi poliitikasse. Pigem näevad noored mehed nende tulemises ohtu, sest konkureerimine haritud ja tublide naistega vähendab nende võimalusi.

Samas ei pea ta õigeks seadusega reguleeritud sookvoote, kuigi naiste liigvähene osalemine otsustusprotsessides on probleem. Tema arvates on peamine, et naised õpiksid iseenda väärtust tunnetama ja ennast usaldama. On ju targas naises suur annus empaatiavõimet, intuitsiooni – seega üks mõõde enam. Miks me seda ei kasuta! Veel 2007. a oli Heljo Pikhof optimistlik ja usk, et järgmises Riigikogus on kordades rohkem naisi.

101 lühielulugu : [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 68; [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 72; [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 70.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

Röss, Kristel. Meestemaailma tipus naiselikkuse kiuste. *Eesti Naine*, 2009, august, lk 30-31.

Heljo Pikhof: valijahääled kohustavad, tean, et mul hoitakse pilk peal. *Sotsiaaldemokraat*, 2007, aprill, lk 7.

BARBI PILVRE

XII Riigikogu (asendusliige 27.03.2014–23.03.2015)

XIII Riigikogu (asendusliige 23.–26.11, 28.11.2016–29.03.2019)

Barbi Pilvre (Barbi-Jenny Pilvre-Storgård) on sündinud 19. aprillil 1963 Tallinnas. Ta lõpetas Tartu Ülikooli eesti keele ja kirjanduse eriala 1987. a, sai Tallinna Ülikoolis magistrikraadi psühholoogias 2000. a ja doktorikraadi ajakirjanduses 2011. a.

Ajakirjanduses on ta töötanud juba ülikooliajast alates. 1986–1989 oli ajakirja Looming tehniline toimetaja, 1989–1993 vabakutseline kolumnist ja eesti keele õpetaja Soomes, 1993–1995 ajalehe Hommikuleht toimetaja; alates 1995. a-st Eesti Ekspressi kultuurilisa Areen toimetaja ja 2003. a juhataja. Tema sulest on ilmunud üle tuhande artikli, 2012. a-st töötab ta Tallinna Ülikooli kommunikatsiooni instituudis dotsendina. Kevadel 2019 lõi kommunikatsioonifirma Barbi Pilvre OÜ, mis tegeleb meediasuhete, artiklite kirjutamise, meediakoolituste, kõnede, sotsiaalmeedia ja poliitilise kommunikatsiooniga.

Sotsiaaldemokraatliku Erakonnaga liitus 2009. a, siis kandideeris esimest korda ka kohalikel valimistel Tallinnas; valituks ta ei osutunud, küll aga pääses Pirita halduskoosseisu, mille esimees ta pikka aega oli. XII Riigikogu valimistel 2011. a ta valituks ei osutunud (1187 häält), aga sai Riigikokku asendusliikmena märtsis 2014. Töötas väliskomisjonis ja Euroopa Liidu asjade komisjonis. Ka XIII Riigikogu töös osales ta asendusliikmena, kuulus Euroopa Liidu asjade komisjoni, õiguskomisjoni ja väliskomisjoni.

Barbi Pilvre on tegelenud aktiivselt feminismi- ja meediaküsimustega. Seda kinnitab ka tema doktoritöö „Naiste meediarepresentatsioon Eesti ajakirjanduskultuuri ja ühiskonna kontekstis” (2011) ja kolm artiklikogumikku: „Formaat. Valik tekste klassivõitlusest ja naisküsümusest 1996–2002” (2003), „Minu võitlused” (2011) ja „Veri ja kord” (2019). Ta on teadust populariseeriva esseekogu „Mõjukad mõtlejad” (2002) koostaja ja õppevahendi „Sugu teletpildis” (2004) toimetaja.

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 71.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

Barbi Pilvre keskendub poliitilisele kommunikatsioonile. [err.ee](#), 2019, [16.04](#).

Pilvre, Barbi. Minu Vormsi: Väinamere Twin Peaks. Tartu, 2020.

NELLI PRIVALOVA

IX Riigikogu (asendusliige 07.02.2002–21.03.2003)

X Riigikogu (2003–2007)

XI Riigikogu (2007–2011)

Nelli Privalova on sündinud 7. veebruaril 1945 Tallinnas. Lõpetanud 1968. a Leningradi Riikliku Ülikooli ajakirjanikuna. Ta on Eesti Raadio kauaaegne korrespondent ja toimetaja (alates 1968), XXII olümpiamängude purjeregati ajal oli Olümpiakomitee pressiosakonna toimetaja.

Kandideeris IX Riigikogu valimistel Keskerakonna nimekirjas, kogus 336 häält ja 2002. a veebruaris pääses asendusliikmena Toompeale. Osales riigikaitsekomisjoni töös. X ja XI Riigikogusse sai ringkonnamandaadiga (vastavalt 862 ja 934 häält), jätkas töötamist riigikaitsekomisjonis. Kandideeris ka XII ja XIII Riigikogu valimistel, kuid siis valimiskünnist ei ületanud.

Kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas on kandideerinud alates 1993. a-st (kaheksatel valimistel järjest), valimiskünnis on jäänud ületamata vaid kahel korral.

Noorena tegeles jahilaskmisega, võitis Nõukogude Liidu meistrivõistlustel ka auhinnalisi kohti. Nelli Privalova on olnud Eesti Ajakirjanike Liidu ja Rahvusvahelise Ajakirjanike Liidu liige, hobi tõttu kuulunud ka Vabariikliku Koerte-kasvatajate Klubi juhatusse.

101 lühielulugu: [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 65; [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 70.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#), [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#)

[Eesti spordi biograafiline leksikon](#)

Nelli Privalova riigikaitsekomisjoni istungil, veebruar 2011

HEIDY PURGA

XIII Riigikogu (2015–2019)

Heidy Purga on sündinud 18. märtsil 1975 Tartus. Õppis Tallinna Ülikoolis näitejuhtimist (jäi pooleli) ja lõpetas Concordia Rahvusvahelises Ülikoolis elektroonilise meedia eriala 2002. a.

Töötanud televisioonis ja raadios alates 1995. a-st: Raadio 2 saatejuht, vastutav toimetaja ja hommikuprogrammi juht, peatoimetaja; Eesti Televisiooni saatejuht; TV1 ja TV3 toimetaja ja saatejuht. Konkursi Eesti Laul produtsent (2008–2015) ja Eesti Rahvusringhäälingu juhatuse nõunik (2014–2015).

Valimistel kandideeris esmakordselt 2015. a XIII Riigikogusse Reformierakonna nimekirjas, kogus 3283 häält ja sai ringkonnamandaadi. Töötas kultuurikomisjonis. Valituks osutus ka kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas 2017 ja XIV Riigikogu valimistel 2019, kui kogus 4763 häält. Riigikogu töö kõrvalt on jätkanud tegutsemist DJna.

Heidy on oma tööga Riigikogus rahul. Ennekõike meeldib talle tiimis töötamine ning väljakutsed, mida see pakub, et saavutada oma eesmärged.

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 73.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Luik, Selle. Heidy sädelus ja mõõdukus. *Tervis Plus*, 2017, nr 9, lk 9-13.

Heidy Purga Riigikogu juhatuse valimistel, märts 2015

EVE PÄRNASTE

VII Riigikogu (asendusliige 08.11.1994–10.03.1995)

Eve Pärnaste on sündinud 19. veebruaril 1951 Tartus. Lõpetanud 1974. a Tartu Ülikooli psühholoogina ja töötanud sellel erialal mitmes asutuses, sh ülikooli sotsioloogilaboris kuni selle likvideerimiseni 1975 ning Eesti NSV Plaani-komitee majandusuuringute instituudis (1978–1981). 1980ndatel sattus ta teisitöötlemise pärast KGB huviorbiiti ning oli sunnitud töötama Andres Ehini juures vabakutselise sekretäri ja masinakirjutajana. Oli MRP-AEG grupi liige, Eesti Rahvusliku Sõltumatuse Partei (ERSP) asutajaliige ja kuulus ka juhatusse, Eesti kodanike komiteede aktiivne organiseerija, Tallinna komitee esimehe abi ja Eesti Komitee juhatuse ning Põhiseaduse Assamblee liige.

Kandideeris 1992. a Riigikogu valimistel ERSP nimekirjas, kogus 299 häält ning sai VII Riigikogu asendusliikmeks novembris 1994. Kuulus Sõltumatute fraktsiooni ja osales keskkonnakomisjoni töös. VIII Riigikogu valimistel kandideeris Tuleviku Eesti Erakonna nimekirjas (oli asutajaliige), kuid valituks ei osutunud. Hiljem taandus poliitikast aastateks, tegeles maalimisega ja pidas kunstigaleriid. Uuesti kandideeris Reformierakonna nimekirjas 2013. a kohalikel valimistel Tallinnas ja 2015. a Riigikogu valimistel. Aasta hiljem astus ta Reformierakonnast välja ja augustis 2018 liitus Eesti Konservatiivse Rahvaerakonnaga. XIV Riigikogu valimistel valituks ei osutunud.

Eve Pärnaste on koostanud ja toimetanud Eesti taasiseseisvumisega, Eesti Kongressi ja kodanike komiteesid käsitlevaid teoseid, sh ERSP mahuka ajaloo. Tegutsenud ka raamatukujundajana ning korraldanud maalikunstnikuna personaalnäitusi.

Eve Pärnaste leiab end sageli mõtlemast, kui enesestmõistetavalt võtavad paljud inimesed igapäevaseid õigusi ja võimalusi. Milline meie Eesti on, sõltub sellest, millised on siin inimesed, millised me ise oleme. Vaikimisi pettumine, poliitikute tagaselja siunamine ja käega löömine ei vii elu edasi.

Autasud

Riigivapi V klassi teenetemärk (2001), Riigivapi III klassi teenetemärk (2006)

Kes on kes Eesti poliitikas 1988–1992. Tallinn, 1992, lk 50-51.

Pärnaste, Eve. Kodanikuks olemist tuleb õppida. *Koit*, 2010, 11.03., lk 6.

Pullerits, Priit. Eve Pärnaste, varasemast leebem, aga ikka võitluslik. *Arter: [ajalehe Postimees lisa]*, 2016, 30.04., lk 2-9.

KADI PÄRNITS

X Riigikogu (2003–2007)

Kadi Pärnits on sündinud 26. juunil 1965 Pärnus ja seal ka kasvanud. Lõpetanud 1988. a Tartu Ülikooli õigusteaduskonna, siirdus ta tööle Tallinna Mererajooni sotsiaalosakonda pensioniinspektoriks. 1991. a kutsuti ta tööle Ametiühingute Keskliitu, algul töötas juristina, hiljem õigussekretärina; 2000. a-st 2003. a novembrini liidu esimees.

X Riigikokku kandideeris Mõõdukate nimekirjas ja sai 786 häälega kompensatsioonimandaadi, oli sotsiaalkomisjoni aseesimees. Kui teda esimesel aastal nimetati Riigikogu suurimaks puudujaks, kinnitas ta rahulikult, et valijad teadsid teda kui ametiühingujuhti ning puudumised olid seotud põhiliselt selle tööga ja sõitudega Eestis.

XI Riigikogu valimistel kandideeris Lääne-Virumaal (1364 häält), XII Riigikogu valimistel Tallinnas (hääli pea poole vähem), mõlemal korral jäi valimiskünnis ületamata. On osalenud ka kohalikel valimistel (1999 Koonderakonna nimekirjas, 2005, 2009 ja 2013 sotsiaaldemokraatide ridades) ja Euroopa Parlamendi valimistel, valimiskünnis on jäänud ületamata.

Töötas õppejõuna Mainori Kõrgkoolis ja oli nõukogu esimees, 2016. a valiti ta ASi Mainor juhatuse esimeheks.

Ametiühingutel pole naisjuhte palju olnud, kuigi Kadi Pärnitsa arvates on see just naisele sobilik amet, sest meil ongi ametiühingus naisi rohkem.

101 lühielulugu: [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 67.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#)

ÜLLE RAJASALU

X Riigikogu (asendusliige 04.04.2005–26.03.2007)

XI Riigikogu (asendusliige 27.03.–05.04.2007, 04.06.–20.12.2009)

Ülle Rajasalu on sündinud 6. mail 1953 Tallinnas. Lõpetanud 1984. a Tartu Ülikoolis kaubandusökonoomika eriala, töötas ta alguses Tallinna Tööstuskaubastu vanemkaubatundjana ja hiljem Pudu kaupade Hulgikaubanduse Baasi osakonnajuhatajana. 1991. a sai temast seitsmeks aastaks OÜ ITECOM kommertsdirektor, aasta enne 1999. a valimisi oli ta ASi Deimonis juhataja. Tallinna Linnavolikokku pääses Ülle Rajasalu Reformierakonna nimekirjas juba 1996. a, pärast järgmisi kohalike omavalitsuste valimisi (1999) sai temast Pirit linnaosa vanem ja 2004. a Tallinna abilinnapea.

Riigikogu valimistel on Ülle Rajasalu kandideerinud alates 1999. a-st. X Riigikogu valimistel kogus ta 795 häält ja sai 2005. a kevadel asendusliikmeks. Töötas õiguskomisjonis, aasta ka Euroopa Liidu asjade komisjonis ning kuulus parvlaeval Estonia sõjatehnika väljaveo asjaolude uurimiskomisjoni. Ka XI Riigikokku tuli asendusliikmena (valimistel saadud üle 1000 hääle taandas 56. koht erakonna nimekirjas), seal töötamise aeg jäi aga napiks: detsembris 2009 kinnitati ta Harju maavanemaks. XII, XIII ja XIV Riigikogu valimistel valituks ei osutunud.

Kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas on Ülle Rajasalu kandideerinud alates 1996. a-st, valituks osutunud viiel korral.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#)

Eesti majanduse biograafiline leksikon. Tallinn, 2003, lk 404.

LAIN RANDJÄRV

XI Riigikogu (2007–2011, kultuuriminister alates 05.04.2007)

XII Riigikogu (2011–2015, aseesimees)

XIII Riigikogu (24.03.2015–04.02.2019)

Laine Randjärv (Jänes) on sündinud 30. juulil 1964 Moskvas. 1989 lõpetas ta Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia koorijuhi ja muusikaõpetajana, 1996. a sai muusikamagistriks ning 2005 siirdus Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna doktorantuuri.

On töötanud H. Elleri nim Tartu Muusikakooli õpetaja ja kontsertmeistrina ning Tartu Linnavalitsuse kultuuriteenistuse peaspetsialistina. 1994–1997 oli ta Tartu Õpetajate Seminari õppejõud, 1998–2002 Vanemuise kontserdimaja direktor. Pärast kolm aastat kestnud abilinnapea ametit sai ta 2004. a Tartu linnapeaks. Reformierakonda kuulub 2002. a-st ja samast ajast on ta edukalt kandideerinud kohalikel valimistel (2002 ja 2005 Tartus, 2009 Tallinnas ja 2017 Rae vallas).

X Riigikokku kandideerides kogus Laine Jänes 803 häält, valituks ei osutunud (oli erakonna nimekirjas 56. kohal) ja asendusliikme kohast loobus. XI Riigikogu valimistel kogunes häält üle 9000, mis andis isikumandaadi ja oli valimiste pingereas kolmas tulemus. Aastatel 2007–2011 oli Laine Jänes kultuuriminister. XII Riigikogu valimistel sai 2211 häälega ringkonnamandaadi. Kohe pärast valimisi muutis ta nime ja Riigikogu esimeseks aseesimeheks valiti juba Randjärvena. XIII Riigikogu valimistel sai kompensatsioonimandaadi, oli kultuurikomisjoni esimees ja aseesimees. 2019. a veebruaris astus tagasi ja oli aasta lõpuni Viimsi vallavanem. Osales ka XIV Riigikogu valimistel, kuid parlamenti pääs polnudki siis eesmärgiks. 2020. a alguses otsustas tegevpoliitikast taanduda.

Laine Randjärv on aktiivselt tegutsenud ka koorijuhtimises: ta on olnud Eesti Kooriühingu kammerkoori asutaja ja president pea kümme aastat, Eesti Kammerkooride Liidu asutaja ja juhatuse liige, Tarmeko kammerkoori asutaja ja dirigent, Tallinna Tehnikakõrgkooli juures tegutseva meeskoori Akadeemiline Meeste Lauluselts dirigent. Koori juhatades elas ta enda sõnul välja poliitikuametist lahutamatu frustratsiooni.

Ta on kogenud, et edukatelt naistelt oodatakse rohkem kui edukatelt meestelt, ja vahel on jäänud mulje, nagu oleks eesti meestel pseudohirm respekterida naiskolleegide teadmisi ja oskusi.

Autasud

[Hispaania Teeneteordeni suurrist](#) (2007), [Madalmaade Oranje-Nassau ordeni suurrist](#) (2008), [Armeenia parlamendi aumedal](#) (2015)

101 lühielulugu: [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 76-77; [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 77.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

Laine Jänes: Tartu linnapea. *Lahtihüpe juhtimisavarustesse: naisjuhid* / Ruth Alas. Tallinn, 2007, lk 29-43.

Röss, Kristel. Meestemaailma tipus naiselikkuse kiuste. *Eesti Naine*, 2009, august, lk 32-33.

Laine Randjärv. *Mari*, 2013, juuni, lk 16-21.

VALVE RAUDNASK

VIII Riigikogu (1995–1999)

Valve Raudnask on sündinud 10. detsembril 1936 Laheda vallas Võrumaal, tuntud kui elupõline ajakirjanik. Lõpetas Tartu Ülikooli eesti filoloogia eriala ajakirjanduse eriharuga 1961. a, töötas pea kakskümmend aastat ajalehes Noorte Hää, ligi kümme aastat ajalehes Rahva Hää, lühikest aega ka Õhtulehes ja Eesti Sõnumites. Teeneline ajakirjanik 1976, Ajakirjanike Liidu aasta-preemia 1974 ja 1980.

Kandideeris VIII Riigikogu valimistel Keskerakonna nimekirjas ja sai 1457 häällega kompensatsioonimandaadi. Töötas maaelukomisjonis ja korrupsiooni-vastase seaduse erikomisjonis. IX Riigikogu valimistel valituks ei osutunud, kuigi hääli kogunes ka siis üle tuhande.

On kandideerinud ka kolmedel kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas: 1993 sotsiaaldemokraatide ridades, 1996 ja 2002 Keskerakonna nimekirjas, valituks osutus 1996. Pärast Riigikogu jätkas ajakirjanikutööd, ilmunud on artiklilogumikud „Aja tõrvasel katusel” (2006), „Inimesed ja ilmaelu” (2009), „Juunilumi” (2016) ja mälestusteraamat „Kõik mis on juhtunud” (2011).

Ise ta ennast poliitikuks ei pea, pigem kandideeris ajakirjanduslikust huvist näha Riigikogu elu seestpoolt. Ka poliitilised sümpaatiad läksid mitte erakondi, vaid isikuid pidi. Tagasi vaadates on Valve Raudnask Toompea õppetundidele tänulik, kuigi tunnistab, et oli sealse elu jaoks liiga sirgjooneline. Kerge ei olnud, neljapäeva õhtuks oli läbijooksnud teemade virrvarrist läbi-pekstu tunne. Harva sai endale ette kanda, et oled suutnud midagi korda ajada ja pidevalt tahtis keegi sind enda järgi ümber teha. Riigikogu naisliikmetele on ta soovinud jätkuvat naiselikkust.

Autasud

[Valgetähe V klassi teenetemärk](#) (2002)

Tammer, Enno. Ise tõrvame, ise kuldame. *Aja tõrvasel katusel* / Valve Raudnask. Tallinn, 2006, lk 373-376.

MAILIS REPS

X Riigikogu (2003–2007, haridus- ja teadusminister alates 13.04.2005)

XI Riigikogu (2007–2011)

XII Riigikogu (2011–2015)

XIII Riigikogu (2015–2019, haridus- ja teadusminister alates 22.11.2016)

Mailis Reps on sündinud 13. jaanuaril 1975 Tallinnas. Lõpetanud Tallinna Bakalaureuse Erakooli 1993 ja õigusteaduse eriala Akadeemias Nord 1998 (*cum laude*). Haridust täiendanud mitmel pool välismaal: Kesk-Euroopa Ülikooli (Budapest) õigusteaduste magister, Maastrichti Ülikooli Euroopa avalike suhete magister, rahvusvahelise õiguse doktoriõpe Uppsala Ülikoolis. On töötanud lühemat aega USA ja Euroopa ülikoolide ja kolledžite juures, olnud Akadeemia Nord rektori nõustaja ja avaliku õiguse õppetooli assistent, rahvusvahelise õiguse lektor alates 2000, pidanud lektoriametit ka Riia Kõrgemas Õigusteaduste Koolis. 2002. a jaanuaris sai Mailis Repest Siim Kallase valitsuse haridus- ja teadusminister, 2005. a aprillis nimetati ta haridus- ja teadusministriks Andrus Ansipi valitsuses ja 2016. a novembrist jätkas samal ametikohal Jüri Ratase valitsuses.

X Riigikogu valimistel sai 925 häälega kompensatsioonimandaadi, kuulus Keskerakonna fraktsiooni, töötas ministriks saamiseni kultuurikomisjonis ja Euroopa Liidu asjade komisjonis. XI Riigikogu valimistel sai ringkonnamandaadi (3000 häält), oli kultuurikomisjoni aseesimees ja kuulus ka Euroopa Liidu asjade komisjoni. XII, XIII ja XIV Riigikokku pääses samuti ringkonnamandaadiga. XII ja XIII Riigikogus osales kultuurikomisjonis ja oli fraktsiooni aseesimees, alates novembrist 2016 haridus- ja teadusminister.

Neljal korral on ta edukalt osalenud kohalikel valimistel Tallinnas (2005, 2009, 2013 ja 2017); Euroopa Parlamenti pole pääsenud.

Poliitika huvi tekkis ülikooli lõpus, kui käis koos Maret Maripuu ja Keit Pentusega tollase ühenduse Res Publica üritustel. Keskerakonda kutsus Siiri Oviir pärast esinemist erakonna naiskogu üritusel, kui oli käimas ka kampaania „Tark naine, tule Keskerakonda”. Ministriks saades oli 27-aastane. Suurimaks õnnestumiseks ministriametis peab koolitoidu ja õpilaskodude programmi.

Mailis Repsi arvates pole Eesti naised poliitiliseks karjääriks veel valmis. Ka meedia pole naispoliitikuid hellitanud: kirjutatakse halvasti või kirjutatakse kui naisest, mitte kui professionaalist. Kuigi naised on kõrgemalt haritud, on keskastmelt tipu poole nende osa äärmiselt väike. Ometi on kindel, et kui naiste osakaal poliitikute hulgas ületab teatud protsendi, hakatakse tegema jätkusuutlikumaid otsuseid 10–20 aasta perspektiivis, sest naiste maailmapilt on alalhoidlikum ja tulevikku vaatav. Mailis Reps on naiskolleegidega teistest erakondadest arutlenud ka nn meeste mängude üle: sageli on meeste poliitika võistlusefekt, ja kui erakondadest osaleksid koalitsiooniläbirääkimistel tugevad naised, tuleks koalitsioonileping oluliselt asjalikum.

2003. a-ni Mailis Rand. Ta on kuue lapse ema (vanim sündis 2004., noorim 2017. a) ja on kindel, et korraga on võimalik olla nii karjäärinaine kui ka hea ema. „Olen algusest peale võtnud hoiaku: minu lapsed on mu enda isiklik asi, ma ei pea nende saamist kellelegi vabandama ega seletama.” Meespoliitikult ei küsi keegi, kus su lapsed on, nad kindlasti igatsevad sind.

101 lühelulugu : [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 70; [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 77; [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 83; [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2016, lk 80.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)
Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus. Tartu, 2007, lk 243-258.

Paris, Manona. Mailis, kas sa oled armunud? [Nipiraamat](#), [mai](#) 2019, lk 20-28.

Mailis Reps ja Vilja Savisaar X Riigikogu sügisistungjärju avaistungil, september 2004

REET ROOS

X Riigikogu (2003–2007)

XII Riigikogu (2011–2015)

Reet Roos on sündinud 1. aprillil 1973 Taebas. Ta on õppinud Tallinna Ülikoolis matemaatikat ja informaatikat, Akadeemias Nord majandusõigust ja Tartu Ülikoolis ajalugu. Tööellu sukeldudes jäid õpingud pooleli. Ta on töötanud ajalehe *День за днем* reklaamiosakonna juhatajana (1992–1994), hiljem reklaamifirma Baltic FCB nõukogu liige. Alustades äritegevust meedia-agentuuriga Inspired ning paari väikefirmaga, on Reet Roosist saanud kontserni RR Valdus ainuomanik.

X Riigikokku kandideeris Res Publica nimekirjas, sai valimistel 3096 häält ja ringkonnamandaadi, töötas õiguskomisjonis. XII Riigikogu valimistel sai 848 häält ja taas ringkonnamandaadi, osales sotsiaalkomisjonis ja Euroopa Liidu asjade komisjonis. 2014. a peatusid volitused pooleks aastaks lapsepuhkusele jäädes.

X Riigikokku kandideerimist meenutades on ta kirjutanud, et poliitikuks tahtis saada juba lapsena ja eduka reklaamifirma loomise järel otsis uusi väljakutseid. Res Publicasse astus ise, keegi ei kutsunud ega soovitanud, ja eesmärgiks seadis Riigikogu; arvutas välja ringkonnamandaadi saamiseks vajaliku häälte hulga (2500) ja asus ennast reklaamima. Selleks tellis hulga roosipildiga kilekotte ja jagas neid oma valimisringkonna kaupluste juures. Valimistel sai üle 3000 hääle. Tema enda sõnul jäi poistel partei peakorteris suu lahti, temaga polnud keegi Riigikogus arvestanud.

Reet Roosi arvates peaks Riigikogu töös olema esikohal töö komisjonides, fraktsioonides ja töörühmades ning loomulikult valimispiirkonnas. Valijatega kohtumiseks ette nähtud reedene päev on vajalik, ent mitte piisav, siit ka suur ja kuulsaks räägitud lõhe rahva ja riigi vahel. Häirib ebaterve tähelepanu, mis mustab ka neid saadikuid, kes ei saherda ja tõsist tööd teevad.

101 lühielulugu: [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 76; [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 85.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#)

VIIVE ROSENBERG

IX Riigikogu (1999–2003)

X Riigikogu (asendusliige 22.03.–10.04.2003)

Viive Rosenberg on sündinud 12. veebruaril 1943 Tartumaal Kambjas. Lõpetanud 1966. a agronoomina Eesti Maaülikooli, põllumajandusteaduste kandidaat 1981. Töötas viisteist aastat teadurina Eesti Maaviljeluse Instituudis, 1990ndatel oli taimebiotehnoloogia uurimiskeskuse EVIKA direktor. On tegeleenud peamiselt kartuli, aga ka teiste põllutaimelega.

IX Riigikokku kandideeris Keskerakonna nimekirjas ja sai 2508 häälega ringkonnamandaadi. Osales kultuurikomisjoni töös, viimasel aastal komisjoni esimees, kuulus ka Euroopa asjade komisjoni. X Riigikogus oli asendusliikmena lühikest aega. XI Riigikogu valimistel kandideeris Rahvaliidu nimekirjas ja XIV Riigikogu valimistel Keskerakonna nimekirjas, kuid valituks ei osutunud.

Kohalike omavalitsuste valimistel on kandideerinud Sakus alates 1993. a-st, nii valimisliitude, Keskerakonna kui ka Rahvaliidu nimekirjas, valitud viiel korral.

Viive Rosenberg on tunnustatud teadlane; kuulub Eesti Teadlaste Liitu, Euroopa Kartuliuurijate Ühendusse (EAPR) ning Akadeemilisse Põllumajanduse Seltsi; Eesti teaduspreemia laureaat.

Elukogemuste põhjal on tal kujunenud arvamus, et meie ühiskonnas kõrgemale positsioonile pääsemiseks peavad naised meestest tunduvalt võimekamad olema, ning naljatlemisi on ta öelnud, et mehed tegelevad tähtsate ja naised vajalike asjadega.

101 lühielulugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 70-71.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#), [X Riigikogu](#)

AINO RUNGE

VIII Riigikogu (1995–1999)

Aino Runge (17. juuni 1926 Tallinn – 3. august 2014) lõpetas 1963. a Tartu Ülikoolis rahanduse ja krediidi eriala; majandusteadlane. Töötas Rahandusministeeriumis alates 1945. a-st, oli riigieelarve osakonna kauaaegne juhataja. Hiljem, pensionipõlves oli Õpetajate Täiendusinstituudi ja Tallinna Ühisgümnaasiumi majandusjuhataja. Oli Tallinna Üürnike Ühenduse ja Tallinna Tarbijauhingu asutaja ning aktiivne kaasalööja, see rajas tee ka poliitikasse.

VIII Riigikogu valimistel sai Keskerakonna nimekirjas 812 häälega kompensatsioonimandaadi, töötas rahanduskomisjonis. IX Riigikogu valimistel valituks ei osutunud. Kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas kandideeris 1993–2013, valituks osutus 1999.

Aino Runge oli kunstnik Sirje Runge ja kunstiteadlase Marika Valgu ema.

Autasud

[Valgetähe IV klassi teenetemärk](#) (2005)

Keda me valisime 1995? Tartu, 1995, lk 229.

Arjakas, Küllö. Nädala juubilar: Aino Runge 80. *Kesknädal*, 2006, 14.06, lk 15.

KATRIN SAKS

X Riigikogu (22.03.2003–09.10.2006)

Euroopa Parlament (2006–2009)

Katrin Saks on sündinud 29. novembril 1956 Tallinnas. Lõpetas 1981. a Tartu Ülikooli ajakirjanduse eriala ja 1993. a Eesti Diplomaatide Kooli. Töötas 20 aastat Eesti Televisiooni Tartu stuudios toimetajana, kultuurisaadete toimetaja ja taasiseseisvumise ajal poliitikasaadete toimetajana (1989–1993). Üks tuntumaid on telesari „Teateid tegelikkusest”. Aastatel 1993–1997 oli ta Eesti Televisiooni programmijuht. Lühikest aega olnud ka Concordia Rahvusvahelise Ülikooli lektor ja Avatud Eesti Fondi projektikoordinaator. 2011. a-st Balti Filmi- ja Meediakooli, 2015. a-st Tallinna Ülikooli Balti filmi, meedia, kunstide ja kommunikatsiooni instituudi direktor.

IX Riigikogu valimistel kandideeris Mõõdukate nimekirjas, kuid vaatamata ligi 1200 häälele valimiskünnist ei ületanud, seevastu pakuti talle rahvastiku ministri kohta Mart Laari valitsuses. X Riigikokku kandideerides sai 1770 häälega kompensatsioonimandaadi, töötas kultuurikomisjonis (poolteist aastat aseesimees), kuulus ka Euroopa Liidu asjade komisjoni. Riigikogu liikme volitused lõppesid oktoobris 2006 seoses Euroopa Parlamendi liikmeks saamisega (Toomas Hendrik Ilvese asemele). Kandideeris ka XI Riigikokku (Sotsiaaldemokraatliku Erakonna nimekirjas), sai üle 2000 hääle ja ringkonnamandaadi. Vaidlus Riigikogu ja Euroopa Parlamendi liikme staatuse vastuolulisuse üle jõudis Riigikohtusse ja lõppes 13. aprillil 2007 otsusega lõpetada eurosaadikute Riigikogu liikme volitused. Hilisemad Euroopa Parlamendi ja Riigikogu valimised edu ei toonud ja XII Riigikogu asendusliikme kohast loobus.

Alates 1999. a on ta kandideerinud ka kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas, valituks osutunud kahel korral.

Katrin Saks peab poliitiku tööd raskeks: see ei lõpe, kui suled kontori ukse või arvuti, vaid saadab sind igal pool ja võib ka une rikkuda, see on pigem nagu eluviis. 24 tundi kestev avalik tähelepanu on koormav ja kui keegi väidab, et poliitikat ja pereelu on võimalik probleemideta ühendada, siis ta valetab. Poliitikasse tulles sai kohe ministriks ja seda meenutades tunnistab, et oli väga raske, loogiline oleks alustada kohalikust omavalitsusest, seejärel liikuda Riigikokku ja alles siis valitsusse.

Naispoliitikute rääkides on Katrin Saks rõhutanud, et naistele on omasem inimesest lähtuv mõtlemine, nemad hindavad meestest rohkem hoolivust ja solidaarsust ja seda on märgata isegi turufundamentalismist jutlustavate erakondade naisliikmete juures. Sotsiaaldemokraatlikus Erakonnas meeste-naiste probleemi pole, seal on naistel (nt Marju Lauristinil ja Liia Hännil) väga kaalukas roll ja seetõttu ollakse harjutud naiste arvamust arvestama.

Autasud

[Valgetähe IV klassi teenetemärk](#) (2004)

101 lühielulugu : [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 80.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#)

Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus. Tartu, 2007, lk 229-242.

ERIKA SALUMÄE

IX Riigikogu (1999–2003)

Erika Salumäe on sündinud 11. juunil 1962 Pärnus. Tuntud eelkõige kui rattasportlane ja olümpiavõitja. Lõpetas 1987. a Smolenski Kehakultuuri-instituudi, elukutseline sportlane. Erika Salumäe sportlike saavutuste rida on muljetavaldav: kahekordne olümpiavõitja trekisprindis (1988 Soulis ja 1992 Barcelonas), maailmameistrivõistluste kaks kuld- (1987 ja 1989) ja kaks hõbemedalit (1984 ja 1986) ning pronksmedal (1995), kaks kuldmedalit ja hõbemedal universiaadil (1983), 10 kuldmedalit NSV Liidu meistrivõistlustel jne. Püstitanud aastatel 1982–1989 15 maailmarekordit trekisõidus. Üheksal korral on ta valitud Eesti parimaks naissportlaseks. Aastatel 1996–1999 oli Tallinna Linnavolikogu sotsiaalnõunik.

IX Riigikogu valimistel kandideeris Keskerakonna nimekirjas ning sai 2577 häälega ringkonnamandaadi. Töötas kaks aastat sotsiaalkomisjonis, seejärel kultuurikomisjonis, lühikest aega riigikaitsekomisjonis ja viimase aasta väliskomisjonis. XI Riigikogu valimistel sai Rahvaliidu nimekirjas kandideerides kompensatsioonimandaadi (576 häält), kuid loobus kohast. Kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas on kandideerinud neljal korral: 1996–2002 Keskerakonna nimekirjas ja 2005. a Rahvaliidu liikmena sotsiaaldemokraatide ridades, alati osutunud valituks. 2007. a peatas ta erakondliku kuuluvuse ja lahkus Rahvaliidust lõplikult kolm aastat hiljem.

Erika Salumäe pühendus noortesporti edendamisele, ta oli Eesti Koolispordi Liidu president ja kuulus neli aastat Rahvusvahelise Koolispordi Föderatsiooni (ISF) juhatusse.

2010. a-st elab Hispaanias.

Erika Salumäe arvates on naise ja ema roll ühiskonnas ülimalt tähtis nagu ka tasakaaluka naise roll Eesti keerulises ja pingelises poliitikas.

Autasud

[Eesti Punase Risti I klassi teenetemärk \(2001\)](#)

101 lühielulugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 75-76.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#).

Kreilis, Aare. *Viraaž*: Erika Salumäe lugu. Tallinn, 1991.

Salumäe, Erika. Erika Salumäe: *surplace* / intervjuu: Urmas Ott. Tallinn, 2002.

Erika Salumäe / koostaja Tiit Lääne. Tallinn, 2006.

Veiksaar, Ene. Erika Salumäe. *Jääda ellu*. Tallinn, 2009.

Salumäe, Erika. Erika Salumäe. *Südame põhjast*. Karla, 2017.

KERSTI SARAPUU

XIII Riigikogu (2015–2019)

Kersti Sarapuu on sündinud 5. mail 1954 Põltsamaal. Lõpetas 1986 Tallinna Tehnikaülikoolis tööstuse juhtimise ja planeerimise eriala.

Töötanud õpetaja ja lasteaia juhatajana, olnud äriühingute juhatuses. Pärast keskkooli töötas Tartu Kaubandusvalitsuses müüjana (1972–1973), seejärel Karinu 8-klassilise Kooli õpetajana (1973–1977). Üle kümne aasta oli Alliku sovhoosi lastepäevakodu juhataja (1977–1988) ja hiljem Paide Sookure lasteaia juhataja (1988–1994). Eesti Vabariigi tulek avas uued võimalused. Kersti Sarapuust sai Virumaa Kommertspanga / Eesti Maapanga regioonijuhataja aastateks 1994–1998. Ta on ka ASide Kingstor ja Neli Kuningat juhatuse liige 1998–2005 ja alates 2011. Aastatel 2005–2011 oli ta Paide linnaeape.

Kuulub Keskerakonda. Osalenud alates 2002. a-st kohalike omavalitsuste valimistel Paides ja alati volikokku valitud, linnavolikogu esimees 2011–2014.

Riigikogu valimistel on osalenud 2003. a-st. XI Riigikogus oli lühikest aega (10 päeva) asendusliige. Valituks osutus XIII Riigikogu valimistel 2015. a (1164 häält, kompensatsioonimandaat). Töötas rahanduskomisjonis ja oli fraktsiooni esimees. Edukas oli ka XIV Riigikogu valimistel (1394 häält). Eesti Keskerakonna volikogu kauaaegne esimees ja omavalitsuskogu aseesimees.

Kersti Sarapuu on viie lapse ema ja mitmekordne vanaema.

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 81.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Kersti Sarapuu fraktsiooni esimehena, aprill 2019

EVELYN SEPP

IX Riigikogu (asendusliige 15.12.2001–21.03.2003)

X Riigikogu (2003–2007)

XI Riigikogu (2007–2011)

Evelyn Sepp on sündinud 13. juulil 1972 Tallinnas. Lõpetas Tallinna Spordikolledži 1990. a ja omandas seejärel sekretär-referendi kutse. Õppis õigusteadust kahes eraülikoolis ja Tartu Ülikooli õigusinstituudis, kuid õpingud jäid pooleli. Töötas viis aastat Eesti Arhitektide Liidu sekretärina, 1996–2001 Riigikogu Keskerakonna fraktsiooni nõunikuna. 2011–2014 oli ta Tallinna loomekeskuse Kultuurikatel juhataja, edasi Teenusmajanduse Koja tegevjuht.

IX Riigikokku kandideeris Keskerakonna nimekirjas, sai uue tulijana 86 häält ning pääses parlamenti 2001. a detsembris asendusliikmena. Suurema osa ajast töötas põhiseaduskomisjonis. X Riigikokku kandideerides sai kompensatsioonimandaadi (292 häält), jätkas põhiseaduskomisjonis ning oli alates 2004. a suvest selle aseesimees. Kuulus kaks aastat korruptsioonivastase seaduse kohaldamise erikomisjoni ja oli parvlaeval Estonia sõjatehnika väljaveo asjaolude uurimiskomisjoni aseesimees.

XI Riigikogu valimistel sai kompensatsioonimandaadi, jätkas põhiseaduskomisjoni aseesimehena ja kuulus Euroopa Liidu asjade komisjoni. Rahulolematuse erakonna juhtkonna mitme otsusega jättis ta XII Riigikogu valimisnimekirja lõpuossa ja valimiskünnis jäi ületamata. 2014 astus Evelyn Sepp Keskerakonnast välja.

On kandideerinud ka kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas 1999, 2002 ja 2009, valiti viimasel aastal. Kooliajal harrastatud spordialad (ujumine, viievõistlus ja vehklemine) olid heaks aluseks Eesti Ujumisliidu (2008–2012) ja Eesti Võitlusspordi Ühenduse (2008–2013) presidendi ametile.

Evelyn Sepp peab end optimistiks. Poliitikast lahkumise kohta arvas ta, et kõige kurnavam on töö, millel ei ole mõtet. „Püüan vältida tegevusi tegevuse enda pärast ja formaalsusi, mis ei aita edasi. Motivatsiooni tappa on lihtne, loovaid inimesi vormis hoida aga märksa keerulisem. Kui tahta uuenduslikke lahendusi, värsketele ideedele tuult tiibadesse, peab ka tee nendeni jõudmiseks olema eelnevaist erinev. See aga vajab usaldust ja vabadust.”

101 lühielulugu : [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn 2003, lk 84; [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 89.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#), [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#)

KADRI SIMSON

XI Riigikogu (2007–2011)

XII Riigikogu (2011–2015)

**XIII Riigikogu (2015–2019, majandus- ja taristuminister
alates 23.11.2016)**

Kadri Simson (Must) on sündinud 22. jaanuaril 1977 Tartus. Lõpetanud *cum laude* Tartu Ülikooli ajaloo eriala (2000) ja omandanud politoloogia-
magistri kraadi kolm aastat hiljem London University College'is. Töötanud
Tartu Ülikooli raamatukogu eurodokumentatsiooni keskuse konsultandina
(1998–1999), olnud Tallinna Linnavolikogu (1999) ja linnapea Edgar Savisaare
nõunik (2001–2002). Aastatel 2003–2007 oli Keskerakonna peasekretär.

XI Riigikogu valimistel kandideeris Keskerakonna nimekirjas ja sai 2008 hää-
lega ringkonnamandaadi, oli 2009. a veebruarini riigikaitsekomisjoni ase-
esimees, edasi rahanduskomisjonis. Juunis 2009 valiti fraktsiooni esimeheks.
XII Riigikogu valimistel sai ringkonnamandaadi (3854 häält), jätkas fraktsiooni
esimehena, osales algul väliskomisjoni ja hiljem rahanduskomisjoni töös
ning kuulus Euroopa Liidu asjade komisjoni. XIII Riigikokku pääses isiku-
mandaadiga (5726 häält), kuulus rahanduskomisjoni ja jätkas ka fraktsiooni
esimehena. Novembris 2016 sai Kadri Simsonist majandus- ja taristuminister.
XIV Riigikogu valimistel kogunes hääli veelgi rohkem. Sügisel 2019 siirdus ta
Brüsselisse Euroopa Komisjoni energiavolinikuks.

Varem oli kandideerinud IX Riigikogu valimistel ja neljal korral kohalike
omavalitsuste valimistel (Tartus 1996 ja 1999, Pärnus 2002 ja Tallinnas 2005),
kuid valituks ei osutunud. Edu saavutas ta 2009. a kohalike omavalitsuste
valimistel Tallinnas ning 2013. ja 2017. a Pärnus, kus on olnud ka linnapea-
kandidaadiks.

Poliitikaga puutus kokku juba lapsena. Oli 11–12aastane, kui isa, Keskerakonna
tuntud poliitik Aadu Must ta Rahvarinde koosolekutele kaasa võttis. Neil aast-
tatel hakkas ta arvama, et poliitikud on kangelased. „Poliitikas ei tohi olla tige.
Teisele ei pea halvasti ütleva, saab ka läbi huumoriprisma.”

Neljast õest vanimana on ta maast-madalast õppinud naistevahelist soli-
daarsust ja seetõttu ei kõhkle ta oma tuge pakkumast ka teistele naistele nii
poliitikas kui sellest väljaspool. „Poliitikas karjääri tegemiseks pole tingimata
vaja halli ülikonda ja vuntse.” Tema meelest on pentsik, et 21. sajandil rõhuta-
takse naispoliitikuist rääkides sugu. Õnneks ei sünni tänapäevased poliitilised
kokkulepped enam meestesaunas. „Kuna neid tehakse tubastes oludes ja
täies riietuses, pole ma kunagi kogunud, et mind tuppa ei lastaks. Et minu
kohalviibimine poleks siivas.”

Miks Eestis nii suure hulga haritud naiste seas tippjuhte vähe on, tuleneb Kadri Simsoni arvates meie ühiskonnast. „Esiteks pead palju oma isiklikus elus ära andma. Juhi töö on intensiivsem kui tavatöötajal. See tähendab, et sul on töö kaasas ka öhtuti ja nädalavahetustel ning kellegi õlule seda panna ei ole.” Eestis pole tema sõnul jõutud veel Põhjamaade tasemele, kus pereema saab teha ületunde nii, et pereelu selle all ei kannata. Oma poliitilist karjääri näeb Kadri Simson pikana ning ta sooviks 40 aasta pärast hea meelega olla aktsepteeritud ja austatud vanadaam Eesti poliitikas.

2008. a-ni Kadri Must.

Kadri Must poliitikutee alguses, september 2007

101 lühielulugu : [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 58; [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 94; [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 148.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

Kadri Simson – Eesti poliitika maratoonar. *Otsustaja*, 2009, nr 38, lk 25-28.

Aadu Must ja Kadri Simson / interv. Grete Naaber. *Tiiu*, 2015, nr 1, lk 16-17.

Kirglik poliitik halli ülikonna ja vuntsideta. *Mood*, 2017, jaanuar/veebruar, lk 26-34.

SIIRI SISASK

X Riigikogu (asendusliige 06.10.2003–26.03.2007)

Siiri Sisask on sündinud 21. septembril 1968 Raplas. Tuntud lauljana. 1980ndate lõpus oli ta Eesti Riikliku Filharmoonia solist ja hotelli Tallinn kabareeartist, alates 1991. a-st vabakutseline. Siiri on olnud ansamblite Ruja ja Vitamiin solist, tantsuansamblike solist reisilaevadel, kaastegev filmides ja mänginud peaosi muusikalides, osalenud rahvusvahelistel laulufestivalidel Türgis, Rumeenias ja Saksamaal ning andnud kontserte Ameerikas, Venemaal, Lätis, Leedus, Mongoolias, Soomes jm. Laulja ja heliloojana on välja andnud 12 sooloalbumit.

Res Publicasse kutsus teda Tarmo Leinatamm. X Riigikogu valimistel saadud 1391 häälega valimiskünnist ei ületanud, sai aga sama aasta sügisel asendusliikmeks. Esimesed kaks aastat kuulus põhiseaduskomisjoni, edasi riigikaitsekomisjoni. 2005. a oli Siiri Sisask edukas kohalikel valimistel Kaiu vallas, kuid kaks aastat hiljem lahkus ta poliitikas pettununa erakonnast. XII Riigikogu valimistel kandideeris üksikkandidaadina ja kogus 771 häält. XIV Riigikogu valimiste eel oli ta valmis liituma Eesti Konservatiivse Rahvaerakonnaga, kuid osa tema vaateid erakonnale ei sobinud.

Siiri Sisask on tunnistanud, et põhiseaduskomisjon polnud kõige lihtsam paik poliitikas alustamiseks, aga andis väga tugeva põhja. Ka poliitikavõhikuid on Toompeale vaja, neil on teistsugune, värskem pilk, nad on elulähedasemad. Ta tahab uskuda, et need, kes võimu juures, soovivad midagi ära teha ega ole ainult omakasu peal väljas. Riigikogu on läbilõige ühiskonnast ja nii nagu ühiskonnaski on missioonitundega inimesi, nii on neid ka Riigikogus.

Siiri Sisask on MTÜ Saagu Valgus looja ja juhatuse liige alates 1998, fondi eesmärk on lahendada koolide alavalgustuse probleeme. Tema tööd on tunnustatud UNICEFi teenetemärgiga. Muusikalise tegevuse eest on Siiri pärjatud Kuku Raadio kuldplaadiga (1993) ja kultuuriauhinnaga Suur Vanker (1998).

101 lühielulugu: [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lisa 3.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#)

ANNE SULLING

XIII Riigikogu (2015–2019)

Anne Sulling on sündinud 12. oktoobril 1976 Tartus. Koolihariduse sai USAs, 1999. a lõpetas Pariisi Dauphine'i ülikooli rahvusvahelise majanduse ja rahanduse magistrina. Töötas Hansapangas makroanalüütiku ja projekti-juhina (2000–2005), oli Eesti eurole ülemineku koordinaator (2005–2006), Swedbanki turundus- ja kliendisuhete juht (2006–2008), hiljem peaministri nõunik (2009–2014) ning väliskaubandus- ja ettevõtlusminister (2014–2015).

Eesti Reformierakonda kuulub 2014. a-st. Kandideeris XIII Riigikogu valimistel, kogus 4197 häält ja sai ringkonnamandaadi. Kuulus väliskomisjoni. 2017. a kohalike omavalitsuste valimistel jäi valimiskünnis ületamata.

Ministriametist vastuvõtmisel kõhkles kaua. Enim pelgas ta poliitikuks olemise varjukülge: liigne avalik tähelepanu ja meedia sagedane kriitika. Ta tõdes, et sellega toimetulemine ei ole ilmselt lihtne, aga samas õpitav.

XIV Riigikokku ta ei kandideerinud, sest otsustas jätkata erasektoris ning tegeleda oma lemmikteemade väliskaubanduse ja innovatsioonivaldkonnaga. Samas jätkas ta erakonna juhatuses ning ei välistanud tulevikus poliitikasse naasmist.

Postimehe aasta inimene 2011.

Anne Sulling on tuntud kardiokirurgi Toomas Sullingu tütar.

Autasud

[Valgetähe IV klassi teenetemärk](#) (2011)

[Norra Kuningliku Teeneteordeni suurrist](#) (2014), [Soome Lövi Rüütelkonna suurrist](#) (2014), [Prantsuse Rahvusliku Teeneteordeni rüütlirist](#) (2017)

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 88.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Sulling: mul ei olnud plaani poliitikasse siirduda. *err.ee*, 2014, [24.03](#).

OLGA SÕTNIK

XI Riigikogu (2007–2011)
XII Riigikogu (2011–2015)

Olga Sõtnik on sündinud 2. detsembril 1980 Tallinnas. Lõpetanud Tallinna Tehnikaülikoolis 2002. a haldusjuhtimise eriala ja alustanud magistriõpet kaks aastat hiljem. Õpingute ajal töötas Tallinna Tõnismäe Reaalkooli infojuhina, 2002. a sai temast rahvastikuminister Eldar Efendijevi nõunik, aasta hiljem Tallinna Linnavalitsuses abilinnapea Jüri Ratase referent. Paar aastat (2004–2005) tegutses Olga Sõtnik ärialal, olles müügijuht OÜ-s National Motor Baltic ja järeelmüügi assistent OÜ-s Jot Eesti. Osales aktiivselt Keskerakonna noortekogus (peasekretär, välissekretär, juhatuse liige); kui 2005. a sai Tallinna linnapeaks Jüri Ratas, pakuti Olga Sõtnikule abilinnapea kohta.

XI Riigikokku kandideeris Keskerakonna nimekirjas ja sai 2198 häälega ringkonnamandaadi. Ka XII Riigikogu valimistel sai ta ringkonnamandaadi (1317 häält). Mõlemas koosseisus töötas majanduskomisjonis, pärast Keskerakonnast lahkumist 2014. a lõpul väliskomisjonis. Ta oli edukas ka 2009. a kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas, kus sai oma ringkonnas Edgar Savisaare järel teise tulemuse. Hiljem on ta kandideerinud sotsiaaldemokraatide nimekirjas, kuid valitud ei ole.

Pärast Riigikogu on töötanud Kultuuriministeriumis eesti keele majade projektijuhi ja kultuurilise mitmekesisuse spetsialistina.

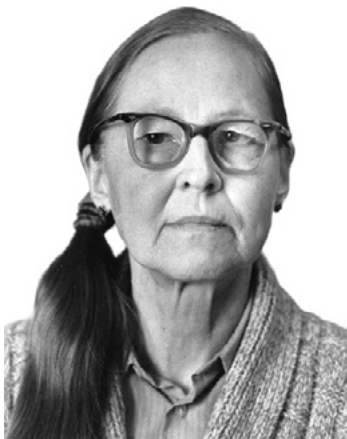
101 lühielulugu : [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 95; [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 99.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#)

Koorits, Vahur. Keskerakond – vene noorte hüppelaud. *Postimees*, 2009, 26.10., lk 6.

Olga Sõtnik majanduskomisjoni avalikul istungil, aprill 2009

AIME SÜGIS

VII Riigikogu (1992–1995)

Aime Sügis (21.01.1935 Tallinn – 29.08.2017) lõpetas Tallinna Tehnikaülikooli 1958. a keemiainsenerina (silikaatide tehnoloogia erialal), tehnikakandidaat 1965. Töötas Silikaatbetooni Instituudis, hiljem Keemiainstituudis. Üle 20 aasta kestnud ehitusmaterjaluurid lõpetas tervise halvenemine. Järgnesid otsingud ja leiud taimetoitluse ja loodusravi vallas. Aime Sügisest sai tervislike eluviiside ja taimetoitluse propageerija ning rohelise mõtteviisi toetaja. Hiljem asutas Noarootsis Tervisliku Eluviisi Seltsi ja andis välja sellisulisi raamatuid.

VII Riigikogu valimistel kandideeris Eesti Kodaniku nimekirjas, kuhu enda sõnul sattus hea juhuse tõttu, ja sai 69 häälega kompensatsioonimandaadi. 1994. a kevadel liitus Sõltumatute fraktsiooniga, kus viimased kuud oli aseesimees. Töötas majanduskomisjonis.

Riigikogus pidas end opositsionääriks, kes teatud tingimustel on nõus kõigiga koostööd tegema. Talle tundus häiriv erakondliku kuuluvuse ületähtsustamine, see jättis ettepanekute sisu tahaplaanile. Aime Sügis leidis, et naised on poliitikasse vaja, tasakaalustamiseks mehi naiseliku intuitsiooni ja mõtlemis- oskusega. Riigikogu mehed on tähtsad, iseteadvad ja enesekindlad, nende seisukohad kõigutamatud; naiste ülesanne on neid märkamatult tasakaalustada, nende ägedust leevendada, väärseisukohti vähehaaval ümber kujundada. Tema arvates olid VII Riigikogus puudujäägid soliidisuses, tasakaalukuses ja arukuses esialgu päris suured.

Keda me valisime? Tartu, 1993, lk 204.

Kaksteist naist Riigikogus. *Eesti Naine*, 1993, nr 2, lk 5.

KARIN TAMMEMÄGI

XIII Riigikogu (asendusliige 10.11.2017–29.03.2019)

Karin Tammemägi on sündinud 4. juunil 1975 Järvamaal Albu vallas. Lõpetas 1997. a Tallinna Pedagoogilise Seminari noortetöö juhtimise eriala ja 2001. a Tallinna Ülikooli kultuurinõunikuna, lisaerialaks näitekunst. Töötanud OÜ Tulisilm spetsialistina (1997–2003) ja Loksa Linnavalitsuses haridus- ja sotsiaalosakonna juhatajana (2003–2005). Lühikest aega oli Loksa linna- pea (2005). Seejärel oli Tallinna Linnavolikogu nõunik, 2006–2009 Harju Maavalitsuse nõunik ning haridusosakonna juhataja. Aastatel 2009–2016 oli Karin Tammemägi Põhja-Tallinna linnaosa vanem, 2017 erakonna Harju- ja Raplamaa arendusjuht.

On kandideerinud Keskerakonna nimekirjas kohalike omavalitsuste valimistel Kuusalus ja Tallinnas (valiti 2013). XII ja XIII Riigikogu valimistel künnist ei ületanud, kuid 2017–2019 oli parlamendis asendusliikmena. Kuulus riigikaitsekomisjoni.

Märtsis 2019 lahkus 15 aastat Keskerakonda kuulunud Tammemägi erakonnast, tõdedes, et poliitikas suuri õnnestumisi ei olnud ja tal pole plaanis selles vallas jätkata. „See oli lihtsalt üks etapp, elus on muudki teha,” põhjendas Tammemägi.

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 94.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XIII Riigikogu](#)

Pihlak, Aleksander. Karin Tammemägi lahkus Keskerakonnast ja poliitikast. *delfi.ee*, 2019, [05.04](#).

LAINETARVIS

VIII Riigikogu (asendusliige 23.03.–06.11.1995)

IX Riigikogu (1999–2003)

Laine Tarvis on sündinud 26. septembril 1937 Torgu vallas. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1960. a ökonomistina, töötas ta 20 aastat Riigipanga Kingissepa osakonnas, algul krediidiinspektorina ja hiljem juhataja asetäitjana. 1980. a asus ta tööle Kingissepa Rajooni Täitevkomitee esimehe asetäitja ja plaanikomisjoni esimehena, 1990. a Saare Maavalitsuse abimaavanem. 1996 sai temast Saaremaa Talupidajate Liidu tegevdirektor ja Kuressaare Linnavolikogu esimees, viimast ametit pidas ta kolm aastat.

VIII Riigikogusse kandideeris Keskerakonna nimekirjas, kuid vaatamata 2154 häälele valimiskünnist ei ületanud. Asendusliikmena oli novembrini 1995 rahanduskomisjoni aseesimees. IX Riigikogu valimistel sai 2452 häälega kompensatsioonimandaadi ja jätkas rahanduskomisjonis. Oli Balti Assamblee sotsiaal- ja majanduskomitee esimees. Kandideeris ka X Riigikogu valimistel, kuid siis jäi valimiskünnis ületamata.

Laine Tarvis on kandideerinud ka kohalike omavalitsuste valimistel Kuressaares (1996–2005), kõik korrad edukalt, olles üks staažikamaid linnavolikogu liikmeid. 2009. a otsustas ta aktiivsest poliitikast lahkuda, kuid jätkab tegevust kodanikeühendustes.

Energilise naisena on Laine Tarvis Kaitseliidu, Naiskodukaitse, Ettevõtlike Naiste Assotsiatsiooni (EENA), Kergejõustikuveteranide Assotsiatsiooni, Keskerakonna naiskogu ja vanematekogu liige. Kuulunud Maanaiste Ühenduse juhatusse alates selle loomisest 1996. a, olnud mitme Saaremaa naisühenduse asutaja ja Eesti Naisteühenduste Ümarlaua eesistuja 2005–2009.

Küsimusele, kas Riigikogus miski ehmatas ka, on Laine Tarvis vastanud: „No nii rikunud ma ka ei ole, et miski ei ehmatanud.” Aga kõige ebameeldivaks pidas ta olukorda, kui enamus teeb otsuse, mis talle üldse ei meeldi.

Autasud

[Valgetähe IV klassi teenetemärk](#) (2008)

101 lühielulugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 87-88.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#)

Kui tarvis, siis Tarvis. *Aja tõrvasel katusel* / Valve Raudnask. Tallinn, 2006, lk 364-372.

Rauniste, Vilma. Energiline ja nooruslik Laine Tarvis jõuab igale poole. *Meie Maa*, 2007, 29.09., lk 9.

URVE TIIDUS

XII Riigikogu (2011–2015, kultuuriminister alates 04.12.2013)

XIII Riigikogu (2015–2019)

Urve Tiidus on sündinud 6. juunil 1954 Raplas. Tartu Ülikooli lõpetas ta 1977. a inglise filoloogina. Ta on tuntud kauaaegse teletöötajana. Aastatel 1977–1991 oli ta Eesti Televisioonis režissööri assistent, keelesaadete autor ja režissöör, 1995–1999 toimetaja ja uudistesaaate juht, 2001–2005 Kanal 2 toimetaja ja uudistesaaate juht. 1991–1994 töötas perefirmas, 1999–2001 oli Kuressaare Linnavalitsuse haridus- ja kultuuriosakonna juhataja ja 2005–2011 Kuressaare linnaeapea. 2013–2015 kultuuriminister.

Riigikogu valimistel osales esmakordselt 1999. a, parlamenti ei valitud. Valimiskünnis jäi ületamata ka 2007. a. 2011. a valimistel sai ta 3123 häälega ringkonnamandaadi ja kuulus XII Riigikogu rahanduskomisjoni ning Euroopa Liidu asjade komisjoni. Detsembris 2013 volitused Riigikogus peatusid, kuna sai kultuuriministriks. XIII Riigikogu valimistel kogunes hääli juba üle 4000, jätkas rahanduskomisjonis, hiljem õiguskomisjonis ja oli lühemat aega ka fraktsiooni esimees. XIV Riigikogu valimistel sai kompensatsioonimandaadi (2617 häält). Kuressaare Linnavalikokku on teda valitud neljal korral (alates 1999. a-st), 2017 ka Saaremaa Vallavolikokku.

Urve Tiidus ei armasta oma elust rääkida, seltskonnaajakirjanduses kohtab teda harva. Kui midagi ütleb, siis ikka töö kohta ja asjalikult. Tema arvates on ajakirjaniku ja poliitiku elu sarnase iseloomuga: neid ühendab uudishimu, sisemine vajadus rohkem teada saada ning soov oma tegevusega elu muuta. Poliitika tähendab huvide võitlust ja erinevate huvide kooskõlastust. Ühisosa leidmine huvide paljususes on keeruline, kuid huvitav.

Autasud

[Madalmaade Oranje-Nassau ordeni suurohvitser](#) (2008), [Poola Vabariigi Teeneteordeni komandör tähega](#) (2014), [Soome Lõvi Rüütelkonna komandör](#) (2014), [Norra Kuningliku Teeneteordeni suurrist](#) (2014)

101 lühielulugu: [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 102; [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 96.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

ELA TOMSON

X Riigikogu (2003–2007)

Ela Tomson on sündinud 16. veebruaril 1945 Pärnus. Lõpetas Tartu Ülikooli 1967. a ajakirjanikuna ning töötas pea 30 aastat Eesti Televisioonis ja Eesti Telefilmis vanemtoimetaja, välis- ja kultuurisaadete toimetaja ning kultuurisaadete direktorina. Tegi toimetaja ja saatejuhina kultuuri-, publitsistika- ja portreesaateid, kommenteeris suurte kultuurisündmuste TV-otseülekandeid, koostas Pärnu Raadio programmi ja Eesti Televisiooni hankeprogrammi, oli sarja „Prillitoos” saatejuht. Oli Pärnus üheaegselt nii gümnaasiumiõpetaja kui ka linnavalitsuse nõunik (2000–2003). 2009. a sai Ela Tomsonist Pärnu linna kultuuriosakonna juhataja.

Kandideeris X Riigikokku Res Publica nimekirjas ja sai 1652 häälega ringkonnamandaadi. Töötas väliskomisjonis ja kuulus Riigikogu liikmena Ringhäälingunõukokku. Kandideeris ka 2004. a Euroopa Parlamendi valimistel, 2005. a kohalike omavalitsuste valimistel Pärnus ning XI ja XIV Riigikogu valimistel, kuid valituks ei osutunud.

Autasud

[Valgetähe IV klassi teenetemärk](#) (2005)

101 lühielulugu : [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 97.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#)

YANA TOOM

XII Riigikogu (27.03.2011–18.06.2014)

Euroopa Parlament (2014–)

Yana Toom on sündinud 15. oktoobril 1966 Tallinnas. Ta on lõpetanud Tallinna Humanitaargümnaasiumi (endine 26. Keskkool) 1983. a ja õppinud Tartu Ülikoolis vene keelt ja kirjandust (1983–1987).

Lühikest aega töötas ta Tallinna Juveelitehases (1985–1986). Pärast koduseid lastekasvatamisaastaid tegutses ajakirjanduses: ajalehe *Молодежь Эстонии* korrespondent 1994–1997; ajalehe *День за днем* toimetaja ja peatoimetaja 1997–2004; ajalehe *Вести недели* peatoimetaja 2004–2006; Tallinna Linna-kantselei ajalehe *Столица* peatoimetaja 2008–2010. Aastatel 2010–2011 oli ta Tallinna abilinnapea.

2009. a kandideeris ta Keskerakonna nimekirjas esmakordselt kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas ja valiti volikokku. XII Riigikogu valimistel sai 4510 häälega ringkonnamandaadi. Oli sotsiaalkomisjoni aseesimees, kaks kuud kultuurikomisjoni aseesimees, kuulus ka Euroopa Liidu asjade komisjoni ning lühikest aega õiguskomisjoni. Euroopa Parlamendi valimistel 2014. a kevadel kogus ta üle 25 000 hääle ning siirdus Brüsselisse, 2019. a kogunes hääli ligi 27 000 ning töö Euroopa Parlamendi liikmena jätkus. Osales ka XIII ja XIV Riigikogu valimistel, sai mõlemal korral isikumandaadi, kuid loobus kohast.

Yana Toom on viie lapse ema ja tema enda sõnul sundiski poliitikasse minema elu ise. Ta oli 39-aastane, jäi töötuks, viies laps oli just sündinud ja perel olid laenud. See oli muutusteks õige hetk. Inimesena teeb Yana Toom kompromisse küsimustes, mis pole tema jaoks põhimõttelised. Poliitikasse töid aga just põhimõttelised asjad ja neis küsimustes ta järele ei anna. Ta on tüdinenud siledatest nägudest, kes tundide kaupa eimillestki räägivad. Iseennast on ta hinnanud järgmiselt: „Olen poliitikuna sihikindel olnud. Mul on teemad, millega siiralt tegelen, ja tean, kuhu tahan välja jõuda.” Poliitikaga kaasas käivat stressi maandab pirukate küpsetamisega.

Peab isiklikku veebilehte, kus vahendab uudiseid Euroopast ja naabermaadest.

101 lühielulugu: [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 104.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XII Riigikogu](#)

VILJA TOOMAST

X Riigikogu (22.03.2003–30.11.2005)

XI Riigikogu (27.03.2007–09.07.2009)

Euroopa Parlament (2009–2014)

XIII Riigikogu (asendusliige 09.04.2015–23.11.2016,
15.06.2018–29.03.2019)

Vilja Toomast (Savisaar) on sündinud 15. augustil 1962 Antslas. Pärast Tartu Ülikooli psühholoogia eriala lõpetamist 1985 jätkas kolm aastat üld- ja molekulaarpatoloogia instituudi aspirantuuris. Töötas paar aastat konsultatsioonifirma Mainor psühholoogina, 1990–1992 peaminister Edgar Savisaare abina, on olnud ka tema kui Riigikogu aseesimehe ning siseministri nõunik. On tegutsenud ka ajakirjanduses: OÜ Pilt ja Sõna vastutav väljaandja ning ajalehe Seitse Päeva ja ajakirja Elu Pilt peatoimetaja. Alates 2017. a-st Põhja-Eesti Regionaalhaigla palliatiivravikeskuse psühholoog.

Esmakordselt kandideeris VII Riigikogu valimistel valimisliidu Sõltumatud Kuningriiklased nimekirjas, parlamenti ei valitud. IX Riigikogu valimistel sai Keskerakonna nimekirjas 1023 häält, kuid valimiskünnis jäi ületamata ka siis. X Riigikogu valimistel sai 5919 häälega isikumandaadi. Töötas algul sotsiaalkomisjonis, hiljem põhiseaduskomisjonis ja kultuurikomisjonis. Märtsis 2004 valiti ta Keskerakonna fraktsiooni esimeheks. Novembris 2005 astus Riigikogu liikme kohalt tagasi ja sai Põhja-Tallinna linnaosa vanemaks. Ka XI Riigikogu valimised tõid isikumandaadi (8531 häält). Oli Keskerakonna fraktsiooni esimees ja töötas põhiseaduskomisjonis. 2009. a suvel sai Vilja Savisaar asendusliikmena Euroopa Parlamenti, kus töötas 2014. a-ni. Kandideeris ka XII Riigikogu valimistel, kuid künnist ei ületanud ja asendusliikme kohast loobus. Aasta hiljem, 2012. a lahkus ta Keskerakonnast. XIII Riigikogu valimistel kandideeris Reformierakonna nimekirjas, kogus ligi 2400 häält ja tuli Riigikokku asendusliikmena. Kuulus sotsiaalkomisjoni ja õiguskomisjoni. XIV Riigikokku pääses kompensatsioonimandaadiga (953 häält).

Kohalike omavalitsuste valimistel on Vilja Toomast osalenud alates 1999. a-st ja valituks osutunud viiel korral.

„Olen rohkem lepitaja ja kompromisside otsija, aga 30aastase poliitikukarjääri jooksul olen oma soovide selgemaks väljendamiseks pidanud ka häält tõstma. Tahaksin, et poliitikas, kus ju domineerivad mehed, saaks end maksma panna ka ilma kärata.” Ta on ka öelnud, et igapäevane praktiline töö haiglas Riigikogu liikme kohustuste kõrval annab võimaluse näha lähedalt tervishoiukorralduse argielu ja ka selle kitsaskohti.

Poliitikasse tuli nimega Vilja Laanaru (kuni 1996), 2010. a suveni kandis nime Savisaar, 2010–2015 Savisaar-Toomast, 2015. a lõpust Toomast.

Autasud

Riigivapi IV klassi teenetemärk (2006)

101 lühelulugu: [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 82; [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 88; [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 97.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

Laanaru, Vilja. Valguses ja varjus 1995. Tallinn, 1996.

Muuli, Kalle; Pruuli, Tiit. Vilja teine elu. Tallinn, 2015.

Laanpere, Eha. Lisandunud kilokesest pole hullu. *Tiiu: Siluett*, 2018, nr 10, lk 2.

Vilja Toomasti ametivanne, aprill 2015

OLLI TOOMIK

VII Riigikogu (1992–1995)

Olli Toomik on sündinud 6. novembril 1938 Narvas. Ta on lõpetanud 1964. a Tartu Ülikooli arstina ja omandanud 1993. a kaugõppes ajakirjaniku kutse. Töötas sisehaiguste arstina Haapsalus ning alates 1980. a arstina Narva-Jõesuu sanatooriumis. Poliitikasse tuli koos nn fosforiidisõjaga, osales Rahvarinde ja Eesti kodanike komiteede liikumises. VII Riigikokku kandideeris Naisliidu kandidaadina Rahvarinde nimekirjas Ida-Virumaal ja sai 1883 häällega ringkonnamandaadi. 1993. a lõpuni kuulus Keskfraktsiooni, edasi Vabade Demokraatide fraktsiooni, kus oli aseesimees. Töötas sotsiaalkomisjonis. 1996. a kandideeris kohalike omavalitsuste valimistel Narva-Jõesuus, kuid valituks ei osutunud. Pärast Riigikogust lahkumist läks pensionile ja jätkas tegevust Viljandi vangla vanglakomisjonis, Eesti Perefondis ja liikumises Eluterve Eesti.

Olli Toomiku arvates peaksid naised tooma poliitikasse suuremat eetilistust ja kompromisse ning mahendama teravaid poliitilisi situatsioone. Olema eelkõige tasakaalustaja, lepitaja ja distsiplineerija rollis ning kuuluma mehe kõrvale, nagu muudes eluvaldkondades, nii ka poliitikas.

Olli Toomik on kunstniku ja filmitegija Jaan Toomiku ema.

Keda me valisime? Tartu, 1993, lk 220.

Kaksteist naist Riigikogus. *Eesti Naine*, 1993, nr 2, lk 5-6.

Toomik, Olli. Tagasipilk. *Eesti Elu*, 1995, 11.04., lk 8-9.

TERJE TREI

XI Riigikogu (asendusliige 17.06.2010–26.03.2011)

XII Riigikogu (asendusliige 14.11.2011–10.12.2012,
01.01.2014–23.03.2015)

XIII Riigikogu (2015–2019)

Terje Trei on sündinud 1. mail 1967 Põltsamaal. Lõpetas 1989. a Tallinna Kergetööstustehnikumi õmblustööstuse tehnoloogia ja 2000. a Mainori Kõrgkooli äri- ja turundusjuhtimise eriala. Töötas kümme aastat õmblusvabrikus Sangar (1985–1995) ja seejärel õmblustöödega seotud ettevõtetes OÜ Ponte Õmblus, Better World ja Tinatex töödejuhataja, juhataja ja tehnoloogina (1996–2005). Tegutses ka FIEna (1998–2009). 2004–2010 oli Reformierakonna maakondlik arendusjuht. Hiljem tegelenud eraettevõtlusega, olnud SA Põltsamaa Lossi Arendus nõukogu esimees ja juhataja (2011–2013), Põltsamaa Varahalduse OÜ nõukogu esimees (alates 2015).

XI Riigikogu valimistel kogus 681 häält ja pääses parlamenti 2010. a juunis asendusliikmena. Kuulus majanduskomisjoni. Ka Riigikogu XII koosseisu sai asendusliikmena, XIII Riigikokku aga kompensatsioonimandaadiga (557 häält). Töötas mõlemas koosseisus keskkonnakomisjonis ja maaelukomisjonis. Hiljem kandideerinud ei ole.

On kandideerinud ka kohalike omavalitsuste valimistel: Tallinnas 1993. a Eesti Ettevõtjate Erakonna nimekirjas ning Põltsamaal 2002–2013 Reformierakonna nimekirjas. Valituks osutus 2009. a.

Terje Trei arvamuse naistest poliitikas võtab kokku erakonna naisteühenduse juhiks valimisel lausutu: „Asudes juhtima erakonna naisteühendust, lähtun juba eelmisel aastatuhandel paika pandud põhikirjalistest eesmärkidest, milleks on naiste poliitilise teadlikkuse tõstmine, nende toetamine osalemaks poliitikas. Väga tähtis on naiste senisest suurem kaasamine otsustusprotsessidesse.”

101 lühielulugu: [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 98.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)

Reformierakonna naisteühendust juhib Terje Trei. [reform.ee](#), 2012, [05.05](#).

MAI TREIAL

VIII Riigikogu (1995–1999)

IX Riigikogu (1999–2003)

X Riigikogu (2003–2007)

XI Riigikogu (2007–2011)

Mai Treial on sündinud 22. mail 1952 Valgamaal Paluperas. Lõpetas 1970. a Tallinna Kergetööstuse Tehnikumi ja 1987. a Tartu Ülikooli õigusteaduse eriala. Töötas pärast tehnikumi lõpetamist kümme aastat Jõgeva Kommunaalteenuste Kombineeritud ja oli hiljem kuus aastat Jõgeva Rajoonikomitee kommunaaltöötajate ametiühingu esimees. Aastatel 1987–1994 oli Mai Treial Jõgeva Rajooni RSN Täitevkomitee, hiljem maavalitsuse maasekretär ja aasta enne Riigikokku valimist Saare Vallavalitsuse jurist.

VIII Riigikokku kandideeris Koonderakonna ja Maarahva Ühenduse nimekirjas ning sai 1021 häälega kompensatsioonimandaadi. Oli Pensionäride ja Perede Erakonna fraktsiooni aseesimees, kuulus õiguskomisjoni ja korrupsioonivastase seaduse erikomisjoni ning Riigikogu liikmena haldusreformi asjatundjate komisjoni. IX Riigikokku kandideerides sai samuti kompensatsioonimandaadi; oli Koonderakonna fraktsiooni aseesimees, töötas aasta põhiseaduskomisjonis, edasi sotsiaalkomisjonis ning kuulus ka korrupsioonivastase seaduse erikomisjoni. X Riigikokku kandideeris juba Rahvaliidu nimekirjas, sai 1704 häälega kompensatsioonimandaadi ning oli sotsiaalkomisjoni esimees. Ka XI Riigikogu valimistel sai kompensatsioonimandaadi (922 häält). Oli Rahvaliidu fraktsiooni aseesimees ja paar kuud enne selle lagunemist juunis 2010 ka esimees. Kuulus sotsiaalkomisjoni. XII Riigikogu valimistel ei ületanud erakond valimiskünnist.

Mai Treial on kandideerinud ka kohalike omavalitsuste valimistel Jõgeval alates 1996. a-st ning osutunud valituks kõigil seitsmel korral (2013 ja 2017 Keskerakonna nimekirjas), olnud nii volikogu esimees kui ka aseesimees.

Ta on veendunud, et naised peavad olema võimu juures, sest näevad asju teise kandi pealt. Ühiskond ei koosne üksnes meestest ja poliitikasse on naisi vaja kas või sellepärast, et poliitilised mängud mehi liialt kaasa ei haaraks ja kombinatsioonide tuhinas valijale antud lubadused ei ununeks.

Autasud

[Valgetähe IV klassi teenetemärk](#) (2002)

[Itaalia Vabariigi Teeneteordeni komandör](#) (2005)

101 lühielulugu : [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 91-92; [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 99; [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 99.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#), [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#)

ESTER TUIKSOO

XI Riigikogu (2007–2011)

XII Riigikogu (27.03.2011–30.06.2014)

Ester Tuiksoo on sündinud 5. märtsil 1965 Põlvas. Lõpetas 1990. a Tartu Ülikooli kaubandusökonoomika eriala ja töötas alates 1983. a-st Põlva Tarbijate Ühistus kaupluse juhataja, kaubamaja osakonnajuhataja ja toitlustusdirektorina. 1996. a sai temast Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja majandusjuhataja, aasta hiljem aseesimees ja aastatel 2001–2004 esimees. 2004. a pakuti Ester Tuiksoole põllumajandusministri kohta Juhan Partsi valitsuses, 2005–2007 jätkas ta Andrus Ansipi valitsuses. 1990ndate teisel poolel kuulus Ester Tuiksoo Reformierakonda, 2004 liitus Rahvaliiduga, 2010 Keskerakonnaga.

XI Riigikogu valimistel kandideeris ta Rahvaliidu nimekirjas ja sai 1722 häälega ringkonnamandaadi. Kuulus majanduskomisjoni ja oli Euroopa Liidu asjade komisjoni aseesimees. XII Riigikogu valimistel kandideeris Keskerakonna nimekirjas, sai 971 häälega kompensatsioonimandaadi, osales Euroopa Liidu asjade komisjonis ja maaelukomisjonis. Maadevahetuse kriminaalasjas jõus-
tunud kohtuotsuse tõttu lahkus ta parlamendist juunis 2014 ning astus ka erakonnast välja. Uuesti liitus ta Keskerakonnaga neli aastat hiljem.

Ta on aktiivselt kaasa löönud mitmes valdkonnas nagu Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsioon (EENA), Eesti Rukki Selts, liikumine „Ei tubakale!” jm, 2019. a oli erakonna naisteühenduse asepresident.

Vastupidi üldlevinud arusaamale on Ester Tuiksoo arvates naispoliitikud ratsionaalsemad ja mehed emotsionaalsemad. Meestele meeldib vaielda, aga pigem poliitilise *show* korras, sest sageli pole vaja nii pikalt seletada, tahtakse lihtsalt näidata oma esinemisoskust. Naised on õpihimulisemad, näevad sageli probleeme teise nurga alt ja leiavad neile ka häid lahendusi, kuid ei taha vastutust võtta ja seepärast jäävadki tihti taustategijateks. Suurepäraseid naisi, kes võiksid tipus olla, on tegelikult palju. Sookvootide toetaja ta ei ole, aga seda meelt küll, et nii nagu Eesti ühiskond jaguneb sooliselt enam-vähem pooleks, võiks selline olla ka Riigikogu koosseis.

101 lühielulugu : [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 101; [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 106.

Riigikogu liikmete kirjutised: [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#)

Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus. Tartu, 2007, lk 275-289. Maalt ja mõistusega. *Aja tõrvasel katusel* / Valve Raudnask. Tallinn, 2006, lk 336-344.

MARIKA TUUS-LAUL

X Riigikogu (2003–2007)
XI Riigikogu (2007–2011)
XII Riigikogu (2011–2015)
XIII Riigikogu (2015–2019)

Marika Tuus-Laul on sündinud 12. mail 1951 Tallinnas. Ta on lõpetanud 1976. a Tallinna Ülikoolis kultuurhariduse ja 1986. a Tartu Ülikoolis ajakirjanduse eriala ning täiendanud end ajakirjandus- ja suhtekorralduskursustel Iirimaa ja Taanis. Töötas kuus aastat (1972–1978) Riikliku Filharmoonia ansambli Vana Toomas helirežissöörina, seejärel seitse aastat Harju Rajooni RSN TK kultuuriosakonna metoodikuna ja kaks aastat Riikliku Kinokomitee vaneminspektorina. Aastatel 1987–2002 Eesti Televisiooni saatejuht, toimetaja, peatoimetaja ja produtsent. Teinud saateid „Aktuaalne kaamera”, „Aeg luubis”, „Pooltund kõigile”, „Knopka”, „Linnapilt”, „Labürint” jt. 1990ndate lõpus oli paar aastat sotsiaalministri avalike suhete nõunik, aastatel 2002–2003 Tallinna Linnavolikogu aseesimees.

X Riigikokku kandideeris Keskerakonna nimekirjas ja sai 4028 häälega ringkonnamandaadi, kuulus sotsiaalkomisjoni. Ka XI, XII, XIII ja XIV Riigikogu valimistel sai ringkonnamandaadi (2007. a valimistel 3758 häält ja 2019. a 2095), jätkus töö sotsiaalkomisjonis ja kaks aastat õiguskomisjonis (2012–2014).

Ta on kandideerinud ka kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas (2002, 2005, 2013, 2017) ja Elvas (2009) ning alati edukalt. On aktiivselt kaasa löönud ametiühinguliikumises, olnud Ringhäälingu Ametiliidu juhatuse esimees ja ETV peausaldusisik ning TALO juhatuse liige.

Marika arvab, et poliitiku jaoks on kõige tähtsam omadus õiglustunne ja ausus. Ta pole kunagi tahtnud olla karjääripoliitik, vaid ajada õiget asja.

Nime Tuus-Laul kannab 2011. a-st.

101 lühielulugu: [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 2003, lk 101; [Riigikogu XI koosseis](#). Tallinn, 2007, lk 104; [Riigikogu XII koosseis](#). Tallinn, 2011, lk 108; [Riigikogu XIII koosseis](#). Tallinn, 2019, lk 100.

Riigikogu liikmete kirjutised: [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#), [XII Riigikogu](#), [XIII Riigikogu](#)
Tigasson, Külli-Riin. Täitsa tuus Tuus-Laul. *Eesti Ekspress*, 2019, 18.12., lk 4.

LIINA TÕNISSON

VII Riigikogu (1992–1995)

VIII Riigikogu (1995–1999, majandusminister 17.04.–06.11.1995)

IX Riigikogu (1999–2003, majandus- ja kommunikatsiooniminister alates 28.01.2002)

X Riigikogu (2003–2007)

XI Riigikogu (27.03.–10.10.2007)

Liina Tõnisson on sündinud 24. mail 1940 Tallinnas. Lõpetas 1964. a Tallinna Tehnikaülikooli, erialalt majandusinsener. Alustas rakiste katsetehase Pioneer normeerijana ja töötas seal 16 aastat erinevatel ametikohtadel vaneminsenerist plaani-tootmisosakonna juhatajani. 1980ndate alguses siirdus konsultatsioonifirmasse Mainor, kus töötas majandusliku analüüsi büroo ja majandus-eksperimentide osakonna juhatajana. Paralleelselt alustas 1988. a tööd IME probleemnõukogu tegevsekretärina. Aasta hiljem kutsus Edgar Savisaar Liina Tõnissoni tööle Plaanikomiteesse (hilisemasse Majandusministeeriumi) ettevõtlusosakonna juhatajaks. Seal valmistati ette suurem osa ettevõtlusalasest seadusandlusest. Liina Tõnisson oli ka Rahvarinde volikogu liige.

VII Riigikogusse kandideeris Rahvarinde nimekirjas, sai 1737 häälega kompensatsioonimandaadi. Oli majanduskomisjoni aseesimees ja esimees ning Riigikogu kodu- ja töökorra komisjoni esimees. VIII Riigikogu valimistel kandideeris Keskerakonna nimekirjas ja sai 3892 häälega ringkonnamandaadi. 1995. a novembrini oli Tiit Vähi valitsuses majandusminister, seejärel jätkas Riigikogu majanduskomisjonis, Euroopa asjade erikomisjonis ning oli kohalikele omavalitsustele omandireformi käigus üle antud varaga seotud tehingute uurimiskomisjoni aseesimees. Riigikogu liikmena kuulus Erastamisagentuuri nõukogusse. Ka IX ja X Riigikogu valimised andsid ringkonnamandaadi. IX Riigikogus oli Liina Tõnisson kaks aastat fraktsiooni aseesimees, jätkus töö majanduskomisjonis ja Euroopa asjade komisjonis, mille aseesimees ta X Riigikogu koosseisus oli. 2002. a jaanuarist 2003. a aprillini oli Liina Tõnisson majandus- ja kommunikatsiooniminister Siim Kallase valitsuses. 2004. a juunis lahkus ta Keskerakonna fraktsioonist ja XI Riigikogu valimistel kandideeris sotsiaaldemokraatide nimekirjas (sõltumatu kandidaadina). Vaatamata erakonnast lahkumisele ei jäänud valijate toetus tulemata: 2363 häält ja ringkonnamandaat. Liina Tõnissoni Riigikogu liikme volitused lõppesid tagasiastumisega oktoobris 2007.

Liina Tõnisson on edukalt osalenud ka kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas (Keskerakonna nimekirjas) 1996., 1999. ja 2002. a; 2005. ja 2009. a sotsiaaldemokraatide nimekirjas valituks ei osutunud.

Ta oli 16 aastat Eesti Panga nõukogu liige (2004–2020).

Riigikogusse kandideeris eesmärgiga panna kolleegid mõtlema majanduskategooriates, sest poliitilised deklaratsioonid võimaldavad poliitikuid meedias küll hästi eksponeerida, aga inimeste igapäevaelu need ei mõjuta. Liina Tõnisson on väitnud, et naised, kes tahavad ühiskonnas aktiivsed olla, peavad olema tugevamad, töökamad ja edasipürgivamad kui mehed, et neid peetaks meestega võrdväärseks. Kindlasti oleks hea, kui poliitikas oleks

rohkem naisi, kui naiste arv Riigikogus tõuseks 30ni, aga Eesti ühiskond on liiga traditsionaalne ja talupoeglik, et see lähiajal juhtuks. Kuni naisi on vähe, peavad nad tegema meeletut tööd, et neid aktsepteeritaks. Samas on ta Riigikogus nelja koosseisu jooksul märganud, et naised, kes valimistel lubavad inimkesksemat poliitikat, istuvad Riigikogus, suu kinni; see tuleb oskamatus. Seepärast ta soovitabki, et poliitikasse ei ole vaja tulla 25-aastaselt, võib tulla ka 40-selt, kui on juba elukogemust, lapsed kasvatatud, abielukarid ületatud... siis ongi õige aeg. Oma lahkumiskõnes kutsus Liina Tõnisson Riigikogu liikmeid üles: „Katsuge edaspidi olla isiksustena ja parlamendi koosseisuna tugevamad, iseseisvamad ja muidugi ka säravamad, sest sära, sädelus ja looming on aastatega Riigikogust lahkunud.”

Autasud

[Riigivapi V klassi teenetemärk \(2001\)](#)

[Poola Vabariigi Teeneteordeni komandör tähega \(2002\)](#), [Norra Kuningliku Teeneteordeni suurrist \(2002\)](#)

101 lühielulugu : [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 93; [Riigikogu X koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 102.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#), [X Riigikogu](#), [XI Riigikogu](#)

Kaksteist naist Riigikogus. *Eesti Naine*, 1993, nr 2, lk 6.

Kes on kes Eesti majanduses 2002? Tallinn, 2002, lk 195.

Ärgas ja äkiline Liina Tõnisson. *Aja tõrvasel katusel / Valve Raudnask*. Tallinn, 2006, lk 303-312.

Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus. Tartu, 2007, lk 163-176.

Liina Tõnisson on valitud viide Riigikogu koosseisu. Ametivanne XI Riigikogu avaistungil, aprill 2007

ANDRA VEIDEMANN

VII Riigikogu (1992–1995)
VIII Riigikogu (1995–1999, eurominister alates 09.12.1996,
rahvastikuminister alates 21.05.1997)

Andra Veidemann on sündinud 18. juulil 1955 Tallinnas. Lõpetanud Tartu Ülikooli 1978, erialalt ajaloolane-etnograaf. Pärast lõpetamist töötas Ajaloo Instituudis, seejärel Kultuuriministeeriumi kirjasõna osakonnas. 1990 sai temast usuasjade talituse juhataja ja aasta hiljem lõpetas teoloogiakursuse Helsingi Ülikooli juures.

Andra Veidemann tuli poliitikasse Rahvarindega seotult, tollal väga aktiivse abikaasa Rein Veidemanni kõrval, tema vennast Enn Eesmaast sai poliitik tunduvalt hiljem. Andra Veidemann on olnud kolme Eesti erakonna eesotsas: Eesti Liberaaldemokraatliku Partei asutajaliige (1989) ja juhataja, Keskerakonna asutajaliige (1991) ja esimees (1995–1996) ning Eesti Arengupartei asutajaliige ja esimees (1996–1999).

VII Riigikokku kandideeris Rahvarinde nimekirjas ja sai 562 häälega kompensatsioonimandaadi. Oli 1994. a jaanuarini Keskfraktsiooni aseesimees, töötas õiguskomisjonis ja ajutises komisjonis kaitsepolitsei tegevuse seaduslikkuse kontrollimiseks. VIII Riigikokku kandideeris Keskerakonna ridades, sai 1481 häälega kompensatsioonimandaadi ning oli märtsini 1996 fraktsiooni aseesimees. Siis viisid lahkkelid Keskerakonnas uue erakonna, Arengupartei moodustamiseni. Andra Veidemann oli ka uue fraktsiooni aseesimees. Detsembris 1996 nimetati ta portfellita ministriks (nn euroministriks) Tiit Vähi valitsuses ja 1997 rahvastikuministriks Mart Siimanni valitsuses. Kandideeris IX Riigikogu valimistel Eesti Maarahva Erakonna nimekirjas (viimasena), XII ja XIII Riigikogu valimistel sotsiaaldemokraatide nimekirjas ning XIV Riigikogu valimistel taas Keskerakonna ridades, kuid valituks ei osutunud.

2001. a sai Andra Veidemannist president Arnold Rüütli nõunik ja 2003. a presidendi ellukutsutud Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse juhatuse esinaine. 2006–2008 oli ta kultuuriatašee Moskvas, 2012. a-st saatejuht Tallinna TV-s.

Küsimusele, miks ta on nii palju erakondi vahetanud, vastas Andra Veidemann, et tema vaated muutunud ei ole, aga Eestis jagunevad erakonnad mitte ideoloogilisel alusel, vaid on ennekõike sõpruskonnad. Eesti on väga väike ja väga korporatiivne. Tema sõnul on poliitika teda huvitanud eelkõige kui protsess, võitlus eheda võimu pärast pole kunagi köitnud ning kui Riigikogu VII ja VIII koosseisu ajal oli poliitikas tormi ja tungi aeg, siis nüüd on Riigikogu liikmed muutunud pigem ametnikelaadseteks poliitikuteks.

Autasud

[Valgetähe IV klassi teenetemärk](#) (2006)

Keda me valisime 1995? Tartu, 1995, lk 298.

Eesti Vabariigi naisministrid: koguteos naistest poliitika tipus. Tartu, 2007, lk 193-214.

Kaksteist naist Riigikogus. *Eesti Naine*, 1993, nr 2, lk 6.

Rahvatark Andra Veidemann poliitika eesliinil / interv. Jüri Pino. *SL Õhtuleht*, 2001, 10.11., lk 16-17.

Andra Veidemann kolis töö Kadriorgu ja pere kesklinna / interv. Agne Narusk. *Eesti Päevaleht*, 2001, 22.12., lk 12-13.

VALENTINA VÖSSOTSKAJA

IX Riigikogu (1999–2003)

Valentina Vössotskaja on sündinud 28. mail 1944 Aserbaidžaani pealinnas Bakuus. Ta on lõpetanud Aserbaidžaani Nafta- ja Keemiainstituudi 1967. a, keemiakandidaat 1987. Töötas pärast lõpetamist aasta Kohtla-Järve Põlevkivitöötlemise Kombinaadis, seejärel kolm aastat Põlevkivi Teadusliku Uurimise Instituudis ning ligi 30 aastat Eesti Teaduste Akadeemia keemia-instituudis teadurina.

IX Riigikokku kandideeris Eestimaa Ühendatud Rahvapartei nimekirjas (valimisliit Meie Kodu on Eestimaa) ja sai 64 häälega kompensatsioonimandadi. Oli aasta fraktsiooni aseesimees, töötas kultuurikomisjonis, viimase aasta väliskomisjonis.

On kandideerinud ka kohalike omavalitsuste valimistel Tallinnas (1999, 2002 ja 2005) eri valimisliitude nimekirjades, valitud ei ole.

Riigikogu tööd peab raskeks ja pingeliseks, aga seda kõrvalt vaadates ei aduta.

101 lühielulugu: [Riigikogu IX koosseis](#). Tallinn, 1999, lk 99-100.

Riigikogu liikmete kirjutised: [IX Riigikogu](#)

NAISED PILDIL

VII Riigikogu 1. märtsil 1995.
Naiste osakaal taasise-
seisvumisaja esimeses
parlamendis oli 13%

Riigikogu VIII koosseisu naisliikmed:
(vasakult) Liia Hänni, Mai Treial,
Krista Kilvet, Liina Tõnisson,
Kristiina Ojuland, Valve Kirsipuu,
Kadri Ottis ja Aino Runge.

Riigikogu juhatus
märtsis 2007:
Kristiina Ojulang, Ene Ergma
ja Jüri Ratas. Ene Ergma oli
Riigikogu esimees kokku
kümme aastat.

Riigikogu juhatus, märts 2014.
Laine Randjärv oli Riigikogu
esimene aseesimees
neli aastat.

Evelyn Sepp põhi-
seaduskomisjoni
aseesimehena,
veebruar 2008

„Pinginaabrid”
Kadri Simson ja
Jüri Ratas,
juuni 2009

Ivi Eenmaa ja
Keit Pentus,
juuni 2007

Marika Tuus-Laul
ja Valeri Korb,
veebruar 2019

Rain Rosimannus
õnnitleb Keit Pentust
Riigikogu aseesimeheks
valimise puhul,
juuni 2009

Karel Rütli, Mai Treial
ja Ester Tuiksoo Rahvaliidu
fraktsioonist, mai 2009

Valitsusevahetus aprillis 2015.
Endised ministrid (vasakult)
Anne Sulling, Maris Lauri,
Helmen Kütt ja Urve Tiidus.

XIII Riigikogu naisliikmed täiskogu viimasel istungil veebruaris 2019. Vasakult: Olga Ivanova, Urve Palo, Tiina Kangro, Marika Tuus-Laul ja Kersti Sarapuu.

Koalitsioonileppe allkirjastamine novembris 2016. Keskel Viktorija Ladõnskaja.

Kultuuri- ja sotsiaalkomisjonis on naisliikmeid kõige rohkem. Sotsiaalkomisjon detsembris 2015.

Kultuurikomisjon mais 2014

Sotsiaalkomisjon septembris 2011

Rahvastikukriisi lahendamise probleemkomisjoni kuuest liikmest viis olid naised, mai 2018. Ülal Heljo Pikhof, Yoko Alender, Monika Haukanõmm ja Maire Aunaste. All komisjoni esimees Siret Kotka koos aseesimehe Raivo Põldaruga.

Ametivanne, detsember 2016. Inara Luigasele oli see neljas koosseis.

Siiri Sisask ja Signe Kivi, nende taga Tarmo Leinatamm ja Raivo Järvi, september 2004

Yoko Alender, Heidy Purga,
Liina Kersna ja Vilja Toomast
puuetega inimeste iga-
päevaelu tutvustaval
üritusel, oktoober 2015

Jõulupidu Toompeal, detsember 1998. Vasakult: Liina Tõnisson, Krista Kilvet, Talvi Märja, Aino Runge, Mai Treial, Siiri Oviir ja Kadri Ottis.
Foto: EFA

Ka Riigikogu laulukooris nappis naisi ja külalislaulja jääb Ene Ergmale silma. Vasakult: Siiri Sisask, Kristi Kallas, Katrin Saks, Signe Kivi, Mai Treial, Kadi Pärnits ja Ene Ergma, mai 2004.